

การศึกษาวิเคราะห์ความเกี่ยวเนื่องระหว่างศิลปวัฒนธรรม
ของไชยาและศรีวิชัย

โดย

รัตน์ ยืนนาน และคณะ

วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี
กุมภาพันธ์ 2525

คำนำ

การศึกษา เรื่อง "ความเกี่ยวเนื่องระหว่างศิลปวัฒนธรรมของไชยา และศรีวิชัย" ครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อรวบรวมหลักฐาน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เนียมประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนความเป็นอยู่ของกลุ่มชน ในสมัยศรีวิชัย กำลังรุ่งเรือง มีหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ที่ชี้ชัดให้เราเห็นว่า อาณาจักรศรีวิชัย เคยรุ่งเรือง ที่ไชยามาครั้งหนึ่ง ประมาณปี พ.ศ. 1200

สิ่งที่ได้รวบรวมมานี้ไม่ว่าจะเป็นหลักฐาน เอกสาร รูปภาพและอื่น ๆ อาจจะไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนไควว่า ไชยาเคยเป็นส่วนหนึ่งของศรีวิชัย แต่ก็มีหลักฐานอีกเป็นจำนวนมากเหมือนกัน ที่ทำให้เราปฏิเสธไม่ไควว่า ศรีวิชัย เคยรุ่งเรือง ที่ไชยามาแล้วครั้งหนึ่ง

อนึ่งความรู้ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาทั้งหมดคงจะเป็นแนวทางให้คนทั่วไปได้นำไปวิเคราะห์เพิ่มเติม อันจะทำให้ได้คำตอบที่ชัดชัดสมบูรณ์กว่านี้ ก็นับ เป็น เจตนารมณ์ ส่วนหนึ่งของผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณหลาย ๆ ฝ่ายที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนในการศึกษา ค้นคว้าวิจัย เรื่องนี้ เช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญของท้องถิ่นหลายท่าน ที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ตามความมุ่งหมาย ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

ผู้วิจัย

กุมภาพันธ์ 2525

เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ความเกี่ยวเนื่องระหว่างศิลปวัฒนธรรมของไชยา
และศรีวิชัย

ผู้วิจัย นายรัตน์ ยืนนาน และคณะ
สถานที่ทำวิจัย วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี
วัน เดือน ปี กุมภาพันธ์ 2525

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของอาณาจักรศรีวิชัยตลอดจนศึกษาความเกี่ยวเนื่องระหว่างศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ของอาณาจักรศรีวิชัยกับไชยา

ผลจากการวิจัยพบว่าอาณาจักรศรีวิชัยมีกษัตริย์แห่งไศเลนทรวงศ์ปกครองสืบต่อมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 จนกระทั่งถึงพุทธศตวรรษที่ 16 ตลอดจนระยะเวลาดังกล่าวนี้ นครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยได้เคลื่อนย้ายไปหลายแห่ง ทั้งที่ไชยา นครศรีธรรมราชและชวรา โดยเฉพาะที่ไชยานักโบราณคดีส่วนใหญ่เชื่อว่า เคยเป็นราชธานีของอาณาจักรศรีวิชัย หลายยุคหลายสมัย ด้วยเหตุที่ไชยามีสภาพทางภูมิศาสตร์อันเหมาะสมแก่การตั้งเมืองหลวง และร่องรอยของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มียุสมัยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพระบรมธาตุไชยา เจดีย์วัดแก้ว เจดีย์วัดหลวง พระโพธิ์สัตว์อวลโลกิเตศวร (ครึ่งองค์) ประกอบกับหลักฐานจารึก หลักที่ 23 ซึ่งพบที่วัดเวียงไชยา เป็นหลักฐานอันสำคัญที่ยืนยันได้ว่า ไชยา เคยเจริญรุ่งเรืองถึงขั้นเป็นเมืองหลวงมาแล้ว

ด้านศิลปกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม ที่ยังคงมีอยู่ในไชยาอันเป็นหลักฐานสำคัญในทางโบราณคดีจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นศิลปะสมัย พ.ศ. 1200-1300 มากกว่าที่ใด ๆ ศิลปะทั้งหลายเหล่านี้ ใ้รับการถ่ายทอดมาจากศิลปะอินเดียและมีอิทธิพลค่อนข้างมาก ในการสร้างงานศิลปะที่มีสุนทรีย์ภาพสูง และมีลักษณะเป็นของตนเองได้ ซึ่งปัจจุบันเรียกกันว่าศิลปะแบบไชยา จำแนกได้ถึง 6 ฐาน แต่ละฐานก็มีลักษณะแตกต่างกันไปบ้าง เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากแหล่งอื่นด้วย

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ	หน้า
1. ประวัติอาณาจักรศรีวิชัย	5
- นครหลวงอาณาจักรศรีวิชัย	19
- อาณาจักรศรีวิชัยในดินแดนภาคใต้ของประเทศไทย	29
- ความศิโนนาของอาณาจักรศรีวิชัย	37
- เหตุการณ์ใหญ่เกาะทะเลใต้ หลังจากศรีวิชัยเสื่อม	38
- ลักษณะของแผนดินรอยอาวบ้านคอน	40
ประวัติพุทธศาสนาสมัยศรีวิชัย	42
- วัฒนธรรมศิลปะเขมร	46
- ประวัติศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและประติมากรรมของอาณาจักรศรีวิชัย	47
ประเพณีวัฒนธรรมสมัยศรีวิชัย	50
- ประเพณีการทำบุญในนครโพธิ์	50
- การแต่งกาย	56
- การขยายอำนาจของอาณาจักรศรีวิชัย	57
2. ความเกี่ยวเนื่องของอาณาจักรศรีวิชัยกับไชยา	
(1) พุทธศาสนาของศรีวิชัย	64
(2) สถาปัตยกรรม ประติมากรรม สกulpture ขางไชยาและศิลปะอื่น ๆ	68
(3) ประเพณีวัฒนธรรม	88
(4) สถานที่ตั้ง เมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยที่ไชยา	92
- นักโบราณคดีเขาถกเถียงเรื่องศรีวิชัยกันอย่างไร	94
3. ยุครุ่งเรืองของไชยาสมัยศรีวิชัย	101
4. ยุคเสื่อมของไชยาสมัยศรีวิชัย	110

	หน้า
ความมุ่งหมายของการศึกษากันควา	112
ความสำคัญของการศึกษากันควา - ขอบเขตของการศึกษากันควา	113
ความจำกัดของการวิจัย	113
บทที่ 2 วิธีดำเนินการ	
วิธีดำเนินการศึกษากันควา - การจัดกระทำกับข้อมูล	114
บทที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล	
1. สถานที่ตั้ง เมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยที่ไชยา	116
2. ศิลปกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมของศรีวิชัยที่ไชยา	128
3. ประเพณีวัฒนธรรมของศรีวิชัยที่ไชยา	136
ความเห็นของคณะผู้วิจัย	141
บทที่ 4 สรุปผลการวิจัย	
- ความมุ่งหมายในการศึกษา - วิธีดำเนินการ	143
- สรุปผลการศึกษา	143
- ข้อเสนอแนะ	145
- บรรณานุกรม	147

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปที่ 1 แผนที่ศรีวิชัย	30
รูปที่ 2 พระบรมธาตุไชยา	69
รูปที่ 3 เจดีย์วัดแก้ว	72
รูปที่ 4 มุขดิ่ง	76
รูปที่ 5 พระนารายณ์พุ่มพิน	77
รูปที่ 6 อวโลกิเตศวร (กริ่งองค์)	78
รูปที่ 7 อวโลกิเตศวร ๘ กร	79
รูปที่ 8 พระโพธิสัตว์ปัทมปาณี	80
รูปที่ ๑ พระนาคปรก	81
รูปที่ 10 พระนารายณ์รัศมีกาลาหิง	82
รูปที่ 11 นางคารา 8 กร	82
รูปที่ 12 เครื่องปั้นดินเผา	84
รูปที่ 13 ศิลปกรรมสกุลช่างไชยา	85
รูปที่ 14 พระพุทธรูปปางสมาธิ	86

บทที่ 1

บทนำ

ประวัติของอาณาจักรศรีวิชัย

ประวัติศาสตร์และอารย ธรรมของแหลมมลายูตอนเหนือนี้ตั้งแก่จังหวัดชุมพรลงไปจนตลอดแหลมมลายู ในสมัยโบราณก่อนพุทธศตวรรษที่ 17 มีเรื่องราวปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของชาติต่าง ๆ ว่า เป็นที่ตั้งของอาณาจักร ชูญกุน อาณาจักรเท็กโท อาณาจักรบันตู อาณาจักรปิสุง อาณาจักรคามพรลิงค์ อาณาจักรกัทโกลา อาณาจักรรฎนะ อาณาจักรพันพัน อาณาจักรลังกาสุกะ อาณาจักรโกโล กามลาคัม แต่อาณาจักรที่กล่าวนามมานี้ตั้งอยู่ที่ไหนและมีความเกี่ยวพันทางการ เมืองและวัฒนธรรมอย่างไรบ้างนั้น ยังไม่ทราบกันแน่นอนจึง เป็นปมปัญหาทางโบราณคดีที่ต้องทำการค้นคว้ากันต่อไป

อารย ธรรมของแหลมมลายูตอนเหนือก่อนพุทธศตวรรษที่ 12 จัดได้ว่าเป็นยุคมีคของอารยธรรมที่เกี่ยวพันกันกับยุคก่อนประวัติศาสตร์ในภาคใต้ แต่ก็พอจะอนุมานได้อย่างกว้าง ๆ ว่า อาณาจักรที่ออกนามมาข้างต้นนั้นคงมีความเป็นอยู่และจารีตประเพณีแบบเดียวกับชาวอินเดียน และผลจากการค้นคว้ากระแสนิธิพลของอารยธรรมของอินเดียนที่หลังไหลเข้ามาในแหลมอินโดจีนและหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกนั้น นักปราชญ์ส่วนใหญ่เชื่อกันว่าแต่เข้ามานานแล้วตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาลทีเดียว แต่เรายังไม่พบหลักฐานทางวัตถุสมัยดังกล่าวเลย อย่างไรก็ตามในราวพุทธศตวรรษที่ 7 ได้พบประติมากรรมสลักจนดูบึกเกรื่องประดับตกแต่งกายเล็กเล็กน้อย ๆ ซึ่งนักปราชญ์ส่วนใหญ่เรียกว่า สมัย " พุนาน " อันเป็นสมัยเก่าแก่ที่สุดของอาณาจักรในแหลมอินโดจีน

หลังจากอาณาจักรพุนานเสื่อมลงแล้วในพุทธศตวรรษที่ 12 บริเวณแหลมมลายูตอนเหนือ ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีขึ้นเป็นครั้งแรก หลักฐานดังกล่าวนี้

เป็นโบราณสถานอันเป็นเทวาลัยในศาสนาพราหมณ์ พุทธสถาน จารึกและจกหมาย
เหตุต่าง ๆ ซึ่งมีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 - 17 จากลักษณะของศิลปวัตถุ
ที่พบในดินแดนที่กล่าวนี้ส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกับโบราณวัตถุที่พบในเกาะสุมาตรา
และเกาะชวา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าดินแดนดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและ
ทางการ เมืองอย่างแน่นแฟ้น นักประวัติศาสตร์โบราณคดี และศิลปกรรมรวมเรียก
โบราณวัตถุสถาน สกุลข้างดังกล่าวนี้ว่า " ศรีวิชัย " ตามนามของอาณาจักรซึ่ง
ปรากฏชื่อทั้งในจารึกและจกหมายเหตุต่าง ๆ ในสมัยโบราณ ¹

ใน พ.ศ. 1213 เรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัย ถูกกล่าวถึงเป็น
ครั้งแรก กษัตริย์ที่ส่งคณะทูตไปเมืองจีนเพื่อถวาย " บรรณาการ " ใน พ.ศ.
1214 อัจฉริยไควะไปที่กรุงศรีวิชัยและพำนักอยู่ที่นั่นเป็นเวลา 6 เดือน ในปี
พ.ศ. 1227 โกลด์ ๆ ปา เล็มบัง (อาณาจักรที่มีชื่อเสียงของศรีวิชัย) ไคว้พบ
จารึกแผ่นหนึ่ง บันทึกเรื่องราวพระเจ้าศรีวิชัยนาค พระราชทานสวนสาธารณะให้แก่
ประชาชนของพระองค์ ในปี พ.ศ. 1229 จารึก โกตา กะเปอร์ ที่มีชื่อ
เสียงอยู่ในเกาะพังคะ ไคว้บอกเราว่า เกิดการกบฏขึ้นในชวา ซึ่งไม่จงรักภักดีต่อ
กรุงศรีวิชัย (หยังเทียคา - ภิกทิก กา - สะริวิชัย) ขอให้ญาติผู้สืบสายสืบแห่ง
ผู้ทรยศทั้งมวล และอ่อนวอนคือเทพยดาน้อยใหญ่ ผู้อภิบาลรักนาคกรุงศรีวิชัย ไคว้
พบจารึกคล้ายคลึงกันนี้อีกแผ่นหนึ่งที่กะรังมาราธิ ทางมะรันจินเหนือ แผ่นสุดท้าย
เป็นจารึกแผ่นที่ 4 (ไม่ไคว้บอกอายุเวลา) บันทึกเรื่องราวพระเจ้าศรีวิชัยเป็นครั้งที่
2 ในปี พ.ศ. 1228 - 1272 นั้น อัจฉริยไคว้บันทึกเรื่องราวการยึดครองมลายูเข้า
เป็นอาณาจักรศรีวิชัย พระเจ้าแผ่นดินทรงมีบรรพาศักดิ์เป็น ปุนคะหยัง
(Punta Hyang) หรือ กา ปุนคะหยัง (De - punta Hyang)

1 นิคม มุสิกคามะ อาณาจักรศรีวิชัย " บทความเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย "
กรมศิลปากร 2520 หน้า 118 - 119

ทั้งนี้ชวนให้นึกถึงบรรดาศักดิ์เปอทวน (Pertuan) และกีเปอทวน (Di - pertuan) จากจารึกทั้ง 4 แผ่นนี้ เราสามารถลงความเห็นได้ว่ารัชกาลของพระเจ้าศรีวิชัยนาศ เป็นสมัยแห่งชัยชนะและการขยายตัวเจริญขึ้น เราพบว่าในพระราชกฤษฎีกาของจีน พ.ศ. 1238 รับผิดชอบต่อกรุงศรีวิชัยอยู่ใกล้เคียงกับ กัมพูชา อินทโยช และอาราเมย์ แทนที่จะรวมกรุงศรีวิชัยเข้าไว้ภายในอำนาจของอาณาจักรอื่น กรุงศรีวิชัยมีความเป็นอยู่ธรรมดา ๆ ถึงกระนั้นก็เป็นประเทศที่สำคัญที่สุดที่เกี่ยวข้อง²

จากบันทึกเอกสารของจีนทำให้ทราบว่าในระหว่างปี พ.ศ. 1213 และ 1284 กรุงศรีวิชัยส่งคณะทูตมาเครื่องราชบรรณาการมายังประเทศจีน ใน พ.ศ. 1267 พระมหาอุปราชทรงเป็นหัวหน้าคณะทูตมาเอง ทรงนำทาสสาวเผ่านิโกร " สันนิษฐานว่าเป็นพวกเซมิงที่ฉมหมักหยอย เหมือนพวกนิโกรจริง ๆ ในแอฟริกา " มาถวายร่วมกับของบรรณาการอื่น ๆ พระจักรพรรดิพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้พระองค์ว่า " ศรีอินทรวรมัน ทั้งว่าทูตคณะต่อมาได้นำทาสสาวเผ่านิกรมายังประเทศจีนด้วย ปี 1284 ทูตคณะสุดท้ายเดินทางออกจากประเทศจีนแล้ว กรุงศรีวิชัยก็มีความสงบ เมื่อเปิดอีกครั้งก็เป็นเวลาล่วงมาอีกนานมากกว่า 30 ปี เราได้พบความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่โตของประวัติศาสตร์ที่ซาลไป³

ขอให้เรามาย้อนดูศรีวิชัยตามที่เรารู้จักกันมาแต่ก่อน กินแดนของกรุงศรีวิชัยดูเหมือนจะเป็นเกาะสุมาตราในจารึก โกลกา กะเปอร์ ที่อ้างหลักฐานถึง " ราว " นั้น เชื่อว่าคงอ้างถึงเกาะพังคะ พระเจ้าแผ่นดินไม่มีพระนามพระราชวงศ์ บรรดาศักดิ์ของพระองค์อาจเป็นเปอทวน และกีเปอทวน (ยังกิ เปอทวน) สมัยใหม่ แต่ไม่ใช่ศรีมหาราชา จารึกของกรุงศรีวิชัยใช้อักษร บัลละวะ เขียนเป็นภาษาผสมระหว่างสันสกฤตและมลายู หากเราหันกลับไปดูจกหมายเหตุนั้น ว่าด้วย

2 นิคม มุสิกะคามะ ล.ก. หน้า 124

3 นิคม มุสิกะคามะ ล.ก. หน้า 125

เรื่องภาษาของภูมิภาค เหล่านี้แล้วเราจะได้อีกความที่เพิ่มคือ จดหมายเหตุจีนบอก
 เราว่าบรรดาประเทศคุณ - คุณ ขวา สุมาตรา จัมปา และกัมพูชา ใญ่ภาษา
 และอักษรร่วมกัน " โดยตัวอักษรแล้ว หมายถึงอักษรปัลลวะ " โดยภาษาแล้ว
 หมายถึง ภาษาผสมบางแบบหรือภาษาพวกทางอักษรศาสตร์บางภาษา เช่น ภาษา
 กาวี (Kawi) ซึ่งใช้ในสมัยต่อมา ภาษาอินโดจีนผสมกับภาษาสันสกฤตอย่าง
 มากมายนั้น เป็นภาษาทางอักษรศาสตร์ มีบันทึกว่านายพลจีนได้นำคัมภีร์หนังสือ
 ทางพุทธศาสนาไม่น้อยกว่า 1350 ชุดไปจากจัมปาในปี พ.ศ. 1143 หนังสือคัง
 กล่าวนี้เขียนด้วยอักษร คุณ - คุณ แม้จะไม่พิสูจน์ได้ตามบันทึกนี้ แต่ก็อาจเป็นว่าใน
 จารึกของสุมาตราในสมัยนั้นเป็นภาษามลายูผสมกันอย่างพิสดาร อาจเป็นภาษา

คุณ - คุณ ก็ได้⁴

นักกริย ไศเลนทร การเป็นมาของบรรดาประมุขเชื้อสายใหม่คือ

" ไศเลนทร " หรือ " ภูเข " เจ้านายแห่งสุมาตรา มลายู และชวา ได้
 บังไว้อธิบายว่า อยู่ในปีกกลาง ๆ พุทธศตวรรษที่ 13 เราอาจเคยชินกับคำว่า
 " อันมีชื่อเสียง " ของพระเจ้าแผ่นดินทั้งหลายซึ่งเราไม่รู้นาม ราชวงศ์ มาเป็น
 เวลาถึง 20 ปีแล้ว ชื่อนี้ปรากฏในที่ 4 แห่งเท่านั้น คือในจารึก 2 แผ่น
 ในชวาภาคกลาง อยู่ใน พ.ศ. 1221 และ 1325 บนแผ่นสำริดที่ไศเลนทรได้
 เบลงกอล บอกอายุตั้งแต่ครั้งหลังของพุทธศตวรรษที่ 14 และในจารึกเนกะปัทม
 พ.ศ. 1551 แม้ไม่มีคำกิตติคำมชื่อนี้ก็เป็นที่มาในชื่อ กาเมลัง สเลนทร หรือ
 " ไศเลนทรกาเมลัง " ยิ่งกว่านั้นการที่ชื่อนี้จรจายไปไกลทั้งในกาลเวลาและ
 ระยะทางจึงเป็นที่เชิษฐแก่ผู้ทำให้ชื่อใหม่นี้ ชื่อทั้งหลายย่อมลวงเลยหรือเปลี่ยนแปลง
 ไป ยังคงเหลืออยู่แต่ความเป็นอยู่ที่แท้จริง เช่น เจ้าแห่งเกาะเวลส์ กลายเป็น
 ปิ้ง คูมาลิก สิงคโปร์ และ เบอร์กัม มะละกา ราชวงศ์มลายูทุกวงศ์ใน

มลายูคนใดอ้างสิทธิ์ว่าสืบเชื้อสายมาจากษัตริย์ " ภูเขา " ซึ่งเป็นใหญ่เหนือภูเขาสี่กึ่งในปา เลมบังและกษัตริย์เหล่านี้คือพวกไศเลนทร นักทัศนาศรทั้งมวลขึ้นทนมัสถูประหลาดของบุโรพุทโธ เขาเหล่านี้ต่างให้เกียรติยกย่องแก่เจ้านายไศเลนทรผู้สร้างสภานี้ นักศึกษาทั้งมวลซึ่งอ่านหนังสือในภาษาต่าง ๆ กัน เช่น เรื่องสารบาชา (Sarbaza) สันโบโจ (San - bo - tsai) ชิ ลี โฟ ชี (Shi - Li - Fo - She) ซาบาจ (Zabaj)) เรื่องของจักรวรรดิของมหาราช เคาะทองคำหรือสุวรรณทวีป ปา เล็มบังโบราณ หรือ กู - กัง (Ku - Kang) ซึ่งพวกไศเลนทรปกครองอยู่ในระยะนั้น เป็นราชวงศ์ที่มีชื่อเสียงอย่างยิ่ง ⁵

แต่ขณะที่เรารู้เรื่องมากมายเกี่ยวกับ เจ้านายไศเลนทรพวกนี้ เราก็มารู้อะไรเลยเกี่ยวกับการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของเขา เจ้านายเหล่านี้ อาจอยู่ในราชวงศ์กรุงศรีวิชัยที่เก่าแก่กว่า แต่มาใช้พระนามและบรรดาศักดิ์ใหม่ ความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เจ้าไศเลนทรอาจนำมา เกี่ยวข้อง เนื่องมาจากอิทธิพลของมหาวิทยาลัย นาลันทาในเบงกอล แต่ก็มีหลายอย่างที่ยึดกับความเห็นนั้น เรื่องของชาวมลายูเล่าต่อ ๆ กันมายืนยันว่า เจ้านายแห่งมหาเมรุ (ภูเขา) เป็นผู้ที่มาใหม่ และว่ามาจากทะเล สมัยนั้นเป็นสมัยที่ยุงยากมากสมัยหนึ่งใน กุน - ดูน เราอ่านพบในหนังสือจีนว่า " ในปี พ.ศ. 1319 สถานพระศิระไนจัมปาถูกปล้นสะกมและเผาโดยคนที่เกิดในดินแดนอื่น ยังชีพด้วยอาหารอื่น รูปร่างน่ากลัว ผิวดำและดมฉัตรรมคา โทกร้ายราวมัจจุราช และแล่นเรือไปในทะเล " และในปี พ.ศ. 1330 คนลอบวางเพลิงพวกนี้ กลับมาอีก " เป็นเหล่านักรบชาวชวาคุมเรือมาหลายลำ " จากหลักฐานเกี่ยวกับนี้เราได้อีกว่า ในปี พ.ศ. 1275 บรรดาประมุขของชวาภาคกลาง ผู้สืบเชื้อสายแห่งพระเจ้าสัญชัย ผู้นับถือพระศิระ ถูกบีบบังคับให้ย้ายเมืองหลวงมาตั้งทางก้านตะวันออก จารึก 2 แผ่นเป็นภาษา ฮินสกฤต พระเจ้าแผ่นดินแห่งชวา

ภาคกลางใน พ.ศ. 1321 และ พ.ศ. 1825 ทรงนับถือพุทธศาสนาเพียงไร
" เป็นที่เชิดชูเกียรติแห่งวงศ์ไศเลนทร " ก็ย่อมไม่มีข้อสงสัย ในเรื่องการแทรก
ซึมเข้าไปอย่างสงบ จากสมัยนี้เช่นกัน เราได้พบความเปลี่ยนแปลงอื่น เช่น
ในคำอักษร และในภาษาแทนที่จะใช้คำอักษร บัลลวะ และใช้แบบภาษา
คุณ - ลุน ในภาษาพูด (ซึ่งขณะนั้นปรากฏขึ้นใหม่ในแบบภาษากาวีใช้กันในบรรดา
กัณฐของไศเลนทร) กับเราได้พบอักษรนาครีและภาษาอันสกฤตในศรีวิชัยและชาว
ภาคกลาง กอปรกับเหตุการณ์หลายอย่าง เกิดขึ้นภายใต้อิทธิพลของมหาวิทยาลัย -
นาลันทา นอกเหนือจากการที่จะวิวัฒนาการไปโดยความสงบอย่างแน่นอน....⁶

เป็นที่แจ่มชัดว่า ในระยะเวลาหนึ่งระหว่าง พ.ศ. 1284 และ
พ.ศ. 1318 บรรดาจักรีที่ทรงพระนามมหาราชาแห่งวงศ์ไศเลนทร (หรือ
มหาราชาจากภูเข) ได้ตั้งตัวเป็นเจ้าแห่งกรุงศรีวิชัยชาวภาคกลาง (แล้ว
หรือหลังจากนั้นเล็กน้อย) พระองค์ก็ได้เป็นเจ้าแห่งสุมาตราและมลายูทั้งหมด
มีเรื่องเล่าต่อ ๆ กันมาเกี่ยวกับเจ้านาย 3 องค์ ว่า พระองค์ทรงสร้าง
อาณาจักรขึ้น 2 อาณาจักร แห่งหนึ่งอยู่ในสุมาตรา และอีกแห่งหนึ่งในชวา
พระองค์ทรงนำอักษรใหม่ คืออักษร นาครี มาใช้ และทรงนำถ้อยคำสันสกฤต
มาเป็นคำที่ใช้ในราชการ ทรงนับถือพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า และเป็นช่าง
ผู้ยิ่งใหญ่ในทางสลักหิน คือ มีวงเขต ความแตกต่างทางสถาปัตยกรรมระหว่าง
โบราณสถานของไศเลนทรกับศิลาจารึกของกษัตริย์ศรีวิชัยคอนันต์ ๆ จารึกแผ่นทอง
แดงที่ซุกได้ในเบงกอลได้จารึกการบริจาครูปของพระเจ้าพาลมุกกร มหาราชสุมาตรา
นัคคาของพระมหาราชาไศเลนทรแห่งชวา นี่เป็นข้อพิสูจน์ได้ว่า ราชวงศ์นี้มี 2
สาย แต่ความเป็นไปของอาณาจักรทั้งสองในสุมาตราและชวาแตกต่างกันมาก ⁷

6 นิคม มุสิกะคามะ. ล.ก. หน้า 126 - 127

7 นิคม มุสิกะคามะ. ล.ก. หน้า 128

โคลนทรมายังชาวภาคกลาง ระหว่างปี พ.ศ. 1275 (เมื่อพระเจ้า
สัตยชัยผู้ขึ้นถือนครศรีธรรมราชปกครองประเทศอยู่) กับปี พ.ศ. 1321 (อันเป็นที่
ที่พวกโคลนทรสร้างพุทธสถานขึ้นที่กาละสัน) จารึกภาษากาวีที่ปรัมมานัม อันเป็นที่
ที่ ๆ พระราชวังตั้งอยู่ โท้แสดงให้เห็นว่าพวกโคลนทรถูกขับออกจากเมืองหลวงใน
ปี พ.ศ. 1406 พวกโคลนทรอาจจะยังเหลือในชวาตะวันตก จนถึงหลัง พ.ศ.
1475 " แก่สมัยโคลนทรซึ่งสิ้นสุดลงราวศตวรรษหนึ่งนั้น พวกโคลนทรก่อสร้าง
ศาสนสถานใหญ่โตที่สุดไว้ในเกาะทั้งหมดคือ ศาสนสถาน กาละสัน, จันตีเมนคู
จันตีเซวู, จันตีสำหรี, ศาสนสถานปรัมมานัมและศาสนสถานบุโรพุทโธ อันหาที่
เปรียบไม่ไ้และมหัศจรรย์ที่สุด เจ้านายโคลนทร เป็นผู้มาใหม่เป็นผู้พิชิต บาง
ทีอาจเป็นพวกมลายู และทรงเป็นพุทธมามกะอยู่ในประเทศที่นับถือนครศรีธรรมราชมาช้านาน
กลัวเหตุที่เป็นคนต่างถิ่นจึงไม่เป็นที่รักใคร่ของไพร่ฟ้า ประชาชนจึงถูกเกณฑ์แรงงาน
และทรัพย์สินไปเป็นประโยชน์ส่วนพระองค์ เจ้านายโคลนทรทรงสร้างอนุสรณ์
(โบราณสถาน) ซึ่งมีชื่อเสียงจรไปในโลกและแสดงถึงความสิ้นเปลืองแรงงาน
ของมนุษย์ไปอย่างมากมาย (ทั้งราษฎรก็หมกความรักใคร่) เจ้านายโคลนทร
แห่งชวาจึงถูกขับไล่ไล่ส่ง ชื่ออันยิ่งใหญ่พวกนี้เหลือสืบมา เหลือแต่เพียงเป็นคำ
คุณศัพท์ บอกรำลึกในวงดนตรี กาเมลันสะเลนโตร (Gamelansalondro)
เท่านั้น เราทราบนามของพระมหากษัตริย์ของราชวงศ์โบราณนี้ สององค์ คือ
พระเจ้าปันกรัน (Panamkarana) ผู้สร้างกาละสัน และพระ
เจ้าจันตีเอนทร (Jitondro) ภายหลังต่อมาประมาณ 50 ปี ปรากฏ
มีคำพูดภาษามลายูในจารึกของสมัยโคลนทร จึงชวนให้คิดไปไ้ว่าพวกโคลนทร
อาจเป็นชาวมลายูก็ได้ ภาษาของพวกบัณฑิตในสมัยนั้นคือ ภาษาชวาโบราณ⁸
ประวัติเจ้านายโคลนทรในสุมาตราแตกต่างกันออกไปมาก พวกที่นับถือน

ศาสนาฝ่ายมหายาน อันผสมด้วยลัทธิคันถระอย่างมาก ทั้งเป็นนักก่อสร้างด้วยกัน เช่น มีพยานคือสถูปที่มีวราคากุส (Mueratakus) และซากปรักหักพังที่คันหยง เมคันนี นแดนดินสูงป่าทึบ แต่พวกไศเลนทรสุมาตรา เป็นผู้พิชิต และเป็นนักปกครองมากกว่าจะเป็นผู้นำนิกายทางศาสนา ใน พ.ศ. 1318 ไศเลนทรสุมาตราไคเผออิทธิพลไปไกลถึงตอนใต้ของประเทศไทย ทั้งที่เรารู้ไคจากจารึกอักษรปัลลวะ (ที่เวียงสระในอำเภอบ้านคอน) ในจารึกนั้นปรากฏคำ ศรีวิชัย 3 ครั้งด้วยกัน ไศเลนทรไคเป็นเจ้าแห่งมลายูทั้งหมดในปี พ.ศ. 1395 อิมฮอรัคาศบีหี พ.ศ. 1389 - 1392 และสุไลมานไคบอกว่า " มหาราชา ทรงกุ่มการการบูรที่เบรูสในสุมาตรา ทรงปกครอง " กาลัฆมาร " (เคละ หรือ กระ) ในมลายูตอนเหนือและร่ำรวยมากที่สุด อิมฮอรัคาศบีหี สุไลมาน และนักเขียนชาวอาหรับคนอื่น ๆ กล่าวไว้ว่า พระองค์ทรงโยนก้อนทองคำไปในอ่าวเล็ก ๆ ไคใกล้กับพระราชวังทั้งศรีสว่า " จงกุ่มสมบัติของข้า " พระราชาทรงทำเช่นนี้เป็นกิจจวัตร พระองค์ทรงทำรากับ เป็นสัตตัญญลักษณะแห่งหินดินแกมหาสมุทรมากมาย เช่นเดียวกับที่เจ้าเมืองเวนิสเคยแ่งงานพระสมุท (ทะเล) กระนั้นกรุงศรีวิชัยก็มีอำนาจทางฝั่งทะเลยิ่งกว่าเวนิส เพราะกรุงศรีวิชัยตั้งอยู่บนเส้นทางสามสาย ที่ไปสู่ตะวันออกไกล คือช่องแกมมะละกา ช่องแกมซุนดา และทางบกผ่านคอคอกกระ เจ้าผู้ครองกรุงศรีวิชัยสามารถเก็บภาษีผ่านทางจากพ่อค้า เหล่านีไคไคโดยไคไคด้วยการแกแค้นปราบเท่าที่ชวายังเป็นมิตรอยู่ และจับปากกับกัมพูชา ไคเกี่ยวข้องกับทะเล ในพุทธศัวรรษที่ 14 ดูเหมือนพระองค์จะไคไคส่งทูตเชิญเครื่องราชบรรณาการไปประเทศจีนเลย ⁹

ครั้งหลังของพุทธศัวรรษที่ 14 ในรัชสมัยมหาพาลมุกุร พระราชมารคาของพระองค์คือ เจ้าหญิงอาราแห่งชวาพระองค์ไคพระราชทานเงินอุกหนุนแก่ -

มหาวิทยาลัยนาลันทาในเบงกอลมีหลักฐานพยานว่า กรุงศรีวิชัยส่งเครื่องราช -
บรรณาการไปยังประเทศจีนอีกในปีคั้น ๆ ของปีพุทธศตวรรษที่ 15 เราได้หลัก
ฐานทางอาหรับมากขึ้น ในเรื่องอำนาจความมั่นคงของมหาราชา ชาวอาหรับชื่อ
อิบมัด - ฟาคีห์ (Ibn al - Fakih) พ.ศ. 1445 บอกเราว่า
" ซาบาจ " และ " กาลัซฆาร์ " เป็นอาณาจักรหนึ่ง เบรุตส์รวมอยู่ในอาณา
จักรนี้ด้วย เป็นศูนย์กลางการค้าการบูร กานพลู ไม้จันทน์ และลูกจัน นัก
เขียนคนเดียวกันพูดถึงนกแก้วของสุมาตราว่าสามารถพูดภาษาอาหรับ เปอร์เซีย
ฮินดู และภาษกรีกได้ จากข้อความนี้ นายเพอร์ รังค์ ก็ ลงความเห็นโดย
พิจารณาตามหลักโดยทั่ว ๆ ไปว่า กรีกต้องเป็นที่รู้จักกันในกรุงศรีวิชัย แต่คนอื่น
จะเชื่อในความเป็นอยู่ของนกแก้วที่ว่านั้นหรือไม่ อิบู โรสเทห์ (Ibu Rostoth)
พ.ศ. 1446 บันทึกไว้ว่า " ในบรรดาประมุขของอินเดียนทุกองค์ ไม่มีใครร่า
รวย มีอำนาจกว่า หรือร่ำรวยกว่า มหาราชาแห่งซาบาจ "

อะบู ซาอิด (Abu Zeid) ราว พ.ศ. 1454 ได้เล่าซ้ำเรื่อง
การโยกกองทัพลงไปในวังทะเลสาบ โดยกล่าวว่า มหาราชาปกครองหมู่เกาะ
จำนวนมาก ทั้งปกครองเมืองท่าค้าขาย เช่น กรุงศรีวิชัยและกาลัซ เมืองกาลัซ
นี้เป็นศูนย์กลางสำคัญของการค้าขายของอาหรับ ในการค้าไม้กฤษณา การบูร
ไม้จันทน์ งาช้าง กัมพูก ไม้มะเกลือ ไม้ฝาง และเครื่องเทศ ¹⁰

การติดต่อกับจีน

บันทึกของราชวงศ์ฉิง ให้จำนวนละเอียกแก่เราเกี่ยวกับคณะทูตคุมเครื่อง
ราชบรรณาการที่กรุงศรีวิชัยไปยังประเทศจีน ในระหว่างปี พ.ศ. 1448 และ
1528 ดังนี้

คือปลายราชวงศ์ฉิง ในปี พ.ศ. 1448 กรุงศรีวิชัยส่งเครื่อง

ราชบรรณาการมา ราชทูตนี้เป็นเจ้าแห่งเมืองหลวงของคน มากรวมนี่พระจักร -
พรรดิ พระราชทานยศนายพลให้ โดยให้เป็นผู้รักษาความสงบในมณฑลประเทศ
ทางไกล

" ในเดือน 9 ของปี พ.ศ. 1503 พระเจ้าลี - ริ - หุงคะหริยาตัน
ทรงทรงคณะทูตถือเครื่องราชบรรณาการมา พระองค์ทรงส่งเข้ามาอีกในฤดูร้อนปีต่อ
ไป ในฤดูหนาวปีเดียวกันพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งทรงพระนามว่า ลี - ริ - วุ - ยะ
ได้พระราชทานเครื่องราชบรรณาการมา "

" ในฤดูใบไม้ผลิปี พ.ศ. 1505 พระเจ้า ลี - ริ - วุ - ยะ ทรง
ส่งคณะทูต 3 คน ถวายเครื่องราชบรรณาการมา ราชทูตเหล่านี้นำทางจามรี
เส้นไหม บังเทียน และน้ำอานมา 2 สำหรับ กลับไป "

" ในปี พ.ศ. 1514 ราชทูตคนหนึ่งที่มา เมื่อครั้งก่อน ได้นำแก้วผลึก
และน้ำมันมา เมืองจีน ปีต่อมาราชทูตผู้กลับมาก็อีกคนหนึ่ง และในปี พ.ศ. 1517
ได้นำเครื่องราชบรรณาการมาอีกหลายอย่าง เช่น งาช้าง ยางกำยาน น้ำ -
กุหลาบ อินทผลัม ลูกท้อแห้ง น้ำตาลทรายขาว แหวนแก้วมณี และตะขะปะการัง
ในปีต่อมาราชทูตชุดใหม่ มายังประเทศจีนอีกครั้งหนึ่ง ราชทูตคณะนี้ได้รับหมวก
และ เข็มขัดเป็นของขวัญ "

" ในปี พ.ศ. 1523 พระเจ้าแผ่นดินของกรุงศรีวิชัยทรงส่งคณะทูตมา
คณะหนึ่งในปีเดียวกัน ได้รับรายงานจากเมือง โชเซา (CH'au Chou)
ว่าพ่อค้าทางดินจาก สัน - โป - ไจ (กรุงศรีวิชัย) ได้มาถึงยังเมืองท่านั้น
พร้อมทั้งสินค้า น้ำหอม เครื่องเวชภัณฑ์ เครื่องสมุนไพร นอแรด และงาช้าง
ควยเหล็กที่ลมนพยอันทางพ่อค้าผู้นี้จึงใช้เวลาเดินทาง 60 วัน กว่าที่จะถึงเมือง
โชเซา น้ำหอมและเครื่องสมุนไพร ทั้งหมดที่นำมาควยได้ถูกนำไปที่เมืองกวางตุ้ง"

" ในปี พ.ศ. 1528 นายเรือหนึ่งเข้ามาได้ถวายผลิตภัณฑ์ในประเทศ
ของคน " 11

ตำนานราชวงศ์ กล่าวว่ พระเจ้าแผ่นดินทั้งหลายของกรุงศรีวิชัย ทรงใช้ภาษาสันสกฤต ในการเขียนหนังสือ และทรงรับรองเอกสารต่าง ๆ กว่ การประทับพระราชสัตยูจกรแทนลายเซ็นพระนาม พระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง พ.ศ. 1560 ทรงส่ง " หนังสือสันสกฤตพิบชอน ๆ กัน ประกบกันกว่แผ่นดินไม้ " มา ยังประเทศจีน รวมกับเครื่องราชบรรณาการอย่างอื่น ๆ ถึงแม้เราจะไคย็นเรื่อง นักศึกษาทั้งหลายจากประเทศจีน และอินเเคียมายังสูมาศรานอยกว่แต่ก่อนก็ตาม เราก็ยังไคย็นเรื่องของพระภิกษุจีนรูปหนึ่งชื่อ ฟา ยู (Fah Yu) ทำงาน เกี่ยวกับคำหรับคำราททางศาสนาอยู่ที่กรุงศรีวิชัยในปี พ.ศ. 1506 ตามคำแนะนำ ของวิมลศรี บัณฑิต ชาวอินเเคียคนหนึ่ง เราไค้ทราบอีกว่ เมืองหลวงของกรุง ศรีวิชัย เป็นเมืองที่มีป้อมปราการ มีกำแพง ก่ออิฐรอบเมืองยาวหลายไมล์ มีหมู่บ้านอยู่กระจัดกระจายรอบ ๆ เมือง ประชาชนจำนวนมากไค้รับการยกเว้นจากการ เสียภาษีไคยตรง ประชาชนถูกเกณฑ์ทหารในยามสงคราม ผู้ที่ถูกเกณฑ์จะต้องจัดหา อาวุธและเสบียงอาหารของตน ชาวศรีวิชัยทำเครื่องทองของเมจจากหินมะพร้าว หินหมาก และน้ำผึ้ง มีข้าทาสเป็นท่างดิน เครื่องดนตรีมีพิณอันเล็กและกลองใบ เล็ก ๆ พวกนี้ค้าไม้กฤษณา หมาก มะพร้าว เบ็ด ไก่ งาช้าง นอแรค การบูร และผ้าฝ้าย ดูเหมือนชาวศรีวิชัยเป็นผู้ที่ร่ำรวยมาก¹²

เราสามารถวินิจฉัยไค้ว่ อาณาจักรศรีวิชัยส่งเสริมความสุขของประชาชนอย่างจริงจัง ไม่สร้างอนุสาวรีย์ใหญ่มหึมา ไคยไค้บังคับกรรมกรอย่างที่ทำกันใน ชาว จัมปา กัมพูชา เกือบภาษีแค้นอย ไมลงโทษอาชญากรรมรุนแรงเหมือนที่ ต้องลงโทษกันตามข้อคิกเห็นของจีน แม้จะเป็นความเมตตาการุณาอย่างง่าย ๆ ก็เป็น เครื่องหมายแสดงถึงความเจริญค่านนี้ของคนป่าเถื่อน สมัยกรุงศรีวิชัยต้องส่งเสริม เกษตรกรรม กว่เหตุที่สินค้าขวออกคือข้าว มะพร้าว และหมวก มีมาก

พระเจ้าแผ่นดินทรงกอบโกยความร่ำรวยของพระองค์จากเรือที่ผ่านไปมา หรือจากการเก็บภาษี พระองค์ไม่รบกวนประชาชนที่มีรายได้น้อย แต่ทำสงสัยเหลือเกินว่า เหตุอันใดที่ทำให้กรุง ศรีวิชัย เสื่อม 13

เมื่ออาณาจักรขณะนั้นรุ่งเรือง ก็ยังมีความเปลี่ยนแปลงในรัฐทุกรัฐคือเพิ่มภาษี ความเวลาที่ล่วงไป ความเปลี่ยนแปลงนั้นเกือบไม่บรรเทาเบาบางลงไปเลย ในเมื่อการเก็บภาษีจำกัดอยู่ในวงราชการประเทศ ต้องมีเรื่องไม่เกิดขึ้นในกรุงศรีวิชัยบ้างเป็นแน่ จักรวรรดิของมหาราชาคล้าย ๆ กันเป็นที่รวมของบรรดา เมืองท่า ทางชายเขต เมืองท่าเหล่านี้เป็นป่าใหญ่ มีโซ่เป็นดินแดนที่คนอาศัยอยู่ติดต่อกันเรื่อยไป ตามเหตุผลนี้จึงควรหลีกเลี่ยงการระราน คนที่นำเรือมาแวะฝั่งทะเลของกรุงศรีวิชัยในสมัยนั้น เมื่อเรือหลายลำแล่นมาความลุ่มรุ่มครั้งหนึ่งแล้วกลับมาอีกในคราวรุ่มคือไป ก็เป็นที่แน่ว่า เมืองท่าค้าขายต้องได้กอบโกยผลประโยชน์ทางอ้อมอย่างมากมาย จากเรือทุกลำที่ถูกดึงดูด (เชิญชวน) เข้ามา เราไม่รู้ว่าในกรุงศรีวิชัยเก็บภาษีอะไรบ้าง แต่เรารู้ว่า 200 ปีภายหลังจากนั้น กรุงศรีวิชัยก็เริ่ม เข้าเกี่ยวข้องกับอำนาจทางทะเลของประเทศอื่นอาณาจักรชวา เป็นศัตรูที่สำคัญที่สุด ในพุทธศตวรรษที่ 15 ราชวงศ์ของพระเจ้าแผ่นดินชวาทรงสร้างรัฐที่มีอำนาจขึ้นในภาคตะวันออกของเกาะใหญ่ ประมุขคนแรก คือพระเจ้าสินทก (Sindok) ซึ่งครองราชย์ตั้งแต่ราว พ.ศ. 1473 ถึง 1493 สร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์ไว้บนหินที่เรียกว่า (Minto Stone) นอกจากพระองค์ก็ยังมีรัชกาลพระราชธิดาของพระองค์กับพระเจ้าโลกพลพระสวามีของพระนาง แล้วก็ถึงโอรสทรงพระนามว่า มกุฎวงศ์วรรณา (Makuta Wongse Wardana) ผู้เป็นพระเจ้ากาของ

พระเจ้า แอรลิงกะ (Airlangga) ผู้รื่องนาม กษัตริย์พุทธพระองค์
อยู่อย่างสันติกับกรุงศรีวิชัยตลอดมา แต่ผู้สืบราชสมบัติจากกษัตริย์มกุฎวงศ์ทรงนาม
ว่า ชรรวมวงศ์ ดูเหมือนว่าทรงพยายามค้าขายโดยตรงกับประเทศจีน ซึ่งเป็น
ภัยอย่างยิ่งแก่ผลประโยชน์ของสุมาตราซึ่งเป็นรัฐริมทะเล พระองค์คงประสบความสำเร็จ
สำเร็จในตอนแรก เพราะหลักฐานจีนบอกไว้ว่า ในปี พ.ศ. 1535 ราชทูต
สุมาตราไคยีนข่าวทางไคว่า ชาวสุมาตราประเทศตน ราชทูตจึงกลับไปจัมปาและ
ไม่ได้รับข่าวอีกเลย การสงครามยึกเยื้อต่อไปอีก แต่กรุงศรีวิชัยเข้มแข็งกว่า
เมื่อกองทัพเรือรวมกันไคแล้วก็ยกไปรุกรบ ใน พ.ศ. 1550 พวกศรีวิชัยเข้าจู่
โจมและเผา เมืองหลวงของพระเจ้าชรรวมวงศ์เสีย สंहारพระเจ้าแผ่นดินกับฝ่าย
แม่ทัพนายกองเสียเป็นส่วนมาก แต่ปล่อยยให้เจ้าชาย แอรลิงกะ ผู้มีพระชนม์ 16
พรรษา หนีจากเมืองไปไค เจ้าชายของคนี้ไคสถาปนาราชวงศ์ของพระองค์ขึ้นมา
ใหม่ในภายหลัง 14

ทั้ง ๆ ที่ไครับความสำเร็จจากคราวนี้ สมัยอันยิ่งใหญ่ของกรุงศรีวิชัย
ก็ไคลดจะสิ้นสุกลง กรุงศรีวิชัยส่งคณะทูตคุมเครื่องราชบรรณาการไปยังประเทศจีน
เรื่อยมา พระเจ้าจักรพรรดิจีนพระราชทานของขวัญจำนวนมาก เป็นเครื่องทอง
แทน ทูตครั้งสุคสุดท้ายไปในปี พ.ศ. 1571 ไคนำเอา เข็มขัดทองคำไปถวายจักร
พรรดิจีน แทนที่จะ เป็น เข็มขัดเงินสลับทองอย่าง เคยพระราชทานไคครั้งก่อน ๆ
แล้วกรุงศรีวิชัยก็หยุดส่งทูตไปเป็นเวลา 30 ปี สาเหตุเนื่องมาจากการรุกราน
ของมลายูไคย " จอมกษัตริย์ราชาสุรินหรือราชาโจพะ " การรุกรบครั้งนี้มีเรื่อง
ราวอยู่ในตำนานมลายูเพียงนิกหน้อย และในตำนานท้องถิ่นกับพงศาวดารที่รู้จักกันค
ก็ไคกล่าวไว้เป็นบางตอน เช่น พงศาวดารของเปริศศาสคจารย์ ยอร์ช เซเคส์

กล่าวถึงโจฬะ ตอนหนึ่งว่า " โจฬะ " หรือ " โจฬะมณฑล " คือ " โคโรมันเคล " ในอินเดียนใต้ มหาราชาทรงพระนามว่า " ราเชนทรโจฬะ " เป็นพระเจ้าแผ่นดินแห่งฝั่งทะเลโจฬะมณฑล ตั้งแต่ พ.ศ. 1555 - 1584 พระองค์และพระราชบิดา ผู้เป็นราชาองค์ก่อน ทรงทำนุบำรุงการค้าขายกับฝั่งทะเลตรงกันข้ามอย่างมิครโมครี เมืองท่าสำคัญของฝั่งทะเลนี้คือ กคาหะ หรือ เกคะ (ไทรบุรี) ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของศรีวิชัย สัมพันธภาพของทั้งสองประเทศสนิทสนมกันยิ่ง ถึงกับในปี พ.ศ. 1548 หรือ พ.ศ. 1549 พระเจ้าศรีมารวิชัยกุงควรมัน พระเจ้าแผ่นดินแห่งกคาหะ และศรีวิชัยผู้เป็นโอรสของพระเจ้าจันทมณีวรมันแห่งราชวงศ์ไศเลนทร ได้ทรงสร้างหรือพระราชทานวิหารพุทธสถานที่เนกะปัม (ณ โจฬะมณฑล) แคราว 20 ปีต่อมามิตรภาพนั้นก็สลายลง 15

พระเจ้าราเชนทรโจฬะ ทรงคุมกองทัพเรือข้ามอ่าวเบงกอล เพื่อโจมตีเมืองท่าของกรุงศรีวิชัย เช่น ปะเนห์ มลายู เมืองทะเล (อาจเป็นเมืองคุมาสิก หรือสิงคโปร์) ที่สูง (อาจเป็นกินคิง) เมืองน้ำ อาจเป็นบราวส (Bruas) หรือกังกนกร และเมืองอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่ง ในประวัติศาสตร์ มลายู พระเจ้าราเชนทรโจฬะทรงยึดเมืองไค้ ทรงทำลายเมืองบราวส (กังกนกร) และเมืองเลงกีวเสียทรงยึดคุมาสิก ซึ่งมีไค้คือสุสานทานไว้วัย

พระเจ้าราเชนทรโจฬะ โปรดให้จารึกสงครามโจฬะครั้งนี้ไว้ในจารึกกันซอร์ ในปี พ.ศ. 1573 ส่วนในมลายูสงครามโจฬะนี้เป็นเรื่องที่เล่ากันสืบต่อมาไม่ใช่สงครามแห่งชัยชนะ หรือการทำลายล้าง มิไค้เข้าไปสู่การยึดครองกินแคนทั้งมิไค้สิ้นสุดความสัมพันธ์ มิครระหว่างฝั่งทะเลทั้งสอง แม้กระนั้นก็ได้ทำลายเมืองกังกนกรและเมืองลิงกีวเสียสิ้นเชิง ทั้งทำให้กรุงศรีวิชัยอ่อนกำลังลงเป็นอัน

มาก จนกรุงศรีวิชัยมีคำสั่งทูตไปประเทศจีนเลยเป็นเวลา 30 ปี การสงครามครั้งนี้ก็นำไปสู่การทิ้งเมืองหลวงเก่า บนฝั่งแม่น้ำป่าเลี้ยว โดยการเห็นชอบสนับสนุนของมลายู (ยัมมี) ซึ่งอยู่บนฝั่งน้ำอีกฟากหนึ่ง และอยู่ลึกไปในแผ่นดิน การย้ายเมืองครั้งนี้อาจจะกระทำในเวลานั้นที่เกี่ยวหรืออาจจะย้ายในเวลาต่อมาก็ได้

มีเรื่องราวที่ซึกกันอย่างประหลาดคือ จกหมายเหคุมลาญูไคนำเอาพระเจ้าราเชนทรโจพะ เข้าไว้ในเชื้อสายของกษัตริย์ของตนเอง คำ " โจพะ " ยังเป็นพระนามที่มักถวายแก่เจ้านายทั้งหลายในราชสำนักของมลายูในเปรัก ที่แปลกก็คือ ในตำนานที่เล่ากันต่อ ๆ มาไคนำชื่อโจพะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกษัตริย์มากกว่าการสงคราม บนภูเขามูเกิตเพนยามองในหุบ เขาที่จกหมายบอกเราว่า ราเชนทร - โจพะและราชาสุรินคือสุกัณ เพื่อชิงเอาบ้อม เลงกิว เสี้ย มีหินขาวแห่งหนึ่ง เหลือเป็นอนุสรณ์อยู่ 16

นครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยตั้งอยู่ที่ไหน

อาณาจักรศรีวิชัย ครอบคลุมบริเวณดินแดนทางตอนเหนือของแหลมมลายูและหมู่เกาะทะเลใต้ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 - 18 ดังกล่าวมาแล้ว ปัญหาที่น่าขบถิกกันต่อไปนั้นได้แก่ที่ตั้งนครหลวงแห่งราชวงศ์ไศเลนทร ซึ่งนับถือพุทธศาสนา นิกายมหายานว่าตั้งอยู่ในดินแดนส่วนไหนในจำนวนดินแดน 3 ภาคของอาณาจักรนี้คือ เกาะชวา สุมาตรา และแหลมมลายูตอนเหนือ 17

การค้นคว้านครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยนั้น เริ่มขึ้นครั้งแรกในคราวคร. ศากากุสุกล่าวสรุปว่า นครหลวงของอาณาจักรนี้ควรตั้งอยู่ที่ ๆ เราพบจารึกสิทธิยาตรา คราวที่พระเจ้าศรีวิชัยยกพลรบที่ซึ่งพบที่เกาะสุมาตรา หลังจากนั้น

16 นิคม มุสิกะคามะ ล.ก. หน้า 133 - 134

17 นิคม มุสิกะคามะ ล.ก. หน้า 134

ศาสตราจารย์ ยอร์ช เบเกสส์ โกล์เขียนราชอาณาจักรทะเลใต้ ออกเผยแพร่เป็น
การสนับสนุนความเห็นของ ดร. ศากากุรุ เกี่ยวกับภารกิจของนครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยว่า ควรอยู่ที่เมืองสุมาตรานั่นเอง เพราะนอกจากจารึกแล้ว จดหมาย
เทศจากนานาชาติอีกมากมาย กล่าวสนับสนุนเป็นความเดียวกันว่า เมืองศรีวิชัย
ตั้งอยู่บนฝั่งหันหน้าไปทางแคว้นจีน ระยะทางจากศรีวิชัยไปยังแคว้นจีนเป็นเวลา เดือน
หนึ่งในทะเล แต่ถ้ามแล้งเหมาะก็อาจไปถึงเร็วกว่านั้น เจ้าผู้ครองนครนี้เรียก
ว่ามหาราช ซึ่งเป็นใหญ่เหนือเกาะทะเลใต้ อันยาวเหยียดออกไปถึงพันหรือ
ประระซัง เขตแดนของอาณาจักรนี้ตั้งอยู่ที่กึ่งกลางระหว่างอาหรับกับจีน เพราะ
เหตุนี้ เรือที่มาจากท่าโสมันเมื่อเดินทางมาเทียบท่าศรีวิชัย แล้วมักเดินทางไป
เมืองจีน มหาราชทรงแผ่อำนาจออกไปเหนือเกาะเหล่านี้หมด ส่วนเกาะที่เป็นที่
ประทับของมหาราชแห่งศรีวิชัยนั้น เป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ไม่แพ้ดินแดนใด
มีบ้านเรือน ผู้คนคึกคอกันไม่ขาดสาย คนที่ควรเชื่อถือได้เคยเล่าว่าดินแดนนี้เมื่อ
ไถ่ขึ้นในเวลาตะวันตกขึ้น เหมือนไถ่ขึ้นในประเทศอาหรับทั้งหลาย ไถ่ในประเทศ
ไกล ก็ยังก่อกันรับคึกคอกันเป็นระยะทางกึ่งร้อยหรือกว่าประระซังมีไถ่ขาดสาย
เพราะหมู่บ้านนั้นคึกคอกันไม่เว้นช่องว่าง อันแสดงให้เห็นว่า กรุงศรีวิชัยเป็น
เมืองใหญ่โตไม่น้อยทีเดียว 18

นอกจากนี้ มูฮะจี ซึ่งเป็นนักภูมิศาสตร์เล่า เรื่องอาณาจักรศรีวิชัยไว้
เมื่อ พ.ศ. 1519 อาณาเขตของมหาราชผู้เป็นเจ้าแห่งเกาะแคว้นชวาเกาะนี้มีดิน
แดนกว้างขวางรวมทั้งเกาะอื่นในทะเลจีน เป็นอันมาก ดินแดนเหล่านี้มีเจ้าผู้ครอง
เรียกว่า มหาราช ทั้งราชอาณาจักรของมหาราชมีพลเมืองและทหารมากมายเหลือ
จะพรรณา หากเรวเดินเรืออย่างรวดเร็วที่สุดไปให้ทั่วทุกเกาะที่มีพลเมืองแล้วแม้เดิน

อยู่ 2 ปีก็ไม่ทั่วแค้น ลินค้ำในเซกมหาราชนั้นมีเครื่องหอมสารพัดอย่าง มี
พิมเสน ไม้หอม กานพลู ผาง จันทน์ อยมเชย และอื่น ๆ

จากคำบันทึกของพอกาและนักภูมิศาสตร์ชาวอาหรับที่กล่าวมานี้ ได้
ชี้แนวโน้มนำอย่างชัดเจนแล้วว่า นครหลวงของศรีวิชัยคงตั้งอยู่บนเกาะ
ซึ่งพิจารณาจากจารึกที่เกี่ยวข้องกับทศิยาคราของ เจ้าชายแห่งศรีวิชัยประกอบ เข้าด้วย
กันแล้ว น่าเชื่อว่านครของชาตินี้ตั้งอยู่ที่ป่า เล็มบังในเกาะสุมาตราตามที่ คร.
ศากากุสุ และศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเคส์ บันทึกเอาไว้ในหนังสือราชอาณาจักร
ทะเลใต้ และในประชุมศิลาจารึกสยาม ภาค 2

คร. ศากากุสุ เห็นด้วยกับที่ตั้งนครหลวงกรุงศรีวิชัยว่า ควรอยู่ที่เมือง
สุมาตราตัวเอง เพราะนอกจากจากจารึกแล้วจดหมายเหตุจากนานาชาติอีกมากมาย
กล่าวสนับสนุนเป็นความเดียวกันว่า เมืองศรีวิชัยตั้งอยู่บนฝั่งหันหน้าไปสู่แคว้นจีน
ระยะทางจากศรีวิชัยไปยังแคว้นจีนเป็นเวลาหนึ่ง เดือนในทะเล แคว้นลมแรงเหมาะ
อาจถึงเร็วกว่านั้น เจ้าผู้ครองเมืองนี้เรียกกันว่า มหาราชา ซึ่งเป็นใหญ่เหนือ
เกาะทะเลใต้ อันยาวเหยียดออกไปถึงพันหรือประจักษ์ เขตแดนของราชอาณาจักร
นี้ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างอาหรับกับจีน เพราะเหตุนี้เรือที่มาจากท่าโหมัน เมื่อเดิน
ทางมาเทียบท่าศรีวิชัยแล้ว มักเดินทางต่อไปเมืองจีน มหาราชาทรงแต่อำนาจไป
เหนือเกาะเหล่านี้ทั้งหมด ส่วน เกาะอันเป็นที่ประทับของมหาราชาแห่งศรีวิชัยนี้
เป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ไม่แพ้ดินแดนใด มีบ้านเรือนผู้คนคึกคักกันไม่ขาดสาย
คนที่เคยเชื่อถือใดเคยเล่าว่า ในดินแดนนี้เมื่อไ้ขึ้นตะวันขึ้น เหมือนไ้ในประ
เทศอาหรับทั้งหลาย ไ้ในไ้ใดไ้เคียงกันรับคึกคักกันไม่เว้นช่องว่าง อันแสดงให้
เห็นว่ากรุงศรีวิชัยนั้นเป็นเมืองใหญ่ไ้ไม่น้อยทีเดียว 19

อย่างไรก็ตามแนวโน้มเชิงในจุดหมายเหตุต่าง ๆ จากนานาชาติสมัยโบราณจะชี้ให้เห็นว่า เกาะของมหาราชแห่งไซเลนทร จะอยู่ที่เมืองปา เล็มมัง ในสุมาตราก็ตาม การที่เกาะสุมาตรากลับไม่มีร่องรอยของโบราณสถานซากสลักหักพังของบ้านเรือนราษฎรที่ยาวเหยียดเช่นที่กล่าวเอาไว้เลยนั้น ทำให้นักโบราณคดีอีกหลายท่านไม่เชื่อทฤษฎีที่ว่ากรุงศรีวิชัยอยู่ที่เมืองปา เล็มมัง เป็นอันว่า มาตุมการ นักโบราณคดีชาวอินเดีย โทแ่งควางเห็นของศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเลส์ ว่า นครหลวงของมหาราชไซเลนทรวงก้นนั้นน่าจะอยู่ทางแหลมมลายูคอนเทเนอแวงเมืองไชยามากกว่า เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ของบริเวณรอบอ่าวบ้านคอนในปัจจุบันมีเกาะวาเคยเป็นเกาะมากอนประการหนึ่ง และเพาะจารึกนามกษัตริย์พระเจ้าธรรมเสตุ ซึ่งเป็นมหาราชไซเลนทรที่ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่ง ก็พบในคอนเทเนอของมลายูนี้เอง มาตุมการจึงเชื่อว่านครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยน่าจะตั้งอยู่ที่เมืองไชยา หรือเมืองใดเมืองหนึ่งทางคอนเทเนอของมลายู หลังจากนั้น ดร.ควอริทซ์ เซดส์ ซึ่งเดินทางเข้ามาค้นคว้า เกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยให้ความเห็นสนับสนุนความเห็นมาตุมการว่า นครหลวงของศรีวิชัยตั้งอยู่ที่เมืองไชยา เช่นเดียวกัน ในหมู่นักค้นคว้า เรื่องศรีวิชัยที่เป็นคนไทยนั้น มีท่านพุทธทาสภิกขุอีกท่านหนึ่งที่ชี้แนวโน้มเอียงว่า ไชยาเคยเป็นนครหลวงของศรีวิชัย นอกจากนั้นแล้ว มร.เลอเมย์ ซึ่งเขียนเรื่อง *The Buddhist Art in Siam* ก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า นครหลวงของศรีวิชัย จะตั้งอยู่ที่สุมาตราไม่ได้เป็นอันขาด เพราะเมื่อพิจารณาความยิ่งใหญ่ของเมืองจากบันทึกของพ่อค้าชาวอาหรับแล้ว พิจารณาโบราณสถานในเมืองปา เล็มมังกลับห่างกันจนเชื่อถือไม่ได้ ครั้นจะยึดจารึกสิทธิยาตรา เพียงอย่างเดียวก็น่าควรเชื่อไม่ เพราะจารึกหลักนี้อาจเป็นไปได้ว่า เจ้าชายแห่งศรีวิชัยยกทัพมาจากเมืองอื่นเข้าโจมตีเกาะสุมาตราไว้ได้เรียบร้อยแล้ว

แล้วก็ไปรักให้จาริก เป็นเกียรติยศของกองทัพขึ้น แทนครหลวงของศรีวิชัยอยู่ที่ไหน นักคนควาผู้ไม่ไกลลาวเอาไว้อย่างแน่นอน เพียงแต่เชื่อว่าอาจเป็นคอนเหนือของแหลมมลายู หรือชวาภาคกลางเท่านั้นเอง²⁰

ไต่กล่าวมาแล้วในตอนก่อนแล้วว่า เกาะชวาภาคกลางระหว่างพุทธ - ศตวรรษที่ 12 - 15 เราได้พบศิลปโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้รับอิทธิพลแบบอย่างมาจากอินเดียครั้งราชวงศ์คุปตะ วงการโบราณคดีโดยทั่วไปถือว่าเป็นโบราณสถานที่ราชวงศ์ไศเลนทรสร้างเอาไว้เป็นต้นว่า จันดี กาละสัน บุโรพุทโธ เป็นต้น ประกอบที่ชวาภาคกลางนี้เราได้พบจารึกหลักหนึ่งเกี่ยวกับเจ้าชายไศ - เลนทร ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผู้สร้าง จันดีกาละสันที่เมืองนั้นด้วย เป็นเหตุที่น่าเชื่อว่า ประมาณ พ.ศ. 1321 นั้น มีเจ้าชายไศเลนทรองค์หนึ่งได้ครองชวาภาคกลาง เช่นเดียวกับภาคเหนือของมลายู แต่จะครองในฐานะเจ้ามหาราชไศเลนทรหรือไม่นั้น ยังไม่ทราบกันในขณะนี้

ประวัติศาสตร์ของ เกาะชวาภาคกลางนี้เชื่อกันว่ากษัตริย์ไศเลนทรได้ยกทัพ แล่น่านาจเข้าไปยึดครอง แล้วสถาปนาราชวงศ์ไศเลนทรขึ้นที่เมืองนั้น แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเราพิจารณาหลักฐานความยิ่งใหญ่ของ เมืองที่เหลืออยู่ในขณะนี้ระหว่าง เกาะสุมาตรา เกาะชวา และภาคใต้ของประเทศไทย ไม่ต้องสงสัยเลยว่าที่ เกาะชวาโบราณนี้ได้สะท้อนให้เห็นความร่ำรวย หรูหรา และใหญ่โต เช่นเดียวกับจกหมายเหตุของชาวอาหรับที่เกี่ยว แต่ก็ไม่มีหลักฐานอะไรจะยืนยันว่า เกาะชวาภาคกลางเป็นนครหลวงของศรีวิชัย Mr. Bernet Kempers ผู้เขียนเรื่อง Ancient Indonesian Art. ได้พรรณนาถึงราชวงศ์ไศเลนทร ในเกาะชวาเอาไว้ว่า ราชวงศ์นี้ได้ปกครองเกาะชวาภาคกลางระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13 - 15 หลังจากนั้นเจ้าหญิงแห่งไศเลนทรได้อภิเษกสมรสกับ เจ้าชายแห่ง -

²⁰ นิคม มุสิกะกามะ ล.ค. หน้า 137 - 138

ราชวงศ์สุโขทัยที่นับถือศาสนาพราหมณ์ ในที่สุดเจ้าชายแห่งราชวงศ์นั้น ได้ปกครอง
ภาคกลางสืบต่อมาอีก เล็กน้อย ประวัติศาสตร์ของ เกาะชวาภาคกลางก็สูญหายไป
ระยะหนึ่ง มาปรากฏอีกครั้งหนึ่งในราวพุทธศตวรรษที่ 17 แต่ย้ายไปเจริญทาง
เกาะชวาภาคตะวันออกและเป็นของราชวงศ์สิงห์สำหรับ และราชวงศ์มหาวิชัยคาม
ลำดับ ที่เกาะชวาภาคกลาง ศาสนสถานที่ใหญ่โต 2 แห่ง คือเจดีย์ กาละสัยและ
บุโรพุทโธในพุทธศาสนาเถรวาทนิกายานันท์ น่าจะเป็นสถาปัตยกรรมที่ราชวงศ์ไศเลนทร
สร้างเอาไว้โดยไม่คงสงสัย 21

การที่เราพบจารึกและโบราณสถานเกี่ยวกับมรดกของชาวศรีวิชัย ทั้งใน
เกาะชวาและสุมาตรา ตลอดจนคอนเหือของแหลมมลายู ในเวลาไล่เลี่ยกันนี้เอง
เป็นเหตุให้เชื่อว่าดินแดนทั้งสามแห่งนี้คงมีความสำคัญยิ่งใหญ่ทางการ เมืองไม่น้อยไป
กว่ากัน จึงน่าจะพิจารณาถึงลักษณะทางการปกครองของอาณาจักรศรีวิชัยนี้ คงจะแบ่ง
การปกครองออกเป็นแคว้น ๆ มีแคว้นสุมาตรา แคว้นชวาภาคกลาง และแคว้น
ศรีวิชัยทางคอนเหือของแหลมมลายูตามลำดับ แบบเกี่ยวกับการปกครองของอินเดีย
สมัยโบราณ ซึ่งมีราชาปกครองเป็นใหญ่ก็ได้ เพราะเหตุนี้เองใครจะเชื่อว่าดินแดน
ส่วนไหนของแหลมมลายูเป็นนครหลวงของศรีวิชัยก็น่าจะไม่ผิดเกินไปนัก และใน
บรรดาแคว้นต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กันบ้าง แยกตัวออกจากกันจน
กระทั่งกองทัพสงครามสู้รบกันบ้าง ความแต่ละยุคแต่ละสมัยของกษัตริย์แต่ละพระองค์
ก็ควรเหตุถึงกล่าวนี้แม้ว่าอาณาจักรศรีวิชัยจะยิ่งใหญ่เพียงไรก็ตาม ท้ายที่สุดก็ประสบ
ความล้มเหลวในที่สุด 22

21 นิคม มุสิกะคามะ ด.ค. หน้า 138

22 นิคม มุสิกะคามะ ด.ค. หน้า 138 - 139

มหาราชชายาภิรามเขมร

พ่อค้าอาหรับชื่อสุไลมานไคทอง เทียวไปถึงประเทศชามาก เมื่อพ.ศ. 1394 ไคตันก็ทักข้อความ เป็นเรื่องพงศาวดารของประเทศชามากไว้ เป็นเรื่องที่นักโบราณคดีส่วนมากเชื่อกันว่า เป็นเรื่องของไคเลนทรวงศ์พระองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นลูกหลานของกรุงพนมไค้ไปปราบเจนละ (ลูกหลานของเจนละที่ปราบกรุงพนมราม) ไค้ ในหนังสืออาณาจักรเขมรโบราณของ แอล พี กรีกส์ หน้า 69 ว่า พระเจ้ามธิปคิวิรมัน (พ.ศ. 1323) คือกษัตริย์เขมร ที่ถูกมหาราชไคเลนทรวงศ์ตีพระเศียร เราจะเห็นไคว่าลงรองลงรอยกันไคพอก็ และพระมหาราชที่ปราบเขมร คือ พระวิษณุ ผู้มีพระนามตามจารึกกรุงศรีวิชัย พ.ศ. 1318 ว่า พระศรีมหาราช ศรีมหาราชนามะ พระอินทร์พระองค์นี้ไคข้ามอ่าวไปปราบเขมร แล้วรับเอาพระเกตุมาลา โอรสของพระองค์พระองค์ (ไคเลนทรวงศ์) ที่ไปไค้นางนาคธิดาของกษัตริย์เขมรมายังกรุงศรีวิชัย แล้วพระอินทร์องค์นี้ไคไปสร้างกรุงอินทปัตย์ให้พระเกตุมาลาครอง ไม่คงเป็นเมืองขึ้นของเขมรต่อไป คนไทยโบราณจึงเรียกพระนครว่า นครอินทปัตย์ ไม่ยอมเรียกว่า กรุงกัมพูชา ²³

กษัตริย์เขมรทะเล เยอทะยาน

ประเทศกัมพูชา เป็นประเทศซึ่งส่งยาคำเขมรมาจำหน่าย ประเทศนี้ไม่ใช่เกาะ และไม่มีประเทศไหนมีพลเมืองมากกว่ากัมพูชา การเที่ยวเสเพล และการก่อกวน เมรัยทุกชนิดเป็นของห้ามขาด ทั้งในเมืองและนอกเมืองจะไม่พบคนเมาแม้แก่คนเฒ่า ระยะทางระหว่างกัมพูชาและชามาก เรือแล่น 10 วัน ถึง 20 วันแล้วแต่ลม มีเรื่องเล่ามาก่อนว่า (ก่อน พ.ศ. 1394) ยังมีพระราชชาเขมรพระองค์หนึ่งซึ่งยังหนุ่มและผลุนผแล้น วันหนึ่งพระราชชาองค์นี้ประทับนั่ง

23 ธรรมทาส พานิช "พนม - ทวาราวดี - ศรีวิชัย" แพร่พิทยา, หน้า 122

ที่ในวัง มองไปยังแม่น้ำซึ่งคล้ายกับแม่น้ำไตครีส์ จากวังไปถึงทะเลประมาณหนึ่งวัน มีเสนาบคี่ของพระองค์เฝ้าอยู่ในที่นั้นด้วย พระราชากำลังตกเตียงกับเสนาบคี่ของพระองค์ ถึงเรื่องความสง่างามแห่งอาณาจักรของชาวมก เรื่องพลเมืองอันหนาแน่น และหมู่เกาะอันมากมาย เมื่ออยู่ในอาณาจักรนั้นพระราชาก็ว่า

" เรามีความอยากอยู่อย่างหนึ่ง จึงจะต้องทำให้สมอยาก " เสนาบคี่ซึ่งเป็นผู้รักก็เจ้าแท้จริง และทราบในนิสัยคุณนลินของเจ้าก็ไ้ทูลถามว่า " ความประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีอย่างไร " พระราชาก็ว่า " ฉันอยากได้เห็นศิระระของมหาราชแห่งชาวมกใส่ดาบมาวางตรงหน้าฉัน " เสนาบคี่ก็เข้าใจได้ทันทีว่าเป็นเพราะความริษยาที่ทำให้เจ้านายของตนเป็นเช่นนั้น จึงทูลว่า " ขอเคาะไ้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกไม่สบายใจ ที่ได้ยินพระองค์ระบายความรู้สึกเช่นนั้น ประชาชนชาวมกมีโพชากับประชาชนชาวมก ยังไม่เคยแสดงความเป็นอริต่อกัน ชาวมกยังไม่เคยทำอันตรายอย่างใดแก่เรา ประเทศก็อยู่ไกลกัน และพระราชชาวมกก็ไม่เคยแสดงท่าทีจะรุกรานเรา ความปรารถนาเช่นนั้นไม่ควรจะให้รู้ไปถึงใครอื่น และไ้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ไม่ควรตรัสถ้อยคำอย่างนี้อีก " พระราชา เขมรองค์นั้นกริ้วเสนาบคี่ผู้ทักทวน และไม่เอาใจใส่ในคำศักดิ์เอนของอำมาตย์ผู้ฉลาดและจงรักภักดีนั้น พระองค์ไ้ระบายความรู้สึกเช่นนั้นแก่นายทัพ นายกอง และข้าราชการในสำนักคนอื่น ๆ ที่มาเฝ้าพระองค์ต่อไปอีก²⁴

ความปรารถนาของราชา เขมรพระองค์นั้นก็แพร่ออกไป จนกระทั่งไ้ไ้ทราบถึงพระกรรเมมหาราชแห่งชาวมก พระมหาราชแห่งชาวมกเป็นกษัตริย์ที่เข้มแข็งและรอบรู้ และผ่านวัยมานานแล้ว พระองค์รับสั่งให้เสนาบคี่มาทูลเสด็จให้ฟังถึงเรื่องที่ทรงทราบมาแล้วคร้ไ้ถามว่า " เนื่องด้วยคำกล่าวที่พระราชชา เขมร

ผู้โง่เขลา กล่าวออกไปด้วยความหุนหันอง คอประชาชนเช่นนั้นฉันคงออกรับการไม่เอาใจใส่กับคำพูกถุหมิ่นเช่นนั้น จะเป็นการอ่อนข้อต่อเขา แล้วพระองค์ศรีสวามีให้เสนาบคี่ของพระองค์เก็บความเรื่องนี้ไว้เป็นความลับ ให้เสนาบคี่จัดเรือขนาดกลางพันลำพร้อมด้วยเครื่องใช้ และอาวุธหนักที่เป็นกองทัพอัน

เกรียงไกร เพื่อกันคนสงสัยได้ มีการข่าวประกาศท่านองว่า พระมหาราชจะเที่ยวประพาสหมู่เกาะของพระองค์เอง และให้พระราชมารไปถึงผู้ครองนครในเกาะต่าง ๆ ในอาณาจักรของพระองค์ว่า พระองค์จะเสด็จประพาส ชาวแพรวไปทุกหนทุกแห่ง และผู้ปกครองเกาะแต่ละเกาะ ก็เตรียมการรับเสด็จไว้พร้อม²⁵

เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมแล้ว พระมหาราชก็เสด็จพร้อมด้วยกองทัพเรือรับสั่งให้พุ่งตรงไปยังประเทศัมโพธา พระราชาเขมรไม่เคยทรงระแวงว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น จนกระทั่งมหาราชแห่งชามากไคยกกองทัพเรืออันเกรียงไกร เข้าไปในแม่น้ำอันเป็นที่ตั้งนครหลวงและยกพลขึ้นบก กองทหารชามากจึงยกพลเข้าเมืองไคโยง่ายเข้าล้อมวังและจับพระราชาเขมรได้ ประชาชนพากันแตกหนีไปก่อนหน้าทหารที่เข้ามาไคโยไม่มีใครรับอันตรายอย่างใด พระมหาราชแห่งชามากไคข่าวประกาศว่าพระองค์ขอรับรองในความปลอดภัยของประชาชนทุกคน แล้วพระองค์ก็ขึ้นประทับบนบัลลังก์ของพระราชาเขมรพระองค์นั้น พระองค์ศรีสวามีแก่พระราชาเขมรนั้นว่า "ทำไมท่านจึงคิดในสิ่งที่ไม่อยู่ในวิสัยที่ท่านจะทำให้เป็นไปได้ ซึ่งแม้ท่านจะทำได้ มันก็ไม่เป็นการดีอะไรสำหรับท่านเลย และแม้จะเป็นสิ่งที่ เป็นไปไคมันก็ไม่เป็นสิ่งที่ใครเห็นค้ำว่า เป็นการกระทำที่ถูกต้อง " พระราชาเขมรทรงนิ่งอั้น พระมหาราชศรีสวามีไปว่า " ท่านปรารถนาจะเห็นศีรษะของฉินิส่ตกลงมาวางตรงหน้าท่าน ถ้าหากท่านต้องการจะยึดอาณาจักรทั้งหมด หรือแย่งเอาแก่บางส่วน ฉินิส่ก็จะทำแก่

กัมโปชา เหมือนที่ท่านตั้งใจจะทำแก่ประเทศของฉิน แล้วฉินก็จะกลับไปยังประเทศของฉินโดยไม่เอาอะไรจากกัมโปชาก็มีไหมไม้เหล็กเกี่ยว ไม่ว่าจะ เป็นของมีค่าหรือไม่มีค่า ชัยชนะของฉินนี้จะ เป็นบทเรียนแก่ลูกหลานของท่านเพื่ออย่าให้มีใครในอนาคต ทะเยอทะยานในสิ่งที่นอกเหนืออำนาจ หรือปรารถนาสิ่งซึ่งเกินอำนาจวาสนาของตน " แล้วพระองค์ก็ทรงรับสั่งให้คัดสำเนาพระราชสาส์นแล้วทรงแสดงนามกษัตริย์ของพระราชบิดาที่ถูกต้องพระชนม์มันว่า " ฉินจะให้รางวัลตอบแทนความดีของท่าน ซึ่งท่านได้พยายามทำในฐานะที่เป็นเสนาบดี เพราะฉินทราบมาดีแล้วว่าท่านได้พยายามคัด เคื้อนเจ้านายของท่านเป็นอย่างดีที่สุดแล้ว แทนที่ส่งสาร เหลือเกินที่เขาไม่เชื่อฟังท่าน ขอให้ท่านจงเลือกหาผู้ที่จะเป็นเจ้านายที่ดี แทนคนพวกนี้ แล้วยก เขาขึ้นครอง เมืองเถ็ก " 26

มหाराชแห่งซามาคร์สคังนั้นแล้ว ก็เสด็จกลับประเทศของพระองค์ พระองค์เองหรือแม่แก่คนของพระองค์สักคนหนึ่ง ก็มีได้เอาอะไรติดมือมาจากประเทศเขมร เมื่อมาถึงประเทศของพระองค์ แล้วประทับ เหนือบัลลังก์ซึ่งมองเห็นสระน้ำได้ รับสั่งให้นำสำเนาของพระราชสาส์นของพระองค์นั้นไปส่งตามทอกระเนตร แล้วรับสั่งให้เรียกประชุมขุนนางชั้นสูงในประเทศ พระองค์ก็เสด็จไปถึงเรื่องราวที่เป็นไป และเหตุผลว่าทำไมจึงต้องยกกองทัพเรือไปปราบพระราชสาส์นของพระองค์นั้น เมื่อได้ทราบเรื่องนี้ด้วยกัน ประชาชนในประเทศซามากร์สคังก็พากันร้องอวยชัยถวายพระพรแก่เจ้านายของตน มหाराชรับสั่งให้ชำระล้างสำเนาแล้วไปส่งราชทูตในลักษณะแล้ว ส่งไปยังพระราชสาส์นของเขมรใหม่ พร้อมกับพระราชสาส์นว่า " เราจำต้องทำสิ่งที่ได้ทำมาแล้ว ก็เพราะความอาฆาตมากร้ายของพระราชบิดาที่ล่วงลับไปแล้ว ได้คิดอาฆาตต่อเราก่อน เราได้ลงโทษเขาแล้วเพื่อเป็นบทเรียน

แกผู้นั้นที่อยากจะลองเอาอย่างเขา "

เมื่อข่าวนี้ระบือไปถึงพระราชาทรงอินเคียและจีน ก็ยกรึกของพระมหา
ราชทรงชาบาก็ยิ่งเกินขึ้น จำเค็มแก่นั้นมา พระราชาทรงกัมโพธา เมื่อคืนบรรทม
เวลาเช้าทุกวัน ยอมคืนพระพัศตร์มาทางนครชาบาก็คงศีรษะจรคพื้นดิน ทำความ
เคารพแก่พระราชเจ้าเป็นประจำวัน

หนังสือประวัติศาสตร์ เขมร และประวัติศาสตร์เอเซียอาคเนย์ทุกเล่มมี
เรื่องพระมหाराชชาบากราบเขมร เรื่องนี้เช่น พระยาอนุมานราชชน ใต้
วิจารณ์ไว้ว่าความจริงชาบากราบหรือ ศรีวิชัยปราบเขมร (หรือเจนละ) นั้นคงจะอยู่
ในนโยบายขยายอำนาจแน่นอน แต่เพื่อจะให้โลกภายนอกไม่คำหนิจจึงได้สร้างเรื่อง
กึ่งกล่าวขึ้น สุลโตมานเป็นแต่พ่อค้าไค้ทราบจากข่าวเล่าลือก็ไค้บันทึกไปอย่างนั้น 27

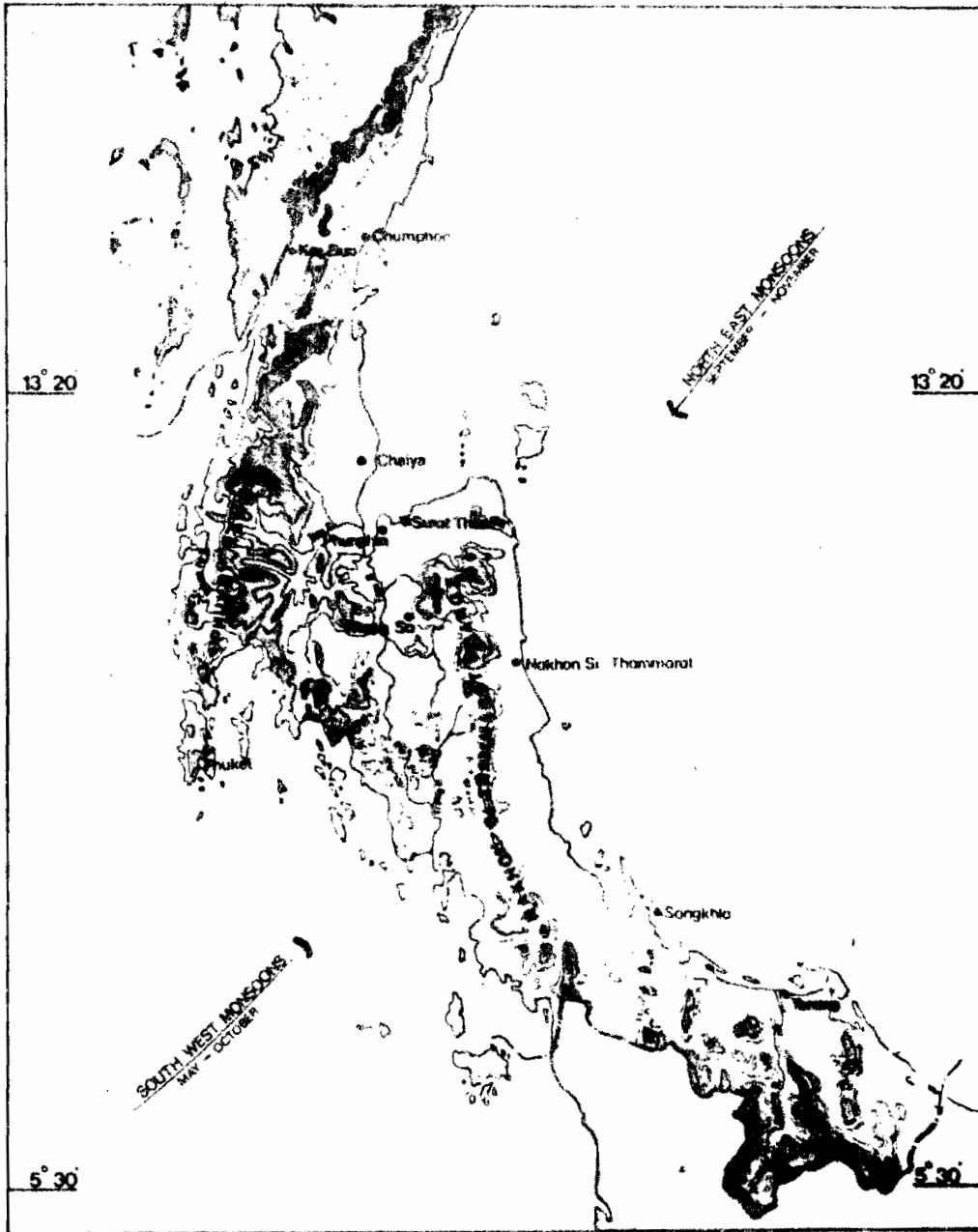
อาณาจักรศรีวิชัยในดินแดนภาคใต้ของประเทศไทย

บริเวณดินแดนภาคใต้ของประเทศไทย ไค้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่
เกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจารึกหลักที่ 23 ซึ่ง
กำลังไค้แย้งกันอยู่ในขณะนี้ว่าพบที่จังหวัดนครศรีธรรมราชหรือจังหวัดสุราษฎร์ธานี
ถึงความปรากฏในหนังสือประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ 2 จารึกทวารวดี
ศรีวิชัย ละโว้ ซึ่งศาสตราจารย์ยอร์ช เซเกส นักอักษรศาสตร์โบราณชาวฝรั่ง
เศสกล่าวว่า ในชั้นแรกก็คิดว่า สมเด็จฯ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ไค้ทรง
นำศิลาจารึกหลักนี้มาจากตำบลเวียงสระซึ่งอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

27 ธรรมทาส พานิช .ล.ค. หน้า 129

ดูเรื่อง คำานานพระพิมพ์ ของ ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเกส และ
พระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ ในประเทศไทย ของ ศาสตราจารย์
หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์

และเมื่อศาสตราจารย์พิมพ์บทความเกี่ยวกับศิลาจารึกหลักนี้เป็นครั้งแรกใน พ.ศ.
2461 ในบทความเรื่อง *Le Royaume de Crivijaya* วารสาร
BEFEO เล่มที่ 18 หน้า 6 ท่านกล่าวถึงที่มาเช่นเดียวกับที่ *L. Finot*
ได้เคยกล่าวไว้ในวารสาร *BCAI* ค.ศ. 1910 หน้า 149 ในชื่อว่า
Viengsakadi ซึ่ง *L. Finot* เองได้ชื่อนี้มาจาก *L. de*
Layonquiere อีกคนหนึ่ง เมื่อท่านได้พิมพ์บทความเกี่ยวกับศิลาจารึก
หลักนี้เป็นครั้งที่ 2 ในหนังสือประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ 2 ท่านได้กล่าวถึง
ความเป็นมาของศิลาจารึกหลักนี้เช่นเดียวกัน แต่การสอบถาม ณ เวียงสระ
เมื่อ พ.ศ. 2469 ท่านก็แน่ใจว่าไม่มีศิลาจารึกหลักที่ไค้มาจากตำบลเวียงสระ
เลย นอกจากนี้พระสงฆ์รูปหนึ่ง ซึ่งเป็นชาวเมืองนครศรีธรรมราช ไค้เดินทาง
เข้ามาที่กรุงเทพฯ ไค้ยืนยันว่า จารึกหลักเดิมที่เคยอยู่ที่วัดเสมาเมือง จังหวัด
นครศรีธรรมราช ทั้งแก่คนนั้นเป็นคนมา ก็ไค้ชื่อ วัดเสมาเมืองว่าเป็นที่มาของ
ศิลาจารึกหลักนี้ ทั้งในทะ เบียนและในบทความที่เกี่ยวกับประวัติของอาณาจักรศรี
วิชัย แต่เมื่อเร็ว ๆ นี้ มีผู้กล่าวอีกว่าศิลาจารึกหลักนี้มาจากวัดเวียงในอำเภอ
ไชยา และว่าศิลาจารึกหลักที่ 24 กางหากที่มาจากเมืองนครศรีธรรมราชโดย
เหตุที่ทฤษฎีหลังนี้มีความโน้มเอียงอยู่ข้าง ท่านจึงคิดว่าเป็นการควนเกินไปที่จะ
เปลี่ยนที่มาของศิลาจารึกหลักนี้มาอีกครั้งหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม การที่ข้อความใน
ศิลาจารึกหลักที่ 23 มีข้อความเกี่ยวข้องกับเจ้าชายแห่งราชวงศ์ไศเลนทรแห่งอาณาจักรศรีวิชัย และศาสนสถานต่าง ๆ ที่ปรากฏในจารึกหลักนี้ส่วนใหญ่พบที่เมืองไชยา
จังหวัดสุราษฎร์ธานีเพียงแห่งเดียว ก็น่าเชื่อว่าจะถูกคามทฤษฎีหลังที่ว่ามาจาก
เมืองไชยา ในทำนองเดียวกัน การที่จารึกหลักที่ 24 ซึ่งเดิมเชื่อว่าพบที่ไชยานั้น

แผนที่แสดงแนวชายฝั่งทะเลในภาคใต้ของประเทศไทย

ก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๔

กลับมีความเกี่ยวข้องกับเมืองนครศรีธรรมราชเกือบทั้งหมดก็น่าจะพบที่เมืองนคร -
ศรีธรรมราชมากกว่า เวียงสระ 28

จารึกหลักที่ 23 จะไ้มาจากที่ใดก็ตาม แต่ก็พอจะสรุปไ้กว่าพบในดิน
แดนภาคใ้ของประเทศไทยนั้นเอง จารึกหลักนี้สลักบนหินทราย ก้านแรกเป็นภาษา
สันสกฤต 29 บรรทัด ก้านหลังเป็นข้อความภาษาสันสกฤต 4 บรรทัด
(จารึกยังไม่จบเฉพาะ) จารึกก้านแรกตรงกับ พ.ศ. 1318 หลังจากที้กล่าวสรร
เสริญพระราชแห่งอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งดูเหมือนจะทรงพระนามว่า ชรรรมเสตุ
แล้ว จารึกนี้ก็กล่าวถึงการสร้างศาสนสถานเป็นต้นว่า ศาสนสถานสามหลังสร้าง
ด้วยอิฐ เพื่ออุทิศถวายแก่พระพุท้ของกษัตริย์ทรงชานะมาร พระโพธิสัตว์ปัทมปาณีและวัชร
ปาณีตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีสลู่ปอีก 5 องค์ ซึ่งพระราชสถวี่ระ นามว่า
ชยันตะ สร้างขึ้นตามพระราชโองการของพระราชและเจกัย์อีก 2 ซึ่งอธิษฏ์กั
ศิษย์ของพระราชสถวี่ระ เป็นผู้สร้าง กั้มีข้อความละเอียดกั้ลงไป 29

"... (พระเจากรุงศรีวิชัย) พระองค์ทรงพระเกียรติคุณประสิทธิจาก
จากแหล่งอันไม่รู้จักสุดสิ้น คือวินัยคุณความประพฤติ เคารยคุณ ความสุภาพ
ศรัท้คุณ ความรู้ สมคุณความทน กษมาคุณ ความเพียร ไชรยคุณ ความกล้าหาญ
ศยาคุณ ความบริจาท พุศัคุณ ความสง่า มสิคุณ ความฉลาด ทยคุณ
ความเมตตาจิต พระองค์ซึ่งประกอบคุณธรรมทั้งนั้นเป็นอาทิ กระทำให้บังเกิดแก่
พระเกียรติของพระราชอื่น ๆ คุจกั้แสงทาวเสื่อมลงไปเมื่อพระจันทร์อุทัยใน
ฤกษราท (คือฤกั้ใบไม้ร่วง) 30

-
28	นิคม มุสิกะคามะ	ล.ก.	หน้า	141 - 142
29	นิคม มุสิกะคามะ	ล.ก.	หน้า	142
30	นิคม มุสิกะคามะ	ล.ก.	หน้า	142 - 143

พระองค์ทรงเป็นบ่อเกิด ไซ้แต่เท่านั้น ในโลกนี้พระองค์ยังเป็นที่พึ่งของสาธุชนอันมีชื่อเสียงเลื่องลือ ทั้งนี้เนื่องจากรัตน์มีของพระองค์ที่ส่องแสงราวกับว่าบดบังยอดเขาหิมาลัย พระองค์ทรงล้างความชั่วอุปมาดังมหาสมุทร ทรงมีบรรดาแก้วมุกดาเพชรพลอย และยังเป็นที่พักของพวกนาคอันมีฤทธิ์ระดับด้วยแสงแก้ว

ผู้ใดใจร้อนรุ่มด้วยเปลวเพลิงคือความยากจน เข้ามาสู่พระมหากษัตริย์คุณของพระองค์เป็นที่พึ่ง ย่อมได้รับความพึงพอใจอุปมาดังข้างเวลาแดดร้อนไปสู่หนองอันมีน้ำใสสงบและไม่รู้จักเหือดแห้งซึ่งเต็มไปด้วยเกสรดอกบัว

สาธุชนทั้งหลายมาจากทั่วทุกแห่งเมื่อเข้ามาสู่พระองค์ผู้ทรงพระคุณ คล้ายกับพระมณี ก็ได้รับสิ่งอันประเสริฐ อุปมาดังบรรดาค้อนไม้มีต้นมะม่วงและต้นทิกุลเป็นอาทิ เวลาฤดูมรสุมย์ก็ได้รับศิริอันประเสริฐยิ่งนัก

พระเจ้ากรุงศรีวิชัยทรงมีชัยชนะและพระศรีก็ได้บันดาลให้อาสน์ของพระองค์อบอุ้มด้วยเพลิงรัศมี ซึ่งเกิดขึ้นจากพระราชาแห่งประเทศใกล้เคียง พระองค์นั้นพระพรหมได้อุทิศสำหรับบันดาลให้บังเกิดราวกับว่าทรงพระประสงค์ที่จะทำให้พระธรรม มั่นคงในอนาคตกาล

พระเจ้ากรุงศรีวิชัยประกอบด้วยคุณความดี และเป็นเจ้าแห่งพระราชาทั้งหลายในโลกทั้งปวง ได้ทรงสร้างปราสาทอิฐทั้งสามนี้เป็นที่บูชาพระโพธิสัตว์เจ้า ผู้ถือดอกบัว (ปทุมปาดณี) พระผู้มจัญพระยามาร (คือ พระพุทธเจ้า) และพระโพธิสัตว์ผู้ถือวัชร (คือ วชรปาดณี)

ปราสาททั้งสาม (เจดีย์) นี้เปรียบเสมือนสายฟ้าฟาดลงบนภูเขานั้นเป็น มลทินแห่งโลกทั้งปวง และเป็นที่ยังเกิดความรุ่งเรืองแห่งไตรโลก พระองค์ได้ถวายปราสาททั้งสามนี้ให้แก่บรรดาพระอินราชนันประเสริฐสุดซึ่งปรากฏอยู่ในทศทิศ ^{๓๑}

ภายหลังทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระราชสดวิระ ชยันตะ สร้างพระสถูป ๓ องค์ เมื่อ (ชยันตะ) ถึงมรณะภาพแล้ว พระสดวิระ อธิมุक्ति ผู้เป็นศิษย์ ได้สร้าง

^{๓๑} นิคม มูลิกะคามะ ล.ค. หน้า ๑๔๓

พระเจดีย์อัฐสององค์ใกล้ปราสาท (เจดีย์) ทั้งสามที่พระราชโอรสสร้างขึ้น

(มหาศักราช) ๒๘๙ ขึ้น ๑๑ ค่ำ มาฆมาส เดือน ๒ เมื่อเวลา
พระอาทิตย์พร้อมกับพระศุกร์อุทัยในคาวกรกฎ พระเจ้ากรุงศรีวิชัย พระองค์ทรงมีรูป
สัณฐานคล้ายกับเทวราช และประกอบด้วยสิริอันประเสริฐยิ่งกว่าพระราชอื่น ๆ ได้
ทรงสร้างพระสถูปเจดีย์ ณ สถานที่แห่งนี้ (มีความงดงาม) คล้ายกับสร้างด้วยแก้ว อัน
ประเสริฐสุดในไตรโลก

จริงอยู่แม้พระนามของกษัตริย์ตามจารึกฉบับนี้ไม่ปรากฏชัดเจนก็ตาม วงการ
โบราณคดีส่วนใหญ่ก็เชื่อว่าพระองค์คือพระเจ้าธรรมเสตุ ซึ่งกล่าวถึงในจารึกที่พบใน
มหาวิทยาลัณนาสันทา ในประเทศอินเดียนั่นเอง ^{๓๒}

ด้านหลังของจารึกหลักนี้มีข้อความเป็นคาถาภาษาสันสกฤต ต่อมาอีก ๔
บรรทัดว่า ... "พระราชาธิบดีราชพระองค์นี้ ทรงเกษานุภาพ (หรือด้วยวิศมี) เป็นเอก
ดุจดังดวงอาทิตย์ ก่าจักความมีคมน คือกองทัพของบรรคาราชศัตรู พระองค์ทรงประ-
กอบด้วยความงามอันมีเสน่ห์เปรียบเสมือนดวงจันทร์ (หรือประกอบด้วยความงาม แห่ง
ดวงจันทร์) อันปราศจากเมฆหมอกในฤดูสารท มีเสน่ห์ดุจดังลักษณะของ มันทมตะ
(พระองค์) ทรงพระนามว่า วิษณุ และด้วยความกล้าหาญก็เปรียบเหมือน พระวิษณุ
องค์ที่ ๒ ก่าจักความหยิ่งยะโสของบรรคาราชศัตรู ทรงพระนามว่า ศรีมหาราช
เพื่อแสดงว่าพระองค์ทรงสืบลงมาจากราชวงศ์ไศเลนทรจากพระองค์นั้น"

ข้อความด้านหลังตามที่กล่าวมานี้ ดร. บอส เชื่อว่าเป็นข้อความ ต่อมาจาก
ข้อความด้านก่อน แต่อย่างไรก็ตาม ท่านศาสตราจารย์เซเคส์คานว่า เป็นข้อความคน
ละตอน ซึ่งอาจจำหลักขึ้นในระหว่าง พ.ศ. ๑๓๒๑ ถึง พ.ศ. ๑๓๒๕ ก็ได้คือภายหลัง
จากจารึกเมืองกาละสัน ในเกาะชวาภาคกลางเล็กน้อย เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำให้เห็นว่าเชื่อ
ว่า พระวิษณุในข้อความตอนนี้อาจหมายถึงพระเจ้าป้างกรัน ในศิลาจารึก เมืองกา-
ละสันเกาะชวาตนเอง ซึ่งได้รับสมญานามว่า "ผู้ก่าจักศัตรู" ส่วนพระราช อีกพระ-

^{๓๒} นิคม มุสิกะคามะ . ล.ค. หน้า ๑๔๓-๑๔๔

องค์หนึ่งซึ่งทรงพระนามว่าศรีมหाराชนั้น ไม่ปรากฏชัดเจนว่าสืบสายวงศ์มาจากไหน แต่
น่าจะเชื่อว่าการใช้สรรพนามศรีมหाराชนั้นอาจเป็นธรรมเนียมที่จะเรียกกษัตริย์ ทุก
พระองค์ของกษัตริย์เหล่านี้ว่ามหाराชและชาวมัค ผู้เป็นใหญ่ในทะเลจีนใต้และอาณาจักร
ชาวมัคนี้ก็คือ อาณาจักรศรีวิชัยที่กล่าวมาแล้วในคอนตัน^{๓๓}

จากเรื่องราวในศิลาจารึกหลักที่ ๒๓ ทั้งสองหน้าตามที่กล่าวมาแล้วนี้เองได้
ชี้ให้เราเห็นอย่างคร่าว ๆ ว่า ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔ นั้น กินแดนทางภาคใต้
ของประเทศไทยได้มีกษัตริย์ปกครองเป็นใหญ่อยู่แล้ว เช่นเดียวกันกับทางเกาะชวา -
ภาคกลาง ปัญหาที่เราค้นคว้ากันต่อไปนั้นอยู่ที่ว่า เรื่องราวเกี่ยวกับจารึกหลักนี้ ตั้งอยู่
ส่วนไหนของแหลมมลายูตอนเหนือเท่านั้นเอง ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนเห็นด้วยกับข้อคิดเห็น
ของท่านพุทธทาสภิกขุที่ว่า น่าจะเป็นเรื่องราวที่เมืองไชยามากกว่าในเมืองนครศรี -
ธรรมราช เพราะเหตุว่า

๑. ในระยะดังกล่าวนั้นเมืองไชยาเป็นแหล่งสำคัญทางการเมือง และการ
พระศาสนา ซึ่งเรียกว่าเมืองครหิ ซึ่งบางทีภาคหลวงจีนอึ้งจิงอาจเดินทางมาแวะศึกษา
ภาษาสันสกฤตก่อนเดินทางไปยังประเทศอินเดียก็ได้

๒. ที่เมืองไชยามีซากสลักหักพังของโบราณสถานรุ่งราวคราวเดียวกับที่
กล่าวอยู่ในศิลาจารึกมากมายหลายแห่ง ในขณะที่เดียวกันที่เมืองนครศรีธรรมราช ไม่
ปรากฏเลย

๓. สภาพทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งเมืองไชยาปัจจุบัน ได้แสดงให้เห็นแนวความยิ่งใหญ่
ใหญ่ของเมืองโบราณมาแล้ว

ด้วยเหตุผลตามที่กล่าวมานี้ น่าจะเชื่อได้ว่าในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๕
นั้น เมืองไชยาคงมีความสำคัญทางด้านการเมือง การปกครอง และการพระศาสนา
ยิ่งกว่าเมืองนครศรีธรรมราชอย่างไม่ต้องสงสัย เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้เราเชื่อต่อไปอีก
ว่า จารึกที่กล่าวถึงมหाराชที่ยิ่งใหญ่ทางภาคใต้ของประเทศไทย คือมหाराชในจารึก

^{๓๓} นิคม มุสกะคามะ, ล.ค. หน้า ๑๔๔

หลักที่ ๒๓ นั้น คงจะประทับอยู่ที่เมืองไชยา เมื่อรูปการณ์เป็นเช่นนี้ ก็น่าจะถูกตามที-
นักค้นคว้าบางท่านกล่าวว่า จารึกหลักที่ ๒๓ นั้น นำมาจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีก็ได้ ซึ่ง
การค้นคว้าทางโบราณคดีในภาคใต้ต่อไปภายหน้าเท่านั้น จะช่วยขจัดปมปัญหาเรื่อง
นี้ได้ ๓๔

เมืองไชยาเป็นศูนย์กลางการปกครอง ศิลปและการพระศาสนาของอาณาจักรศรีวิชัยอยู่ไม่นานนัก เพราะในศตวรรษที่ ๑๒ ประวัติศาสตร์ของภาคใต้ ปรากฏ
ในพงศาวดารว่าพระเจ้าสุริยเดโชแห่งเมืองนครศรีธรรมราช ได้ยกทัพขึ้นไปตีเมืองละโว้
คราวสงครามสามเส้าระหว่างทริภูมัย ลพบุรี และนครศรีธรรมราช การที่พงศาว-
ดารกล่าวถึงเจ้ายายเมืองนครศรีธรรมราชนี้เอง น่าเชื่อได้ว่าในระยะเวลาดังกล่าว
นี้เมืองไชยาได้เคยอำนาจทางการเมืองลงแล้ว จนท้ายที่สุดตกอยู่ภายใต้การปกครอง
หรือเป็นส่วนหนึ่งของเมืองนครศรีธรรมราช

ราชวงศ์ไศเลนทรแห่งอาณาจักรศรีวิชัยคงเป็นใหญ่ในดินแดนภาคใต้ของ-
ประเทศสืบต่อมาไม่นานนัก หลังจากนั้นดินแดนภาคใต้ทั้งหมดคงจะตกเป็นเมืองขึ้น-
ของชาติอื่นซึ่งปรากฏนามในจารึกปี พ.ศ. ๑๓๒๖ ใต้ฐานพระพุทธรูปนาคปรก แบบ
ศรีวิชัยว่า "ศักราช ๑๐๐๕ เถาะนักษัตร มีพระบรมราชโองการ (ในรัชกาล) กัมรเตง
อัญมหาราช ศรีมัตไตรโลกยราชเมธาธิภูษณวรมเทวะ ขึ้น ๑ คำ เขษรุมาส (เดือน๗)
วันพุธ ใ้มหาเสนาบดีคตลาโน ผู้รักษาเมืองครหิ อารราชนามรเตงศรีญาโน ให้ทำ
พระปฏิมานี้ สวรรคมีน้ำหนัก ๑ ภาระ ๒ คุละ ทองคก(ที่บิค) มีราคา ๑๐ ตำลึง
สถาปนา(พระประคิมาน) ใ้มหาราชทั้งปวงผู้มีศรัทธาอนุโมทนาและบูชานมัสการอยู่
ที่นี่ เพื่อจะได้ถึงพระสรพรเพชญญาณ..." เราเชื่อว่าพระพุทธรูปองค์นี้ เป็นของหล่อ
ขึ้นที่เมืองไชยา ถ้าเป็นเช่นนั้นจริงก็แสดงให้เห็นว่าในปี พ.ศ. ๑๓๒๖ ใต้มีการ
เปลี่ยนแปลงทางการปกครองอีกครั้งหนึ่ง กล่าวคืออาณาจักรศรีวิชัยที่เมืองนครศรี-
ธรรมราช คงหมดเชื้อสายศรีวิชัยแล้ว และดินแดนทางภาคใต้ทั้งหมด อาจตกอยู่ภาย

ใ้การปกครองของพระเจ้ากัมร เองอัญมหาราช ศรีมัตไตรโลกยราช ซึ่งเป็นกษัตริย์
องค์ใหม่ที่จะไ้กล่าวต่อไป^{๓๕}

หลังจากนั้นอีกเล็กน้อย ได้มีจารึกเรื่องราวของภาคใต้ของประเทศไทย อีก
ครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๑๗๗๓ ว่า "พระเจ้าผู้ปกครองเมืองตามพรลิงค์ ทรงประพฤติ
ประโยชน์แก่อุบลนภะพุทธศาสนา ** พระองค์ทรงสืบเชื้อพระวงศ์มาจากพระวงศ์อัน
รุ่งเรือง คือ ปทุมวงศ์ มีรูปร่างงามเหมือนพระกามะ อันมีรูปร่างงามราวพระจันทร์
ทรงฉลาดในนิติศาสตร์เสมอด้วยพระเจ้าธรรมมาโสกราช เป็นหัวหน้าของพระราชวงศ์
... ทรงพระนามศรีธรรมราช(ศรีสุสวัสดิ) พระเจ้าผู้ครองเมืองตามพรลิงค์ เป็นผู้
อุปถัมภ์ตระกูลปทุมวงศ์ พระหัตถ์ของพระองค์มีฤทธิ์มีอำนาจ ... ด้วยอาณาภาพแห่ง
บุญกุศลซึ่งพระองค์ไ้ทำต่อมนุษย์ทั้งปวง ทรงเคษานุภาพจุพระอาทิตย์ พระจันทร์และ
มีเกียรติยศอันเลื่องลือในโลก ทรงพระนามจันทรภาณุ ศรีธรรมราชกสิยศ ๔๓๗๒"
จารึกดังกล่าวนี้สนับสนุนความเห็นที่ว่าไชยาได้เสื่อมอำนาจลงในราวศตวรรษที่ ๑๗
หลังจากนั้นศูนย์กลางความเจริญของภาคใต้ไ้ย้ายไปตั้งอยู่ทางเมืองนครศรีธรรมราช
อันน่าจะเกิดขึ้นเพราะความเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ของเมืองไชยานั่นเอง ตามที่
กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นการยืนยันให้เห็นว่า ราชวงศ์ไศเลนทร์แห่งศรีวิชัยได้เสื่อมสลาย
ไปจากภาคใต้ของประเทศไทยราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ หลังจากนั้นอีกเล็กน้อย คินแดน
ทางภาคใต้จึงตกเป็นเมืองขึ้นของกษัตริย์กัมร เองอัญมหาราชศรีมัตไตรโลกยราช ตาม
จารึกที่ฐานพระพุทธรูปนาคปรกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครปัจจุบันแล้วอยู่ภายใต้
การปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์ปทุมวงศ์สืบต่อมา^{๓๖}

^{๓๕} นิคม มุสิกะคามะ ล.ค. หน้า ๑๔๕

^{๓๖} นิคม มุสิกะคามะ ล.ค. หน้า ๑๔๖-๑๔๗

** จารึกหลักที่ ๒๔ ประชุมศิลาจารึกภาค ๒

ความพินาศของอาณาจักรศรีวิชัย

ได้กล่าวมาแล้วว่าอาณาจักรศรีวิชัย ได้ปกครองดินแดนภาคใต้ของประเทศไทยตลอดจนหมู่เกาะทะเลใต้ เช่น สุมาตราและชวา เป็นต้น อาณาจักรนี้ปรากฏในจารึกว่า มีเจ้าชายแห่งไศเลนทรวงศ์ ซึ่งนับถือศาสนาลัทธิมหายานปกครอง สืบต่อมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๑๖ เจ้าชายของราชวงศ์ไศเลนทรวในเกาะชวาภาคกลางได้เสด็จมาอาณาจักร ภายหลังเจ้าหญิงไศเลนทรว ได้เข้าอุปภิเษกสมรสกับเจ้าชายแห่งราชวงศ์สัตยชัย เรื่องราวทางอำนาจของไศเลนทรวศ์ในเกาะชวาก็เสื่อมลงเป็นแห่งแรก อาณาจักรศรีวิชัยจึงครอบครองความยิ่งใหญ่ในคาบสมุทรมลายูได้เรื่อยมาจนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๑๖ อาณาจักรนี้ได้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น กับพระเจ้าราเชนทร์โจพะ ซึ่งอยู่ทางภาคใต้ของอินเดียน จนกลายเป็นสงคราม ในปี พ.ศ. ๑๕๒๘ กองทัพเรือของพระเจ้าราเชนทร์โจพะจึงยกมาตีเกาะสุมาตรา และปลายแหลมมลายู อาจเป็นเพราะสงครามคราวนี้เองที่ทำให้เมืองครหิ และตามพรลิงค์ ในแหลมมลายูพลอยเสด็จมาจนไปด้วย การที่ศรีวิชัยได้เกิดศึกประชิดขึ้น อีกด้านหนึ่งนี้ ทำให้สุมาตราต้องหันไปแสวงหาสัมพันธมิตรกับเกาะชวาภาคตะวันออกอีกครั้งหนึ่ง ในที่สุดเจ้าหญิงศรีวิชัยองค์หนึ่งได้สมรสกับเจ้าชายชวาชื่อพระเจ้าแอรังคังคะ ซึ่งนับถือศาสนาฮินดูและพุทธศาสนาจึงได้เสด็จมาพินาศลงในที่สุด^{๓๗}

แนวสงครามโจพะได้ทำให้กรุงศรีวิชัยอ่อนกำลังลง แต่ในปี พ.ศ. ๑๖๑๐ คณะทูตได้เดินทางไปประเทศจีนอย่างเคย บันทึกโจพะกล่าวถึงความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างมลายูกับพ่อค้าชาวอาหรับตลอดมา เจาคากวนไค้นับจำนวนดินแดนที่ขึ้นต่อ มหาราชามีดังนี้ คือ ปาหัง ลังกาสูกะ ตรังกานู กลันตัน ครหิ (ในประเทศไทย) ลามูรี (ในอาซันหรืออักษะ) ปาเล็มบัง และลังกา ชาวอาหรับคนหนึ่งชื่อฮารากิ ได้เขียนข้อความซึ่งสามารถอธิบายความแตกต่างระหว่างซาบาจ (รัฐ) และซาร์บาสะ (เมืองหนึ่งของกรุงศรีวิชัย) ในขณะที่ชาวจีนและชาวอาหรับยังคงใช้ชื่อเก่า (สัน-โพ-โจและ

^{๓๗} นิคม มุสิกะคามะ ด.ค. หน้า ๑๔๗

ชามาจ) อยู่ต่อไป มาร์โคโปลโลซึ่งแวะมาเบนตาน ในพ.ศ. ๑๔๓๕ ก็ได้ยินแต่เพียงชื่อ "ประเทศมลายู" เท่านั้น ทั้งมิได้กล่าวถึงเรื่องปาเล็มบังหรือกรุงศรีวิชัย เพราะการย้ายเมืองหลวงมาที่ยัมบีในสมัยเมื่อประเทศของมหาราชเจ้ารวมอยู่กับมลายูทั้งหมด คำว่ามลายูจึงกลายเป็นชื่อเรียกชาติดั้งที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้

เหตุการณ์ในหมู่เกาะทะเลใต้หลังจากศรีวิชัยเสื่อม

ใน พ.ศ. ๑๘๑๘ กฤตนคร (Kartanegara) ประมุขแห่งชาวเข้าโจมตีมลายูได้ช่วงชิงเอาส่วนใหญ่ของสุมาตราไว้ได้ ผลแห่งการสงครามครั้งนี้ เป็นการฉีกธรรมเนียมซึ่งไม่เคยมีมาแต่ก่อน เพราะอวาไม่เคยชนะมลายูเลย จารึกแผ่นหนึ่ง พ.ศ. ๑๘๓๕ ซึ่งอยู่ในพื้นแผ่นดิน หลังฝั่งทะเลที่ริมแม่น้ำบาคังฮารี ในปากังโรโซ บ่งชื่อประมุขของชาวว่าชื่อ มหาราชาริราช และพระเจ้าแผ่นดินของท้องถิ่น ผู้เป็นเจ้าของขึ้นของพระองค์ คือมหาราชศรีภูวนราชา กรุงศรีวิชัยมิได้ถูกกล่าวถึงอีก ในปี พ.ศ. ๑๘๓๕ มาร์โคโปลโลได้พูดถึงสุมาตราว่าเป็นเกาะ ๆ หนึ่ง ครั้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ชาวไทยก็ถือสิทธิครอบครองเมือง * "มลายู"^{๓๘}

แม้ความสำเร็จของกฤตนครให้ประโยชน์แก่ชาวเพียงเวลาอันสั้น ก็ให้ผลร้ายแก่มลายูยี่ดึกเขื่อมากพอควร อำนาจสูงสุดแห่งเมืองชายทะเลแต่ดั้งเดิม กระจุกกระจายไปเป็นรัฐเล็ก ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกัน เรารู้เรื่องรัฐเล็ก ๆ ๓ รัฐ คือ ปาเล็มบัง ยัมบี และตุมาสิกหรือสิงคโปร์ รัฐเหล่านี้อยู่ใจกลางของจักรวรรดิ ในมลายูตอนเหนือ ขณะเดียวกันชาวไทยก็ได้รุกล้ำดินแดนที่เป็นอาณาเขตของมลายูในสุมาตรา ตอนเหนือเอาไว้ และได้โอนมุสลิม สมุทราปะไฮ และลามูรีมาจากดินแดนของพุทธศาสนา ในทางใต้ การถูกแบ่งแยกและโดยเฉพาะความอ่อนแอ ทำให้พันธรัฐมลายู ไม่สามารถต้านทานพลังบีบบังคับซึ่งกำลังทวีมากขึ้นรอบ ๆ คนได้ หลังจากนั้นไม่นานความพินาศก็

* พงศาวดาร เมืองนคร ศรีธรรมราชได้กล่าวถึงการสู้รบกับพวกชาวคัวย่น่าจะไม่ใช่อำนาจจักรสุโขทัย

๓๘ นิคม มุสิกะคามะ ล.ค. หน้า ๑๔๘

มาถึงแล้ว ฮายัม วุรุก ประมุขแห่งมัชปาหิต กษัตริย์ผู้เรืองอำนาจที่สุดในชวา ได้ส่ง ขบวนกองทัพ เรือใหญ่มาโจมตีบรรดารัฐของมลายูและทำลายลงทีละน้อยๆ กวีประจำ ราชสำนักของพระองค์ระบุชื่อรัฐที่พ่ายแพ้กัน ๆ ที่อยู่ในสุมาตรา คือ ยัมบี ปาเล็มบัง กระจัตัง(อินทรา), จิริตา, มินังกะเบา, ลีอัคเรอกาน, กัมปาร์, ปะเนห์, ฮารู, มันเค่ลิง, เตเมียง, เปอร์ลัคสมุทร, ลามูรี, ลัมพงและบารุส รัฐพ่ายแพ้ที่อยู่ในตัว แหลมคือ ลังกาสูกะ, ตรังกามู, กัณตัน, มัวร์, ตันจัน, คูมาสิก(สิงคโปร์) สังกะยง ศุจองกลัง, ไทรบุรี และเจโร ฮายัม วุรุก ทรงทำการเยี่ยงโจรปล้น มากกว่าทำ เยี่ยงพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์สังหารและเอาคนไปเป็นทาส ปล่อยให้เมืองอ่อนแอลง เป็นอันมาก จนปาเล็มบัง(ทุกเมืองซึ่ง อยู่ทางเมืองหลวงโบราณของกษัตริย์ไศเลนทร ทั้งหลาย) กลายเป็นที่ช่องสุมของโจรสลัดชาวจีนไปในเวลาเพียง ๒-๓ ปี ต่อมา บรรดารัฐอื่น ๆ มีความเป็นอยู่ดีกว่านี้เล็กน้อย ชั่วระยะเวลา ๔๕๐ ปี ลังกาสูกะตก เป็นเหยื่อของอาณาจักรไทย จึงทำให้ชื่อลังกาสูกะจริง ๆ เลื่อนไปอยู่ในตำนาน สิงคโปร์ก็ไม่ดีไปกว่าวังโจรสลัดชาวมลายูเดิม ค่ายเหตุนี้กรุงศรีวิชัยและไศเลนทร จึงถูก ลืมสิ้น แม้กระทั่งบันทึกทั้งหลายของบรรดาผู้ลี้ภัยที่หนีภัยจากที่แห่งแหลมนี้ ก็กล่าวแต่เรื่องเกี่ยวกับ รัฐใหม่ ๆ เช่น มะละกา เปรัค สลังงอ และยะโฮ เท่านั้น ^{๓๔}

^{๓๔} นิคม มุสิกะคามะ ด.ก. หน้า ๑๔๔-๑๔๕

ลักษณะของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านคอน

ลักษณะของแผ่นดินที่เราจะพิจารณากันในเรื่องนี้ ก็คือแผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอท่าขนอน(คีรีรัฐนิคม) อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวใหญ่อ่าวหนึ่ง ในตอนกลางของแหลมมลายูทางด้านตะวันออกอันเรียกกันในปัจจุบันนี้ว่า อ่าวบ้านคอน

เมื่อพิจารณาจากคาน้ำยแห่งธรณีวิทยา ตามพื้นดินอันเป็นที่ราบต่ำทั่ว ๆ ไปโดยรอบอ่าวนี้แล้ว เราจะเห็นได้ว่า แผ่นดินรอบอ่าวบ้านคอนนั้นเป็นดินแคบที่เพิ่งงอกออกมาและกำลังงอกอยู่เรื่อย ๆ ในอัตราที่รวดเร็วอย่างน่าพิการณา ถ้าประมาณว่า เมื่อ ๒,๐๐๐ ปี มาแล้ว อ่าวบ้านคอนจะยังกินลึกเข้าไปในแผ่นดินของสมัยปัจจุบันนี้อย่างน่าประหลาดใจทีเดียว คือถึงกับจะกล่าวได้ว่าทะเลกินลึกเข้าไปถึงเขตคีรีรัฐหรืออำเภอท่าขนอน ในทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอ่าว ส่วนทางทิศตะวันตก หรือทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอ่าวนั้นอำเภอท่าฉางเป็นทะเลเสียตั้งครั้ง อำเภอไชยานั้น อยู่ทางทิศเหนือของอ่าวและติดต่อกับอำเภอท่าฉาง ก็เป็นอย่างเดียวกันคือเป็นทะเลเข้าไป จคแนวตลาคไชยา แล้ววกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมือง ทั้งนี้มีเหตุผลอยู่หลายประการคือ นอกจากจะขุดพบดินทะเลหรือวัตถุที่สื่อความเป็นทะเล อยู่ใต้ผิวดินเพียงสั้น ๆ ในบริเวณพื้นที่เหล่านี้แล้ว ระดับพื้นดินในเขตทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ในปัจจุบันเฉลี่ยแล้วสูงกว่าระดับน้ำทะเลอย่างมากสัก ๖ ฟุต เท่านั้น การเพาะปลูก ในเขตเหล่านี้ยังถูกน้ำเค็มรบกวนอยู่เสมอ ภูเขาต่าง ๆ ในแผ่นดินที่กล่าวนี้ ล้วนแต่มีลักษณะเคยเป็นเกาะกลางทะเลมาแฉ้วเมื่อไม่นาน โดยเฉพาะเช่น ภูเขาศรีวิชัย อันอยู่ในทุ่งนากลางอำเภอพุนพินเวลานี้ ก็สื่อลักษณะว่าที่แท้จริงก็คือเกาะศรีวิชัยอันตั้งอยู่กลางอ่าวบ้านคอนเมื่อสมัยพันกว่าปีมาแล้วนั่นเอง อำเภอพุนพินในปัจจุบันนี้แทบทั้งอำเภออยู่ในทะเลของสมัยโน้น ส่วนทางทิศใต้ของอ่าว คือเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์นั้น สื่อว่าแม้จะมีส่วนที่เป็นทะเลบ้าง ทางด้านเหนือของเขตอำเภอนั้นในปัจจุบันนี้ แต่ก็คงไม่มากเหมือนทางด้านอื่นของอ่าว แต่ถึงกระนั้นก็พอจะกล่าวได้ว่า ตัวเมืองกาญจนดิษฐ์เก่าคือ

ท่าทองอุแท(หรืออุทัย แต่ออกเสียงอย่างอินดูเป็น อุแค) ก็ได้ตั้งอยู่ริมทะเลในสมัยนั้น เหมือนกัน^{๕๐}

ในปัจจุบันนี้ดินแดนที่เป็นกันอ่าวคือเขตอำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนคีรี ส่วนที่ติดกับอำเภอเมืองทั้งหมดนี้กำลังถอยออกไปในทะเลโดยอัตราที่รวดเร็วเพราะอำนาจของแม่น้ำตาปี ที่พาเอาโคลนเลนดินทราย มาถมอ่าวให้คืนเงินออกไปอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อน นี้เป็นประการหนึ่งที่น่าจะเข้าใจว่าแผ่นดินของโลกตรงที่รอบอ่าวบ้านคอนหรือฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตอนกลางเป็นแผ่นดินที่อยู่ในยุคกำลังฟูหรือลอยตัวขึ้น ๆ อยู่แถบหนึ่ง เช่นเดียวกับแถบอื่นของโลกอีกหลายแถบที่กำลังเป็นเช่นนั้นไม่มากนักย่อย สังเกตได้จากภูเขากต่าง ๆ ของรอบอ่าวบ้านคอน ส่วนมากหรือแทบทั้งหมด ชั้นก่าเน็คที่เป็นส่วนใหญ่หรือส่วนสำคัญในลูกหนึ่ง ๆ ของมัน ย่อมเอียงเฉเทไปทางทิศตะวันออกเสมอ ถ้าเป็นดังกล่าวนี้อาจชนโคลนมาถมอ่าว ตามลำพังมีผู้สังเกตเห็นว่าดินโคลนตอนกันอ่าวคือตอนที่รับโคลนของแม่น้ำตาปีได้กำลังคืนเงินเป็นคอนออกไปปีละประมาณ ๑๐-๒๐ วา ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าอ่าวบ้านคอนนี้เมื่อ ๒๐๐๐ ปี มาแล้ว ทะเลยังกินลึกเข้าไปถึงเขตอำเภอท่าขนอนจริง ๆ ฉะนั้น^{๕๑}

ยังมีสิ่งสำคัญกว่านั้น ที่จะต้องศึกษาต่อไปก็คือเมื่ออ่าวกินลึกเข้าไปในแผ่นดินถึงขนาดนั้นแล้วยังมีแม่น้ำเป็นเส้นทางต่อจากอ่าวลึกเข้าไปในแผ่นดินอีกตรงไปยังเขตแผ่นดินแบ่ง.(Watershed) ซึ่งทางตะวันตกของสันแผ่นดินก็มีแม่น้ำตะกั่วป่าเข้ามาหาความอ่านวยของธรรมชาติ ในข้อนี้ทำให้เกิดการคมนาคมขนถ่ายข้ามแหลมมลายูที่ตรงนี้เป็นทางสำคัญ เน้นการประหยัดเวลาที่ต้องอ้อมไปปลายแหลมสิงคโปร์ ซึ่งในสมัยนั้นใช้เรือใบ จะกินเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน และถ้าพลาดกรมดูมเรือใบเหล่านั้นจะต้องถึงกับรอค้างปี ดังที่ปรากฏในคราวที่สมเด็จพระสุทนต์มาขอพระสงฆ์ไทย ในรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เพื่อออกไปให้การอุปสมบทที่ลังกา ทูตพลอยมาด้วยเรือใบของ

^{๕๐} พุทธทาส อินทปัญโญ, โบราณคดีของดินแดนรอบอ่าวบ้านคอน, ศรีวิชัย ๕ พ.ย. ๒๕๒๓ หน้า ๖๒-๖๓

^{๕๑} พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๖๓

ชาวฮอลันดา พลาดกรมสมเด็จพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ไปหน่อยเดียว ก็ต้องรออยู่ปีหนึ่งทุกจึงมาถึงได้ ดังนี้ เป็นต้น.^{๕๒}

ประวัติพุทธศาสนาในสมัยศรีวิชัย

เจ้าชายสุมิตร

กัณสูวรรณปุรงศ์ มาจากลังกา

ตำนานจากลังกาจากไว้ว่า เมื่อพระนางสังฆมิตตคาภิกษุณี นำกึ่งพระศรีมหาโพธิจากพุทธคยามาสู่ลังกา ในรัชกาลพระเจ้าเทวานัมปิยสีสสะ (พ.ศ. ๒๕๓ - ๓๕๓) มีเจ้าชายพระนามสุมิตรแห่งเมารยวงศ์ มาสู่ลังกาพร้อมกึ่งพระศรีมหาโพธิ เจ้าชายสุมิตรได้ไปสู่สุวรรณปุระ และเป็นผู้ตั้งวงศ์สุวรรณปุระ

ตามตำนานนี้ เรามีสิ่งแวดล้อมประกอบ คือ ที่ไชยามีต้นโพธิ์โบราณที่ แหลมโพธิ์ ที่วัดไพธาราม ที่วัดเวียง ที่บ้านท่าโพธิ์ ฯลฯ ตลอดจนไปจนถึงจังหวัดนครศรีธรรมราช ยะลา ปัตตานี พระนามกษัตริย์โบราณที่ไชยามีว่า "เจดีย์วัดแก้ว ศรีธรรมมาโศก สร้างแล้ว ..." ตำนานทางนครศรีธรรมราชก็มีว่าพระเจ้าศรีธรรมมาโศก มาขุดหรือพระบรมธาตุ พระเจ้าศรีธรรมมาโศกในตำนานต่าง ๆ นั้น หมายถึงลูกหลาน สืบเชื้อสายพระเจ้าอโศกครองกรุงปาตลีบุตร^{๕๓}

กษัตริย์กรุงธรรมราชปุระ

และกษัตริย์กรุงสุวรรณปุระได้รับการยกย่องขึ้นเป็นโพธิราชแทนที่กษัตริย์กรุงลังกานับตั้งแต่พระมหินทเถระ มาประดิษฐานพระพุทธรูปปางลงไว้ในกรุงลังกากษัตริย์กรุงลงกาก็ได้รับยกย่องว่าเป็นโพธิราช เป็นพระราชาผู้ทรงธรรม ปกป้องพุทธศาสนา ให้รุ่งเรืองบริสุทธิมาถึงรัชกาลพระเจ้าธาดูเสนา (ประมาณ พ.ศ. ๑๐๐๐) ในลังกา

^{๕๒} พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ก. หน้า ๒๓

^{๕๓} ธรรมทาส พานิช, "ประวัติพุทธศาสนาสมัยศรีวิชัย" ๒๕๒๑ หน้า ๓-๔

มีแต่การฆ่าฟันแย่งราชสมบัติกัน กษัตริย์ที่ครองนครมราชปุระ (แคว้นนครศรีธรรมราช - รวมเวียงสระควาย) และกษัตริย์ที่ครองสุวรรณปุระ (ที่ไชยา) จึงได้ประกาศเป็นโพธิ-
ราชแทนที่กษัตริย์กรุงลังกา บรรดาเจ้าครองนครต่าง ๆ ก็ยอมรับว่ากษัตริย์สองนครนี้
ควรแก้ตำแหน่ง "โพธิราช" และยกย่องขึ้นมาเป็นนหาราชผลัดกันเป็นประมุขของอา-
ณาจักรศรีวิชัยตลอดเวลาพันปีต่อมาอีก ๔๔

พระอินทร์

สร้างพระบรมธาตุไชยาและสร้างพระแก้วมรกต เมื่อพระเจ้ากรุงศรีโพธิ์ (ที่
ไชยา) รัชกาลที่ ๑ สวรรคต พระอินทร์ พระเจ้ากรุงศรีโพธิ์รัชกาลที่ ๒ (พ.ศ.
๑๒๕๔-๑๒๕๕) ได้สร้างพระบรมธาตุไชยาขึ้นในต้นรัชกาลที่ ๒ เพื่อเป็นการอุทิศ แก่
พระราชบิดาผู้ตั้งพระมหานครอันเพียบพร้อมด้วยธรรมะ ขึ้นมาได้ ในปลายรัชกาลของ -
พระอินทร์ พระอินทร์พร้อมด้วยพระวิศณุกรรมราชบุตรได้ร่วมกันสร้างพระแก้วมรกตขึ้น
ไว้เพื่อเป็นตัวแทนของพระนิพพานธรรม อุทิศแก่พระอรหันต์นามธรรมรักชิต (แห่ง
อโศการามในนครปาตลีบุตรของตำนานพระแก้วมรกต)

เมื่อ พ.ศ. ๑๓๑๘ พระวิศณุได้สร้างปราสาทอิฐสามปราสาท ฉลองชัยชนะ
และประดิษฐานพระโพธิสัตว์วัชรปาณีอุทิศแก่พระราชบิดา คือพระโพธิสัตว์ เมืองไชยา
องค์ใหญ่ (ไหล่เอียงเพราะถ้ำอชิตระ) เป็นพระโพธิสัตว์อันงดงามยิ่ง ฝากผีพระหัตถ์ไว้
ให้ปรากฏแก่โลกเป็นคู่กันกับพระแก้วมรกตอันไม่มีพระพุทธรูปองค์ใดเทียบเทียมในด้าน
ความงามและความศักดิ์สิทธิ์ สามารถเป็นตัวแทนของนิพพานธรรมชักนำคน ให้ละเลิก
ความชั่วได้มากมาย

เมื่อ พ.ศ. ๑๓๑๙ พระเจ้าสมโรตุงค์ (หลานของพระวิศณุ) ได้สร้าง
พระเจดีย์บรมพุทโธที่พระวิศณุเริ่มเอาไว้ให้สำเร็จลงและยังได้สร้างสิ่งพญารามสำ-
หรับภิกษุชาวลังกามาพัก มาร่วมขึ้นสมณินดีในการที่พระพุทธรูปองค์แห่งโลก ได้สร้าง
สำเร็จลงแล้ว แสดงถึงการใกล้ชิดกับพุทธบริษัทลังกา และแสดงว่าในฝ่าย พระภิกษุ

๔๔ ธรรมทาส พานิช ล.ก., หน้า ๔-๕

สงฆ์ในสมัยศรีวิชัยเป็นเถรวาทถือพระวินัยเคร่งครัด

ฝ่ายชรวาวาส ฝ่ายพระมหากษัตริย์เท่านั้นที่ได้นิยมคติมหายาน นำเอาคติมหายานเข้ามาใช้เพื่อเป็นอุบายชักนำชรวาวาสให้เข้ามาอยู่ในพุทธเกษตรได้มากและเพื่อมีชัยชนะเหนือศาสนาพราหมณ์ เอาพระโพธิสัตว์เข้ามาแทนที่พระอิศวร พระนารายณ์ ซึ่งเคยทำหน้าที่เป็นพระเจ้าอยู่ตลอดकिनแดนนี้ ๔๕

ในระยะ พ.ศ. ๑๒๐๐-๑๒๕๐ ได้เกิดมีนครโพธิ์ขึ้นที่ตรงเมืองไทรยา โบรมณ นครนี้ได้ทำหน้าที่ศูนย์กลางพุทธศาสนาและศูนย์กลางการปกครองแทนที่นครพันทานและนครตามพรลิงค์ได้เป็นอย่างดีถึงคราวรุ่งเรืองก็ส่งทูต ไปถวายบังคมพระเจ้ากรุงจีน และได้รับแต่งตั้งให้เป็นอ่อง ในระยะเริ่มแรกนครนี้เป็นนครลูกหลานของกรุงทวารวดี มีเจ้าชายจากทวารวดีนำเอาศิลปะและวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาจากลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แล้วยังเผยแพร่ไปยังดินแดนเกาะชวาอีกด้วย มีรายละเอียดที่จับบันทึกไว้ และยังมีตำนานไทย คือตำนานพระแก้วมรกต ซึ่งจะได้นำมารวบรวมไว้ในที่นี้ ๔๖

ในระยะ พ.ศ. ๑๒๑๔-๑๒๓๘ มีภิกษุนักจาริกจีนชื่ออิจิงได้เดินทางไปอินเดีย ได้มาพักอยู่ในนครโพธิ์ทั้งขาไปและขากลับ ที่นครโพธิ์ ภิกษุอิจิงได้แต่งหนังสือ ขึ้นสองเล่ม ในหนังสือสองเล่มนี้ท่านได้เล่าความเป็นไปและความเจริญของพุทธศาสนา ของดินแดนแถบนี้ไว้มาก นักศึกษาประวัติศาสตร์ได้นำเอาบันทึกในหนังสือสองเล่มนี้มาเขียนเป็นประวัติศาสตร์พุทธศาสนาสมัยศรีวิชัย

ชื่อนครโพธิ์เรียกกันว่า โฟเซ หรือ สุคชี ตามสำเนียงจีน ชื่อนี้มีอยู่แต่ในระยะสั้น ๆ เมื่อนครโพธิ์ยังเป็นนครอิสระ หลังจากสมัยภิกษุอิจิงได้มีชื่อ จิลีโฟเซ ชื่อหลังสุคชี คำว่า ศรีโพธิ์ และ สัมโพธิ์ อันเป็นชื่อของประเทศนี้ในสมัยรุ่งเรือง

เมื่อเดือน ๑๑ พ.ศ. ๑๒๑๔ พระภิกษุชื่ออิจิง ได้โดยสารเรือกำปั่น ของพ่อค้าอาหรับที่เมืองกวางตุ้ง เรือแล่นไปทางใต้เวลา ๒๐ วัน ถึงนครโพธิ์ ซึ่งเป็น

๔๕ ธรรมทาส พานิช ล.ค. หน้า ๕-๗

๔๖ ธรรมทาส พานิช ล.ค. หน้า ๘๕-๘๐

เมืองท่าสำคัญในดินแดนทะเลใต้ ภูมิภาคจึงได้แวะพักอยู่ในนครโพธิ์ เพื่อศึกษาภาษา
อินเดีย (ภาษาสันสกฤต) เพราะว่าคนในนครโพธิ์รู้ภาษาสันสกฤตดี และรู้ภาษาจีนดี
ภูมิภาคจึงพักอยู่เป็นเวลาหกเดือน พระราชาแห่งนครโพธิ์ได้มีศรัทธาช่วยจัดฝากภูมิภาค
จึงไปกับเรือกำปั่นลำหนึ่งไปถึงประเทศมลายู (เมืองท่าปัตตานี หรือกัณตัน) ระยะ
ทางแล่นไป ๑๕ วัน ที่ประเทศมลายูภูมิภาคพักอยู่อีกสองเดือน แล้วจึงเดินทาง
ไปยังเมืองท่ากาจา (เกาะ-ไทรบุรี) ที่เมืองท่ากาจา ภูมิภาคจึงได้ลงเรือกำปั่นซึ่งเป็น
เรือค้าของพระราชาศรีโพธิ์ ในเดือน ๑๒ พ.ศ. ๑๒๑๕ เวลาประมาณ ๑๕ วัน ถึง
หมู่เกาะคนเปลือย (นิโคบาร์) เวลาอีก ๑๕ วัน เรือกำปั่นถึงเมืองท่า ตามรลิตีใน
อินเดีย

ภูมิภาคจึงท่องเที่ยวสืบสวนการปฏิบัติธรรมวินัยและเสาะหาพระคัมภีร์ พุทธ
ศาสนาที่คงการอยู่ในอินเดียถึง ๑๗ ปี จึงกลับลงเรือที่เมืองท่าตามรลิตี ซากลับ
เรือแล่นไปมา ๒ เดือน จึงถึงเมืองท่ากาจา ภูมิภาคจึงพักอยู่ที่กาจาจนถึงฤดูหนาว จึง
ได้ลงเรือไปทางทิศใต้ (ของกาจา) เรือถึงประเทศมลายูภูมิภาคจึงได้พบว่า ประเทศ
มลายูได้เข้าร่วมอยู่ในปกครองของพระราชานครโพธิ์ และได้ नामใหม่ว่า ประเทศ
ซีหีสสุคซี (ศรีโพธิ์) ๔๗

ภูมิภาคจึงได้พักอยู่ที่นครโพธิ์เพื่อจัดการแปลพระคัมภีร์เป็นภาษาจีน (เพราะ
เห็นว่ามียุทธ์พระพุทธรักษาและภาษาอินเดียมาก สะดวกแก่การสอบถาม) คราวหนึ่ง
ภูมิภาคจึงได้ลงเรือกำปั่นลำหนึ่งเพื่อจะฝากจดหมายไปกวางตุ้ง บังเอิญลมคีนายเรือจึง
ออกเรือพาคิดไปยังนครกวางตุ้ง เมื่อวันที่ ๑ เดือน ๑๑ พ.ศ. ๑๒๓๒ ไปยังนครโพธิ์
เพื่อช่วยกันแปลพระคัมภีร์ที่เอามาจากอินเดียเป็นภาษาจีน

ที่นครโพธิ์ ภูมิภาคจึงได้แต่งหนังสือเรื่อง "จดหมายเหตุเรื่องการปฏิบัติธรรม
วินัย" ส่งจากทะเลใต้กลับบ้าน กล่าวถึงการปฏิบัติธรรมและวินัยของภิกษุในแดนต่างๆ
ที่ท่านได้ศึกษาไต่ถามเทียบเคียงกับในประเทศจีนและแต่งหนังสือเรื่อง "ประวัติภิกษุ
นักจาริกจีน" ที่จาริกจากประเทศจีนไปประเทศอินเดีย เท่าที่ท่านได้ทราบ และ

๔๗ ธรรมทาส พานิช ล.ค. หน้า ๕๐-๕๒

เห็นควรบันทึกไว้

จากบันทึกในที่ต่าง ๆ ในหนังสือสองเรื่องนี้ นักศึกษาได้ทราบว่า ในดินแดนทะเลใต้ในสมัยภิกษุอึ้งมีรัฐเล็ก ๆ ปกครองตนเองเป็นนครอิสระอยู่ประมาณ ๑๐ รัฐ พระราชาและหัวหน้าเป็นประมุขของรัฐทั้งสิบรัฐนี้ล้วนยกย่องพุทธศาสนา และมีศรัทธาเข้มแข็ง มีภิกษุจำนวนมากกว่าพันรูป จิตใจของภิกษุเหล่านั้นมันอยู่ในการศึกษา และปฏิบัติตามธรรมวินัย ภิกษุทั้งหลายสอบค้นและศึกษาวิชาทุกแขนงเท่าที่ศึกษากันอยู่ในอินเดีย การถือวินัยเคร่งครัดและการปฏิบัติพิธีในทางศาสนาไม่มีแปลกไปจากที่ปฏิบัติในมัธยมประเทศ ถ้าภิกษุจีนรูปใดต้องการไปอินเดียเพื่อฟัง (เทศน์) และอ่านพระคัมภีร์ทางที่ที่เขาควรจะไปพักอยู่ใน "นครโพธิ์" สักปีหรือสองปีก่อน เพื่อฝึกหัด การสำรวมในวินัยที่ถูกต้อง แล้วจึงไปอินเดีย พุทธศาสนาในประเทศทั้งสิบแห่งทะเลใต้แทบทั้งสิ้นเป็นหินยาน เว้นแต่ในประเทศโมโลญมีจำนวนเล็กน้อยที่นับถือพุทธศาสนาแบบมหายาน^{๔๘}

วัฒนธรรมโมโคเลนท

ตามความในจารึกกรุงศรีวิชัย พ.ศ. ๑๓๑๘ ปรากฏตามจารึกกรุงศรีวิชัยว่า พระวิษณุได้สร้างปราสาทอิฐประดิษฐานพระโพธิสัตว์ภัทรมปาณี (พระโพธิสัตว์ผู้ถือดอกบัว) อุทิศให้พระอัยกา ปราสาทอิฐประดิษฐานพระโพธิสัตว์วัชรปาณี (ถือวชิร ถือก้าว คือพระอินทร์) อุทิศให้พระอินทร์ ราชบิดา ดังนั้นเราทราบได้ว่า พระเจ้าวิษณุเสวยราชย์เป็นรัชกาลที่สาม พระโพธิสัตว์ผู้ถือดอกบัว หมายความว่า เป็นผู้ประกาศพุทธศาสนา คือในรัชกาลที่หนึ่ง พระเจ้าโหมโตได้ยังพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นในนครนี้เท่าเทียมกับพระนางจามเทวี ทั้งนี้พระภิกษุอึ้งบันทึกไว้ว่า พระราชนครโพธิ์ไม่ถือองค์ (เช่นพระเจ้ากรุงจีนถือองค์มาก) มารับใช้พระภิกษุเช่นกับราชบุตรสามัญ พระโพธิสัตว์วัชรปาณีคือพระอินทร์ หมายความว่าในรัชกาลที่สอง พระอินทร์ได้ทำบ้านเมืองให้เป็นสวรรค์แท้ไซ้ พื้นแผ่นดินนี้กลายเป็นสวรรค์ คนนอนหลับไม่

^{๔๘} ธรรมทาส พานิช ด.ค. หน้า ๕๕-๕๘

ต้องปิดประตูเรือน เพราะทุกคนเป็นเทวดาหมด ไม่มีเขียดเบียนกัน"

ภิกษุอิจึงประพาศปฏิบัติครบถ้วนนี้ไว้ว่า ในสมัยถึงประเทศจีน มีภิกษุทรงวินัยครบถ้วนจำนวนมากมีหลายท่านที่เคารพภิกษุอิจึง ภิกษุอิจึงก็อยู่ในจำพวกเคร่งครัด ในพระวินัย ท่านพอใจการปฏิบัติพระวินัยเคร่งครัดในนครโพธิ ถึงกับแนะนำว่าให้ภิกษุจีนมาแะหัดปฏิบัติในนครโพธิเสียก่อน

นักการศึกษาฝรั่งหลายท่านลงสงสัยว่า ทำไมพระพุทธศาสนาในดินแดนเอเชียอาคเนย์เปลี่ยนแปลงจากมหายานเป็นเถรวาทอย่างฉับพลัน โดยเฉพาะในดินแดนชมพูพุทธศาสนาเถรวาทได้เข้าแทนที่พุทธศาสนา มหายานและศาสนาพราหมณ์ ในทันทีทันใด นักศึกษาฝรั่งไม่ทราบความจริงว่าพระภิกษุจำนวนพันจำนวนหมื่นในดินแดนเหล่านี้ เป็นเถรวาทตลอดเวลา ราชฎรในดินแดนเหล่านี้จำนวนแสนจำนวนล้านได้เข้าบรรพชา อุปสมบทในพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทตลอดสองพันปีไม่เปลี่ยนแปลง พอกษัตริย์ที่เป็นผู้นำ เอาคติมหายานก็จางหายไปเองโดยไม่ต้องมีใครทำลายล้าง

ประวัติศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและประติมากรรมของอาณาจักรศรีวิชัย

หลังจากอาณาจักรชุนานเสี่ล่มลงแล้ว ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ บริเวณแหลมมลายูตอนเหนือปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีขึ้นเป็นครั้งแรก หลักฐานดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่เป็นโบราณสถานอันเป็นเทวาลัยฝนศาสนาพราหมณ์ พุทธสถาน จารึก และจดหมายเหตุด่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึง ๑๗ จากลักษณะ ของศิลปวัตถุที่พบในดินแดนดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับโบราณวัตถุที่พบใน เกาะสุมาตราและเกาะชวา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าดินแดนดังกล่าวมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและทางการเมืองกันอย่างแน่นแฟ้น นักประวัติศาสตร์โบราณคดีและศิลปกรรม เรียกโบราณวัตถุสกุลช่างดังกล่าวนี้ว่า "ศรีวิชัย" ตามนามของอาณาจักรซึ่งปรากฏชื่อทั้งใน

๔๘ ธรรมทาส พานิช ล.ค. หน้า ๑๐๘-๑๐๙
๕๐ ธรรมทาส พานิช ล.ค. หน้า ๑๑๗

จารึกและจดหมายเหตุของชาติต่าง ๆ ในสมัยโบราณ มรดกทางด้านนี้ ของชาวศรีวิชัยที่ยังเหลือร่องรอยตกทอดมาจนกระทั่งปัจจุบันแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ

๑. สถาปัตยกรรม บรรดาสถาปัตยกรรมโบราณที่พบในภาคใต้ ของเกาะสุมาตราและหมู่เกาะชวาภาคกลาง ส่วนใหญ่เป็นพุทธสถานนิกายมหายานอย่างที่เราเรียกกันในภาษาชวาว่า "จันตี" เกือบทั้งสิ้น ลักษณะของศิลปกรรมสมัยศรีวิชัยมีลักษณะเป็นของตนเองโดยเฉพาะ สมัยแรกที่เกี่ยวข้องสถาปัตยกรรมมักจะทำวิหารเล็ก เรียบ ๆ มีหลังคาซ้อนกันสองหรือสามชั้น เป็นแบบเดียวกับสถาปัตยกรรมในประเทศอินเดียครั้งพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ ซึ่งนิยมเอาหินวางซ้อนกันขึ้นไปเป็นชั้น ๆ

ภายในจันตีห้องเล็ก ๆ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานซึ่งใช้เป็นที่บรรจุสารีริกธาตุสำหรับทางพุทธศาสนาก็นิยมสร้างรูปเล็ก ๆ ประดับหลังคาอีกชั้นหนึ่งบนผนังด้านนอก นิยมจารึกหลักภาพนูนต่ำ เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาและวรรณคดีของอินเดีย เอาไว้อย่างสวยงาม ห้องเล็ก ๆ เหล่านี้มักจะมีมุขยื่นออกมาทางด้านหน้าและมีบันได สองสามชั้น เป็นทางขึ้น ราวบันไดจะจำหลักอย่างอ่อนโค้งได้สัดส่วน มีภาพจำหลักชั้นต่ำ ประกอบทางด้านข้าง ลักษณะส่วนใหญ่ของสถาปัตยกรรมมักจะเรียบสวยงาม และเป็นแบบฉบับของตนเองโดยเฉพาะ

สถาปัตยกรรมแบบที่กล่าวนี้พบโดยทั่วไปในเกาะชวาภาคกลาง ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๕ ในเกาะสุมาตราและแหลมมลายูตอนเหนือ ในบรรดาสถาปัตยกรรมแบบนี้มีชื่อเสียงที่สุด และเป็นแบบของสถาปัตยกรรมสมัยนี้ที่แท้จริงนั้น ได้แก่ จันตีกาละสัน แห่งหนึ่ง* จันตีปวน แห่งหนึ่ง บูโรพุทโธ (ซึ่งสร้างราว พ.ศ.๑๓๓๔) แห่งหนึ่ง ซึ่งทั้งหมดอยู่ในเขตชวาภาคกลางทั้งสิ้น** นอกจากนี้พบในเกาะชวา ภาคกลางแล้วยังพบในดินแดนภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งแต่เมืองราชบุรีลงไป จนกระทั่ง

* กาละสัน เพี้ยนมาจาก กาลสะ (

** ดูประชุมพงศาวดาร ภาค ๕๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๒๓

สุดแหลมมลายู ได้พบโบราณสถานตามแบบอย่างต่างสกุลเดียวกันอย่างมากมายเป็นต้น
ว่า เจดีย์วัดมหาธาตุ อ่างเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช -
จังหวัดสงขลา จังหวัดพังงา อีกหลายแห่ง โบราณสถานที่พบที่ภาคใต้ของประเทสนั้นมี
อายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าดินแดนภาคใต้ของประเทศไทย เป็น
ศูนย์กลางทางอำนาจ ศูนย์กลางทางศาสนาและศิลปะที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งด้วย ^{๕๑}

๒. ประติมากรรม ร่องรอยของอารยธรรมและวัฒนธรรมของดินแดนภาคใต้
ของประเทศไทย เกาะสุมาตราและเกาะชวาภาคกลาง นอกจากจะเหลือโบราณสถาน
ให้เป็นประจักษ์พยานแห่งความเจริญรุ่งเรืองของดินแดนสามแห่งดังกล่าว ในระหว่าง
พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ ตามที่กล่าวมานี้ ยังมีประติมากรรมจำนวนมากพบในดินแดนดัง
กล่าวนี้ด้วย ส่วนใหญ่ของประติมากรรมเหล่านั้นมักเป็นรูปเคารพในศาสนาพราหมณ์และ
พุทธศาสนานิกายมหายาน เป็นต้นว่า รูปพระนารายณ์ รูปพระโพธิสัตว์ เป็นต้นลักษณะ
ของศิลปกรรมเหล่านี้คล้ายคลึงกับศิลปอินเดียครั้งราชวงศ์คุปตะสมัยหลังปาละและหมีพ
ตามลำดับ จากอิทธิพลของศิลปะที่ได้แก่ประติมากรรมเหล่านี้ เราพอจะแบ่ง ประติมา
กรรมของภาคใต้ของประเทศไทยตลอดจนเกาะสุมาตราและเกาะชวาออกได้ดังนี้คือ

ในระยะแรก ประติมากรรมเหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปอินเดีย ซึ่งแพร่
หลายมาพร้อมกับพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์ ในสมัยอมราวดี ครั้น
ต่อมาภายหลังมีประติมากรรมสำริดอีกแบบหนึ่ง เป็นพระพุทธรูปยืนเอียงสะโพก มีจีวร
เฉียงไม่เป็นริ้ว ประติมากรรมเหล่านี้คงได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะแบบคุปตะของอินเดีย
ประติมากรรมแบบนี้ที่สำคัญที่สุดคือ พุทธรูปที่ค้นพบในเกาะบอร์เนียวและเกาะชวา แม้
พระพุทธรูปเหล่านี้จะพยายามรักษาลักษณะการช่างของอินเดียอย่างมากมายก็ตาม แต่
ทางสุนทรีย์ของศิลปะเหล่านี้ แสดงให้เห็นความงามที่นุ่มนวล สงบ มากกว่าพระพุทธรูป
ต้นเค้ามากมายนัก หลังจากนั้นอีกเล็กน้อยประติมากรรมจะนิยมทำแบบยืนตรง ซึ่งแพร่
หลายขึ้นมาในภาคใต้ของประเทศไทย แล้วให้อิทธิพลแบบอย่างต่อไปในเกาะชวา ๖

^{๕๑} นิคม มุสิกคามะ ล.ค. หน้า ๑๑๕-๑๒๐

สุมาตรา ส่วนใหญ่ของประติมากรรมที่พบมักจะเป็นรูปพระโพธิสัตว์ แสดงให้เห็นว่าระยะนี้คงจะนับถือพุทธศาสนาที่ขั้มหายากันอย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตามก็ยังมีบุคคลซึ่งมีรูปร่างค่อนข้างแข็งแรงกระฉ่างและลำตัวตั้งตรง ก็คงยังทรวคทรงอ่อนไหว มีวิธีคิดจิตใจแบบเดียวกับประติมากรรมสมัยคุปตะของอินเดีย ประติมากรรมแบบนี้น่าจะจัดว่าเป็นประติมากรรมยุคหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างศิลปะอินเดียและศิลปะหมู่เกาะทะเลใต้ ซึ่งเกิดขึ้น ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย เป็นต้นว่า รูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรซึ่งอยู่ในพิพิธภัณฑ์กีเมต์ กรุงปารีส และรูปเจ้าหลักในสมัยต่อมาอีกเล็กน้อยที่ศาสนสถานจาโก ในเกาะชวา เป็นต้น ๕๒

ต่อมาภายหลังภาพบุคคลจะมีลักษณะอ่อนขึ้นดังกล่าวแล้วและเครื่องประดับก็จะมีมากขึ้น เป็นต้นว่า เข็มขัดคาดอยู่ตามลำตัว สร้อยคอ กำไล และชายผ้าซึ่งห้อยลงมา เป็นวงโค้งทั้งค่านหน้าของลำตัวก็มีจำนวนมากขึ้น อย่างไรก็ตามก็ศิลปะแบบนี้ แม้ว่าจะมีลักษณะแบบอย่างเป็นของตนเองอย่างแท้จริงก็มีเค้าเป็นของศิลปะอินเดียอยู่ อย่างมากมายลักษณะของบุคคลที่ค่อนข้างจะอ่อนช้อยนี้คงจะได้รับแบบอย่างมาจากศิลปะแบบ คุปตะอย่างไม่ต้องสงสัย หลังจากนั้นประติมากรรมต่าง ๆ ก็เปลี่ยนลักษณะไปใหม่ตามอิทธิพลของศิลปะแบบปาละและทมิฬตามลำดับ ดังตัวอย่างที่เราเห็นได้อย่างชัดเจน จากรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร บรรดาประติมากรรมเหล่านี้ ทั้งที่พบในภาคใต้ของประเทศไทย มลายู สุมาตรา แหลมมลายู และหมู่เกาะทะเลใต้ทั้งหมด ย่อมเป็นหลักฐานชี้ให้เห็นว่าดินแดนดังกล่าวนี้มีความเจริญ มาก่อนแล้วอย่างน้อยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา ๕๓

ประเพณีวัฒนธรรมสมัยศรีวิชัย

ประเพณีการทำบุญในนครโพธิ์

ภิกษุอิจังได้บันทึกเรื่องราวการทำบุญของพุทธบริษัทในทะเลใต้ อย่างละเอียด

๕๒ นิคม มุสิกะคามะ ล.ค. หน้า ๑๒๐-๑๒๑

๕๓ นิคม มุสิกะคามะ ล.ค. หน้า ๑๒๑-๑๒๒ .

ซึ่งเราจะเห็นได้ว่ายังคงปฏิบัติกันอยู่ในไชยาและนครศรีธรรมราชตลอดมาจนทุกวันนี้

ในประเทศทั้งสิบแห่งทะเลใต้ การเลี้ยงดูในวันบ๋าเพ็ญบุญได้กระทำกันอย่างใหญ่โต ในวันแรกเจ้าภาพเตรียมหมาก น้ำมันหอม จากฟุตสุ และข้าวคั้นจำนวนน้อยวางไว้บนใบไม้ใบหนึ่งในจาน ของทั้งสามอย่างนี้จัดไว้บนแท่นใหญ่คลุมด้วยผ้าขาว มีผู้รินน้ำใส่ไว้ในคณโฑทอง และประพรมพื้นดินตรงหน้าแท่นนี้ด้วยน้ำให้ชุ่มเมื่อเตรียมการพร้อมแล้วมีผู้ไปนิมนต์พระสงฆ์มา ในเวลา ก่อนเที่ยงของวันถัดมา พระได้รับนิมนต์ให้ทาน้ำมันตามตัวแล้วล้างออกแล้วอาบน้ำ เมื่อพ้นเวลาเที่ยงของวันที่สอง พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งมีคนช่วยกันแห่แห่น้ำมาจากวัดโดยประติษฐานมาบนรถ หรือบนแคร่ มีพระสงฆ์และฆราวาสหมู่ใหญ่แวกล้อมมา มีการตีกลองและบรรเลงดนตรีต่าง ๆ มีการถวายของหอมและผลไม้ และถือธงชนิดต่าง ๆ ซึ่งทอแสงในกลางแดดพระพุทธรูปเสด็จไปสู่บ้านค่ายพิธีดังกล่าวนี้ ภายใต้เพดานกว้างขวาง พระพุทธรูปทองคำ หรือพระพุทธรูปสำริด ติดเป็นเงาและประดับตกแต่งงดงาม ถูกนำมาทาค้วยแป้งหอม แล้ววางลงบนอย่างสะอาดใบหนึ่ง ทุก ๆ คนที่อยู่ในที่นั้น เข้ามาสรงน้ำพระค้วยน้ำหอมภายหลังจากได้ เช็ดพระพุทธรูปค้วยผ้าหอมแล้วก็นำพระพุทธรูปไปยังห้องโถงของบ้าน ในที่นั้นมีการถวายรูปเทียนของหอมอย่างมากแก่พระพุทธรูป ในขณะที่มีการสวด ถวายพรพระค้วย แล้วภิกษุหัวหน้ากล่าวทานคาถาสำหรับเจ้าภาพ เป็นการประกาศอนุเคราะห์การบ๋าเพ็ญบุญเพื่อความสุขในชาติหน้า แล้วมีผู้นำพระสงฆ์ออกไปนอกบ้านเพื่อล้างมือและบ้วนปาก แล้วต่อจากนั้นก็มีการถวายหมาก และน้ำหวานเป็นจำนวนมาก แล้วพระสงฆ์ออกไปจากบ้านงาน^{๕๔}

ในเวลา ก่อนเที่ยงของวันที่สาม เจ้าภาพไปยังวัดแล้วบอกพระสงฆ์ว่า "ได้เวลาแล้ว" พระสงฆ์อาบน้ำแล้วไปยังบ้านที่ทำงานในเวลา นี้ พระพุทธรูปองค์เดิมมีผู้ยกมาตั้ง และมีพิธีสรงน้ำพระพุทธรูปอย่างย่อ ๆ แต่การถวายของหอม ดอกไม้ การประโคมดนตรีมีมากกว่าสองสามเท่าของเวลาเช้าวันก่อน ของถวายพระมีผู้ยกมาวาง

^{๕๔} ธรรมทาส พานิช ล.ค. หน้า ๗๗-๗๘

ไว้ตามล่ำกับ หน้าพระพุทธรูปทั้งสองข้างพระพุทธรูปมีเด็กหญิงยืนเป็นแถว ห้าหรือสิบคนที่ใช้เด็กชายยืนก็มี แล้วแต่โอกาส เด็กทุกคนถือที่เผาของหอมหรือคนโทหรือตะเกียง - หรือดอกไม้งาม ๆ หรือที่ปักแมลงสีสวย ชาวบ้านนำของต่าง ๆ มาถวายพระ มีเครื่องชำระฟัน กระจกเงา หีบใส่กระจกเงา และสิ่งอื่น ๆ วางไว้ตรงหน้าพระพุทธรูป

ครั้งหนึ่งข้าพเจ้า(ภิกษุฉິง) ได้ถามพวกชาวบ้านว่า "พวกท่านทำดังนี้ เพื่อประสงค์สิ่งใด" ชาวบ้านเหล่านั้นตอบว่า "ที่นี่เป็นถิ่นที่พวกเราหว่านเมล็ดบุญกุศลลง ถ้าเราไม่ถวายของในปัจจุบัน เราจะเก็บเกี่ยวผลบุญในภายหน้าได้อย่างไร"

ต่อไปนักบุญรูปหนึ่งเมื่อได้รับอาราธนาแล้วคุกเข่าลงตรงหน้าพระพุทธรูป แล้วกล่าวคาถาพรรณนาพระพุทธรูป ต่อจากนี้ภิกษุอีกสองรูปเมื่อได้รับอาราธนาแล้วมานั่งใกล้พระพุทธรูปอ่านพระสูตรสั้น ๆ สูตรหนึ่ง จากหน้าหนังสือหรือจากใบลาน ในขณะที่บางทีพวกชาวบ้านเกี่ยวกับรูปเคารพ(เทวรูป) และทำเครื่องหมายกลม ๆ ที่รูปเคารพเหล่านั้น เพื่อให้ได้รับความสุขสวัสดิ์ ต่อจากนี้พระสงฆ์นั่งตามสบายทางด้านหนึ่งของห้องม้วนผ้ากาสายะของคณและผูกชายผ้าทั้งสองที่หน้าอก พระสงฆ์ล้างมือแล้วนั่งลงฉันอาหาร

การทำพิธีต่าง ๆ เช่น ไปรยมูลโคที่พื้นดิน ตรวจน้ำว่ามีตัวสัตว์หรือไม่ การล้างเท้าพระ การประเคนอาหารพระ สิ่งเบ็ดเตล็ดเหล่านี้ เหมือนกับที่ปฏิบัติในอินเดียมาก มีเพิ่มอีกข้อหนึ่งคือในประเทศทั้งหลายแห่งทะเลใต้ พระสงฆ์ฉันเนื้อบริสุทธ์ทั้งสามโดยทั่วไป^{๕๕}

เขาทั้งหลาย(ชาวทะเลใต้) ชอบใช้ใบไม้เย็บเข้าเป็นภาชนะโดยเท่ากับครึ่งของเสื่อปูนั่ง และมีขนมทำจากข้าวไม่เหนียว(ข้าวจ้าว) หนึ่งถึงสองซัง ใส่มาในภาชนะชนิดนี้ เขาทำภาชนะใบไม้ชนิดเดียวกันเป็นจำนวนมากจู่ข้าวหนึ่งถึงสองซัง แล้วทำภาชนะเหล่านั้นมาถวายไว้ตรงหน้าพระสงฆ์ แล้วอาหารทั้ง ๒๐-๓๐ ชนิด ถูกขนเอามาถวาย การถวายอาหารมากเช่นนี้มีในงานพิธีทำบุญของพระราชาหรือคนมั่งมี ใช้ภาชนะดาดทองเหลือง อ่างทองเหลืองและภาชนะเย็บด้วยใบไม้ใหญ่เท่าเสื่อ รองนั่ง-

^{๕๕} ธรรมทาส พานิช ล.ค. หน้า ๓๕-๔๐

ใส่ของมาถวายพระทั่วกัน จำนวนอาหารชนิดต่าง ๆ รวมทั้งอาหารเป็นน้ำ มีถึงร้อย
อย่างในโอกาสเลี้ยงพระเช่นนี้ พระราชาเองก็ไม่ถือยศศักดิ์และเรียกตนเองว่า เป็น
คนรับใช้พระช่วยในการเลี้ยงพระด้วยความนอบน้อมอย่างราชฎรทุกประการ พระสงฆ์
ต้องรับอาหารให้ทั่วถึงมากเท่าที่เขานำมาถวาย ต้องไม่ปฏิเสธอาหาร แม้อาหารที่
เขาถวายจะมากเกินไป ถ้ามีอาหารมาถวายพระแต่พอที่ฉันเจ้าภาพจะรู้สึกไม่สบายใจ
เขาจะรู้สึกสบายใจต่อเมื่อได้เห็นมีอาหารมาถวายพระอย่างเหลือเฟือ ข้าวสุก และ
ขนม หนักถึงสี่ห้าชั่งใส่ภาชนะสองสามที่ถวายพระต่อหนึ่งองค์ ญาติและเพื่อนบ้าน ของ
เจ้าภาพต้องมาช่วยในงานเลี้ยงโดยนำอาหารมาช่วยหลายชนิด เช่น ขนม ข้าวสวย
ผักจิ้ม และสิ่งอื่น ๆ ตามปรกติอาหารถวายพระองค์หนึ่ง พอสำหรับพระฉันถึงสามองค์
ถ้าในการเลี้ยงพระของคนมั่งมี พระสิบองค์ก็ฉันอาหารที่ถวายพระองค์เดียว ไม่หมก
อาหารที่เหลือจากพระฉันต้องมอบให้เป็นของพระซึ่งท่านสั่งให้เด็กคนใช้ของท่าน ขน
เอาไปวัด ๕๖

พิธีทำบุญเลี้ยงอาหารในวันอุโบสถในประเทศจีนผิดแปลกไปจากที่ทำในอินเดีย
ในประเทศจีนเจ้าภาพเก็บอาหารที่เหลือไว้ ไม่ยอมให้ผู้ที่มาในงานขนเอาอาหารกลับไป
ไป พระสงฆ์ต้องปฏิบัติไปตามประเพณีพอใจเท่าที่ตนได้รับและไม่ตีเคียน การทำเช่นนี้
ไม่ต้องสงสัยเลย ความตั้งใจของเจ้าภาพที่จะถวายของย่อมไม่สมบูรณ์ แต่ถ้าเจ้าภาพ
ได้ตกลงใจที่จะไม่เก็บอาหารที่เหลือไว้ก็ขอรับรองให้(พระ)ที่มา นำอาหารไปวัดด้วยก็
ได้ ใครจะปฏิบัติอย่างไรให้เหมาะกับเหตุการณ์เป็นดีที่สุด ๕๗

เมื่อพระสงฆ์ฉันอาหารแล้วล้างมือและล้างปาก ชำระอาหารที่ติดพันแล้วชาว
บ้านเก็บกวาดพื้นเรียบร้อยแล้วเอาดอกไม้มาโปรยที่พื้นดินมีการจุดไฟและเผาของหอม
เพื่อให้อากาศมีกลิ่นหอม มีสิ่งไรจะถวายพระก็นำมาวางไว้ตรงหน้าพระ แล้วนำ
แป้งหอมขนาดเท่าผลวุ้นมาถวายพระทุกองค์ พระภูมือด้วยแป้งนี้เพื่อทำให้มือหอม และ

๕๖ ธรรมทาส พานิช ล.ค. หน้า ๘๑-๘๒

๕๗ ธรรมทาส พานิช ล.ค. หน้า ๘๓

ให้มือสะอาด ต่อไปนี่นำหมาก ลูกจันทน์ กานพลู และการบูร มาถวายพระ ในการ
เคี้ยวสิ่งเหล่านี้มันทำให้ปากหอม ช่วยย่อยอาหารและทำลายเสมหะ เกสรหอมเหล่านี้
และสิ่งอื่น ๆ ดังคัวย่น้ำบริสุทธิ์แล้วห่อด้วยใบไม้ แล้วนำมาถวายพระ^{๕๘}

ต่อไปนี้เจ้าภาพเข้ามาใกล้พระหัวหน้าหรือยืนข้างหน้าพระผู้สวด รินน้ำออก
จากพวยคณโฑลงในอ่างให้รินออกมาเรื่อย ๆ เหมือนกับแผ่นทองแดงบาง ๆ พระท่อง
ทานคาถาเบา ๆ ขณะรับดอกไม้และเอาดอกไม้นั้นเข้าไปรับน้ำที่ไหลริน ครั้นสวด
คาถาที่เป็นพุทธวจนะแล้ว สวดคาถาที่ผู้อื่นแต่งไว้ บทสวดจะมากหรือน้อยตามความตั้ง
ใจของผู้สวด และตามความเหมาะสมของเหตุการณ์ แล้วภิกษุของคัมภีร์กล่าวนามเจ้าภาพ
อวยพรให้มีความสุขและตั้งความปรารถนาให้ผลบุญกุศลที่ได้ทำในปัจจุบันแผ่ไปถึงผู้ล่วง
ลับไปแล้ว เพื่อให้แก่พระราชา ให้พวกราชหรือพวกเทวดา และอวยพรให้พืชผล ของ
ประเทศสมบูรณ์ ให้มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอยู่เป็นสุข ให้พระธรรมของพระศาสดา ยืน
คงอยู่ตลอดไป ข้าพเจ้าได้แปลคากานี้ไว้แล้วในหนังสือเล่มหนึ่ง ยังมีคำอวยพร ที่พระ
โลกชาติได้เคยใช้กล่าวอวยพร พระองค์ได้กล่าวทักษิณาทานคาถาภายหลังอาหารเสมอ
ทักษิณ หมายถึง ของที่ถวาย ส่วนทักษิณีย์ คือผู้ที่ควรค่าแก่การรับทาน พระพุทธองค์
ได้สั่งพวกเราไว้ว่า หลังจากฉันอาหารต้องกล่าวทานคาถาหนึ่งหรือสองบทเพื่อให้เป็น
รางวัลตอบแทนการเลี้ยงของเจ้าภาพ และถ้าเราละเว้นเสียชื่อว่าไม่ทำตามกฎ อัน
ศักดิ์สิทธิ์นั้น และเราก็ไม่ควรแก่การรับทานที่เขาถวาย บางคราวก็มีการปฏิบัติ ตาม
หลักการ ขอนานอาหารที่เหลือจากที่ถวายพระ^{๕๙}

แล้วมีการแจกทานต่าง ๆ เจ้าภาพทำเป็นต้นกับพฤกษ์ถวายแก่พระสงฆ์หรือ
ท้าวคอกบัวทองคำแล้วถวายแก่พระพุทธรูป ต้นดอกไม้งาม ๆ สูงแค่นี้และผ้าขาว ถูก
จัดมาถวายพระอย่างพุ่มเฟี้อย ในเวลาบ่ายบางคราวมีเทศน์พระสูตรสั้น ๆ บางแห่ง
พระจะกลับวัดได้ต่อเมื่อค่ำลง เมื่อพระจะกลับจะกล่าวคำว่า "สาธุ" และ "อนุ-

^{๕๘} ชรรมทาส พานิช ล.ค. หน้า ๘๓-๘๔

^{๕๙} ชรรมทาส พานิช ล.ค. หน้า ๘๔-๘๕

โมนา" สาธุ แปลว่า ค่ะแล้ว อนุโมนา ตรงกับคำว่า สุขสิ (ยินดีด้วยท่าน)
เมื่อมีผู้ให้ทานแก่คนอื่น หรือให้แก่เรา เราต้องกล่าวคำ อนุโมนา ในการกุศล นั้น
เพราะว่าในการแสดงความยินดีในทานของผู้อื่นนั้น เราผู้พลอยแสดงความนิมยยินดีก็
ได้บุญด้วย

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ คือประเพณีทำบุญทั่วไปในวันอุโบสถในประเทศต่าง ๆ
ในทะเลใต้ ๒๐

การแต่งกาย

ชาวอาหรับชื่ออิบราฮีม บิน วาอิบชา (บันทึกประมาณ พ.ศ. ๑๕๐๐) ซึ่งตรงกับที่พระภิกษุอิจิงจดไว้ว่า "ประเทศทั้งสิบในทะเลใต้ชาวจีนเรียกกันมาแต่เดิมว่าประเทศคุณหลุน" เพราะวาราชการในประเทศทั้งสิบรูปร่างคล้ายกับคนจีน เป็นประเพณีของพวกเขาที่ปล่อยทอนขาเปลือยไว้ และนุ่งกัมมัน"

ราษฎรในประเทศทั้งสิบแถบทะเลใต้ตบแต่งกายอย่างกว้างขวางมาก ยาวแปดศอกไม่ตัดหรือเย็บ แถบรอบสะเอวอย่างง่าย ๆ เพื่อปกคลุมส่วนล่างของร่างกาย ภิกษุอิจิงอธิบายต่อไปว่า "การนุ่งกัมมันอย่างง่าย ๆ นี้เป็นการปฏิบัติธรรม (กินอยู่อย่างขู่)"

นอกจากจดหมายเหตุของพระภิกษุจีนที่มีนามว่า อิจิง แล้ว พอลาชาวอาหรับอีกหลายคนได้เดินทางผ่านดินแดนคังถาวนี้ เป็นคนว่า อิบู ฮอร์ด คา บีห์ (Ibu Hordarbeh) เดินทางผ่านในปี พ.ศ. ๑๑๘๗ ถึง พ.ศ. ๑๓๖๑ สู่ไซแมน เดินทางเข้าเมื่อ พ.ศ. ๑๓๙๔ อายูเซดซันเข้ามาเมื่อ พ.ศ. ๑๔๕๕ และ อายูพิตาเข้ามาเป็นคนสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. ๑๔๑๕ - ๑๔๓๘ กล่าวเป็นทำนองเดียวกันว่า ดินแดนคังถาวนี้เป็นที่ตั้งของอาณาจักร ซาบายะ ซึ่งเขาพรรณาเอาไว้ว่า นครแห่งนี้เป็นอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรือง สมบูรณ์พูนผลด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร และทองคำ พระราชแห่งแคว้นนี้ร่ำรวยยิ่งกว่าพระราชแห่งแคว้นใดทั้งหมดที่เขาผ่านมา ทรูราควยทองคำจนกระทั่งทำเป็นทองคำแท่งเอาไว้สำหรับโยนลงในสระน้ำเพื่อเป็นคะแนนบ้านที่พระองค์ครองราชย์ นอกจากพอลาเหล่านี้จะพรรณาดังความร่ำรวยของอาณาจักรซาบายะแล้ว ยังได้พรรณาประเพณี เกมกีฬาของคนพื้นเมืองเอาไว้ด้วยว่า ชาวซาบายะนิยมการชนไก่อย่างมากมาย ^{๖๑}

๖๑. ธรรมทาส ฟานิช ล.ค. หน้า ๑๖๑
๖๒. นิคม มุสิกะคามะ ล.ค. หน้า ๑๖๓

การขยายอำนาจของอาณาจักรศรีวิชัย

มหาราชชาบากปราบ เขมร

พ่อค้าอาหรับชื่อสุไลมานไดทองเที่ยวไปถึงประเทศชาบากเมื่อ พ.ศ. ๑๓๘๔ ไคบันท์กข้อความในเรื่องพงศาวดารของประเทศชาบากไว้ เป็นเรื่อง ที่นักโบราณคดีส่วนมากเชื่อกันว่าเป็นเรื่องของไศเลนทรวงศ์พระองค์หนึ่ง ซึ่ง เป็นลูกหลานของกรุงพนมไคไปปราบเจนละน้ำ (ลูกหลานของเจนละที่ปราบกรุง พนมราบ) ไค ในหนังสืออาณาจักรเขมรโบราณของ แอล พี บริกก์ หน้า ๒๘ ว่า พระเจามพิพิวรมัน (พ.ศ. ๑๓๖๓) คือกษัตริย์เขมรที่ถูกมหาราช ไศเลนทรวงศ์ตีพระเศียรเราจะเห็นได้ว่า ลงรองลงรอยกันไคพอดี และพระ มหาราชที่ปราบเขมรก็คือ พระวิษณุผู้มีพระนามตามจารึกกรุงศรีวิชัย พ.ศ. ๑๓๘๑ ว่า "พระศรีมหาราช" ศรีมหาราชนามะพระอินทร์พระองค์นี้ไคขามอ่าวไปปราบ เขมร แล้วรับเอาตัวพระเกตุมาลา โอรสของพระทอง (ไศเลนทรวงศ์) ที่ไป ไคนางนาถิดิศาของกษัตริย์เขมรมายังกรุงศรีวิชัย แล้วพระอินทร์พระองค์นี้ไคไป สร้างกรุงอินทปัต ให้พระเกตุมาลาครอง ไม่ต้องเป็นเมืองขึ้นของเขมรต่อไป คนไทยโบราณจึงเรียกพระนครวัดว่า นครอินทปัต ไม่ยอมเรียกว่ากรุงกัมพูชา (จะมีละเอียคในบท ขอม - เขมร) ๒๓

กษัตริย์เขมรผู้ทะเยอทะยาน

ประเทศกัมพูชา เป็นประเทศซึ่งส่งยาคำเขมรมาจำหน่าย ประ เทศนี้ไม่ใช่เกาะและไม่มีประเทศไหนมีพลเมืองมากกว่ากัมพูชา การเที่ยว เสเพล และการคัมเมรัยทุกชนิด เป็นของห้ามขาดทั้งในเมืองและนอกเมือง จะไม่พบคนเมาแม้แต่คนเดียว ระยะทางระหว่างกัมพูชาและชาบาก เรือ

แดน ๑๐ วันถึง ๒๐ วันแล้วแต่ลม มีเรื่องเล่ากันมาก่อนว่า (ก่อนพ.ศ. ๑๓๕๔
วันนั้นถึงถึงร้อยปี) ยังมีพระราชชาเขมรพระองค์หนึ่งซึ่งยังหนุ่มและฉุนฉิ้น
วันหนึ่งพระราชชาพระองค์นี้ ประทับนั่งที่ในวังมองไผ่ยังแม่น้ำซึ่งคล้ายกับแม่น้ำ
โตกรีส์ จากวังไปถึงทะเลระยะทางหนึ่งวัน มีเสนาบดีของพระองค์เฝ้าอยู่
ในที่นั้นด้วย พระราชชาดำดั่งถกเดียวกับเสนาบดีของพระองค์ ถึงเรื่องความ
สง่างามแห่งอาณาจักรของมหาราชแห่งชาบากเรื่องพลเมืองอันหนาแน่น และ
หมู่เกาะอันมากมายที่อยู่ในอาณาจักรนั้น พระราชาตรัสว่า "เรามีความอยาก
อยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งจะต้องทำให้สมอยาก" เสนาบดีซึ่งเป็นผู้ภักดีเจ้าแท้จริง
และทรายในนิสัยอันฉุนฉิ้นของเจ้าคือ ได้ทูลถามว่า "ความประสงค์ของพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีอย่างไร" พระราชาตรัสว่า "ฉันอยากได้เห็น
ศีรษะของมหาราชแห่งชาบากใส่ถาดควางตรงหน้าฉัน" เสนาบดีก็เข้าใจ
ได้ทันทีว่าเป็นเพราะความริษยา ที่ทำให้เจ้านายของตนคิดไปเช่นนั้น จึงทูล
ว่า "ขอเคชะ ไตฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกไม่สบายใจที่
พระองค์กระบายความรู้สึกเช่นนั้น ประชาชนกัมพูชากับประชาชนชาบากยังไม่
เคยแสดงความเป็นอริต่อกัน ชาบากยังไม่เคยทำอันตรายอย่างใดแก่เรา
ประเทศก็อยู่ไกลกัน และพระราชชาแห่งชาบากก็ไม่เคยแสดงท่าทีจะรุกราน
เรา ความปรารถนาเช่นนี้ไม่ควรจะให้รู้ไหลไปถึงใครอื่น และไตฝ่า ละ
อองธุลีพระบาท ไม่ควรตรัสถ้อยคำอย่างนี้อีก" พระราชาเขมรองค์นั้นกริ้ว
เสนาบดีผู้หักทวน และไม่เอาใจใส่ในคำตักเตือนของอำมาตย์ผู้ฉลาดและจง
รักผู้หนึ่ง พระองค์ได้ไประบายความรู้สึกอันนี้แก่นายทัพนายกอง และข้าราชการ
การส่วนักกอื่น ๆ ที่มาเฝ้าพระองค์ต่อไปอีก ๖๔

ความปรารถนาของพระราชาเขมรพระองค์นั้นก็แพร่ออกไป จนกระทั่งได้ทราบถึงพระกรรณนหาราชแห่งซาบาก พระมหाराชแห่งซาบากเป็นกษัตริย์ที่เข้มแข็งและรอบรู้ และผ่านวัยมากแล้ว พระองค์รับสั่งให้หาเสนาบดีมา ตรัสเล่าให้ฟังถึงเรื่องที่โคตงทราบมา แล้วตรัสถามว่า "เนื่องด้วยคำกล่าว ที่พระราชาเขมรผู้โง่เขลา กล่าวออกไป ด้วยความหุนหันองค่อประชาชนเช่นนั้น ฉันต้องออกรบ การไม่เอาใจใส่กับคำพูดหมิ่นเช่นนี้ จะเป็นการอ่อนช้อต่อเขา" แล้วพระองค์ตรัสกำชับให้เสนาบดีของพระองค์เก็บความเรื่องนี้ไว้เป็นความลับ ให้เสนาบดีจัดเรือขนาดกลางพันลำพร้อมด้วยเครื่องใช้และอาวุธชนิดที่เป็นกองทัพอันแข็งแกร่งราว เพื่อถนัดคนสงสัย ได้มีการไปวประกาศท่านองว่า พระมหाराชจะเที่ยวประพาสหมู่เกาะของพระองค์เอง และให้มีพระราชสารไปถึงผู้ครองนครในเกาะต่าง ๆ ในอาณาจักรของพระองค์ว่า พระองค์จะเสด็จประพาส ชาวแพะไปทุกหนทุกแห่ง และผู้ครองเกาะก็เตรียมการรับเสด็จไว้พร้อม^{๖๕}

เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมแล้ว พระมหाराชก็เสด็จพร้อมด้วยกองทัพเรือ รับสั่งให้มุ่งตรงไปยังประเทศกัมโบชา พระราชาเขมรไม่เคยทรงระแวงว่าอะไรจะเกิดขึ้น จนกระทั่งมหाराชแห่งซาบากได้ยกกองทัพเรืออันเกรียงไกร เข้าไปในแม่น้ำอันเป็นที่ตั้งนครหลวง และยกพลขึ้นบก กองทหารซาบากจึงเข้าเมืองได้โดยง่าย เขาล้อมวังและจับพระราชาเขมรมาได้ ประชาชนพากันแตกหนีไปต่อหน้าทหารที่ยกขึ้นมาโดยมิได้รับอันตรายอย่างใด พระมหाराชแห่งซาบากได้ไปวประกาศว่า พระองค์ขอรับรองในความปลอดภัยของประชาชนทุกคน แล้วพระองค์ก็ขึ้นประทับบนบัลลังก์ ของพระราชาเขมรพระองค์นั้น และรับสั่งให้ เบิกตัวพระราชาเขมรเข้ามาเฝ้า พระองค์ตรัสแก่พระราชาเขมรนั้นว่า "ทำไมท่านจึงคิดในสิ่งอันไม่อยู่ในวิสัยที่ท่านจะทำให้เป็นไป

ได้ มันก็เป็นสิ่งที่ไม่มีใครเห็นด้วย ว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง" พระราชา
เขมรทรงนิ่งอั้น พระมหाराชตรีศคือไปว่า "ท่านปรารถนาจะเห็นศีรษะของ
ฉันใส่ถาดมาวางตรงหน้าท่าน ถ้าหากท่านต้องการจะยึดอาณาจักรของฉันทิ้ง
หมด หรือแย่งเอาแค่บางส่วน ฉันทก็จะทำแก้มโโพชา เหมือนที่ท่านตั้งใจ
จะทำแก่ประเทศของฉันท แต่ที่ท่านต้องการเพียงแต่จะเห็นศีรษะของฉันทถูกตัด
ออก ดังนั้นฉันทขอท้าท่านเพียงเท่าที่ท่านตั้งใจจะทำแก้ม แล้วฉันทก็จะกลับ
ไปยังประเทศของฉันทโดยไม่เอาอะไรจากแก้มโโพชาคิดมือไปแม้แต่สิ่งเดียว ไม่
ว่าจะ เป็นของมีค่าหรือไม่มีค่า ชัยชนะของฉันทนี่จะเป็นบทเรียนให้แก่ลูกหลาน
ของท่าน เพื่ออย่าให้มีใครในอนาคตทะเลาะหย่านในสิ่งที้นอกเหนืออำนาจ
หรือปรารถนาสิ่งใดเกินอำนาจของตน" แล้วพระองค์ก็รับสั่งให้ตัดศีรษะของ
พระราชาเขมร แล้วตรัสแก่เสนาบดีของพระราชาที่ถูกปลงพระชนม์นั้นว่า
"ฉันทจะให้รางวัลตอบแทนความดีของท่าน ซึ่งท่านได้พยายามทำในฐานะที่เป็น
เสนาบดี เพราะฉันททราบมาดีแล้วว่า ท่านได้พยายามตักเตือนเจ้านายของ
ท่านเป็นอย่างดีที่สุดแล้ว แต่น่าสงสารเหลือเกินที่เขาไม่เชื่อฟังท่าน ขอให้
ท่านจงเลือกหาผู้ที่จะเป็นเจ้านายที่ดีแทนคนพวกนี้ แล้วยกเขาขึ้นครองเมือง
เถิด" ๖๖

มหाराชแห่งชาบาคตรีศดังนั้นแล้วก็ได้เสด็จกลับประเทศของพระองค์
พระองค์เอง หรือแม้แต่คนของพระองค์สักคนหนึ่งก็ได้เอาอะไรคิดมือมาจาก
ประเทศเขมร เมื่อมาถึงประเทศของพระองค์แล้ว ประทับเหนือบัลลังก์ซึ่ง
มองเห็นสระน้ำได้ รับสั่งให้นำศีรษะของพระราชาเขมรพระองค์นั้นใส่ถาด
มาทูลพระเนตร แล้วรับสั่งให้เรียกประชุมขุนนางชั้นสูงในประเทศ พระ
องค์ตรัสเล่าเรื่องราวที่เป็นไปและเหตุผลที่ว่า ทำไมต้องยกกองทัพเรือไปปราบ
พระราชาเขมรพระองค์นั้น เมื่อได้ทราบเรื่องนี้ทั่วกัน ประชาชนในประเทศ

ชาบากก็พากันร้องอวยชัยถวายพระพรแก่เจ้านายของตน มหาราชรับสั่งให้ชำระ
ล้างที่ริมแม่น้ำ แล้วใส่ราบบรรจุลงในกาชนะแล้วส่งไปยังพระราชชาเขมรองค์
ใหม่ พร้อมถวายพระราสารความว่า "เราจำต้องทำ ค้างที่ใดทำมาแล้ว ก็
เพราะความอาฆาตมาดร้ายของพระราชาองค์ที่ล่วงลับไปแล้ว ได้คิดอาฆาต
ต่อเราก่อน เราได้ลงโทษเขาแล้ว เพื่อเป็นบทเรียนแก่ผู้อื่น ที่อยากจะลง
เอาอย่างเขา"

เมื่อข่าวนี้ระบือไปถึงพระราชแห่งอินเดียนและจีน เกียรติของพระ
มหาราชแห่งชาบากก็ยิ่งเด่นชัด จำเดิมแต่นั้นมา พระราชาแห่งกัมพูชา เมื่อ
สิ้นบรรทมเวลาเช้าทุกวัน ย่อมฝันพระพักตร์มาทางนครชาบาก โด่งดังระ
จกพื้นดิน ทำความเคารพแด่มหาราชเจ้าเป็นประจำวัน

หนังสือประวัติศาสตร์ เขมร และประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ทุกเล่ม
มีเรื่องมหาราชชาบากปราบเขมร เรื่องนี้โดยสันนิษฐานกันว่า กษัตริย์โศเลนทร
วงศ์จากเกาะชวา หรือจากบนคาบสมุทรมาเลย์ ยกกองทัพเรือไปปราบเขมร^{๒๗}

ชื่อเมือง ศวีวิชัย (ไชยา) เป็นที่รู้จักของนักเขียนชาวอาหรับใน
นามว่า ชาบิซ ซึ่งชาบิซน่าจะอยู่บนคาบสมุทรมาเลย์ เนื่องจากมีบันทึกว่า
สุมาตรา นั้น ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของชาบิซ ตามขอเขียนของอาบู ซาอิด ฮา
ซาน ชาวเมือง ซีราฟ ซึ่งตั้งอยู่บนอ่าวเปอร์เซีย ได้เขียนไว้ในปี พ.ศ.
๑๔๕๕ ว่า

๒๗. ธรรมศาสตร์ พานิช ล.ค. หน้า ๑๖๘ - ๑๓๐

เมืองหลวงของ ซาบซึ หันหน้าไปทางประเทศจีน ระยะทางระหว่าง ซาบซึกับจีนห่างกันโดยใช้เวลาเดินทางทางเรือ ๑ เดือน และจะใช้เวลาน้อยกว่านั้นถ้าหากมีลมช่วย กษัตริย์ของเมืองนี้รู้จักกันในพระนามว่า มหาราช ... นอกจากนั้นกษัตริย์พระองค์นี้ ยังเป็นเจ้าของเกาะหลายเกาะ ซึ่งเรียงรายกันออกไปเป็นระยะทางถึง ๑,๐๐๐ พาราแซง หรือถึงกว่านั้น ในบรรดาเมืองที่กษัตริย์ปกครองมีเกาะชื่อ ศรีบูสะ ซึ่งมีอาณาเขต ๔๐๐ พาราแซง และเกาะชื่อรามิ (คืออะจิน ทางตอนเหนือของสุมาตรา) ซึ่งมีอาณาเขต ๔๐๐ พาราแซง ส่วนหนึ่งของอาณาเขตภายใต้การครอบครองของมหาราชได้แก่เมืองท่าชื่อ เมืองกะลา ซึ่งตั้งอยู่ครึ่งทางระหว่างจีน กับ อาระเบีย ที่เมืองท่านี้เองที่เรือจากโอมานมาถึง และจากเมืองท่านี้เองที่เรือเดินทางไปยังโอมาน

เนื่องจากความมั่งคั่งอันเป็นที่เลื่องลือของซาบซึนั้น เกิดจากการเป็นศูนย์กลางทางการค้า เพราะฉะนั้นในปี พ.ศ. ๑๔๔๕ ซาบซึ จึงกลายเป็นเมืองที่มีคนจากทั่วโลกเดินทางผ่านไปมา จนกระทั่งแม่แตงแก้วที่นั่นยังสามารถพูดภาษาอาหรับ เปอร์เซีย กรีก และฮินดูได้ ในครั้งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๑๖ บุษเชก บิ ซาเรีย ได้เขียนไว้ว่า "ในเมืองที่มหาราชแห่งซาบซึประทับอยู่ ข้าพเจ้าได้พบถนนหลายสายจนนับไม่ถ้วน ที่ค้ำคองไปด้วยพ่อค้า เฉพาะถนนที่มีร้านแลกเงินเพียงสายเดียว ข้าพเจ้าก็พบร้านแลกเงินได้ถึง ๔๐๐ ร้าน นอกเหนือจากร้านแลกเงินอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายบนถนนสายต่าง ๆ"

เมืองกะลา ซึ่งอาจจะเป็นเมืองตะกั่วไป เนื่องจากพบเศษภาชนะดินเผาจากเครื่องเคลือบดินเผาของตะวันออกกลาง และชิ้นส่วนเครื่องแก้วของตะวันออกกลางเป็นจำนวนมากที่นั่น เป็นแหล่งให้ของการผลิตที่บุกควย

ระหว่างกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ เมืองกะลาไค์ เป็นคนกลางของการค้าขาย และเป็นที่พักสำหรับเรือที่มาจากอ่าวเปอร์เซีย และจีน ในขณะที่ ศรีวิชัย (ศรีวิชัย - ไชยา) ทางชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก ควบคุมการค้ากับจีน กะลาซึ่งอยู่ทางฝั่งทะเลด้านตะวันตกก็เป็นผู้ดูแลการค้ากับตะวันออกกลาง^{๖๔}

อาจจัดได้ว่า เมืองศรีวิชัย และเมืองกะลา (ไชยา และ ตะกั่วป่า) เป็น ๒ เมืองสำคัญของชาบัต ซึ่งตามคำของนักเขียนอาหรับในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๖ นั้น ชาวอินเดียเรียกชาบัตว่า "สุวรรณทวีป" ชาบัตก็เป็นการออกเสียงแบบอาหรับของคำว่า จาวะกะ ซึ่งจากที่นี้เองกษัตริย์แห่งพระนามว่า จันทรภาณุ ได้พยายามรุกรานเกาะศรีลังกาแต่ไม่ประสบผลสำเร็จถึงสองครั้ง ใน พ.ศ. ๑๗๕๐ และราว พ.ศ. ๑๘๑๓ พระเจ้าจันทรภาณุ อาจเป็นกษัตริย์องค์เดียวกับกษัตริย์ที่มีการพรรณาถึงในจารึก พ.ศ. ๑๗๗๓ ที่พบที่เมืองนครศรีธรรมราช ในพระนามว่า พระเจ้าแห่งคามพริลังค์ก็เป็นได้ ดังนั้น ชาบัต หรือ จาวะกะ และสุวรรณทวีปจึงเป็นชื่อกว้าง ๆ ที่ใช้เรียกชุมชนที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมมาเลย์ และไม่ใช้ชื่อเมืองใด เมืองหนึ่งโดยเฉพาะ^{๖๕}

(๕) หลักฐานทางประวัติศาสตร์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย เท่าที่นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์และเอกสาร เกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยได้กล่าวถึงเสมอๆ มีหลักศิลาจารึกหลักต่าง ๆ ตั้งแต่ หลักที่ ๒๓ - ๒๘ จารึกที่ฐานพระพุทธรูปที่วัดเวียง อำเภอลำทะเมนชัย เจดีย์พระบรมธาตุไชยา ปราสาท ๓ ปราสาท ตามศิลาจารึกพระโพธิสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้นว่า พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พระโพธิสัตว์วัชรปาณี พระโพธิสัตว์ปัทมปาณี พระโพธิสัตว์มัญชุศรี วัตถุโบราณ

๖๕. พิริยะ ไกรฤกษ์ ด.ค. หน้า ๑๗

รอบอ่าวบ้านคอน เช่นพระนารายณ์เจ้าศรีวิชัย พระนารายณ์เวียงสระ
เจดีย์แบบศรีวิชัยซึ่งสื่อถึงอิทธิพลของช่างสมัยนี้ พระพิมพ์ดำริด พระวิษณุศิลา
พระพุทธรูปสมัยคุปตะ จารึกสิทธิยาตรา แผ่นจารึกต่าง ๆ เช่น แผ่นจารึก
ไกล ๆ กับปาเล็มบัง บันทึกเรื่องราวของพระเจ้าศรีชัยนาศ แผ่นจารึกแผ่น
ที่ ๘ บันทึก เรื่องราวของพระเจ้าศรีวิชัย ครั้งที่ ๑

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ดังกล่าวเหล่านี้ พอจะเป็นแนวทางให้
เราได้ศึกษาถึงเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัย ได้อย่างกว้างขวาง

๒. ความเกี่ยวเนื่องของอาณาจักรศรีวิชัยกับไชยา

ความเกี่ยวเนื่องของอาณาจักรศรีวิชัยกับไชยาจากเรื่องราวประวัติ
ศาสตร์และความเป็นมาที่โลกกล่าวมาแล้ว มีบางส่วนของโลกกล่าวพาดพิงถึงไชยา
ผู้วิจัยขอเสนอเหตุผลและหลักฐานบางประการมาอ้างอิง ในฐานันได้ทราบว่า
เป็นไปอย่างที่สันนิษฐานไว้ข้างต้นหรือไม่

(๑) พุทธศาสนาของศรีวิชัย

ชนพื้นเมืองเดิมในภาคใต้ของประเทศไทย ก่อนที่จะได้รับวัฒนธรรม
จากอินเดีย คงก็มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองอยู่ก่อนแล้ว หากแต่ยังคงอยู่ใน
อิทธิพลของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จึงนับถือผีสาางเทวดานับถือวิญญาณบรรพบุรุษ
สิ่งลึกลับในธรรมชาติ และฝังลึกอยู่ในจิตใจมาแต่คึกคักบรรพ์ เมื่อแรกที่ชาว
อินเดียเดินทางเข้ามาติดอกค้าขาย และนำศาสนาเข้ามาเผยแพร่ คงจะพบ
อุปสรรคอยู่บ้างเนื่องจากชาวพื้นเมืองยังไม่เข้าใจดี ต่อเมื่อเห็นว่าศาสนา
พราหมณ์และอินดูที่ชาวอินเดียนำมาเผยแพร่ ก็มีเรื่องนับถือผีสาางเทวดามีพระ
ผู้เป็นเจ้าคล้ายกัน พอที่จะโอนอ่อนผ่อนตามไปด้วยกันได้จึงยินดีคอยรับไว้
อีกประการหนึ่งเห็นว่าชาวอินเดียเป็นผู้มีความรู้มีอารยธรรมสูงกว่า การปฏิบัติ
ตามผู้นำและหัวหน้ายอมได้ประโยชน์ได้ทีฟัง เพราะตามประสาคนเราต้อง

การฟังคนอื่นอยู่แล้ว เขาใจว่าศาสนาที่ชาวอินเดียนำเข้ามาเผยแพร่ นั้น แรก
ทีเดียวกงเป็นศาสนาพุทธ และเป็นศาสนาพุทธลัทธิหินยาน ทั้งนี้เห็นจะไม่จำ
เป็นทอง อ่าง หลัก ฐาน ครึ่งพระเจ้าอโศกมหาราชทรงโปรดให้ ส่งสมณทูตออก
มาเผยแพร่พุทธศาสนายังดินแดนต่าง ๆ เช่นสุวรรณภูมิในราวปลาย พ.ศ. ๓๐๐
ก็ได้พิจารณาจากโบราณศิลปวัตถุอันได้แก่พระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ ที่ค้นพบในภาค
ใต้ของประเทศไทย ที่สำคัญมีพระพุทธรูปสมัยอมราวดีหรืออนุราชปุระ อายุ
ราว พ.ศ. ๓๐๐ - ๔๐๐ โคพบแล้ว ๒ องค์ องค์หนึ่งเป็นพระพุทธรูปสำริด
ประทับยืนสูง ๑๘ นิ้ว ชูชกที่สุโขทัยใกล้จังหวัดนครราชสีมา อีกองค์หนึ่ง
ชุกพบในเจดีย์วัดจอมทอง อำเภอสีซอด จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพระ
พุทธรูปทองคำประทับยืน ปางเสด็จลงจากดาวดึงส์สูง ๒๐.๕ เซ็นติเมตร
พระพุทธรูปสกุลช่างสมัยนี้ยังโคพบในเกาะเซเลเบต ประเทศอินโดนีเซีย
พบในประเทศมาเลเซีย ประเทศกัมพูชา เวียดนาม เฉพาะในประเทศไทย
ก็มีตำบลพังก อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครราชสีมาเป็น
ต้น สำหรับพระพุทธรูปแบบคุปตะ สลักจากหินทรายสีแดงปางประทานพรองค์
หนึ่งสูง ๑๖ เซ็นติเมตร ก็ได้ชุกพบที่เมืองเวียงสระ อำเภอเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปสมัยทวาราวดี พ.ศ. ๑๑๐๐ -
๑๖๐๐ อีกจำนวนมาก พบที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี^{๓๐}
หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ศาสนาพุทธลัทธิหินยานได้เข้ามาเผย
แพร่อยูก่อน เพราะการสั่งสมศิลปวัฒนธรรมจะต้องมีพื้นฐานที่ตัวอยู่ก่อนนาน
พอสมควร จึงจะเจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคงรวดเร็วได้ นอกจากนี้ยังเป็นหลัก
ฐานเกี่ยวพันไปถึง เป็นสาเหตุให้ชนพื้นเมืองเลือกวัฒนธรรมอินเดียเฉพาะบาง
อย่าง ที่เห็นว่าไม่ขัดกับความเชื่อเดิมของตน เป็นต้นว่าการไม่ยอมรับเรื่อง

๓๐. ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ "ไชยา - สุราษฎร์ธานี" กรุงเทพมหานครพิมพ์,
๒๕๑๔ หน้า ๓๖ - ๓๗

การแย้งขึ้นวาระตามความคิดของชาวอินเดีย ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะพระ
พุทธศาสนาได้เข้ามาฝังรากฐานอย่างมั่นคง และเจริญแพร่หลายอยู่ก่อนแล้ว ๗๑

พระพุทธรูปที่อินเดียหลายรูป ซึ่งต้องแข่งขันกับศาสนาพราหมณ์ ก็
ปรากฏเข้ามาสู่ดินแดนแถบนี้มานานแล้วเช่นกัน แต่เข้ามาเจริญแพร่หลายอย่าง
เด่นชัดในสมัยศรีวิชัยพระพิมพ์ดินดิบ รูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่พบจำนวน
มากที่สุดที่ไชยา และที่อื่น ๆ รวมทั้งภาพจิตรกรรมฝาผนังในถ้ำพระนอนตำบลหน้าถ้ำ
อำเภอเมืองยะลา เป็นหลักฐานยืนยันอย่างเด่นชัดในข้อนี้ และเข้าใจว่าพระ
พุทธศาสนาได้หนีหินยาน ก็ยังคงมีผู้นับถืออยู่ด้วยกัน ครั้นเมื่อราวสมัยศรีวิชัย
ตอนปลายหรือสุโขทัยตอนต้น เมื่อพระพุทธรูปที่ประดิษฐานที่ต่างต่างเข้ามา
จึงเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว เพราะพระพุทธรูปที่เข้ามาก่อนและที่
เข้ามาภายหลัง ต่างก็มีข้อเกิดมาจากอินเดียแห่งเดียวกัน หลักธรรมคำสอน
ส่วนใหญ่ก็คล้ายกัน ฉะนั้นแต่ขอปลีกย่อยตามคติในลัทธิของตน ซึ่งสามารถ
โอนอ่อนผ่อนตามกันได้สะดวก ต่อมาก็ได้เจริญรุ่งเรืองมากขึ้นไปยังอาณาจักร
สุโขทัย และเมืองต่าง ๆ ในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และยังคงอยู่เป็นศาสนา
ประจำชาติมาจนทุกวันนี้

อนึ่งการปกครองฝ่ายคณะสงฆ์เมืองนครศรีธรรมราช และ เมือง
ไชยา มีสมณศักดิ์ที่สำคัญ ๔ ตำแหน่ง เรียกว่า กากแก้ว การาม กาคิม
และกาชาติ เนื่องจากทั้งสองเมืองมีองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งถือกันว่าเป็น
ศาสนสถานสำคัญสุดยอด เป็นของกษัตริย์เมืองจึงมีพระสงฆ์ดำรงสมณศักดิ์
โดยเฉพาะไว้ทำหน้าที่ดูแลรักษาพระพุทธรูป และพระบรมธาตุเจดีย์มิให้
เสื่อมโทรม โดยมีพระสงฆ์สมณศักดิ์กากแก้วเป็นหัวหน้าหรือประมุขสงฆ์มีศักดิ์
เป็นเจ้าคณะเมือง สมณศักดิ์การามเป็นรอง มีศักดิ์ชั้นเจ้าคณะแขวง
(เจ้าคณะอำเภอ)

๗๑. ประชุม ชุมเพ็งพันธ์ อ.ค. หน้า ๑๗

ทำเนียบราชทินนามดังกล่าวนี้ ยังคงมีสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ แต่ได้ลดหายไปบ้าง และคัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน เช่น เจ้าคณะอำเภอไชยามีพระราชทินนามว่า พระครูโสดนเจตสิกการาม ๗๒

พุทธบริษัทศรีวิชัยเผยแพร่วุทธศาสนา

เมืองไชยา และเมืองนครศรีธรรมราช มีเรื่องร่ำว่าเป็นเมืองที่ได้รับพระพุทธศาสนาและทำหน้าที่เผยแพร่วุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศก และยังคงผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่ศูนย์กลาง เป็นกรุงของจักรวรรดิศรีวิชัย อันมีพุทธศาสนารุ่งเรืองอยู่หลายยุค ที่นักศึกษาเขาใจฉึกว่ากรุงศรีวิชัยอยู่ที่ป่าเลื่อมบังในเกาะสุมาตรา นั้น เป็นเพราะในตอนแรกไปเขาใจว่าสุวรรณทวีปจะคงเป็นเกาะ ที่ถูกนั้นสุวรรณทวีป, กัมพูชา, ไทลื้อ, เซอร์โซนิส คือคาบสมุทรมลายูมีศูนย์กลางอยู่ที่ไชยา และนครศรีธรรมราช

คำว่า "ศรีวิชัย" เป็นคำที่นักศึกษาประวัติศาสตร์ สมมติเรียกอย่างกว้าง ๆ ว่า เคยมีจักรวรรดิศรีวิชัยครอบคลุมดินแดนเอเชียอาคเนย์แทบทั้งดั้นมีกิลปะศรีวิชัย เป็นศิลปะฝ่ายพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์อยู่ในดินแดนนี้ในระยะประมาณ พ.ศ. ๑๑๐๐ - ๑๕๕๕

ที่ถกนั้นจักรวรรดิอันมีพุทธศาสนารุ่งเรืองยังมีชื่อว่า "ศรีโพธิ" ในระยะ พ.ศ. ๑๓๐๐ - ๑๓๒๕ ศรีโพธิอยู่ที่เมืองไชยาโบราณ จักรวรรดินี้มีชื่อว่า "บรมพุทธโธ" ในระยะ พ.ศ. ๑๓๒๕ - ๑๓๗๕ มีนครหลวงอยู่ที่ไถ้พระเจดีย์บรมพุทธโธในเกาะชวา จักรวรรดินี้มีชื่อว่า "สัมโพธิ" ในระยะ พ.ศ. ๑๔๔๗ - ๑๕๕๕ มีนครหลวงอยู่ที่นครศรีธรรมราช ไชยา และที่อื่นอีก ๗๓

๗๒. ประทุม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๓๗ - ๓๘

๗๓. ธรรมทาส ฟานิช ล.ค. หน้า ๑ - ๒

ตำนานทางลังกาเรียกชื่อนครอันมีพุทธศาสนารุ่งเรืองนี้ว่าสุวรรณปุระ ตลอดเวลา นักโบราณคดีทางลังกาได้ค้นพบตำนานจารึกไว้ ชื่อตำนาน - สุวรรณปุระวงศ์ ตำนานปรัมปรา ปุสตะกะ มีข้อความกล่าวถึงมหाराชที่ครองดินแดน ศรีวิชัยในยุคต่าง ๆ ตลอดเวลาประมาณสองพันปี

ตำนานกล่าวว่า พระเจ้าแผ่นดินกรุงสุวรรณปุระสืบวงศ์มาจาก พระเจ้าอโศกแห่งเมารยวงศ์ (พระเจ้าแผ่นดินโบราณทั้งที่ไชยา และนครศรี - ชรรมราชจึงมีพระนามศรีธรรมมาโศก) พระเจ้าแผ่นดินวงศ์นี้มีพระนามเป็น พระพุทธเจ้า พระสาวกของพระพุทธเจ้ามีพระนามเป็นพระโพธิสัตว์มีพระนามเป็นเทวดา เช่นพระศรีพุทธัสสะคุณารรณพ มาราวิชโยตุงค์ ไทรโลกยราช พระอินทร์ พระวิฆณุ พระจันทร์ภาณุ ท่านองพระนามกษัตริย์ลังกา

ศาสตราจารย์ ส. ปรมวิถนะ ผู้อ่านจารึกตำนานทางลังกาอธิบายคำ ว่า "ศรีโพธิ" หมายถึงคนพระศรีมหาโพธิ์ หรือการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่ ตนมหาโพธิ์ เพราะฉะนั้นคำว่า "ศรีวิชัย" ซึ่งหมายถึงชัยชนะมารของพระ - พุทธเจ้าที่ใดคนพระศรีมหาโพธิ์ ก็คือคำที่มีความหมายอย่างเดียวกันคือหมาย ถึงชัยชนะของพุทธศาสนา (เหนือศาสนาพราหมณ์และศาสนาอื่น) ๗๔

(๒) สถาปัตยกรรม ประติมากรรมสกุลช่างไชยาและศิลป์อื่น ๆ

สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมสมัยศรีวิชัยที่สำคัญได้แก่เจดีย์สถานที่ สร้างอุทิศเนื่องในพระพุทธศาสนาที่ยังคงเหลือรูปทรงชัดเจนส่วนใหญ่อยู่ที่อำเภอ ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือเจดีย์วัดพระบรมธาตุไชยา เจดีย์วัดหลง เจดีย์วัดแก้ว และซากรากฐานก่ออิฐในวัดเวียง อายุของเจดีย์ในสมัยศรีวิชัย เข้าใจกันว่ามีอายุอยู่ในราวศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๔ คงจะได้กล่าวถึงสถาปัตยกรรม ศรีวิชัยซึ่งปรากฏอยู่ในไชยา โดยละเอียด

เจดีย์พระบรมธาตุไชยา

อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เป็นพุทธเจดีย์สมัยศรีวิชัย สร้างตามอหิมมหายาน ประมาณ พ.ศ. ๑๓๐๐ สมัยที่อาณาจักรศรีวิชัย

กำลังรุ่งเรือง

พระบรมราชาไชยา

พระบรมราชาไชยา เป็นพุทธเจดีย์สมัยศรีวิชัยสร้างตามลัทธิมหายาน
ประมาณ พ.ศ. ๑๓๐๐ สมัยอาณาจักรศรีวิชัยกำลังรุ่งเรืองในดินแดนตอนใต้ของ
ประเทศไทย ๗๕

แรกก่อสร้างประติมานขึ้นนั้นดูไม่ได้ไขปุ่นเป็นบายสอผูกอู้อยู่เลย อาจ
ใช้ไขปุ่นให้ละเอียดและมีของเหนียวเจือบ้าง อูที่ใช่เป็นอูเฒ่าแก่ไฟและทน
อูเหล่านี้อายุยืนจริง ๆ บรรดาอูที่มีผู้ได้เอาเข้ามาซ่อมแซมในชั้นหลัง ๆ ผู้
ไปแล้ว แต่อูเดิมยังมั่นคงอยู่เห็นไคววในคอ ๆ ไปนับร้อยปีหรือยิ่งกว่าอูนี้
อาจทนอยู่ได้คือ

วิชีก่อ เมื่อจะเอาอูเข้าก่อ รอยปรับถูกนั้นก็จะได้เหลี่ยมเสมอดีนอก
จากนี้ยังได้เอาศิลามาใช้แทนอูในที่สำคัญ ๆ มีที่ยอดเป็นต้น ที่คอของศิลาต่อ
ศิลานั้นยังใช้ศิลาเป็นแกนอีก

ส่วนลวดลายที่มีในครั้งแรกนั้น ไม่ได้พอกด้วยปูนเลยควรมีลวดลาย
ในที่ใดก็ชุกอู้อยู่สลักเอาในเนื้ออู เมื่อก่อเสร็จก็ทีเดียว

เมื่อครั้งแรกเห็นจะก่อเสร็จแล้วลงมือสลักลวดลายและขีดหัวตั้งองค์
ให้หายเงื่อนอู และหายขรุขระเมื่อขีดแล้วคงจะปล่อยไว้คือนั้นเสียคราว
หนึ่ง หรืออาจจะลงรักปิดทองทันที เพราะยังได้เห็นรักและทองติดอยู่เนื่อง
กับอูหลายแห่งซึ่งส่อให้เห็นไควว ในชั้นแรกคงจะไม่ได้ไขปุ่นเลย ต่อมาได้
มีผู้เอาปูนเข้าปฏิสังขรณ์มาก่อนบ้างแล้วราวไม่ต่ำกว่าสองครั้ง (ไม่นับถึงสมัย
พระชยาภิวัตน์ (หนู)) ๗๖

๗๕. กรมศิลปากร "ประวัติพระบรมราชาไชยา" หน้า ๘

๗๖. กรมศิลปากร "ประวัติวัดพระบรมราชาไชยา" ๒๕๓๐ หน้า ๑๓

รูปของพระธาตุไชยา "ก่อนการปฏิสังขรณ์สมัยพระชยาภิวัฒน์"

องค์พระเจดีย์ตั้งอยู่บนฐานเตี้ยในเวลาย่ำรุ่งถูกดินถมขึ้นมาราวสองศอกสูง ตั้งแต่เชิงฐานที่สุดถึงยอดที่เหลืออยู่ประมาณ ๑๐ วาเศษ กว้างของฐาน ๔ วา ๒ ศอก ยาว ๕ วา ตอนต่อจากพื้นขึ้นไปถึงทอระฆัง (คือองค์) ลดชั้นมีหน้ามุข หน้าบัน และมีปราสาททุก ๆ ชั้น แต่ปราสาทมักทำเป็นรูปเจดีย์เล็ก ๆ ตลอดทรวดทรงของพระเจดีย์ที่ บรรจุพระบรมธาตุองค์นี้ มักมีผู้ชมว่าสง่างามกว่าที่อื่นซึ่งได้พบมาแล้ว แม้วาไม่สูงไม่ใหญ่ ก็จริง แต่วิธีลดหลั่นชั้นเชิงชดช้อย

กำแพงพระระเบียง ๔ เหลี่ยมจตุรัสกว้าง ๑๔ วา กำแพงชั้นนอก ๕๐ วา กว้าง ๒๗ วา สูง ๓ ศอก ตามระเบียงพระพุทธรูปมีการนั่งหน้าตัก ๒ ถึง ๔ ศอก ทำด้วยศิลาทั้งแท่งเกือบทั่วไปล้อมรอบพระบรมธาตุ นับได้ในเวลาขำรุกราว ๑๘๐ องค์ (เพราะต้องคิดประสมที่แตกหัก) พระพุทธรูปมีการที่กล่าวนี้คนเมืองเรียกกันว่า "พระเวียง "

ในระหว่างพระเวียงจนถึงฐานพระเจดีย์ เห็นว่าเดิมจะปูดวยอิฐหน้าวั ตลอดไป เพราะยังมีเหลืออยู่บ้างและในระหว่างนี้ มีเจดีย์เล็ก ๙ ที่พังเสียแล้วหลาย ยอด ยังก้อยอยู่ ๑ ยอด นอกบริเวณนี้ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้มีวิหารเรียกว่าวิหารปาก (หรือวิหารปาก) แต่ขำรูดถึงกับเหลือแต่พระพุทธรูปมีการ ๑ องค์ พระองค์นี้ทำด้วย ศิลาแดงทั้งองค์ทำเป็นมารสะคูง หน้าตักวัดโค ๗ ศอก สูงพอสมส่วน

ส่วนวิหารต่าง ๆ ก็มีหลายแห่ง วิหารซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระธาตุนี้ เรียกวินหารหลวงลำเข้ามาในระเบียงในวิหารนี้มีพระพุทธรูปมีการใหญ่หน้าตักกว้าง ๔ ศอก โดยมารวมทั้งใต้ และนอกกำแพงชั้นนอกทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีโบสถ์พราหมณ์ พระพุทธรูปมีการและรูปต่าง ๆ คือ รูปพระโพธิสัตว์ รูปพระอิศวรซึ่งพระเจ้านองยาเธอ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ให้นำเขาไปเก็บไว้ที่กรุงเทพฯ ทิศตะวันตกของพระบรม- ธาตุมีพระอุโบสถ ๑ หลัง ติดต่อกจากกำแพงระเบียง ^{๗๗}

๗๗. กรมศิลปากร ล.ค. หน้า ๑๓ - ๑๔

ประวัติการบูรณะ

พ.ศ. ๒๔๔๔ บูรณะครั้งใหญ่ในสมัยพระยาภิวัฒน์ (หนู)

พ.ศ. ๒๕๐๐ พระอริยบัณฑิต (เงื่อม อินทปัญโญ)

พ.ศ. ๒๕๖๓ บูรณะโดยกรมศิลปากร พระเทพวิสุทธิเมธี (เงื่อม
อินทปัญโญ)

ลักษณะพระบรมธาตุไชยาปัจจุบัน

องค์พระบรมธาตุไชยา วัดจากฐานใต้ดินถึงยอดสุดมีความสูง ๒๔ เมตร
วัดฐานจากทิศตะวันออกถึงทิศตะวันตกยาว ๑๓ จากเหนือถึงคานใต้ยาว ๑๔ เมตร

ฐานพระบรมธาตุไชยาเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีเจดีย์ขนาดเล็กประจำตามมุม
รูปทรงขององค์พระบรมธาตุเป็นทรงมณฑปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ส่วนยอดแบ่งเป็นสามชั้นลดหลั่น
กันขึ้นไป แต่ละชั้นประดับด้วยรูปสลูปลักษณ์ยอดบนสุดเป็นยอดสถูปหรือยอดเจดีย์
องค์ระฆังของยอดสถูปนี้มีลักษณะเป็นรูป ๔ เหลี่ยม ตั้งอยู่บนรูปดอกบัวขนาดใหญ่เหนือ
องค์ระฆังเป็นบัลลังก์บัวกลม และปลียอดตามลำดับ เฉพาะปลียอดเค็มหุ้มด้วยเงิน เหนือ
ปลียอดประดับด้วยฉัตรทอง ๓ ชั้น ฉัตรนี้ของเดิมทำด้วยทองคำ ต่อมาถูกคนร้ายลัก
ไปจึงต้องทำด้วยทองวิทยาศาสตร์ขึ้นประดิษฐานแทน ๙๔

ประวัติพระบรมธาตุไชยา

(สมัย พ.ศ. ๑๒๐๐ - ๑๓๐๐)

เมื่อพระเจ้ากรุงศรีโพธิ์รัทกาลที่ ๑ สวรรคต พระอินทรวมเทวะ (รัชกาลที่๒)
ได้สร้างพระบรมธาตุไชยาอุทิศแด่ความทรงธรรมของพระบิดาผู้ยังให้กรุงศรีโพธิ์รัทเรื่อง
ขึ้นมณฑปเป็นศูนย์กลางเผยแพร่วัฒนธรรมศาสนาได้ พระบรมธาตุไชยามียอดกลางสูงสุด เป็น
สัญลักษณ์พระนิพพานธรรมมียอดบริเวณชั้นละแปดยอดมีสามชั้น เป็นสัญลักษณ์มรรคมีองค์

๙๔. หนังสือพิมพ์พุทธศาสนา, ปีที่ ๔๘, เล่ม ๓ - ๔, ๒๕๖๔ หน้า ๖ - ๗

มียอดบริวารบนชั้นฐาน ๔ ยอด เป็นสัญลักษณ์อริยสัจสี่

สมัยเดียวกันนี้กษัตริย์โศเลนทรงวงศ์สาขาหนึ่งได้สร้างพระบรมธาตุปะวานขึ้นไว้ใน
เกาะชวามียอดกลางเป็นสัญลักษณ์พระนิพพาน มีบริวาร เป็นแปดยอด เป็นสัญลักษณ์
มรรคแปด

นักโบราณคดีที่ควบคุมการสร้างพระบรมธาตุไชยาที่เมืองโบราณจังหวัดสมุทรปรา-
การได้ให้สร้างยอดพระบรมธาตุไชยาที่เมืองโบราณตามแบบอย่างยอดของเจดีย์ปะวานนี้
ยอดพระบรมธาตุไชยาได้ชำรุดหล่นหายไป เมื่อทำยอดพระบรมธาตุไชยาขึ้นใหม่ เจ้าคุณ
ชยาภิวัฒน์ได้ให้ทำยอดตามแบบยอดพระเจดีย์ไทย ตามที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ ๕
(พระจุลจอมเกล้าฯ) ๗๙

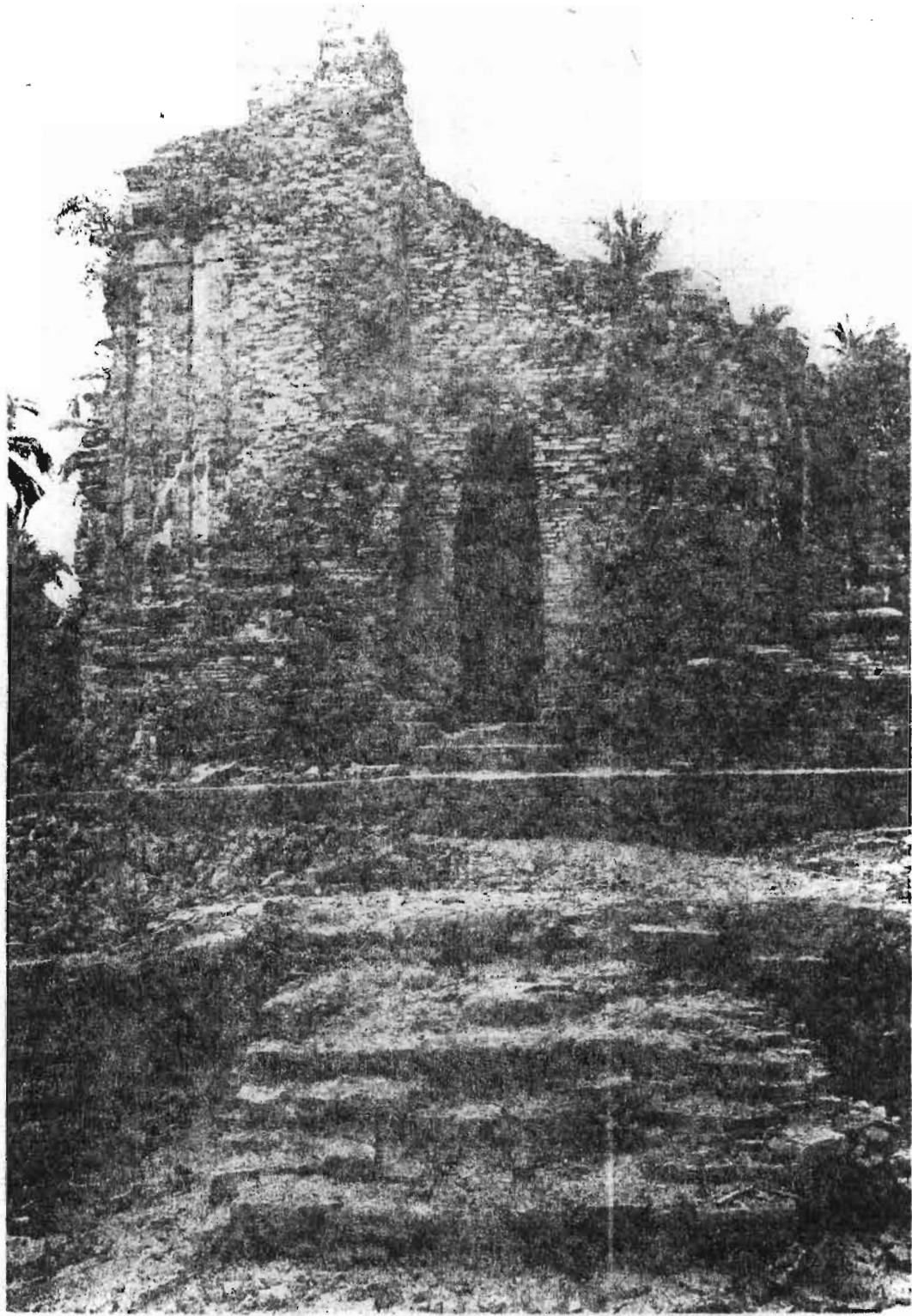
เจดีย์วัดแก้วไชยา

ที่ไชยามีพระเจดีย์ใหญ่สมัยศรีวิชัยขนาดกว้างคานละ ๑๕ วา มีชื่อว่าเจดีย์วัด
แก้วนี้ว่าชาวไทยยังรักษานามวัดแก้วเอาไว้ได้ เช่นชาวเชียงใหม่ ชาวลำปาง ชาว
หลวงพระบางและชาวเวียงจันทน์ทุก ๆ แห่งที่พระแก้วเสด็จไปมีวัดพระแก้ว ไชยาก็มี
วัดแก้วเช่นกัน

เจดีย์วัดแก้วเมืองไชยามีคำกลอนลายแทงว่า "เจดีย์วัดแก้ว ศรีธรรมมาโศก
สร้างแล้ว แลเห็นเรื่องรอง สี่เท้าพระบาท เหยียบปากพะเนียงทอง ผู้ใดคิดต้องกิน
ไม่สิ้นเลย" คำกลอนลายแทงนี้มีความหมายว่าพระเจ้าศรีธรรมมาโศกผู้สร้างเจดีย์นี้ได้ฝัง
ทองเอาไว้สี่มุมผู้ใดคิดปรินาถายแทงนี้ใคร่จะใคร่ทองสี่มุม ซึ่งใช้ไม่รู้หมดสิ้นมีความหมาย
ทางธรรมว่า เจดีย์นี้เป็นสัญลักษณ์ของอริยสัจสี่จะรู้เรื่องพระนิพพาน การมีชีวิตอยู่
โดยไม่มีทุกข์ทางใจไปจนตลอดชีวิต ๘๐

๗๙. หนังสือพิมพ์พุทธศาสนา ล.ค. หน้า ๔๔ - ๔๕

๘๐. ธรรมทาส พานิช "หนังสือพิมพ์พุทธศาสนา" ฉบับปีที่ ๔๔ เล่ม ๑ - ๒,
๒๕๖๓ หน้า ๑๘

เจดีย์วัดแก้ว

อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
อายุราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๑๕

วัดแก้วเมืองไชยาที่ทางราชการ คณะสงฆ์ได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดรัตนาราม แต่ในหนังสือโบราณคดีและประวัติศาสตร์ยังคงรักษานาม "วัดแก้ว" นี้เอาไว้ ควรที่ท่านทั้งหลายผู้รักความจริงจะได้ช่วยกันรักษานาม "วัดแก้ว" นี้ไว้ให้จงได้

นักโบราณคดีหลายท่านได้มาดูเจดีย์วัดแก้วแล้วยืนยันตรงกันว่าแบบอย่างการก่อสร้าง เหมือนกับเจดีย์กาลาสน์ที่เกาะชวา ซึ่งมีจารึกว่าพระเจ้า "ปดุมภระ" สร้างขึ้นไว้เมื่อ พ.ศ. ๑๓๖๓ และไปเหมือนกับสถาปัตยกรรมงามในสมัยชวา และเหมือนกับสถาปัตยกรรมของชอม กือศาสนสถานในศิลปะชอมในสมัยกุเลน

เจดีย์วัดแก้วเป็นศิลปะสถานที่ยืนยันได้ว่าเมืองไชยาโบราณ แจกจ่ายศิลปะไปให้แกแคว้นชอมและจามปา ตลอดไปจนเกาะชวา. ๘๖

เจดีย์ที่วัดเวียง

บริเวณที่เป็นวิหารในปัจจุบันสร้างทับอาคารของเก่าก่อด้วยอิฐ ซึ่งเดิมอาจเป็นปราสาทหรือวิหาร ยังไม่มีใครทราบแน่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ หน่วยศิลปากรที่ ๘ ชุดคนหารากฐานของอาคารโดยรอบทำให้ทราบแน่ชัดว่าอาคารที่เป็นวิหารปัจจุบัน สร้างทับคลุมอาคารเก่าไว้เกือบทั้งหมด ด้านหน้าทิศตะวันออกและทิศตะวันตกเฉียงใต้พบฐานเจดีย์สององค์ โดยรอบฐานเจดีย์ด้านทิศตะวันออกพบกระปุกหมอบรรจุกระดูกชนิดและสมัยต่าง ๆ จำนวนมากประมาณ ๒๐๐ ลูก ส่วนใหญ่เป็นของจีนสมัยชองและเหม็งของสุโขทัยก็มีอำนาจไม่น้อยโดยเฉพาะกระปุก ๒ ลูก เคลือบสีน้ำตาลแก่จากเตาทุเรียงกลางฐานเจดีย์เจาะลงไปพบกล่องสีเหลืองมีฝาปิดทำด้วยศิลาทรายสีแดง ภายในบรรจุใบสำริด ซึ่งในใบสำริดนั้นได้พบชิ้นส่วนของกระโหลกคนเปิดทอง และลูกปัดหินขนาดต่าง ๆ สมัยศรีวิชัยอยู่ด้วย ด้านทิศตะวันตกหลังศาลาวิหารพญานาคอิฐหลายตอนแต่ไม่เป็นรูปชัดเจน ทั้งนี้คงเป็นเพราะเมื่อครั้งสร้างอุโบสถใหม่ที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน ท่านเจ้าอาวาส

๘๑. ธรรมทาส พาณิช ด.ค. หน้า ๑๘

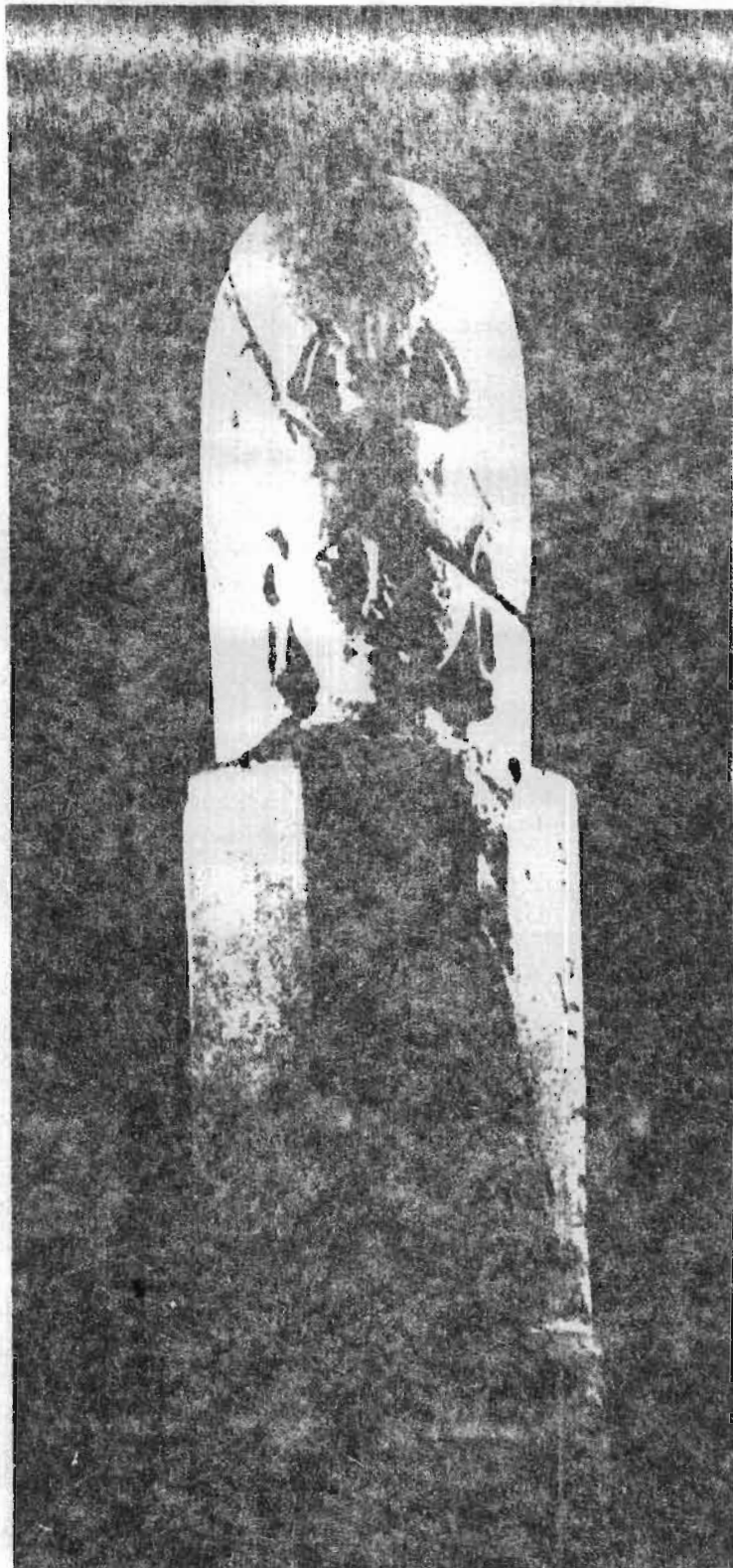
องค์ก่อน (อาจารย์ชม) ไ้มาหรือเอาอิฐบริเวณนี้ไปก่อสร้างเสียเป็นอันมาก ๘๒

เจดีย์วัดหลง

ที่วัดหลง ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลทออากาศไชยา อำเภอลำทะเมนชัย ระหว่างวัดเวียงกับ วัดแก้วมีทรางเจดีย์ขนาดใหญ่ขององค์หนึ่ง เป็นเจดีย์สมัยศรีวิชัยลักษณะคล้ายเจดีย์วัดแก้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ ไ้มาดำเนินการขุดแต่งบูรณะแล้วครั้งหนึ่ง พบว่าเป็นเจดีย์ฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ ๓๐ เมตร ก่ออิฐชนิกไม้ไขปูนสอ และโค พบศิลปวัตถุจำนวนหนึ่งอาทิ กระจุก ศาสตราวุธ มีอยู่เลวๆในการสร้างกำแพงแก้ววัด พระบรมธาตุไชยา ท่านเจ้าคุณมหาภิณวัณ (หนู) ไ้ให้หรือเอาอิฐจากเจดีย์วัดหลงไปใช้ เป็นอันมาก

ประติมากรรม มรดกทางวัฒนธรรมของชาวศรีวิชัยในภาคใต้ที่เด่นมากอีกอย่าง หนึ่งอันเป็นประจักษ์พยานถึงความเจริญรุ่งเรือง นอกจากทางด้านสถาปัตยกรรมหรือ - ศาสนสถานก็คือ การสร้างรูปเคารพคตินิยมของพุทธศาสนาเถรวาทนิยมหายาน ไ้แก่รูปพระ - โยธิสค์อวโลกิเตศวรสารีริศ ส่วนใหญ่พบทางภาคใต้ ที่พบในภาคอื่นก็มีบ้างประปราย เช่นภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งคงมีผู้เคลื่อนย้ายนำไป ของเหล่านี้มีทั้ง ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่เท่าคนจริง บริเวณที่พบมากไ้แก่ในอำเภอสทิงพระ จังหวัด สงขลา อำเภอมือง อำเภอสทิงพระ จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะประติมากรรมหินเอกฉนวนพบที่ไชยาทั้งสิ้น รูปพระโยธิ - สค์อวโลกิเตศวรประทับยืนจากวัดศาลาชิง (ชยาวราม) องค์หนึ่ง รูปพระโยธิสค์อวโลกิเตศวรครึ่งองค์พบในวัดพระบรมธาตุองค์หนึ่ง และพระพุทธรูปปางมารวิชัยนาค - ประกจากวัดเวียงองค์หนึ่ง อาจจะเรียกไ้ว่าเป็นประติมากรรมที่หายากไ้จัดว่าเป็น หลักฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปกรรมของสมัยศรีวิชัย ที่เดียว นอกจากนี้ในเขตเมืองไชยายังได้พบประติมากรรมสำริดอีกหลายองค์

๘๒. ประทุม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๖๐

เอกามุขฉิ่งค์

พบที่สถานีรถไฟหนองหวาย (ท่าชนะ) อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ถึง ราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒

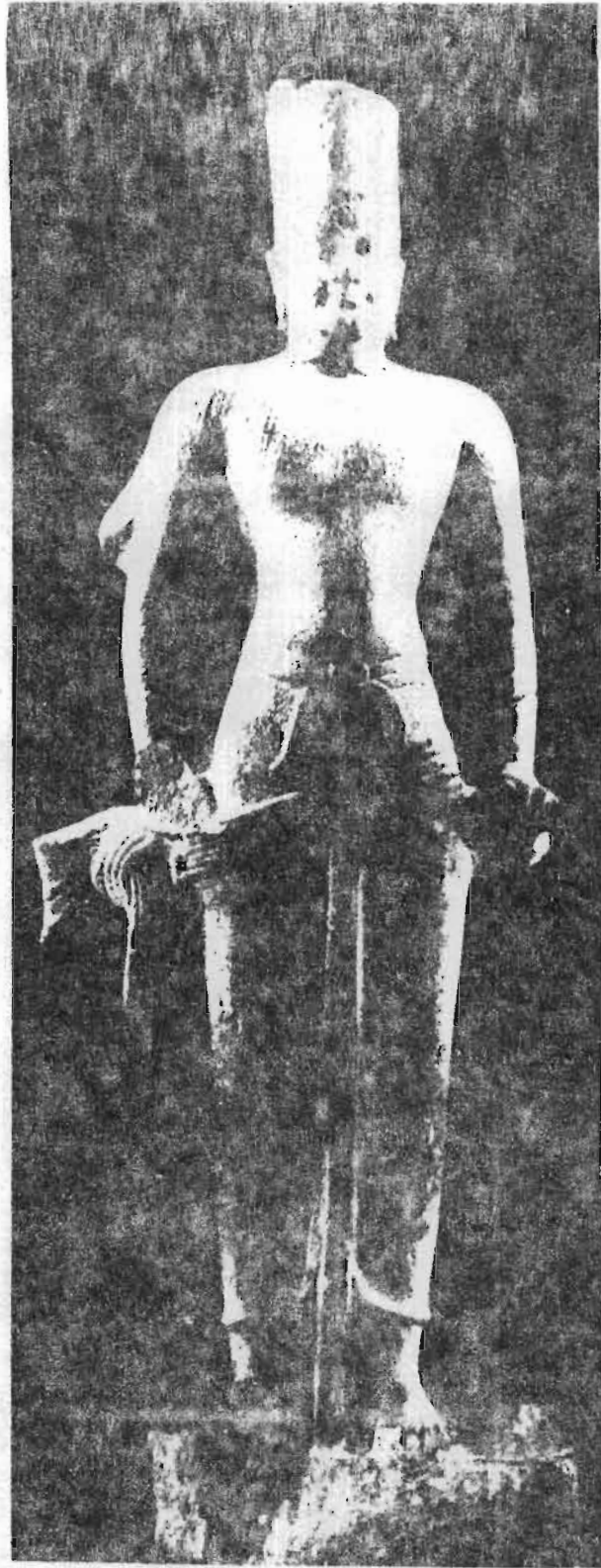
ซึ่งล้วนเป็นแบบอย่างประติมากรรมที่สำคัญทั้งสิ้น และมีทั้งพระโพธิสัตว์และพระพุทธรูป มีข้อนาตั้งเกตุอยู่อย่างหนึ่ง ประติมากรรมสำริด (Bronze) ของสมัยศรีวิชัยที่พบบนแหลมมลายูเหล่านี้ ความจริงไม่ใช่เป็นสำริดแท้ โลหะผสมส่วนใหญ่เป็นทองแดง ผลการพิสูจน์จากห้องปฏิบัติการทั้งของไทยและต่างประเทศตรงกันว่า ประติมากรรมในสมัยศรีวิชัยมีศิลปะผสมอยู่น้อย จากการวิเคราะห์ของกรมทรัพย์สินทางพาณิชย์ปรากฏว่ามีศิลปะผสมอยู่เพียง ๙.๕๕ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ศิลปะเป็นสินแร่ที่มีมากมายจนเป็นของธรรมดาที่สุดบนแหลมมลายู ภายใต้งานนี้จึงมีผู้สงสัยว่าประติมากรรมเหล่านี้อาจนำเข้ามาจากภายนอก (สมุทรสาคร) ก็ได้ ๔๓

ประติมากรรมสมัยศรีวิชัย ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียซึ่งแพร่หลายเข้ามาพร้อมกับ การเผยแผ่ศาสนา พระพุทธรูปรุ่นเก่ากลางองค์แสดงเค้าให้เห็นว่า ได้รับอิทธิพลมาจากสมัยคุปตะและหลังคุปตะ คือยังมีทรวดทรงแบบบางแสดงลีลาเคลื่อนไหวอ่อนช้อยอยู่มาก ต่อมาจะค่อยอวบอ้วนลำตัวตรงขึ้นมีเครื่องอภรณ์ประดับวิจิตรพิสดารมากขึ้น เนื่องจากได้รับอิทธิพลศิลปะอินเดียแบบปาละ และอิทธิพลศิลปะกรรมปาละนี้ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรครึ่งองค์ที่สวยงามที่สุดทั่วโลกรู้จักดีที่แสดงความสามารถของช่างในการผสมเครื่องอภรณ์ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากภายนอกเข้ากับรูปร่างที่คิดขึ้นเองได้อย่างงดงาม ก็จัดอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย ลักษณะประติมากรรมสำริดที่พบแถบเมืองไชยาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับในเกาะชวาภาคกลาง ซึ่งส่วนใหญ่สร้างด้วยศิลา และได้รับอิทธิพลศิลปะอินเดียแบบปาละ เช่นกันหากได้พิจารณาข้อความในศิลาจารึกอย่างละเอียดคนนำมาประกอบด้วย ก็จะเห็นว่าระหว่างเมืองไชยาหรือแหลมมลายูตอนเหนือกับเกาะชวาภาคกลาง น่าจะมีเรื่องเกี่ยวพันทางการเมืองกันอยู่อันเป็นเหตุให้มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมต่อกันด้วย ศิลปะรุ่นหลังนี้มีมือหยาบ ลักษณะเป็นฝีมือพื้นเมืองมากขึ้น ลางองค์ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสมัยลพบุรี ดังจะเห็นได้จากพระพุทธรูปนาคปรกที่ได้จากวัดเวียง มีจารึกที่อ่านว่าสร้าง พ.ศ. ๑๙๖๖ เมื่อกล่าวถึงพระพุทธรูปนาคปรกปางมารวิชัยองค์นี้ ก็เห็นว่าไม่เป็นเรื่องแปลก

๔๓. ประทุม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๓๕

ประหลาดอะไรนัก เพราะว่าเป็นสมัยศรีวิชัยตอนปลายศิลปวิทยาต่าง ๆ ก็ชักเสื่อมลง
พร้อมกับกาลเสื่อมของอาณาจักร เมื่อต้องตกเป็นประเทศราชของอาณาจักรขอม ก็ยอม
รับเอาศิลปวัฒนธรรมของอาณาจักรนั้นมาเป็นแบบอย่าง เนื่องจากเดิมมีความรู้ความเข้าใจ
แต่เฉพาะศิลปกรรมของตน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสร้างเป็นอย่างใหม่ก็ย่อมมีการประดัก
ประเดิดด้วยความไม่เข้าใจว่า พระพุทธรูปแบบนาคปรกของขอมนั้นจะต้องเป็นปางสมาธิ
ทั้งนั้น แต่ชาวศรีวิชัยก็ทำเป็นปางมารวิชัยเสีย ซึ่งไม่ตรงกับเรื่องพุทธประวัติตอนนาค
ปรก หรืออาจเป็นความต้องการที่จะสร้างให้แปลกเป็นของตนเองของช่างก็ได้ ดังจะเห็น
ว่ามีพุทธลักษณะแปลกใหม่หลายอย่างไม่เหมือนองค์ใด เหตุที่สร้างผิดแปลกออกไปนี้เอง
ทำให้นักปราชญ์ทางโบราณคดีต่างท่านเห็นว่า องค์พระพุทธรูปกับอาสนะที่เป็นนาคปรกซึ่ง
เป็นคนละส่วนแยกออกจากกันได้ อาจจะไม่ได้นหล่อขึ้นสำหรับเข้าคู่กัน ผู้เขียนเห็นว่า
ไม่น่าจะเป็นไปได้ เมื่อได้พิจารณาประติมากรรมทั้งสองส่วนโดยละเอียดจะเห็นว่าเนื้อ
โลหะก็ดี ทรายผงก็ดี ขนาดก็ดี การประกอบเข้าด้วยกันก็ดี ฝีมือช่างก็ดีล้วนกลมกลืน
ผสมส่วนเป็นที่สุด ส่วนรอยต่อจะให้ประสานสนิทเกือบเป็นส่วนเดียวกันทั้งหมดนั้น รู้สึกว่า
มีโชงง่าย เพราะการปั้นการหล่อต้องแยกออกจากกัน การเคลื่อนย้ายพระพุทธรูป
ขนาดใหญ่โต ใส่เข้าถอดออกมีโชงง่าย ๆ เลย ขนาดที่ช่างสามารถปั้นหล่อได้สนิทแนบ
เนียนถึงเพียงนี้ ก็ต้องนับว่าเป็นช่างฝีมือชั้นครูอยู่แล้ว ๘๘

ยังมีประติมากรรมอีกกลุ่มหนึ่งสร้างด้วยศิลา เป็นศิลปกรรมร่วมสมัยกับทวาราวดี
และศรีวิชัย แต่สร้างขึ้นเนื่องในศาสนาพราหมณ์ อันได้แก่รูปพระนารายณ์ พระพิฆเนศวร
พระอิศวร มุขลิงค์ กานโยนิโทธณะ เป็นต้น ซึ่งโดยทั่วไปกำหนดว่ามีอายุอยู่ในราว
พุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๔ ในภาคใต้พบเป็นจำนวนมาก ดูเหมือนจะมากกว่าภาคอื่นรวม
กันด้วยซ้ำคือพบที่สงขลาไม่ต่ำกว่า ๔ องค์ นครศรีธรรมราชไม่ต่ำกว่า ๗ องค์ พังงา
๔ องค์ และสุราษฎร์ธานีไม่ต่ำกว่า ๗ องค์ ส่วนใหญ่เป็นเทวรูปสวมหมวกแขกทรงกระ-

พระวิษณุหรือพระนารายณ์

พบที่เขาศรีวิชัย อำเภอชุมพวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
อายุราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๗

บอก ลักษณะเป็นฝีมือช่างอินเดีย อาจเป็นสกุลช่างเจนละก็ได้ แต่ช่างองค์นี้มีเค้าว่า
เป็นฝีมือช่างพื้นเมืองสร้างขึ้นในสมัยหลัง คืออาจสร้างขึ้นในสมัยศรีวิชัยก็ได้ เพราะใน
สมัยศรีวิชัยแมกษัตริย์จะทรงนับถือพุทธศาสนาหายาน แต่ก็คงอุปถัมภ์ศาสนาพราหมณ์ควบ
คู่กันไปควบ งานราชพิธีต่าง ๆ ก็มักมีพิธีพราหมณ์เกี่ยวของอยู่ ดังจะเห็นว่าเมืองไชยา
มีโบสถ์พราหมณ์ ๒ - ๓ แห่งเช่น อยู่ในวัดพระบรมธาตุแห่งหนึ่ง ข้างวัดศาลาตั้ง
(ชยาราม) แห่งหนึ่งเป็นต้น เทวรูปศิลาจำหลักเหล่านี้ก็จะให้อิทธิพลแก่การสร้างรูปพระ
โพธิสัตว์อวโลกิเตศวรควบ เพราะพุทธศาสนาฝ่ายมหายานนั้นโยบายที่จะเผยแพร่ศาสนา
แข่งขันกับศาสนาพราหมณ์อยู่แล้ว ซึ่งจะสังเกตได้จากศิราภรณ์เครื่องประดับองค์ สั -
วาลย์ ผานุง เข็มขัด จะตกแต่งอย่างวิจิตรบรรจงพิสดารกว่าลางครั้งก็ทำเป็น ๔ กร
อย่างพระนารายณ์ พระพักตร์นอกจากจะแสดงธรรม มีความเมตตาความสุข (सानติ)
และความฉลาด (ปัญญา) แล้ว ยังแสดงถึงความมีอำนาจอีกด้วย ๘๕

สำหรับพระพิมพ์สมัยศรีวิชัย มักเป็นพระพิมพ์คินคิบบหรือคินเหนียวสุกแดด อายุ
ราว พ.ศ. ๑๔๕๐ - ๑๕๕๐ สร้างตามลัทธิมหายาน คือเมื่อเฝ้าศพพระสงฆ์ที่มรณะภาพ
แล้วผู้ที่เคารพนับถือก็เอาอิฐธาตุโหลกเคลดกับคิน แล้วพิมพ์พระพุทธรูปหรือพระโพธิสัตว์
หรือปั้นเป็นพระสฤงจำลอง คานหลังประทับคาถา เย ชมมา ฯ จารึกเป็นภาษาสัน -
สกฤต เขียนด้วยตัวอักษรเทวนาครีที่ใช้อยู่ในอินเดียฝ่ายเหนือ เสร็จแล้วนำไปไว้ตาม
ถ้ำตามเขา เพื่อประสงค์ปรารถนาประโยชน์ของผู้มรณะภาพ โดยถือว่าอิฐโหลกเฝ้าครั้ง
หนึ่งแล้วจึงไม่ต้องเฝ้าซ้ำอีกพระพิมพ์คินคิบบพบมากตามถ้ำต่าง ๆ ในจังหวัดยะลา ปัตตานี
นอกนั้นพบประปราย คือที่ถ้ำออกทะเล ถ้ำภูหาสวรรค์ ถ้ำมาลัย อำเภอมะนัง จังหวัด
พัทลุง วัดหารและวัดเขาขาว อำเภอยะยง จังหวัดตรัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
มีพบบาง และที่เขารวม อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระพิมพ์คินคิบบ
กล่าวนี้ จัดว่าเป็นฝีมือเยี่ยมที่สุดของศิลปกรรมสมัยศรีวิชัย ไม่แพ้รูปพระโพธิสัตว์อวโล -
กิเตศวรครั้งองค์ที่พบที่เมืองไชยาเลย สำหรับพระพิมพ์คินคิบบหรือคินเฝ้ามีพบบาง คือ

ที่กรุวัดนาสน (เรียกพระวงเขน) อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชและตามถ้ำ
ในเขตอำเภอกาญจนบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๘๖

สำหรับประติมากรรมชิ้นเอกซึ่งพบที่ไชยาอันมีพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ครึ่งองค์
พระวิษณุซึ่งพบที่วัดศาลาตั้ง (วัดชยาราม) พระพุทธรูปปางมารวิชัยนาคปรกจากวัดเวียง
เป็นต้น ซึ่งจะไต่ถ้ำมาถึงรายละเอียดเกี่ยวกับประติมากรรมเหล่านี้ดังต่อไปนี้

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร

รูปปฏิมาเหล่านี้เป็นของศาสนาพุทธอย่างมหายาน ดินแดนรอบอ่าวบ้านคอนใน
สมัยศรีวิชัยนับถือพระพุทธศาสนาอย่างมหายาน ทั้งที่เคยนับถือหินยานมาก่อนแล้ว
ฉะนั้นจะได้พิจารณาถึงเรื่องพุทธศาสนาอย่างมหายานนี้เสียสักเล็กน้อย

อวโลกิเตศวรพบที่สนามตรงหน้าบริเวณกำแพงพระบรมธาตุออกไป สมเด็จพระ
กรมพระยาดำรงเสด็จมาพบด้วยพระองค์เองผู้ที่ไปเป็นเจ้าหน้าที่โดยตรงในเวลานั้นเล่าให้
ข้าพเจ้าฟังว่า ท่านทอดพระเนตรเห็นตั้งแต่บนหลังช้าง ช้างยังไม่ทันทรุดตัวลงอย่าง
เรียบร้อยทานรีบลงมาอย่างกะว่าหล่นลงมาตรงไปอุ้มรูปนี้ขึ้นถวายพระองค์เอง นี่แสดงว่า
ท่านเป็นนักศัลยกรรมและนักโบราณคดีเพียงใจ ๘๗.....

เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบแล้ว รูปพระโพธิสัตว์ปัทมปาณีองค์นี้แสดงให้เห็นถึง
อิทธิพลของทั้งศิลปะนาลันทาและศิลปะชวาภาคกลาง พระพักตร์กลม พระขนงทำเป็นร่อง
พระเนตรเหลือบลงต่ำ พระโอษฐ์คางกลางหนาและขอบคางมาส่วนองคอยู่ท่ามกลางซึ่ง
ลักษณะแบบเดียวกับรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด ๔ พระกร พบที่เคอศิลา อย่าง
ไรก็ตามรูปแบบของเครื่องประดับมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเครื่องประดับของรูปพระอคัสติยะ
และพระวิษณุ จากฉิมบ้านอนในวภาคกลาง ยอดกลางของวัดเกล้าของพระโพธิสัตว์
ปัทมปาณีเหมือนกับยอดริมของวัดเกล้าของพระอคัสติยะและลวดลายของกำไลต้นแขนของ
ประติมากรรมทั้งสององค์นี้ ก็มีลักษณะคล้ายกันด้วย ลักษณะของทับทรวงกลางสร้อยพระ-
ศอของพระโพธิสัตว์ปัทมปาณี และแม่แตรายละเอียดของรูปมกรที่ใช้ตกแต่งก็เป็นแบบเดียว

๘๖. ประพนธ์ ชมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๓๓๕
๘๗. คณะโบราณคดี พุทธศตวรรษที่ ๒๕ หน้า ๔

พระโพธิสัตว์มีหมอปานิ

ย้ายมาจากวัดพระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ถาวร วสุธรรม์กร วชิ ๑๓๑๘

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรแปดกร
ย้ายมาจากวัดพระบรมธาตุไชยา
อำเภอรวยหลวงสุราษฎร์ธานี ๑๔

กันกับที่พระวิมลแห่งจันทิมาอนโคตทรงอยู่ ถึงกระนั้นก็ตามลักษณะความอ่อนหวาน และความสง่างามของรูปพระโพธิสัตว์ปัทมปาณินี้ก็เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปะแบบชโยา

ไม่เป็นที่สงสัยเลยว่า ประติมากรรมสำริดขนาดเท่าคนจริงที่มีส่วนของพระเนตร ขาวฝังเงิน และริมพระโอษฐ์แดงจะฝังทองนี้จะหล่อขึ้นโดยประติมากรชั้นนำของราชอาณาจักรตามพระบรมราชโองการของพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าการตีความหมายตามลักษณะ ประติมากรวิทยาของประติมากรรณินี้ว่าเป็นพระโพธิสัตว์ปัทมปาณินั้นเป็นการถูกต้องก็ อาจสันนิษฐานได้ว่าประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์ ๑ ในจำนวน ๒ องค์ ที่เคยประดิษฐาน อยู่ในปราสาทอิฐ ๓ หลัง ที่สร้างโดยพระเจ้าธรรมเสตุแห่งเมืองศรีวิชัย ซึ่งมีกล่าวถึง อยู่ในคำอุทิศบนศิลาจารึก นี้อายุอยู่ในพุทธศักราช ๑๓๑๘ พบที่วัดเวียงชโยาเช่นกัน

ประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์ปัทมปาณินี้ อาจจะเป็นประติมากรรมองค์หนึ่ง ที่มีชื่อเสียงในเวลานั้น และดูเหมือนว่าได้ให้อิทธิพลแก่ประติมากรรณินอื่นในดินแดนแถบ คาบสมุทรมนี้ด้วย ประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์ทำควยสำริดขนาดเล็กพบที่อำเภอสิงหนิงพระ (รูปที่ ๓๑) แสดงให้เห็นแบบอย่างที่คล้ายคลึงกันอย่างมากกับองค์ที่กล่าวถึงข้างต้นซึ่ง ประติมากรผู้นี้ได้รับความสำเร็จอย่างมากจากการที่ดึงเอาลักษณะเด่นสุดคุดจากพระโพธิ- สัตว์ปัทมปาณินของชโยามาใส่ในประติมากรรมชิ้นเล็กที่ดัดอกเขียนแบบมานี้ ...

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ๔ กร

ประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ๔ กร พบที่วัดพระบรมธาตุชโยา (รูปที่ ๓๒) ถึงแม้จะมีขนาดเล็กกว่าแต่ก็เป็นที่รู้จักกันดีเช่นกัน และมีมือก็มีไฉยงหย่อน ไปกว่ากันเอง ประติมากรรมรูปนี้มีเครื่องตกแต่งมากกว่าพระโพธิสัตว์ปัทมปาณินี้แต่ขาด ความอ่อนไหวของรูปพระโพธิสัตว์ปัทมปาณินี้ ลวดลายเครื่องประดับที่ปรากฏมีวิวัฒนาการ มากเสียจนไม่สามารถจะนำไปเปรียบเทียบกับตัวอย่างที่ได้จากชาวภาคกลาง ยกเว้นได้ ก็แต่รูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ๔ กร สำริดกาไหล่เงินจากโพนทรีในชาวภาคกลาง

ซึ่งเชื่อว่าเป็นฝีมือช่างของเมืองศรีวิชัย พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ๘ กรองคี่นี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลศิลปะแบบปาละน้อยกว่าพระโพธิสัตว์ปัทมปาณีจากวัดเวียง ลักษณะอื่น ๆ ของประติมากรรมรูปนี้เช่น การทำให้พระขนงต่อกันเป็นแนวนูน และพระองค์ยอมบางพร้อมทั้งบนพระองค์สูงนี้เป็นลักษณะบางประการที่สืบต่อมาจาก ศิลปะแบบไชยารุ่นที่ ๒ รูปของพระเนตรและพระโอษฐ์รวมทั้งลักษณะของศพนพระหนุที่กางออกนี้เป็นลักษณะพิเศษของประติมากรรมสมัยหลังของรูปนี้ ด้วยเหตุที่มีลักษณะบางประการตรงกันกับประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์ปัทมปาณิดังกล่าว จึงกำหนดให้ประติมากรรมองค์นี้มีอายุอยู่ในราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษ ที่ ๑๔^{๔๙}

พระโพธิสัตว์ปัทมปาณี

ประติมากรรมที่แสดงลักษณะของศิลปะแบบไชยารุ่นที่ ๔ มากที่สุด คือรูปพระโพธิสัตว์ปัทมปาณีทำด้วยหินจากวัดพระบรมธาตุไชยา (รูปที่ ๔๐) พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ในปางที่เป็นพระโพธิสัตว์ปัทมปาณีพระพุทธรูปเจาอมิตาภะประดิษฐานอยู่คานหน้าชฎามงกุฏ พลังแห่งการสร้างสรรค์ซึ่งพระโพธิสัตว์ปัทมปาณีได้รับจากพระพุทธรูปเจาอมิตาภะนั้น มีสัญลักษณ์แทนควยคอกบัว ซึ่งปรากฏอยู่ในรหัสชาย พระหัตถ์ขวาแสดงปางประทานพร พระหัตถ์ซ้ายถือคอกบัว ประติมากรรมรูปนี้สวมสายยัชโชปวิต เป็นรูปหนังกว้างทรงหนึ่งเสื่อรอบพระโสดี ฉากทรงเป็นลักษณะฉาโสร่งที่มีหนานางอยู่คานหน้า และมีจีบอยู่คานข้าง ไม่มีการประดับพระเศียร และพระกรวม แต่ตกแต่งประดับประดาอย่างมากมายควยสรอยพระศอก พานหูก พวงพระกร และปิ่นแห่งรัศมีที่พระอุระ ซึ่งลวดลายต่าง ๆ เหล่านี้นำไปเปรียบเทียบกับเครื่องประดับที่ปรากฏบนรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ทำควยสำริดของจาม และเช่นเดียวกับรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรทำควยสำริด ซึ่งมีประวัติว่าพบในดินแดนแถบคาบสมุทรมนี้ และปัจจุบันจัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานศิลปอินเดียแห่งนครเบอร์ลิน.....^{๕๐}

๔๙. พิริยะ ไกรฤกษ์ ค.ศ. หน้า ๖๑
 ๕๐. พิริยะ ไกรฤกษ์ ค.ศ. หน้า ๖๗ - ๖๘

พระโคตมัสถ์ทวปัทมปาณี

ย้ายมาจากวัดพระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๑๕

พระพุทธรูปนาคปรก

ประติมากรรมที่เป็นที่รู้จักกันดีที่สุดในศิลปะครั้งนี้ คือพระพุทธรูปสำริดประทับนั่ง (ซัดสมาธิราบ) บนชนดนาก ๓ ชั้น พระหัตถ์แสดงปางมารวิชัย มีเศียรนาค ๗ เศียร แฉกพันพาดอยู่เหนือพระองค์ พบที่วัดเวียงไชยา (รูปที่ ๖๕) ประติมากรรมของประติมากรมองคนี่เกิดขึ้นเนื่องจากการทอญี่แล้ว พระพุทธรูปนาคปรกควรจะเป็นปางสมาธิ มีเศียรนาค ๗ เศียร ดังนั้นจึงมีผู้สันนิษฐานว่าองค์พระพุทธรูป และนาคนั้นหล่อแยกกันเป็นคนละสมัย ถึงแม้กระนั้นก็ตามลักษณะพระพุทธรูปนาคปรกปางมารวิชัยก็มิใช่ไม่เป็นที่รู้จักในประติมากรรมแบบมอญตอนปลาย และเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในศิลปะแบบเขมรดินแดนลุ่มน้ำท่าจีน ประติมากรรมมองคนี่คงจะไม่ได้สร้างขึ้นมาจากพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า ศากยมนี่ แต่อาจเป็นการจงใจที่จะสร้างขึ้นมาให้เป็นอภิปุทธเจ้าคือพระพุทธเจ้าที่สูงสุดตามคติของอัทธิมหายาน----

ลักษณะพิเศษของประติมากรรมมองคนี่เห็น การแสดงปางสมาธิราบโดยมีพระ-
 ชานุ์ยื่นออกมาข้างหน้า และขอพระบาทเว้าไปข้างหลังเป็นลักษณะทั่วไปของประติมากรรม
 สำริดในศิลปะเขมรที่มีอายุอยู่ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๗

ถึงราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ----- สรุปว่าพระพุทธรูปของครหิมี่กำเนิดมา
 จากศิลปะเขมรที่เกิดขึ้นในบริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนในภาคกลางของประเทศไทย และยังกว่า
 นั้นไม่มีหลักฐานทางศิลปะอื่นใด ที่จะมาขัดแย้งกับจารึกที่ระบุไว้ว่าสร้างขึ้นในปีพุทธศักราช
 ๑๓๖๖ ๕๑

พระวิฆณุหรือพระนารายณ์

ประติมากรรมที่แสดงอิทธิพลอินเดียที่เก่าที่สุดที่โคพบในคาบสมุทรของประเศ
 ไทยก็คือ พระวิฆณุ ซึ่งพบที่วัดศาลาดิง อำเภอลำทะเมนชัย (รูปที่ ๑) ประติมากรรมชิ้นนี้
 มีรูปแบบอยู่ในกลุ่มพระวิฆณุที่เก่าที่สุดของอินเดีย สมัยคุษาณะที่มอญรา (พ.ศ. ๒๖๑ -
 ๓๔๓) พระวิฆณุในรูปนี้พระหัตถ์ขวาหันมาทางซ้าย และพระหัตถ์ซ้ายขวาหันมาแสดงปางประทาน

อภิมุข พระหัตถ์ขวาหลังทรงกษัตรา และพระหัตถ์ซ้ายหลังทรงจักร อย่างไรก็ตามก็ประติมากรรม
 รูปพระวิฆเนศวรก็ได้รับอิทธิพลศิลปอินเดียที่ใกล้เคียงจากพระวิฆเนศวรที่พบในลุ่มแม่น้ำกษัตรา
 ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย ซึ่งมีอายุอยู่ในราชวงศ์แห่งเมืองนาคการทนะโกณฑะ
 (พ.ศ. ๗๑๘ - ๗๕๓) เพราะรูปแบบมีลักษณะรวมทางประติมากรรมวิฆเนศวรได้แก่ลักษณะ
 ผ่านุญและกตีสัตรา ซึ่งมวนหอยลงทางด้านหน้า รวมทั้งคัมพูซึ่งตกแต่งด้วยหู ทำนอง
 เดียวกันจากลักษณะรูปแบบที่ใกล้เคียงกันมากของประติมากรรมรูปพระวิฆเนศวรเป็นที่ยืนยัน
 ได้ว่ามีการติดต่อกันโดยตรงระหว่างอินเดียภาคตะวันออกเฉียงใต้กับชุมชนซึ่งอาศัยอยู่ใน
 บริเวณลุ่มน้ำของคาบสมุทรมลายู ความลุ่มน้ำคล้ายคลึงนี้ยังเป็นหลักฐานยืนยันถึงความ
 รวดเร็วที่ศาสนาและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของศิลปจากอินเดียมายังเอเชียตะวันออกเฉียง
 ใต้สอดคล้องกับจุดหมายเหตุของราชวงศ์จิ้น ซึ่งกล่าวถึงความเจริญของศูนย์กลาง
 การค้าในคาบสมุทรมลายู พร้อมด้วยชาวอินเดียที่อพยพมาสร้างถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมากใน
 กลางพุทธศตวรรษที่ ๘ ----- ๕๒

รูปร่างคารา ๘ กร

รูปร่างคารา ๘ กร พบที่บ้านสะพานจัน อำเภอลำปาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 (รูปที่ ๕๑) มีความสัมพันธ์กับศิลปอินเดียในแคว้นเบงกอลภาคตะวันออกเฉียงใต้ เพศคางคก
 นี้ประทับนั่งในท่าลีลาสนะ เหนือโพธิ์มาสนะ แขนหลังทำเป็นประภาวสิรูปวงกลมซึ่งหล่อ
 อยู่ติดกัน ประติมากรรมวิฆเนศวร และรูปแบบของประติมากรรมจีนนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับรูปร่าง
 คารา ๘ กร ทำด้วยสำริดจาก ทิเบตเพราะใกล้เคียงกับไมนามาติ ประเทศบังคลาเทศ รูปเทพ
 ชิดา ๖ กรสำริด ซึ่งไม่ทราบประวัติที่มาในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครอาจจัดให้อยู่
 ในกลุ่มเดียวกันนี้ได้ (รูปที่ ๕๑) ด้วยเหตุที่พระหัตถ์คู่หน้า แสดงปางสมาธิจึงอาจจะ
 เป็นนางจันทาศักดิ์ ของพระโพธิ์ศิวาวังวรศิว ----- ๕๓

๕๒. พิริยะ ไกรฤกษ์ ด.ค. หน้า ๒๔

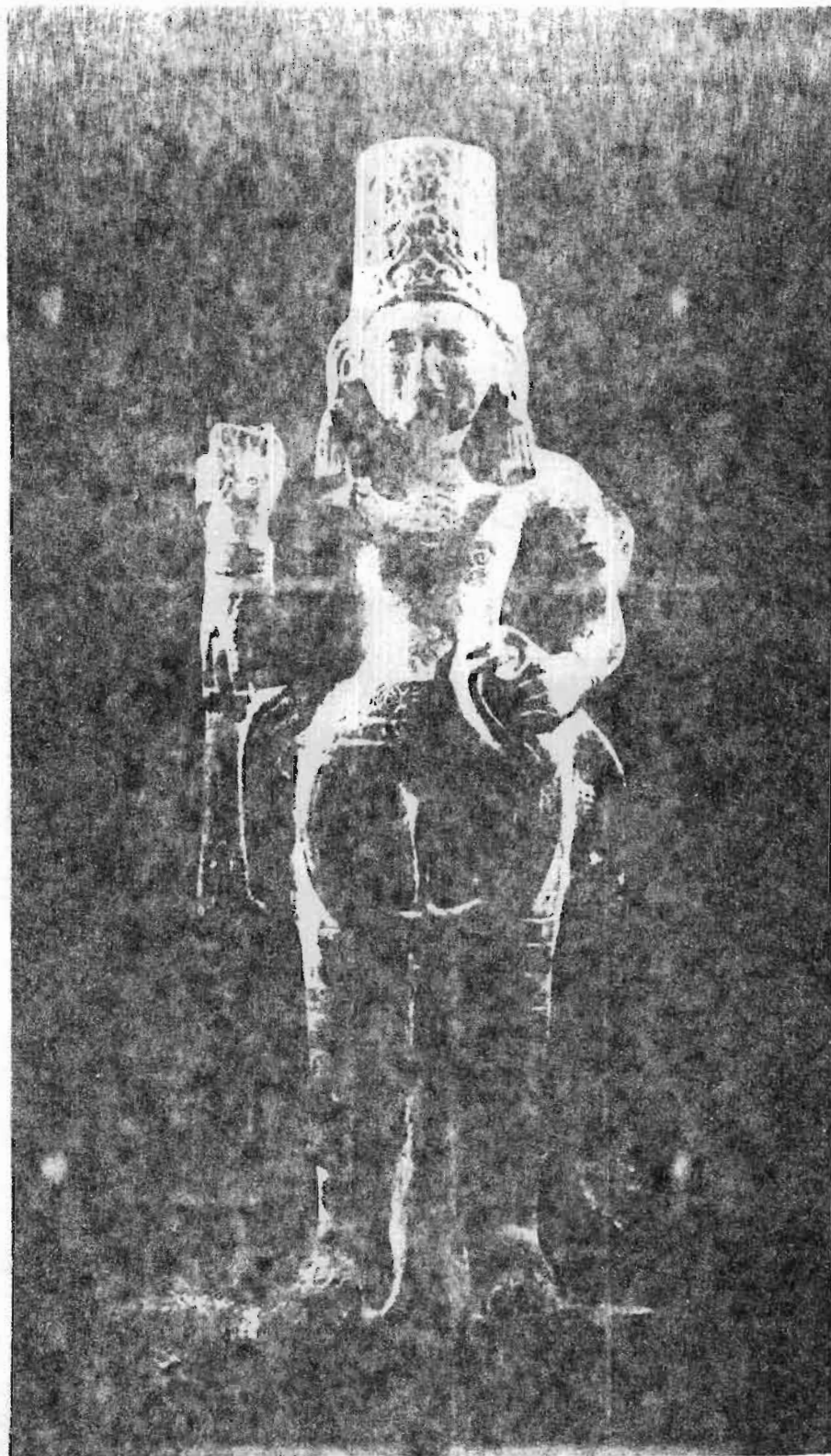
๕๓. พิริยะ ไกรฤกษ์ ด.ค. หน้า ๒๑

พระพุทธรูปนาคปรก

ย้ายมาจากวัดเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

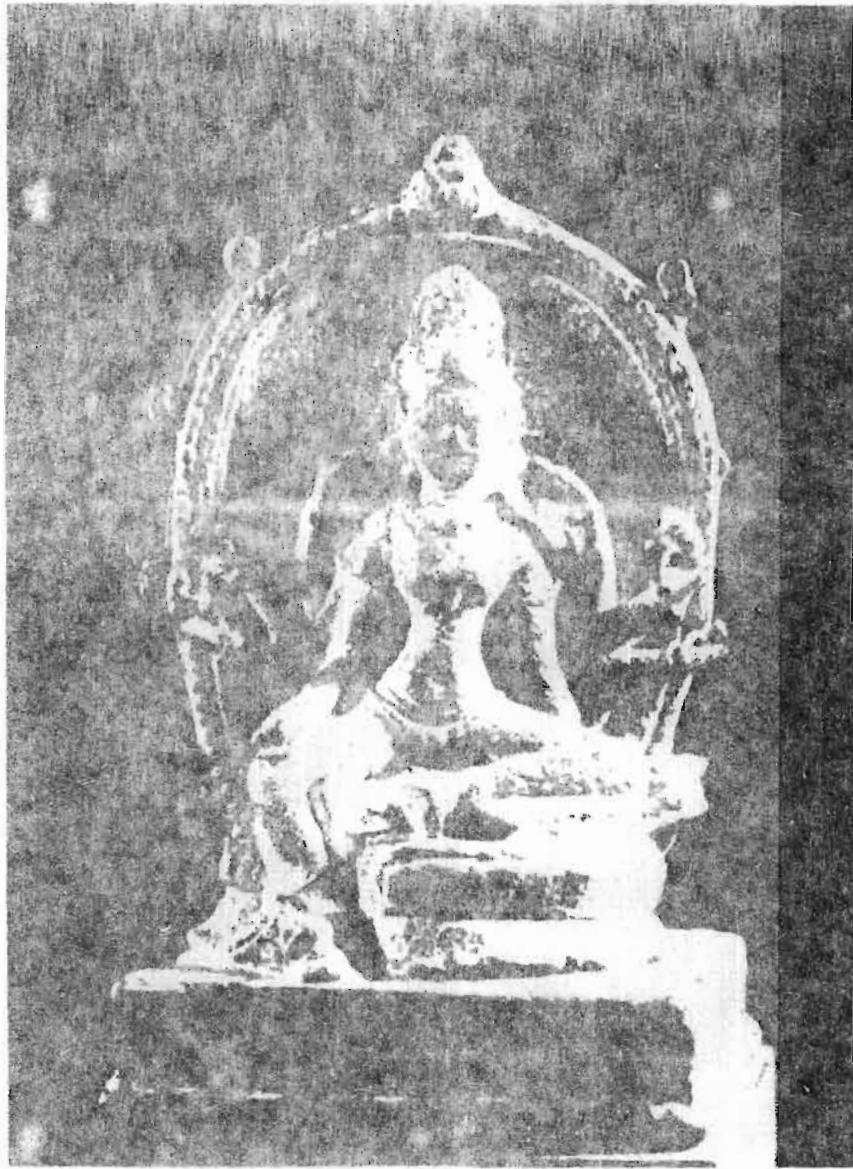
พุทธศักราช ๑๙๒๖

พระวิษณุหรือพระนารายณ์

พบที่วัดศาลาตั้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐

นางคารานปคกร

พบที่บ้านนายสอน บ้านสะพานจีน อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ถึง ราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖

ศิวลึงค์

ในบรรดาศิวลึงค์ที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดที่ได้พบในภาคใต้ได้แก่ เอกามุขลึงค์ จากอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (รูปที่ ๑๔) รูปแบบของมุขลึงค์นี้คงได้รับอิทธิพลอินเดียสมัยคุปตะ และเกยกำหนดอายุอยู่ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ถึงราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๓ อย่างไรก็ตามการกำหนดอายุเช่นนี้ทำเกินไปถึงหนึ่งศตวรรษกว่าที่จะกำหนดให้สูงขึ้นไปราวพุทธศตวรรษ ที่ ๑๑ โดยพิจารณาข้อเท็จจริงจากลักษณะของมุนวมวยฉมฉก (ชฎามุศ) ซึ่งเป็นลักษณะของทรงผมตามแบบนักบวชอินเดีย สามารถเปรียบเทียบ กับมุนวมวยฉมของพระเจ้าในศิลปะอินเดีย ซึ่งมีอายุอยู่ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๐ ถึงราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ยิ่งกว่านั้นองค์ประกอบของเอกามุขลึงค์จากไชยาสามารถเปรียบเทียบได้กับเอกามุขลึงค์ที่แคว้นมอญประเทศ ซึ่งมีอายุอยู่ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ถึงราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งของพระจันทร์เสี้ยวที่ปรากฏอยู่เหนือพระนลาฏของพระเจ้ารวมทั้งสายสร้อยไข่มุกสายเดียว (เอกาวลี) อันเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะคุปตะ ๕๔

ธรรมจักร

ธรรมจักร ชิ้นส่วนธรรมจักรที่พบที่ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (รูปที่ ๒๖) มีการตกแต่งมากยิ่งขั้น ลวดลายบนพื้นผิวของขอบธรรมจักรมีลักษณะคล้ายคลึงกับธรรมจักรมอญซึ่งมีอายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ถึงราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๓บางชิ้น อย่างไรก็ตามก็จากการวิเคราะห์พบว่าลวดลายประดับของธรรมจักร ชิ้นนี้แตกต่างไปจากของธรรมจักรมอญที่พบตอนบนของอ่าวไทย ลวดลายใบไม้วานประดับคล้ายดอกไม้ที่ขอบเป็นลวดลายที่ไม่เคยปรากฏในธรรมจักรมอญ และลวดลายที่สลักอยู่บนกงล้อรอบๆ นั้นก็ไม่สามารถเปรียบเทียบได้เช่นกัน ๕๕

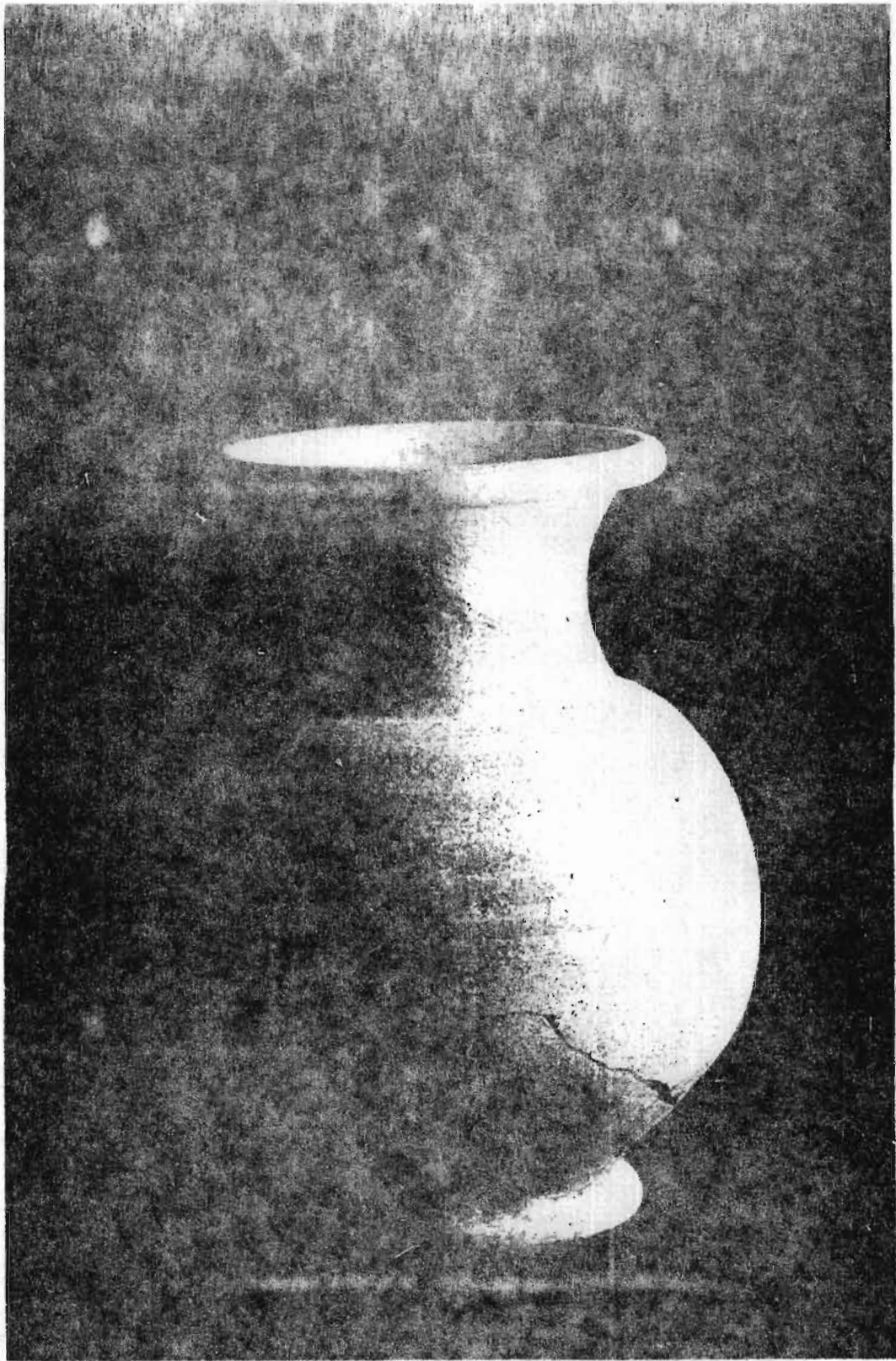
๕๔. พิริยะ ไกรฤกษ์ ล.ค. หน้า ๓๘
 ๕๕. พิริยะ ไกรฤกษ์ ล.ค. หน้า ๔๗

เครื่องปั้นดินเผาของท้องถิ่น

เช่นเดียวกับพระพุทธรูปแบบในไชยารุ่นที่ ๒ ซึ่งเปรียบเทียบได้กับศิลปะของเครื่องปั้นดินเผาที่พบในแถบไชยาก็มีลักษณะใกล้เคียงกับที่พบในเมืองนอญ ไหลปากกว้าง ซึ่งขุดพบที่บ้านมณฑล อำเภอลำปาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีแถบสีแดงทาที่ขอบโดยรอบ กอ และบริเวณไหล่ (รูปสี่รูปที่ ๕ และรูปที่ ๒๗) คล้ายคลึงกับกลุ่มไหที่ขุดพบในชั้นดินที่ ๕ ที่จันทเสน จังหวัดนครศรีธรรมราช นักโบราณคดีผู้ทำการขุดค้นได้กำหนดอายุไว้ในระหว่างกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึงกึ่งกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕ อย่างไรก็ตามไหใบนี้ยังคล้ายคลึงกับไหที่ขุดพบที่สมโบร์ไพรกุก หรือเมืองอีสานปุระในอดีต ซึ่งกำหนดอายุไว้ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึงราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๓ การกำหนดอายุอันหลังนี้คงจะใกล้เคียงความจริงมากกว่า ๕๖

ไชยายังคงเป็นศูนย์กลางของการสร้างสรรค์ ศิลปกรรมควบคู่ไปกับบทบาททางการเมืองในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของศรีวิชัย ซึ่งปกครองทั้ง ๒ ฝั่งทะเล ของดินแดนแถบคาบสมุทรมนี้ สกุลช่างไชยานี้ผลิตงานศิลปะ ๒ รุ่น คือ รุ่นที่ ๑ เป็นการรวบอิทธิพลศิลปะแบบปาดะกับศิลปะชวาภาคกลางแล้วนำมาดัดแปลงเป็นของตนเรียกว่าศิลปะแบบไชยารุ่นที่ ๓ และอีกรุ่นหนึ่งเป็นอิทธิพลศิลปะจามเรียกว่า ศิลปะแบบไชยารุ่นที่ ๔ เนื่องจากไชยามีชื่อเสียงในฐานะที่เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา ระหว่างราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ถึงราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ จึงทำให้ประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรของไชยาคงคหนึ่งเป็นที่กล่าวขวัญไปไกลจนถึงเนปาล -----^{๕๗}

๕๖. พิริยะ ไกรฤกษ์ อ.ค. หน้า ๔๘
 ๕๗. พิริยะ ไกรฤกษ์ อ.ค. หน้า ๗๕

หม้อดินเผาเขียนลายสีแดง

ขุดพบที่วัดเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึง ราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๓

ศิลปกรรมสกุลช่างโยธา

ศิลปกรรมสกุลช่างโยธา แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ได้รับอิทธิพลความ
บันดาลใจมาจากศิลปกรรมสมัยทวารวดี, ศรีวิชัย เป็นสำคัญ ถ้าเป็นรุ่นหลังยังได้
ปรากฏอิทธิพลของศิลปะสมัยสุโขทัย และอยุธยาให้เห็นด้วย ทั้งนี้เนื่องมาจากเมือง
โยธานี้พระพุทธรูปสมัยทวารวดี และสมัยศรีวิชัยอยู่จำนวนหลายองค์ ซึ่งล้วนมีลักษณะ
งดงาม เป็นของสมัยกันเกือบทั้งนั้น อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในครั้งที่โยธาเคยรุ่ง
เรือง ช่างในสมัยหลังซึ่งกำลังตกต่ำก็ได้อาศัยลักษณะของศิลปกรรมรุ่นเก่านั้นเอง เป็น
ครูเป็นแบบอย่างจึงเห็นว่าที่ตั้งใจลอกเลียนแบบของเก่าโดยตรงก็มี ที่อาศัยของเก่าดัด
แปลงปรุงแต่งให้เป็นลักษณะตนเองก็มี ศิลปกรรมหลายชิ้นที่แสดงความงามอย่างน่าสนใจ
แม้จะมีลักษณะอาบอบน แฉียงกระด้างไปบ้างก็ตาม กลุ่มพระพุทธรูปที่วัดเวียง ตำบล
ตลาดโยธา วัดพระบรมธาตุ ตำบลเวียง อำเภอโยธา วัดประคู้ ตำบลท่าอูแ
ถ้ำสิงขร ตำบลไชยคราม อำเภอกาญจนดิษฐ์ เป็นกลุ่มพระพุทธรูปสกุลช่างโยธาที่นำ
ศึกษา เสนาของวัดपालิไลยก์ ตำบลทุ่ง เจริญจำลองบนเขาสายสมอ ตำบลเวียง
อำเภอโยธา แผ่นศิลาจำหลักที่โบสถ์วัดถนน ตำบลกะแคะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ ฯลฯ
ก็ล้วนนำศึกษาทั้งสิ้น สำหรับพระพุทธรูปสำริดแบบอุทธรุ่น ๓ หรืออยุธยาตอนต้นพบใน
โยธาหลายองค์ แต่เข้าใจว่าเป็นของที่นำเข้ามาจากที่อื่น ทางค่านสถาปัตยกรรมเจริญ
ศรีวิชัยในวัดพระบรมธาตุ ก็กลายเป็นต้นแบบของเจริญในสมัยต่อมา เช่นที่วัดถ้ำสิงขร
อำเภอคีรีรัฐนิคม วัดเขาพระอาเนนทร์ ตำบลพุนพิน อำเภอพุนพิน ในสมัยอยุธยาตอน
ปลาย และวัดต่าง ๆ ในเขตอำเภอโยธา ซึ่งเป็นของรัตนโกสินทร์ตอนต้นลงมา วิหาร
เก่าในวัดจำปา ตำบลทุ่ง หลังคามุงกระเบื้อง รางชายคารูปเทพนมลายกนก หน้า
บันทั้งสองข้างแกะสลักอย่างสวยงาม มีอายุอยู่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย อุโบสถรวมทั้ง
เสมาแกะสลักของวัดถนน ตำบลกะแคะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ ก็คงเป็นวัดรุ่นเดียวกับวัด
จำปา ๕๔

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับศิลปกรรมสกุลช่างไชยาซึ่งมีหลักฐานบ่งบอกว่าพบหรือมีอยู่ในอำเภอไชยา และพอจะรวบรวมได้มีดังนี้

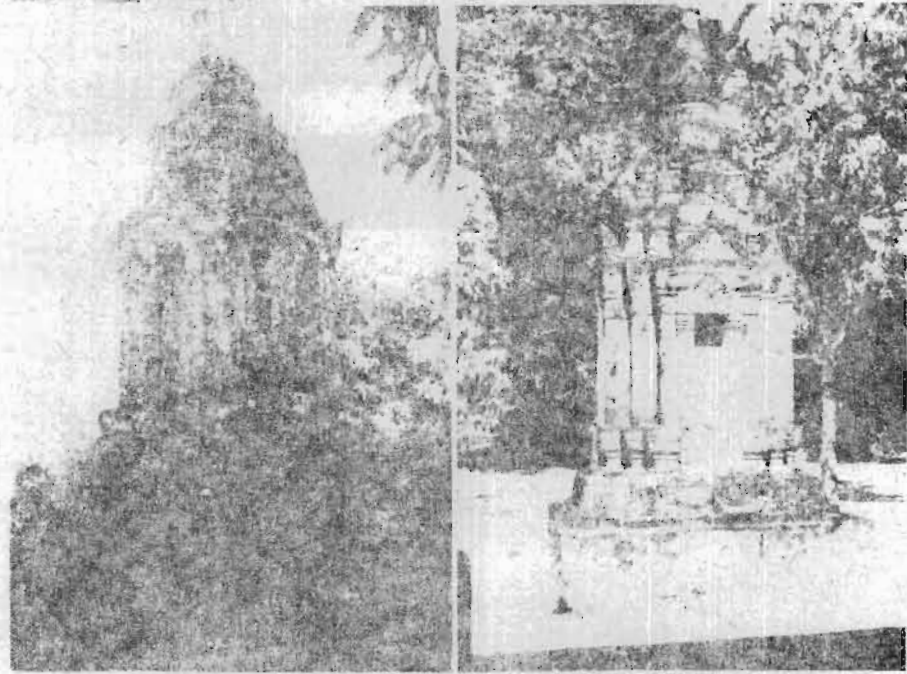
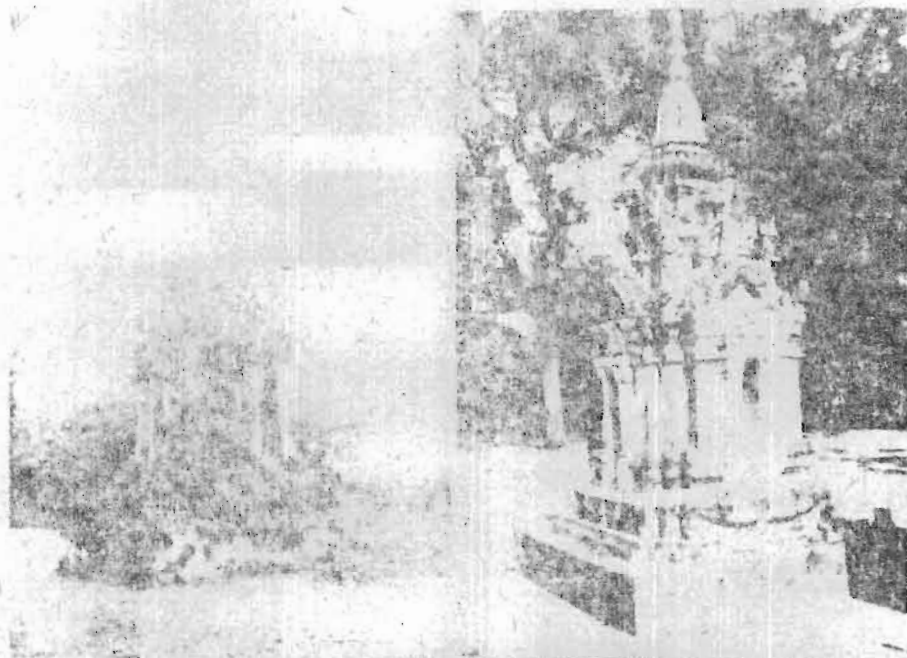
พระพุทธรูปปางสมาธิ

ย้ายมาจากวัดพระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ถึงราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ศิลาสีสูง ๑๐๘ เซ็นติเมตร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา พระพุทธรูปปางสมาธิองค์นี้จัดได้ว่าเป็นประติมากรรมที่สำคัญมากที่สุดองค์หนึ่งที่ทำขึ้นในภาคใต้ ถือว่าเป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำเร็จทางด้านศิลปกรรมชั้นสูงที่เกิดขึ้นในไชยา ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ถึงราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒ และเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของพระพุทธรูปในสกุลช่างไชยา รุ่นที่ ๑ คือ สลักขึ้นด้วยควายความปราณีต และด้วยกรรมวิธีอย่างสูงโดยใช้รูปแบบของพระพุทธรูปอินเดียสกุลช่างต่าง ๆ มาผสมผสานกัน ๕๘

พระพุทธรูปประทับยืน

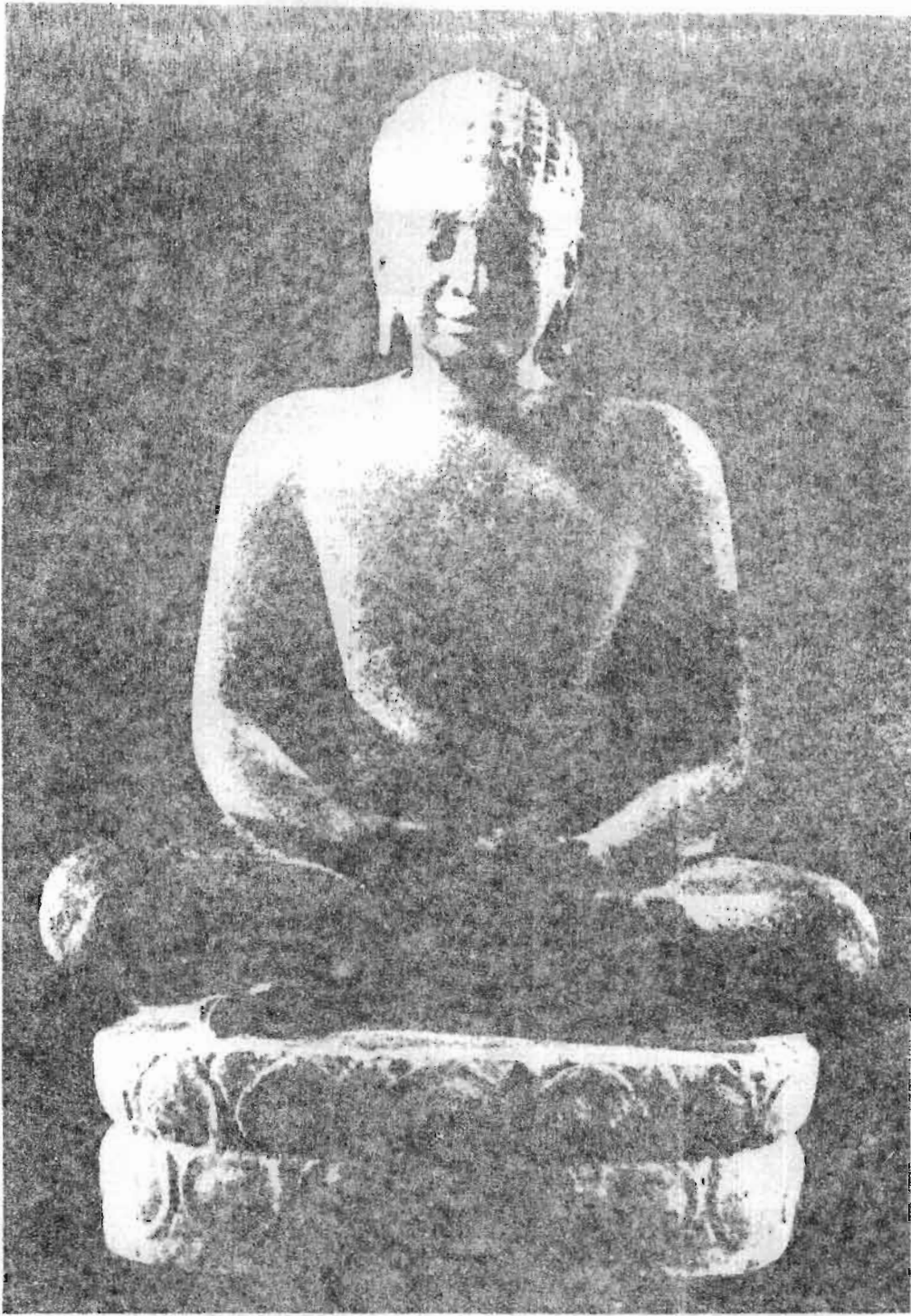
พบที่วัดแก้ว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึงราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ศิลาสีสูง ๑๓๘ เซ็นติเมตร พิพิธภัณฑสถานไชยา พระพุทธรูปสร้างขึ้นโดยพยายามรักษาความสมดุลย์ไว้ตลอดทั้งองค์ คือพระกรทั้งสองข้างยกขึ้นสูงเสมอกัน มีแนวชายจีวรล้อมเป็นกรอบอยู่โดยรอบโดยชายจีวรคานหนาห้อยลงมาเป็นวงโค้งส่วนชายจีวรคานหลังห้อยลงมาเป็นรูปเหลี่ยม พระพุทธรูปองค์นี้มีส่วนองค์ทอนบนต้นและส่วนองค์ทอนคางยาว ซึ่งลักษณะดังกล่าวมานี้ใกล้เคียงกับพระพุทธรูปในศิลปะมอญ ด้วยเหตุนี้จึงจัดพระพุทธรูปที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับพระพุทธรูปมอญไว้ในศิลปะแบบไชยา รุ่นที่ ๒ ๑๐๐

๕๘. พิริยะ ไกรเกษ์ คร., ศิลปทัศนศึกษาก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๓ หน้า ๑๓๖
๑๐๐. พิริยะ ไกรเกษ์ ล.ค. หน้า ๑๔๖

พระเจดีย์แบบ " ศรีวิชัย "

มีอยู่ทั่วไปในท้องที่รอบอำเภอบ้านดอน สอดคล้องศิลปกรรม ช่างสมัยนี้.

พระพุทธรูปปางสมาธิ

ย้ายมาจากวัดพระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
อายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ถึง ราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒

พระพุทธรูปเจ้าอัครโศภยะ

ย้ายมาจากซุ้มทิศตะวันออกของเจดีย์วัดแก้ว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ถึงราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ศิลาสูง ๘๖ เซนติเมตร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา พระพุทธรูปอัครโศภยะหรือพระผู้ไม่หวั่นไหว ทรงเป็นพระพุทธรูปยืนพุทธเจ้า องค์หนึ่งในจำนวนห้าองค์ของพระพุทธรูปศาสนาลัทธิวัชรยาน ทรงเป็นพระพุทธรูปซึ่งประทับอยู่ทางเมืองตะวันออก ประทับนั่งปางมารวิชัยอยู่เหนือสิงหาสน์ ซึ่งมีรูปสิงห์ปรากฏอยู่ที่คานข้างของฐานข้างละตัว และเบื้องหน้าของฐานมีวัชรประดับอยู่ ประติมากรรมชิ้นนี้มีลักษณะแข็งกระด้าง ตามแบบศิลปะจาม จึงจัดอยู่ในศิลปะแบบไชยา วันที่ ๕ ๑๐๑

พระเวียนที่วัดพระบรมธาตุไชยา

ภายในวิหารคดประดิษฐานพระพุทธรูป ทั้งประทับยืนและนั่งขนาดต่าง ๆ ปางต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น ๑๗๔ องค์ ชาวพื้นเมืองเรียกว่า " พระเวียน " พระพุทธรูปปฏิมาเหล่านี้ส่วนใหญ่สร้างด้วยศิลาทรายสีแดง เป็นลักษณะฝีมือสกุลช่างไชยาโดยแท้ อายุอยู่ในสมัยอยุธยา ลางองค์แสดงให้เห็นว่าได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธรูปสมัยทวาราวดี ศรีอยุธยา และอยุธยา จึงเป็นกลุ่มพระพุทธรูปที่น่าศึกษามาก โดยเฉพาะพระพุทธรูปที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสมัยศรีวิชัย มีรูปคล้ายกสิပ်บัวหรือใบไม้ อยู่ที่พระเกตุมาลา เป็นเครื่องหมายมีลักษณะแปลกเป็นแบบอย่างของตนเอง ๑๐๒

พระพุทธรูปกลางแจ้ง

มีพระพุทธรูปศิลาทรายสีแดงขนาดใหญ่ จำนวน ๓ องค์ ประดิษฐานอยู่กลางแจ้งบนदानภายในกำแพงแก้ว ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ (ทิศเหนือวิหารหลวง) เรียกกันว่า " พระสามองค์ " สร้างในสมัยอยุธยา เป็นฝีมือช่างไชยา ----- ๑๐๓

-
- ๑๐๑. พิริยะ ไกรฤกษ์ ล.ค. หน้า ๑๗๘
 - ๑๐๒. ประทุม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๕๘
 - ๑๐๓. ประทุม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๕๘

พระพุทธรูปศิลาทรายสีแดงที่วัดเวียง

บนศาลาวิหารมีพระพุทธรูปสร้างด้วยศิลาทรายสีแดงประมาณ ๗ องค์ เป็นฝีมือสกุลช่างไชยา ลางองค์มีลักษณะงามแสดงอิทธิพลทางศิลปะที่ได้รับถ่ายทอดมาจากจีน-29๔

โบราณศิลปวัตถุที่วัดเวณ

บริเวณบ้านมณเฑาะว์และวัดเวณเป็นแหล่งที่พบโบราณศิลปวัตถุสมัยทวารวดีสมัยศรีวิชัย และสมัยหลังอย่างหนาแน่นมากที่สุดแห่งหนึ่งของเมืองไชยา โบราณศิลปวัตถุสำคัญที่มีผู้ขุดพบบ่อย ๆ คือพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ชิ้นส่วนของศาสนวัตถุภาชนะเครื่องปั้นดินเผาแบบต่าง ๆ ทั้งชนิดเขียนสีและธรรมดา ชิ้นส่วนของเครื่องมือเครื่องใช้ทำด้วยโลหะ ฯลฯ ที่วิหารเก่าในวัดเวณมีพระพุทธรูปสมัยทวารวดีศิลา ๒ องค์ (ชำรุด) องค์ใหญ่ชาวไชยาเรียกว่า " พ่อตาเขียว " เป็นที่เคารพนับถือกันมากโดยเฉพาะนักเลงชนไก่ ถือว่าเป็นเจ้าของการบนบานสำหรับชนไก่ ปัจจุบันในโบสถ์มีพระพุทธรูปศิลาทรายสกุลช่างไชยาน่าสนใจ อีก ๒ - ๓ องค์ ๑๐๕

พระพุทธรูปหินทรายสีแดงที่วัดจำปา

ภายในพระวิหารมีพระพุทธรูปหินทรายสีแดงขนาดต่าง ๆ ดิบกว่าองค์ตั้งเรียงซ้อนคล้ายผังรูปตัวยู องค์ประธานมีขนาดใหญ่อยู่ข้างหน้า สลักวดคล้ายสวยงามประณีตกว่าองค์อื่น ๆ มีการลงรักปิดทองเป็นแบบสกุลช่างไชยา ๑๐๖

๓. วัฒนธรรมประเพณี

หลักฐานทางวัฒนธรรมประเพณีสมัยศรีวิชัยที่สำคัญอันปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในไชยา พอจะรวบรวมได้ดังนี้

-
- ๑๐๔. ประถม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๖๐
 - ๑๐๕. ประถม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๖๗
 - ๑๐๖. ประถม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๗๐

การแห่พระ

การนำพระพุทธรูปออกแห่ประจำปีนี้ เชื่อกันว่าเป็นการ เลียนแบบหรือการแข่งขันกับการนำเทวรูปออกแห่ของฝ่ายพราหมณ์นั่นเอง พวกพุทธบริษัทได้จัดรูปเรื่องของการให้เขากันได้กับขอลาในพระคัมภีร์ เช่นข้อความที่มีกล่าวถึงการที่พระพุทธเจ้าเสด็จจากดาวดึงส์เป็นต้น จนกระทั่งกลายเป็นพิธีที่แน่นแฟ้น ในประเทศอินเดียก็ทำ และได้นำมาจัดทำในประเทศต่าง ๆ ที่เขาเข้าไปเกี่ยวข้องกับตั้งแต่สมัยโบราณ พิธีแห่ พระของดินแดนรอบอ่าวบ้านคอนนี้ก็เป็นพิธีที่เชื่อถือไว้ว่า ได้ทำสืบกันมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณไม่น้อยกว่าสมัยศรีวิชัยคือตั้งแต่ ๑๖๐๐ ปีมาแล้ว การแห่ทางน้ำน่าจะมีที่หลัง ในจดหมายเหตุของอึ้งจิง ที่ท่องเที่ยวไปในอินเดียในสมัย พ.ศ. ๑๖๐๐ เศษ มีกล่าวถึงแต่การแห่ทางบก การที่เกิดขึ้นทางน้ำขึ้น ก็น่าจะเนื่องมาจากบ้านเมืองบางแห่งไม่อำนวยให้แห่ทางบก ก็เลยประดิษฐ์การแห่ทางน้ำขึ้นแทน ๑๐๗

การทำบุญสารท

เราจะสังเกตเห็นว่าคนไทยแท้ในยุวนานทำบุญสารทเหมือนจีน แต่คนไทยทางภาคใต้ทำบุญสารทอย่างอินเดียทุกประการ มีหน้าซ้ำเห็นการทำบุญสารทแบบจีนนั้นเป็นของต่างประเทศไปโดยไม่มีความรู้ดีกว่าตนเอง เคยเป็นไทยที่ทำบุญสารท เช่นนั้นมาก่อนแล้ว นี่ก็เป็นผลอันหนึ่งแห่งวัฒนธรรมอินเดียที่เข้าฝังใจคนไทย จนทำตนเป็นไทยอีกแบบหนึ่ง ต่างหากจากความ เป็นชนิดที่อยู่ในยุวนาน ๑๐๘

การไว้จุกและตัดจุก

ศาสตราจารย์พาดินทรนาถโพส เขียนไว้ว่า "ในอินเดียเด็กไว้จุก ที่โตถึงวัยแตกเนื้อหนุ่มสาว จะมีพิธีใหญ่โตเกี่ยวกับการตัดจุก พิธีนี้เรียกว่า "จุก่ากันตนมกค" แมวจะเป็นพิธีของฝ่ายพราหมณ์ พวกพุทธบริษัทในประเทศไทย ก็ถือกันอย่างแน่นแฟ้น"

๑๐๗. พุทธทาส อินทปัญโญ โบราณคดีรอบอ่าวบ้านคอน ล.ค. หน้า ๘๖

๑๐๘. พุทธทาส อินทปัญโญ โบราณคดีรอบอ่าวบ้านคอน ล.ค. หน้า ๘๖ - ๘๗

ที่รอบอ่าวบ้านคอนเรา แม่ซาฟเจ้าใบทองบอกท่านผู้อ่านก็ทราบได้เองว่าเมื่อสัก ๒๐ ปี
มานี้ ธรรมเนียมการไว้อวมงคลจะตัดจกเป็นธรรมเนียมที่ขังแน่นเช่นเพียงไร แม่เพียง
คำบลเดียวในอำเภอไชยา เมื่อไปนานานี้ . ๑๐๙

นิยายหรือนิทาน

เราจะรู้สึกกันอยู่แล้วทุกคนว่า บรรพบุรุษของเราเคยเล่านิยายหรือนิทาน
ตามที่ท่านมีอยู่ในความจำของท่านให้เด็ก ๆ ฟัง ในนิยายเหล่านั้นเราจะสังเกตเห็นว่า
มีชื่อคนที่เป็นภาษาอินเดียนั้น โดยเฉพาะตัวที่สำคัญในเรื่องที่เล่า เรื่องที่รู้จักกันมาก
ที่สุดก็คือ เรื่องรามเกียรติ์ เรื่องเหล่านี้ถ่ายมาจากวรรณกรรมอินเดียโดยตรงบ้างคัด
แปลงเอามาบ้าง แต่งขึ้นใหม่ตามเค้าเดิมบ้าง ซึ่งทำอย่างไรเสียก็สอดถึงความรู้สึก
ถ่ายทอดมาจากอินเดียนั้นได้ นิยายประจำชาติของคนไทยในยุคนาน คงไม่มีเรื่องราม-
เกียรติ์เหมือนที่คนไทยทางใต้มี หนังสือ มโนรา มโนรา ยี่เก ฉะคร เมื่อสมัย ๒๕ ปี
มาแล้ว แสดงให้เห็นถึงความเป็นปึกแผ่นของวรรณกรรมอินเดียที่เคยส่งรากลงไปประดิษ
และวรรณกรรมไทยอย่างชัดเจน ๑๑๐

การไถนา เราจะสังเกตเห็นว่าแม่ที่ดูแลการไถนา ไถที่ใช้ไถนาของเราก็
มิได้เป็นไปตามแบบจีน หรือแบบไทยเดิมซึ่งคล้ายจีน แต่ไปเหมือนไถแบบอินเดียนั้นทุกประ
การ ทั้งนี้ก็เป็นเพราะชาวอินเดียนั้นได้เข้ามาส่งสอนวิธีการทำนาตามแบบอินเดียนั้นให้แก่
มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนส่วนนี้เสียแล้ว ตั้งแต่ก่อนที่พวกไทยจะลงมาถึง ในวรรณคดี
บาลี เราจะอ่านพบสำนวนของการทำนานั้นแต่การไถ การปลูกการเก็บเกี่ยว ซึ่งเหมือน
กับที่พำนักอยู่รอบอ่าวบ้านคอน แม่การบ้ำเพ็ญบุญ เนื่องด้วยการทำนา ก็เป็นระยะ ๆ
เหมือนกัน กระทั่งการบ้ำเพ็ญคายน่านมข้าวที่กำลังทองแก่ ซึ่งบัดนี้ออกจะหาดูยากเสีย
แล้ว การพื้ทำขวัญข้าวก็เป็นแบบอินเดียนั้น แม้แต่คำบริกรรมเหล่านั้น ก็สอดถึงความรู้สึก
รับมาจากอินเดียนั้น ลักษณะเช่นนี้ไม่มีแก่คนไทยในดินแดนจีน ---- ๑๑๑

-
- ๑๐๘. พุทธทาส อินทปัญโญ โบราณคดีรอบอ่าวบ้านคอน ล.ค. หน้า ๘๗
 - ๑๑๐. พุทธทาส อินทปัญโญ โบราณคดีรอบอ่าวบ้านคอน ล.ค. หน้า ๘๗ - ๘๘
 - ๑๑๑. พุทธทาส อินทปัญโญ โบราณคดีรอบอ่าวบ้านคอน ล.ค. หน้า ๘๕

โกชน

เมืองไชยามีชื่อเรื่องโกชนมาแต่โบราณ นับตั้งแต่สมัยศรีวิชัยแล้วก็ได้กิตติ-
ศัพท์เลื่องลือไปไกลว่าโกชนไชยามีพินสงรายนัก ราคาซื้อขายโกชนแต่ละตัวแพงนักแล้ว
คือมีราคาตั้งแต่ ๕๐๐ - ๕,๐๐๐ บาท แล้วแต่โกตัวนั้น ๆ จะมีข้อแคไหน ชาวเมือง
ครั้งเคยมาซื้อเอาไปควยราคาสูงลิ่ว ชาวไชยานิยมโกชนพอกับชกมวย และยังสืบมา
จนทุกวันนี้ จนถึงขนาดมีพระพุทธรูปสมัยทวารวดีองค์หนึ่งอยู่ที่วัดเวณ ชาวบ้านเรียก
พ้อตาเขียว เป็นเจ้าพ้อสำหรับขนานของพวกชนโก นอกจากนี้ยังมีรูปดินเผาเป็นตุ๊ก-
ตารูปเด็กมือหนึ่งอมมือง มือหนึ่งอมโก เรียกกันว่าเจ้ามรรคผล คือตุ๊กตาดำรงถวาย
แกบบรชงมูษนะโกมาแก้ว^{๑๑๒}

มวย

ในบรรดาหัวเมืองปักษ์ใต้สมัยโบราณ เห็นจะไม่มีหัวเมืองใดมีชื่อทางหมัด
มวยเท่าเมืองไชยา ชื่อเสียงของมวยไชยาจึงเป็นที่รู้จักด้าวซวักกันอยู่เสมอ ความ
มีชื่อทางหมัดมวยนี้กิตติศัพท์ทราบไปถึงพระกรรมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว ถึงกับโปรดเรียกให้มวยไชยาเข้าไปทูลขอให้ทอดพระเนตรหน้าพระที่นั่งที่กรุงเทพ ฯ
ทรงพระราชทานรางวัลแล้วตั้งบรรดาศักดิ์ให้เป็นนาย " หมื่นมวยมีชื่อ " คือนายปลอง
จำนงค์ทอง อยู่บ้านหัวงัว ตำบลเดิมด ซึ่งเมื่อแก่แล้วก็ยังได้เป็นครูมวยถ่ายทอด
วิชาให้ลูกหลานอีก นักมวยไชยาที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๑๕) ได้แก่ นาย
หืด แก้วแมน อายุ ๔๓ ปี บ้านอยู่ข้างวัดคอนพต เคยเป็นนักมวยมีชื่อคนหนึ่งไม่เคย
แพ้ใครเลยจนเด็กคอยมวย หัดมวยจากบิดาซึ่งเป็นนักมวยมีชื่อก่อนด้วย ---

มวยสมัยโบราณยังไม่มึนเมา ใช้ค้ายพันมือแทนโดยขวันให้เส้นค้ายเขม็งเป็น
เกลียวแน่นอย่างกับเกลียวเชือกหรือกบทย ฉะนั้นค้ายจึงมีความเหนียวและคม

๑๑๒. ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ ค.ค. หน้า ๘๑ - ๘๖

ถ้าคอยดูเนื้อเดียว ๆ ก็มักได้เลือดหรือไคเนล ลางครั้งมีความรู้สึกเหมือนกับเนื้อผิว-
หนังจะหลุดลอกตามหมัดไปที่เดียว นักมวยโบราณจึงมักต้องมีคาถาอาคมไว้ป้องกันตัว
สามารถแตกเป้าไปไหนก็แตกหายได้ เชื่อคนยุคโบราณเร็วทันใจ หรือไม่มีแผลเลย

สนามมวยก็ใช้สนามกลางคืนมีเือกกันเป็นวงกลม กติกาการคอยแบ่งออก
เป็น ๓ ยก ยกละราว ๕ นาที หยุดพัก ๒ นาที มีนาฬิกาจับเวลา คอยครั้งหนึ่ง
ราว ๕ - ๑๐ คู่ มีกรรมการห้ามเป็นกลาง การให้คะแนนไม่เหมือนปัจจุบัน กล่าว
คือไม่มีการให้ชนะคะแนน มีแต่ชนะ หรือนอกเอาทักันไปเลย คือถ้าถูกคอยล้มนี้ ๑๐
ไม่ลุกก็ถือเป็นแพ้ หรือถ้าต่อสู้ไม่ครบ ๓ ยกก็ถือเป็นแพ้ การจับแพ้ถือแผลแตกเป็นสำคัญ
ถ้าทั้งคู่คอยกันครบ ๓ ยก ทำอะไรกันไม่ได้ ก็ถือเป็นเสมอกันไป ๑๑๓

(๔) สถานที่ตั้งเมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยที่ไชยา

เรื่องของเมืองไชยาในประวัติศาสตร์มีอยู่มากมาย ผู้สนใจจะศึกษาได้จาก
หนังสือประวัติศาสตร์ใหม่ๆ และจารึก ทำนันทางพุทธศาสนาในศรีลังกาพระภิกษุได้
แต่งตำนานเอาไว้มากมาย เกี่ยวกับสุวรรณปุระ (ไชยา) และธรรมราชปุระ
(นครศรีธรรมราช) แต่เนื่องจากสมัยหนึ่งนักเขียนประวัติศาสตร์ เอาสุวรรณทวีป
สุวรรณปุระ ไปไว้ที่เกาะสุมาตรา จึงไม่สามารถเขียนประวัติศาสตร์ให้ลงรอยได้

เมืองไชยาโบราณ เคยเป็นที่ตั้งศูนย์กลางการปกครองหลายยุค คำว่า
สุวรรณปุระ สุวรรณทวีป ซาบา ซะวา ซาบาก ซีหส์สุคซี สัมสุคซี หมายถึงเมือง
โบราณที่ไชยา และบางคราวหมายถึงเมืองโบราณที่นครศรีธรรมราช เพราะสองเมือง
นี้ ผลิตเปลี่ยนกันทำหน้าที่ศูนย์กลางการปกครองตลอดเวลาในประวัติศาสตร์ นักประวัติ
ศาสตร์ถือเอาร่องรอยทางศิลปะ มาประกอบการศึกษาประวัติศาสตร์ ที่ไชยามีศิลปะ
สมัย พ.ศ. ๑๖๐๐ - ๑๓๐๐ มากกว่าที่ใดๆ ต่อจากนั้นศูนย์กลางด้านศิลปะไปอยู่ที่
บรมพุทโธ ในเกาะชวา ประมาณ พ.ศ. ๑๖๐๐ - ๑๘๐๐ ไชยาก็กลับมีศิลปะมากมาย

อีกยุคหนึ่ง ประมาณ พ.ศ. ๑๕๐๐ - ๑๕๕๐ ไชยามีศิลปะพระศิลาแดงแบบไชยาอีกยุคหนึ่ง^{๑๑๔}

ชั้นโหรี หรือ ชัมมุกชี

จดหมายเหตุจีนกล่าวถึงอาณาจักรชัมมุกชี ตลอดเวลาที่อาหรับกล่าวถึง ชาวากะ หรือจาริกอินเดียโตกล่าวถึงชวกะหรือชาวกะ พิจารณาแล้วคำว่า ชั้นโหรี นี้ก็คืออักษร ที่เป็นหลักว่า ชะ-วะ-ชะ มีทางที่จะเป็นชวกะอยู่บ้าง และตรงกับอาหรับอีกคำหนึ่งว่า ชาวาชะ (พุกับ แพนกันโค) ส่วนชาวะกะ ของอาหรับนั้นใคร ๆ ก็เห็นได้ว่าตรงกับ ชาวกะ หรือ ชวกะ ของจาริกอินเดียได้โดยไม่น่าจะสงสัย วงการโบราณคดีส่วนมากก็ รับรองในเรื่องนี้ จึงได้อาเรื่องราวเกี่ยวกับชัมมุกชีของจีน ชาวากะ ของอาหรับ และ ชาวะกะของอินเดียได้ เป็นเรื่องเดียวกัน และกายนุมุทาร์ ได้ชื่อ ชัม-มุก-ชี ที่รอบอ่าว บ้านคอนมีไชยาเป็นราชธานี-----๑๑๕

ว่าควยไศเลนทร

กายนุมุทาร์ ก็มีแต่ คร. ควอริทซ์เวลด์ ที่กลายเป็นอันลงไประยะไปว่าไชยาเป็นที่ตั้งศูนย์กลาง อำนาจของราชวงศ์ไศเลนทร คนอื่นกล่าวชี้เพียงที่ ๆ พบศิลาจารึกหลักที่ ๒๓ (ซึ่งเป็น ปัญหาเรื่องที่พบ) บ้าง บนแหลมมลายูตอนเหนือบางท่านมองนั้นแต่เมื่อค้นกันทั่วไปแล้วบน แหลมมลายูนี้ว่ามีที่ใดบ้างที่มีร่องรอยแห่งความเคยเป็นราชธานีในสมัยศรีวิชัยตอนที่รุ่งเรือง อำนาจถึงกับปราบชวา สุมาตรา ลังกา และจามปาไคนั้น นักศึกษาส่วนมากยอมรับรอง ความที่ไชยาสมบูรณ์ด้วยลักษณะเช่นานี้^{๑๑๖}

ว่าควยซาบาก

ในจดหมายเหตุอาหรับทั้งสิ้น มีชื่อมหาราชแห่งซาบาก วงโบราณคดีเห็นพ้อง กันทั้งสองค่ายว่า ไคแก่พระเจ้ายาจาหรือราชาไศเลนทร หรือราชาแห่งชวกะแล้ว แต่จะเป็นพวกไหนเรียกย่อหมายถึงเรื่อง ๆ เดียวกัน ฉะนั้น คร. เวลด์ จึงได้กล่าว

๑๑๔. พุทธศาสนานิตยสาร ปีที่ ๔๘ เล่มที่ ๑ - ๒ ก.พ. - พ.ศ. ๒๕๒๓ หน้า ๖๔

๑๑๕. พุทธศาสนานิตยสาร อินทปัญญ โโบราณคดีรอบอ่าวบ้านคอน วารสารศรีวิชัย

๑๑๖. พุทธศาสนานิตยสาร อินทปัญญ ด.ค. หน้า ๑๑๓

พรรณาไปตามจดหมายเหต้อาหรับ ผู้ใดทองเหี่ยวมาถึงอาณาจักรของไศเลนทร และ
เรียกราชาไศเลนทรแห่งไชยวาท ราชานแห่งชาบาก ๑๑๗

นักโบราณคดีเขาถ้ำเรื่องศรีวิชัยกันอย่างไร

ตามที่ท่านผู้อ่านได้ทราบว่า นักโบราณคดีต่าง ๆ เขาถกเถียงเรื่องราวอันเกี่ยว
กับศรีวิชัยกันเรื่อย ๆ มาอย่างไรแล้ว จะรู้สึกสนุกและบางครั้งก็ซับซ้อนอย่างมากมายใน
ข้อที่ว่าคนชั้นที่ใดเรียกว่าศาสตราจารย์กันนี้ ก็มีอะไรแปลก ๆ อยู่เหมือนกัน เขา
ก็เป็น โกรซก็เป็น ฉะนั้นเราลองเรียงลำดับกันดูบ้างว่านักศึกษานี้ได้เคยถกเถียง
กันมาแล้วอย่างไร

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ (ค.ศ. ๑๙๑๘) ศาสตราจารย์เซเคส์ ผู้อ่านและแปล
ศิลาจารึก ไทพิมพ์โฆษณาเรื่องศรีวิชัย () เป็นคน
แรก จนทำให้ไคนามว่า " ผู้เชี่ยวชาญบอลให้เริ่มกลิ้ง " ในเรื่องเกี่ยวกับศรีวิชัยนี้
ท่านผู้นี้กล่าวว่า ราชธานีของกรุงศรีวิชัยอยู่ในเกาะสุมาตรา แถวเมืองปาล์มบังแล้ว
ครอบครองดินแดนขึ้นมาถึงบนแหลมมลายู ถึงเมืองไชยา เพราะที่ไชยามีสิ่งก่อสร้าง
และอื่น ๆ ในสมัยศรีวิชัยเป็นจำนวนมาก ทั้งกล่าวว่ากษัตริย์ที่ครองกรุงศรีวิชัยนั้นเป็น
วงศ์ไศเลนทร และว่ากษัตริย์ศรีวิชัยที่ออกชื่อในศิลาจารึกด้านหน้านั้น เป็นพวกเดียวกับ
กับพระเจ้าศรีมหาราช วงศ์ไศเลนทร ที่ออกชื่อถึงในศิลาจารึกด้านหลังของหลักเดียวกัน
รวมใจความที่สำคัญว่ากรุงศรีวิชัยอยู่ที่เกาะสุมาตรา ครอบแหลมมลายูขึ้นมาถึงไชยา
บางครั้งครองชวาด้วย ๑๑๘

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ (ค.ศ. ๑๙๑๙) ดร. กรอม และ ดร. วอเกล ได้เขียน
ข้อความเพื่อพิสูจน์ว่า สิ่งก่อสร้างอันงดงามใหญ่โต และมากมายในชวาภาคกลาง ซึ่ง
ในบัดนี้ถือกันว่าสร้างในยุคต่อมา ตามคำพิงชวาเองนั้นเป็นฝีมือของกษัตริย์ไศเลนทรแห่ง

๑๑๗. พุทธทาส อินทปัญโญ อ.ค. หน้า ๑๑๘

๑๑๘. พุทธทาส อินทปัญโญ อ.ค. หน้า ๑๐๘

เกาะสุมาตรา ตามที่เซเคสกล่าวนั่นเอง นับว่าเป็นการเพิ่มน้ำหนักให้แก่สมมติฐาน (Hypothesis) ตามที่เซเคสกล่าวไว้ว่าสุมาตราครองชวาด้วยนั้นมากขึ้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ (ค.ศ. ๑๙๒๒) ก็สามปีต่อมา ม. เพอร์มันด์ได้เขียนเรื่อง " อาณาจักรศรีวิชัยในสุมาตรา " มีข้อความรับสมอ้างในส่วนใหญ่ตามที่เซเคสให้ไว้แต่ก่อน นับว่าเป็นฝ่ายสนับสนุนเซเคส ๑๑๙

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๗๒ (ค.ศ. ๑๙๒๙) ดร. สตีทเตอร์ทิม ได้ "ฟาดเข้าให้ เป็นโป้งแรกแก่ความใหญ่โต อันลม ๆ แล้ง ๆ ของสุมาตรา " (ตามสำนวนที่ ดร. คอริทซ์ เวลด์ ใช้ struck the first blow at the supposed greatness of Sumatra) คอยการเขียนเรื่อง " เรื่องของชวาในประวัติศาสตร์สุมาตรา " ซึ่งมีใจความพอสรุปได้ว่า สุมาตราไม่มีอะไรมีแต่ป่า ส่วนชวามีอะไรมากเหมือนเมืองเทวดา ชวามีส่วนปกครองสุมาตราทางหาก นับว่าข้อความที่ ศาสตราจารย์เซเคสกล่าวว่ามีกรุงศรีวิชัยอยู่ที่สุมาตราและครอบครองชวาและแหลมมลายู ด้วยนั้น ได้มีผู้ปฏิเสธขึ้นแล้วในวงนักศึกษาของโลก หลังจากที่ได้เชื่อถือกันมาเป็นเวลานานถึง ๑๒ ปี จนทำให้เกิดคำร่ำขึ้นแม้ในประเทศไทยเราเองที่ถือความเป็นเช่นนั้น ของเกาะสุมาตรา

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ (ค.ศ. ๑๙๓๔) ศาสตราจารย์ อาร์.ซี. มซุมทาร์ ผู้ซึ่ง รู้กันว่าได้พยายามสอบสวนเรื่องนี้มาตั้งกว่า ๑๕ ปีกระทั่งลงทุนศึกษาภาษาฮอลันดาเอง เพื่ออ่านหลักฐานการขุดค้นและตรวจสอบซึ่งนักสำรวจชาวฮอลันดาทั้งหลายได้ทำกันไว้ อย่างมากมาย ได้เขียนบทความสองเรื่อง ขึ้นวิจารณ์หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของเซเคส อย่างรุนแรง รวมทั้งแนะนำถึงการแปลศิลาจารึกและจดหมายเหตุต่าง ๆ ไม่ตรงตามที่ ควรจะเป็นด้วย หลักเกณฑ์ที่ทานผู้นี้เสนอขึ้นมา มีว่า ๑๒๐

๑๑๙. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๑๐๔
๑๒๐. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๑๐๕

พระเจ้ากรุงศรีวิชัย ในจารึกหน้าแรกนั้น คนละพวกกับราชวงศ์ไศเลนทรแห่ง จารึกด้านหลัง (แน่นอนเดียวกัน) พระเจ้าไศเลนทรแห่งจารึกด้านหลัง นั้นแหละแย่งอำนาจของพระเจ้ากรุงศรีวิชัยไปในระยะเวลาอันสั้น หลังจากปีปรากฏในจารึกของพระเจ้ากรุงศรีวิชัยด้านหน้า คือปี พ.ศ. ๑๑๑๘ (หรือค.ศ. ๕๗๕) และว่าเรื่องราวอันใหญ่โตตามที่ปรากฏในจดหมายเหตุอาหรับต่าง ๆ ที่เซเชลส์นำไปได้ให้แก่พระเจ้ากรุงศรีวิชัย (ด้านหน้าแห่งจารึก) นั้น แท้เป็นเรื่องราวของราชวงศ์ไศเลนทรในด้านหลัง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือว่าเหตุการณ์อันใหญ่โตแห่งสมัยที่เรียกกันว่าสมัยศรีวิชัยนั้นเป็นเรื่องของราชวงศ์ไศเลนทรนี้ทั้งนั้น และมีราชธานีอยู่บนบก หน้าที่เกาะสุมาตราอันไม่มีหลักฐานอะไรเป็นที่พอใจ ทั้งที่ตรวจสอบกันอย่างทั่วถึงแล้วนั้นไม่ และยืนยันต่อไปว่า ปีค.ศ. ๗๘๖ วงศ์ไศเลนทรบนบกนี้ครอบครองชวา และนำศิลปกรรมต่าง ๆ ไปให้ชวา หน้าที่ชวาได้รับจากสุมาตราไม่ เพราะสุมาตราเองไม่มีอะไร ๆ ที่ชวามี แต่ชวามีอะไร ๆ เหนือสุมาตราอย่างที่จะเปรียบเทียบไม่ไหว มหาอำนาจที่มีราชธานีอยู่ในดินที่พบจารึกหลักที่ ๒๓ นั้น นั้นแหละคือที่พวกอาหรับเรียกว่า "มหาราชา แห่งชวาบะกะ" (ซึ่งตรงกับคำว่า ชวาบะ ในจารึกฝ่ายใต้) ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๙ ศรีวิชัยในสุมาตรา นั้น ถ้ามีจริงก็ชั่วเวลาเล็กน้อย และไม่ใช่วังศ์ไศเลนทร ซึ่งเซเชลส์เคยสำคัญว่าเป็นวงศ์เดียวกันกับพระเจ้ากรุงศรีวิชัยตามจารึกด้านหน้า (ประชุมจารึก ๒, น. ๙) แล้วต่อมาเปลี่ยนความเห็นอันนี้ไปบางส่วนในเมื่อเขียนเรื่อง "ทฤษฎีใหม่แห่งที่ตั้งอาณาจักรศรีวิชัย" เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๓๕ ๑๒๑

ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๔๗๘ (ค.ศ. ๑๙๓๕) ดร. ควอริทซ์ เวลส์ ได้ทำการสำรวจเส้นทางจากตะกั่วป่าถึงอ่าวบันคอน เวียงสระ นครศรีธรรมราช พัทลุง และอื่นๆ ทางภาคกลาง เพื่อค้นหารอยทางของวัฒนธรรมอินเดียที่ผ่านมา แล้วได้แสดงปรากฏการณ์กลางสมาคม รอยแฉล ยี่ออกกราฟิกส์ โซไซเอตี้ เมื่อปีนั้น และได้พิมพ์โฆษณาขอความที่พบใหม่ ซึ่งแย้งต่อสมมติฐานเดิม ๆ ไกลยิ่งไปกว่าของนุซุมฮาร์อีก มีใจความสำคัญดังต่อไปนี้.

๑๒๑. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๑๐๖

ชื่ออาณาจักรของราชวงศ์ไศเลนทร์ตั้งอยู่ก่อนแล้วบนแหลมมลายูตอนเหนือ ชื่อว่าอาณาจักรชวาเกาะมาแต่เดิม แล้วปราบรัฐศรีวิชัยในสุมาตราได้ รับเอาชื่อศรีวิชัยมาเป็นชื่ออาณาจักรของตน ดังที่ปรากฏในจารึกหลักที่ ๓๖ เมื่อปีพ.ศ. ๑๓๑๘ (หรือค.ศ. ๗๗๕) และมีนครหลวงอยู่ที่ไชยา

จักรภพหรือชาวเกาะของพวกไศเลนทร์นี้อาหรับเรียก ชาวเกาะ ตลอดอายุของจักรภพครองแหลมมลายูและบางเกาะในอินโดเนเซียอยู่ถึง ๖ ศตวรรษ

จากไชยา ไม่ใช่จากปาเล็มบังที่สุมาตราซึ่งคือปศุสถานอันน่ามหัศจรรย์ในชวา เช่นโบโรโบตุระ และอื่น ๆ ได้รับเอาแบบไป

ที่ไชยา มีร่องรอยแห่งความเป็นนครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัย คือโบราณวัตถุ และ โบราณสถานสมัยศรีวิชัยจำนวนมาก และสูงถึงชั้นราชสำนัก สุมาตราไม่มีสิ่งเหล่านี้ที่มีบ้างก็เป็นประเภทที่เพิ่งเกิดตอนหลัง เมื่อชาวปกครองสุมาตราแล้ว ๑๒๖

พระพิมพ์มหายานอังกคามแห่งสมัยศรีวิชัยนั้น เคลื่อนอยู่ตามถ้ำบนภาคเหนือของแหลม คือระหว่างไชยาถึงจังหวัดตรัง ไม่มีทางปลายแหลมหรือที่สุมาตราเลยซึ่งใคร ๆ ก็หวังที่จะพบบนเกาะสุมาตราบ้าง ถ้ามั่นเคยเป็นนครหลวงแห่งอาณาจักรอันเป็นที่ไหลออกของศิลปกรรมแบบศรีวิชัย

คำว่าไชยา คือคำสันสองคำว่า วิชะยะ และไมไกลจากไชยานั้นมีภูเขาชื่อศรีวิชะยะ คำว่า ศรีวิชะยะ ย่อยังเหลือเพียง ชะยะ ก็ทำนองเดียวกับที่คำว่า ชัน-โพ-ซี ของจีนย่อยังเหลือเพียง โพ-จี ๑๒๗

ในตอนสุดท้ายจะจบเรื่องนี้ กอริทซ์ เวลด์ ไก่เขียนไว้ทำนองเข้าเซคส์ ว่า " เซคส์หาดูทางที่จะอธิบายเหตุผลของการที่สุมาตราขาดแคลนหลักฐานทางโบราณคดี เช่น พระเจดีย์ เป็นต้น ว่าเป็นเพราะราชวงศ์ที่ครองสุมาตราในจารึกนอบ สร้างน้อย

๑๒๖. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๑๐๖
๑๒๗. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๑๐๗

เพราะไปมีว่ทำการค้าขายเสีย แล้วก็รัฐในตะวันออกแห่งสมัยศรีวิชัยนั้น รัฐไหนบ้าง
เล่าที่ไม่ใช่ประโยชน์อันใดมาจากการค้าไปในการสร้างสรรค์บูรณะราชธานี หรือสร้าง
วัดวาอาราม พวกกันตามจริงแล้ว นครหลวงแห่งจักรวคัพอันกว้างใหญ่มหึมา ซึ่งดำรงอยู่
ตั้งหลายศตวรรษ จนกระทั่งถึงศตวรรษที่ ๑๓ แห่งคริสต์ศักราชจะสูญหายไป โดยทิ้ง
ร่องรอยไว้เพียงสองสามชิ้น เช่นนั้นหรือ อีกอย่างหนึ่งไซยา ย่อมแสดงหลักฐานอยู่ทุกๆ
ทางแล้วว่าเคยเป็นนครชั้นราชธานี มีทศเมืองแนวนนาคลอบริเวณกว้างใหญ่ ถึงกระ
นั้นก็ยังถูกจัดให้เป็นจังหวัดขึ้นของปาเล็มบังที่สุมาตรา พร้อมกับนั้นจังหวัดขึ้น ของปาเล็ม-
บังพวกอื่น ๆ ซึ่งอยู่บนแหลมมลายูตอนที่เป็นเขตของอังกฤษในบัดนี้ ซึ่งใคร ๆ ก็เห็นได้
ว่ามันอยู่ใกล้ปาเล็มบังยิ่งกว่าไซยานั้นมันกลับไม่แสดงนิมิตอะไร เช่นที่ไซยาแสดงเลย"

คำกล่าวของควอริทซ์ เวลส์ เช่นนี้มีผลถึงกับทำให้เกิดมีประโยคขำ ๆ ขึ้น
ประโยคหนึ่งโนบบทความเรื่อง " ทฤษฎีใหม่แห่งที่ตั้งอาณาจักรศรีวิชัย " ของเซเคส์ว่า
" เป็นความจริงที่ว่า โบราณวัตถุของปาเล็มบังนั้นบัดนี้ยังมีไม่มากนัก แม้จะได้มีการ
ค้นกันอีก เป็อเร็ว ๆ นี้ก็ตาม หากจะมีอยู่ที่นั่นมาก ก็แต่ความเขลาของ ดร. เวลส์
เท่านั้นเอง " ๑๒๔

มาในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ หรือ ค.ศ. ๑๙๓๘ นี้ ดร. รียินาล เลอเม ได้เขียน
ข้อความอันเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในหนังสือ Buddhist Art in Siam หน้า ๓๘ ว่า
" เซเคส์ กำหนดนครหลวงแห่งอาณาจักรศรีวิชัยลงที่ปาเล็มบัง ในเกาะสุมาตรา และ
รับรองมติดันนั้นกันแพร่หลาย ทั้งที่ข้าพเจ้าเองพิจารณาหลักฐานในเรื่องนี้อยู่เสมอ รู้สึก
ว่าเป็นหลักฐานที่อ่อน และเบ็ดเตล็ดของข้าพเจ้าเองเป็นกลางไว้ในกรณีนี้ " ข้อนี้แสดง
ว่าแม้เรื่องราวอันเกี่ยวกับอาณาจักรอันใหญ่โตนั้น จะถูกถกเถียงกันมาถึง ๒๐ ปี แล้วก็
ตาม ก็ยังมีนักศึกษาพวกหนึ่ง รวมทั้ง ดร. เลอเม ควบ ทำการเปิดความคิดความเห็น
ของตนเป็นกลางไว้ก่อน แม้ศาสตราจารย์นักกันตะ ศาสตราจารย์ผู้เขียนเรื่อง "ศรีวิชัย"

อีกในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ (ค.ศ. ๑๙๑๐) อย่างละเอียดคืบคาวลงในวารสาร เลอติโคล ฟรังแซร์ ที่ยานอย ก็ไม่วายที่จะกล่าวว่า "ยังมีมุกและแง่ที่จะถกเถียงกันอีกเป็นอันมากในประวัติศาสตร์อินเดีย ภาคที่เพิ่งจะค้นพบนี้และถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องรวบรวมเรื่องเก่าที่คนใดมากมายนี้ ใส่กรูเข้าไว้ที่แยกเรื่องที่แน่นอนและยอมรับรองกันไว้แล้วต่างหาก จากเรื่องที่ยังเป็นปัญหา และจะเป็นการฉลาดยิ่งขึ้นอีก ถ้าได้หมายเหตุไว้ให้ชัดว่าเป็นเรื่องที่ยังสงสัยแล้วเสนอขอความที่ยังมีคัมภีร์นั้นทั้งคุณ ๆ ให้แก่นักศึกษาชาวอินเดียซึ่งมีบางคนไม่อยู่ในฐานะที่จะอ่านข้อวินิจฉัยเดิม ๆ ซึ่งมีอยู่ในหนังสือเล่มและหนังสือรายคาบ ในภาษาฮินดีและภาษาฝรั่งเศส "ฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่า เรื่องอันเกี่ยวกับสมัยศรีวิชัยนั้น ยังเป็นเรื่องที่เปิดกว้างไว้สำหรับผู้สนใจทั่ว ๆ ไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่อาศัยอยู่รอบอ่าวบ้านคอน อันเป็นถิ่นที่พบโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัยนี้มากกว่าถิ่นไหนทั้งหมดบนแหลมมลายู และแถบเกาะสุมาตราด้วย

ข้อความเก่าที่กล่าวมาแล้วข้างบนนั้นทำให้เราเห็นได้ว่านักโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกัน เรื่องศรีวิชัยนี้ ได้แบ่งออกเป็นสองค่าย ค่ายหนึ่งถือมติว่าราชธานีแห่งอาณาจักรศรีวิชัยอยู่ที่ปาเล็มบังในสุมาตรา อีกค่ายหนึ่งถือว่าอยู่บนบกรอบ ๆ อ่าวบ้านคอนตรงที่พบหลักศิลาจารึกหลักที่ ๒๓ แห่งใดแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะ คอวริช เวลส์ระบุที่ไชยา^{๑๒๕}

ศาสตราจารย์มาจุมดาร์ (Majumdar) ชาวอินเดีย เป็นผู้แรกที่คิดแยกจารึกสองคาน ณ หลักศิลาวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช (หรือไชยา) ออกจากกัน ทำให้เห็นว่าทฤษฎีที่กล่าวว่า กษัตริย์ราชวงศ์ไศเลนทร์ได้ขึ้นครองราชอาณาจักรศรีวิชัยมาตั้งแต่ พ.ศ. ๑๓๑๘ นั้นไม่เป็นความจริง นอกจากนี้ท่านยังแนะไว้ด้วยว่าแหล่งเดิมของราชวงศ์ไศเลนทร์อาจอยู่บนแหลมมลายูซึ่งเป็นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีในปัจจุบันก็ได้ เพราะสถานที่แห่งนั้นได้ค้นพบร่องรอยทางโบราณคดีในพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๔ เป็นจำนวนมาก ^{๑๒๖}

๑๒๕. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๑๐๘

๑๒๖. สุภัทรทิศ ศิษกุล, สถาปนการณภาคเอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ. ๑๘๐๐, บทความเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย กรมศิลปากร, ๒๕๒๐ หน้า ๘๘ - ๘๙

หลักฐานเท่าที่ทราบกันในปัจจุบัน เกาะชวาคงไม่ใช่ประเทศดั้งเดิมของราชวงศ์ไศเลนทร์ แต่เป็นสถานที่ซึ่งราชวงศ์นี้ได้แสดงตนขึ้นเป็นครั้งแรกบนหมู่เกาะอินโดนีเซีย เราได้เห็นมาแล้วว่าราชวงศ์ไศเลนทร์พยายามอ้างตนว่าเกี่ยวข้องกับ "กษัตริย์แห่งภูเขาศา" ของอาณาจักรชุนัน เหตุนี้เมื่ออาณาจักรชุนันล่มจมแล้ว เชื้อสายของพระราชานแห่งอาณาจักรชุนัน คือ ราชวงศ์ไศเลนทร์ก็อาจมาตั้งรกรากอยู่ที่เมืองไซยา ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประเทศไทยก่อน ต่อจากนั้นจึงลงไปอยู่ที่เกาะชวาคได้ ๑๒๗

๓. ศรีวิชัยยุครุ่งเรืองและยุคเสื่อม

นอกจากอาณาจักรศรีวิชัยจะเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา เพราะพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดคในต่างประเทศขณะนั้นแล้ว อาณาจักรนี้ยังรุ่งเรืองด้วยแสนยานุภาพดังปรากฏในจารึกที่อยู่บ่อยครั้ง..... จากบันทึกของพ่อค้าชาวอาหรับได้เขียนเอาไว้ว่า

กษัตริย์องค์หนึ่งของอาณาจักรศรีวิชัยได้ยกกองทัพไปปราบปรามประเทศกัมพูชาได้สำเร็จหลังจากนั้นอีกเล็กน้อยเรื่องราวแสนยานุภาพของเจ้าชายแห่งศรีวิชัย ปรากฏในจารึกของอาณาจักรจามปาว่า ชีวกะอินปาเถื่อนได้ยกกองทัพขึ้นไปปล้นอาหารจนชาวจามต้องเอาศิวลึงค์ไปแลกเปลี่ยนถ่ายคืน และมุขลึงค์ฝีมือช่างจามนี้ได้เคยมีผู้พบที่ตำบลหนองหวาย อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้เราเชื่อว่า อาณาจักรศรีวิชัยได้แผ่อำนาจขึ้นไปรุกรานพวกจามจริง ๑๒๘

ในท้องที่ภาคใต้ของประเทศไทยนั้นนอกจากมุขลึงค์แบบจามแล้ว ยังมีสถาปัตยกรรมแบบจามอีกหลายแห่ง เหลือซากสลักหักพังอยู่ในขณะนี้ เป็นต้นว่าที่วัดหัวเวียง อำเภอไชยา เป็นต้น อันเป็นหลักฐานชี้ให้เราเห็นอย่างชัดเจนว่า ชาวจัมปาและชาวศรีวิชัยได้มีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิด จนเป็นเหตุให้ชาวจาม ซึ่งถ้าไม่เป็นเชลยก็คงเป็น

๑๒๗. สุภัทรทิศ กิศกุล ล.ค. หน้า ๘๘

๑๒๘. นิคม มุสิกคามะ ล.ค. หน้า ๑๓๘ - ๑๔๐

หน่วยสันติภาพโลกก่อสร้างศาสนสถานต่าง ๆ เอาไว้ จึงปรากฏเหลืออยู่ จนกระทั่งบัดนี้ และไม่ต้องสงสัยเลยว่าชีวกะอันปรากฏในจารึกเมืองจัมปาศักดิ์เวลานั้นคือชาวศรีวิชัย ในดินแดนตอนเหนือของแหลมมลายู นั้นเอง ๑๒๘

๓. ยุครุ่งเรืองของไชยาสมัยศรีวิชัย
รัชกาลที่ ๑

กรุงศรีโพธิ กรุงปาดลียุตร ที่เมืองไชยา
เริ่มรุ่งเรือง ในรัชกาล ที่ ๑ (พ.ศ. ๑๒๐๐ - ๑๒๕๕)

ตามตำนานมหาโพธิวงศ์ มีว่าเจ้าชายสมิทรลูกหลานของพระเจ้าอโศกได้นำกิ่งพระศรีมหาโพธิ มาปลูกขึ้นไว้กรุงสุวรรณปุระ และกรุงธรรมราชปุระคือที่ไชยา และนครศรีธรรมราชในบทที่ ๓ นครที่ไชยจึงได้ชื่อว่านครโพธิ ต่อมา จึงเป็นกรุงศรีโพธิ (ชื่อลือชุกชี) มีชื่อ ชีหลี ชุกชี อยู่ในบันทึกพงศาวดารจีนมากมาย นอกจากคำว่า ศรีโพธิ หมายถึงต้นพระศรีมหาโพธิแล้วยังมีความหมายถึง การตรัสรู้ การมีชีวิตอยู่ โดยอยู่เหนือความทุกข์ทางโลกได้ ในยุคหลัง คำนี้ได้เปลี่ยนเป็น สัมโพธิ แปลว่า ตรัสรู้พร้อมมีใบโพธิ เป็นสัญลักษณ์ด้วย (โปรดดูใบโพธิ์ที่หน้าเกตุมาลา ของพระนาคปรกที่ไชยา) หมายความว่าจักรวรรดิศรีโพธิ และจักรวรรดิ สัมโพธิ นี้พุทธศาสนารุ่งเรืองสูงสุดตลอดเวลา (พ.ศ. ๑๒๐๐ - ๑๕๕๐)

มีคำว่า ชีหลี ชุกชี และ สัม ชุกชี อยู่ในบันทึกพงศาวดารจีนมากประมาณ ร้อยแห่ง มากกว่า คำว่า สัม-โพ-ดิ้ง ตามพรดิ้งค์หลายสิบเท่า

เมืองไชยาโบราณสมัยพ.ศ. ๑๒๐๐ - ๑๒๓๐ เป็นเมืองท่าชื่อว่านครโพธิ จีนเรียกว่าชุกชี พอถึงประมาณ พ.ศ. ๑๒๓๐ เมืองนี้รุ่งเรืองขึ้นเป็นศูนย์กลางของบรรดาบ้านเมืองประมาณสิบนคร ในคาบสมุทรมลายู บรรดาพระราชเจ้าครองนครทั้งหลายได้ยกย่องพระเจ้ากรุงศรีโพธิ ขึ้นเป็นพระมหाराชเจ้า ชื่อ ชุกชี มีคำว่า ชีหลี เพิ่มเข้าข้างหน้า เป็น ชีหลีชุกชี.

ในรัชกาลที่ ๑ ของกรุงศรีโพธิ เมื่อ พ.ศ. ๑๖๑๔ พระภิกษุจีนชื่อ อี้จิง ได้
มายังนครโพธิ์นี้ ๑๓๐

---- ในปัจจุบันนี้นักประวัติศาสตร์ยังไม่สามารถออกพระนามพระเจ้ากรุงศรีโพธิ
รัชกาลที่ ๑ ให้ชัดเจนได้ บันทึกพงศาวดารจีน พ.ศ. ๑๖๓๓ ออกพระนามในภาษาจีนว่า
โห-มิโต ฝรั่งท่านหนึ่งว่า คือ หริมิตร (มิตรของพระหริ) เมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว
มีผู้สร้างพระโพธิสัตว์ ปัทมปาณี ถัดคอกบัว อุทิศถวาย เมื่อ พ.ศ. ๑๓๑๘ พระวิษณุ
รัชกาลที่ ๓ ได้เชิญพระโพธิสัตว์ปัทมปาณี อุทิศให้พระอัยกา เข้าประดิษฐานไว้ในปราสาท
หินหลังที่หนึ่ง

รัชกาลที่ ๒

กรุงศรีโพธิ กรุงปาศสีบุตร ที่เมืองไชยา

ในรัชกาลที่ ๒ รัชกาลพระอินทรบรมเทพะ

พ.ศ. ๑๖๔๕ - ๑๖๗๐

เมืองไชยาโบราณ สมัยประมาณ พ.ศ. ๑๖๔๕ - ๑๖๗๐ รุ่งเรืองขึ้นมา
ราษฎรถวายพระนาม พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๒ ว่า พระอินทร์ พระอินทรบรมเทพ
เพราะว่า พระองค์เป็นกษัตริย์ทรงธรรม สมกับเป็นลูกหลานสืบเชื้อสายพระเจ้าศรีธรรมมา-
โศก แห่งกรุงปาศสีบุตร ในอินเดีย, พระองค์สามารถทำบ้านเมืองที่ "เป็นสวรรค์แท้
ไชร" คนเขาถึงธรรมะโดยทั่วไป ๑๓๑

พระบรมราชาไชยา ได้สร้างขึ้นตนรัชกาลที่สองนี้ เพื่ออุทิศแก่ความทรงธรรม
ของพระมหากษัตริย์รัชกาลที่หนึ่ง สี่ยอดสี่มุม ของพระบรมราชาหมายถึง อริยสัจสี่ ตอน
บนมียอดชั้นละแปดยอดเป็นสามชั้น หมายถึงมรรคมีองค์แปด ยอดสุดหมายถึงนิพพานธรรม
อันสูงสุด พระบรมราชาไชยาเป็นสัญลักษณ์ของชาวพุทธโบราณ เพื่อแสดงออกว่า ณ ที่นี้

๑๓๐. วารสารพุทธศาสนานา ปีที่ ๔๘ เล่ม ๑ - ๒ กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๖๓ หน้า ๗ - ๘

๑๓๑. วารสารพุทธศาสนานา ล.ค. หน้า ๑๖ - ๑๗

เคยมีพระมหากษัตริย์ทั้งธรรม พระองค์อรุณรังษี ปฏิบัติในมรรคมีองค์แปด และบรรล
พระนิพพาน สามารถเป็นพระโพธิสัตว์ ปฏิบัติไปพลาง ครองบ้านเมืองไปพลาง ทำ
บ้านเมืองให้เป็นบ้านเมืองที่ ราษฎรล้วนถึงธรรมด้วยกันทั้งสิ้น. ๑๓๒

รัชกาลที่ ๓

กรุงศรีโพธิ กรุงปาศสิบุตร ที่เมืองไชยา

ในรัชกาลที่ ๓ พระวิษณุกรรมเทพบุตร

พ.ศ. ๑๗๗๐ - ๑๗๗๕

ในรัชกาลที่ ๓ กรุงศรีโพธิรุ่งเรืองที่สุด ปรากฏตามบันทึกพงศาวดารจีนว่า
กรุงศรีโพธิได้ส่งราชทูตไปถวายบังคมพระเจ้ายู๋จื้อหลายครั้ง ใน พ.ศ. ๑๗๕๕ กง
แห่งกรุงซีหนี่ ซู่ตี พระนามลิ่วเต็ง วิ่ง ได้รับพระราชทานตราตั้ง เป็นพินออง และ
พระราชทานยศทางทหารให้เป็นนายทหารเอกในพระเจ้ายู๋จื้อ ตำแหน่ง ยูชิน วูไว
คาเจียงกุน-----

พระนาม ลิงเต็ง - วิ่ง มีผู้แปลว่า รุทรวีกรม ส่วนพระนามวิษณุ นั้นมีมาตั้งแต่
ยังเป็นเทพบุตร ในจารึกกรุงศรีวิชัย พ.ศ. ๑๓๑๘ ถวายพระนามพระองค์ว่า
ศรีวิชัยนทรราชา ศรีวิชัยยศวรภูบดี ศรีวิชัยนฤบดี ในคานหลังยังบอกไว้ว่าองค์พระ-
ศรีวิชัยนทรราชา คานหน้านั้นเรียกกันทั่วไปว่า พระวิษณุ เพราะว่าพระองค์มีชัยชนะ
ไปทุกหนทุกแห่ง, และเมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว มีผู้สร้างพระโพธิสัตว์มีอัญชุธรีอุทิศถวาย
เป็นพระโพธิสัตว์มีสิกร คือพระโพธิสัตว์เมืองไชยาองค์เล็ก มีมงกุฎครอบสมบูรณ์ มีเครื่อง
ประดับวิจิตรกว่าพระโพธิสัตว์วัชรปาดิ อธิศให้พระอินทร์ -----๑๓๓

๑๓๒. วารสารพุทธศาสตร์ ด.ค. หน้า ๑๒

๑๓๓. วารสารพุทธศาสตร์ ด.ค. หน้า ๓๐

จารึกกรุงศรีวิชัยพบที่หลักเมือง ริมวัดเวียงไชยา พ.ศ. ๑๓๑๘ ระบุว่า
พระวิษณุ ไห้สร้างปราสาทอิฐไวสามปราสาท ปราสาทหลังที่หนึ่งคือปราสาทอิฐ ตรงที่
ตั้งวิหารวัดเวียง ประดิษฐานพระโพธิสัตว์ภัทรมุณี ปราสาทอิฐหลังที่สอง คือปราสาท
อิฐวัดหลง ประดิษฐานพระพุทธรูปมารวิชัย ปราสาทอิฐหลังที่สาม คือปราสาทอิฐวัดแก้ว
ประดิษฐานพระโพธิสัตว์วัชรปาณี ๑๓๔

กรุงสัมิโพธิ์ที่ไชยา

รุ่งเรืองสูงสุดขึ้นมาอีกในรัชกาล

พระเจ้าสมรวิชัยคองค พ.ศ. ๑๕๘๗ - ๑๖๓๓

ในตอนก่อนรัชกาลพระเจ้าสมรวิชัยคองค กรุงสัมิโพธิ์ตลอดถึงเมืองบริวารทั้ง
หมด เช่นเมืองคามพริงค์ กตาทะ ซึ่งเป็นเมืองท่าค้าขายที่ใหญ่โตสมัยนั้น ได้ตกไป
เป็นเมืองขึ้นของพระเจ้าราเชนทร์โจทะทั้งสิ้น การตกไปเป็นเมืองขึ้นเขาตลอดเวลา
ยี่สิบปี ทำให้ประชาชนและเจ้าครองนครทั้งหลาย มีความสามัคคีกันรู้ว่าควรจะปฏิบัติต่อก
กันอย่างไร เมื่อคราวกบฏบ้านเมืองก็สามารถช่วยกัน กบฏบ้านเมืองขึ้นมาได้ทันที ในปลาย
รัชกาลพระเจ้าสมรวิชัยคองค กรุงสัมิโพธิ์ ได้กลายเป็นศูนย์กลางของจักรวรรดิ อัน
ประกอบด้วย ลังกา ปาณัมภ์ และโจทะ มาเป็นรัฐในอุปถัมภ์ของพระเจ้าสมรวิชัยคองค
นับว่ารุ่งเรืองกว้างขวาง ยิ่งกว่าครั้งใด ๆ ๑๓๕

----- ในสมัยพุทธศาสนารุ่งเรืองในไชยา พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่สร้าง
อุทิศฉลองพระองค์พระมหากษัตริย์ที่ล่วงลับไปแล้ว มีพระพุทธรูปพระพุทธรูปเจ้า อมิตาภะ
หน้ามงกุฎ ตั้งแต่ในรัชกาลพระเจ้าสมรวิชัยคองค เป็นต้นมาทางไชยา เลิกศติมหายาน
มาสร้างพระพุทธรูปฉลองพระองค์พระมหากษัตริย์ตามแบบเถรวาท, เช่นพระพุทธรูปนาคปรก
วัดเวียง มีใบโพธิ์ หน้าเกตุมาลา อุทิศแด่พระราชมาราวิชัยคองค พระนาคปรกวัดเวียง
นี้ มีศิลปะลังกาและศิลปะอุททอง ส่วนใบโพธิ์ เป็นศิลปะของไชยาโดยเฉพาะ

๑๓๔. วารสารพุทธศาสนา ล.ค. หน้า ๓๑

๑๓๕. วารสารพุทธศาสนาปีที่ ๕๘ เดิม ๑-๒ กุมภาพันธ์-พฤษภาคม ๒๕๒๔ หน้า ๖๔

นอกจากพระพุทธรูปนาคปรกมีใบโพธิ์แล้ว ที่ไชยายังมีเศียรลดาขนาดใหญ่ มีใบโพธิ์ และพระพุทธรูปยุคเดียวกัน มีใบโพธิ์อีกหลายองค์ (ดูหนังสือด้านศิลปะ สกุลมีใบโพธิ์ที่ไชยา) ๑๓๖

พุทธศาสนา ปีที่ ๔๕ เล่ม ๑ - ๒ ก.พ. - พ.ค. ๒๕๒๔

กรุงสัมโพธิ์ที่ไชยา เจริณสูงสุดอีกครั้ง
ในปลายรัชกาลมหาราชสมรวิชโยตุงค์ และในรัชกาล
มหาราชมาณาภรณ์ (พ.ศ. ๑๖๓๓ -----)

พระมหาราชสมรวิชโยตุงค์ สวรรคต ใน พ.ศ. ๑๖๓๓ พระโอรส พระนาม เจ้าชายมาณาภรณ์ ผู้สามารถบงการการสืบราชบัลลังก์กรุงโจพะ ได้สืบราชสมบัติ ในปลายรัชกาลมหาราชสมรวิชโยตุงค์ และตลอดรัชกาลมหาราชมาณาภรณ์ กรุงสัมโพธิ์ที่ไชยา มีพุทธศาสนารุ่งเรืองตามแบบเถรวาทเคร่งครัด มหายานแบบสร้างพระโพธิสัตว์ฉลองพระองค์ มาเปลี่ยนเป็นการสร้างพระพุทธรูปฉลองพระองค์เข้าแทนที่ ๑๓๗

กรุงสัมโพธิ์ที่ไชยา เปลี่ยนวัฒนธรรมพุทธศาสนาจากคติมหายานสร้างพระโพธิสัตว์ อุตีศแด่พระมหากษัตริย์ที่ล่วงลับไป มาเป็นแบบเถรวาทอย่างเคร่งครัดตามแบบลังกา คือสร้างพระพุทธรูปฉลองพระองค์อูติศแด่พระมหากษัตริย์ที่ล่วงลับไปแล้ว ในบันทึกของจีนว่า "พระราชของสัมสุคชี ทุกพระองค์ขึ้นเสวยราชย์ โปรดให้หล่อพระพุทธรูปทองคำฉลองพระองค์" กรุงสัมโพธิ์ที่ไชยา ได้เผยแพร่วัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบเถรวาท ได้แกกั้นแดนโจพะ ยังมีศิลปแบบสัมโพธิ์อยู่ในนาคะปะคัม ๑๓๘

พระมหาราชมาณาภรณ์ได้ส่งเสริมอักษรศาสตร์สันสกฤต, พระองค์เองเมื่อเห็นว่า คำนานสุวรรณปุระวงศ์ กล่าวถึงเรื่องราวกษัตริย์สายสุวรรณปุระ ได้แต่งไว้เพียง

-
๑๓๖. วารสารพุทธศาสนา ปีที่ ๔๕ เล่ม ๑ - ๒ กุมภาพันธ์-พฤษภาคม ๒๕๒๔ หน้า ๖๕
๑๓๗. วารสารพุทธศาสนา ปีที่ ๔๕ เล่ม ๑ - ๒ กุมภาพันธ์-พฤษภาคม ๒๕๒๔ หน้า ๗๑
๑๓๘. วารสารพุทธศาสนา ปีที่ ๔๕ ล.ค. หน้า ๗๒

ตอนต้น พระองค์จึงได้แต่งตั้งท่านสุวรรณปุระวงศ์ขึ้นไว้ให้ครบบริบูรณ์ มาจนถึงรัชกาลของ พระองค์ ให้สกัดออกให้แพร่หลาย ทั้งในลังกาและดินแดนของพระองค์ ท่านานนี้มีต้นฉบับ อยู่ในลังกา ทำให้เราทราบพระนามและดินแดนของพระองค์ ท่านานนี้มีต้นฉบับอยู่ในลังกา ทำให้เราทราบพระนามและเหตุการณ์ เกี่ยวกับกษัตริย์สายสุวรรณปุระวงศ์ ครอง กรุงที่ไชยา และนครศรีธรรมราชอย่างละเอียด (ท่านานนี้แต่งไว้เป็นภาษาสันสกฤตมี อ่างถึงในหนังสือกรีกแอนต์ เมารยะ ของ ส.ปรนวิศตนะ อ่างท่านาน สุวรรณปุระวงศ์ มีรายละเอียดว่า พระเจ้าพินทุสาร พระเจ้าศรีธรรมมาโศก กรุงปาตลบุตร เป็นกษัตริย์ ตนวงศ์ ของราชวงศ์สุวรรณปุระ) ๑๓๘

หนังสือประวัติศาสตร์พุทธศาสนา สมัยศรีวิชัย หน้า ๑๘

โดยธรรมทาส พานิช ร.พ. แพร่พิทยา ๑๑๖ - ๑๑๘ วังบูรพา กรุงเทพฯ

พระธรรมมาโศกมหาราช ครองสุวรรณปุระ ที่ไชยา ส่งอนุชา

ไปครองปาเล็มบัง

----- หลังจากมหาราชจันทรภาณุ (๑๕) แล้ว ลูกหลานเป็นเพียงเจ้า ครองอยู่หลายองค์ มาถึง พระธรรมมาโศกมหาราช ครองสุวรรณปุระประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๐ - ๑๘๑๘ กษัตริย์ครองสุวรรณปุระ ได้ขึ้นเป็นมหาราชอีก และส่งอนุชาไปครอง ปาเล็มบัง แสดงว่าปาเล็มบัง เป็นรัฐในปกครองของสุวรรณปุระ ที่ไชยยังมีพระพุทธรูป ศิลาดลาง อันสวยงามเป็นแบบที่สร้างในสมัยธรรมมาโศกมหาราชของคนี้ (นักโบราณคดีว่า พระพุทธรูปเหล่านี้เป็นศิลปะสมัยพระบรมไตรโลกนาถ) ๑๔๐

ศิลปะสมัยพ.ศ. ๑๒๐๐ - ๑๔๐๐ ที่ไชยา มีพระบรมธาตุไชยา วัดแก้ว พระโพธิสัตว์สำคัญหรืออัญงคามสองพระองค์ (ปาเล็มบังไม่มีศิลปะสมัยเดียวกันเทียบเคียงได้ เลย) ไชยายังมีศิลปะสมัย พ.ศ. ๑๖๐๐ - ๑๘๐๐ มีพระนาคปรกสัมฤทธิ์ของพระเจ้า

๑๓๘ .วารสารพุทธศาสนา ปีที่ ๔๘ ล.ค. หน้า ๗๒

๑๔๐ ธรรมทาส พานิช ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาสมัยศรีวิชัย ร.พ.แพร่พิทยา หน้า๒๐

พ.ศ. ๑๑๕๐ พระเจ้ากรุงจีนแฉงราชทูตมาถวายบังคม พระเจ้าหลี่ ฟู โท เส
กรี - พุท - ฮี - สะ, แห่โคตมะ ที่กรุงเซี่ยะไท้ (นครศรี -
ธรรมราชหรือเวียงสระ)

ยุคศรีโพธิ พ.ศ. ๑๒๐๐ - ๑๓๖๕

พ.ศ. ๑๒๑๓-๑๒๖๕ พระเจ้าโหมโต ครองกรุงซีหลี่ มุกซี (ศรีโพธิ) ที่ไชยา

พ.ศ. ๑๒๕๓-๑๒๘๔ พระอินทรารมเทวะ ครองกรุงซีหลี่มุกซี สร้างพระบรมธาตุไชยา
สร้างพระแก้วมรกตในรัชกาลนี้

พ.ศ. ๑๒๘๔-๑๓๖๕ พระวิมลราช สร้างจารึกกรุงศรีวิชัย พร้อมถวายพระโพธิสัตว์วัชร -
ปราณี ที่ไชยา เริ่มสร้างบรมพุทโธที่เกาะชวาในรัชกาลนี้

ยุคสร้างพุททมนวล บรมพุทโธ พ.ศ. ๑๒๙๐ - ๑๓๗๘

พ.ศ. ๑๒๙๐-๑๓๒๕ พระวิมลราชไปเริ่มก่อการสร้างพระพุททมนวลบรมพุทโธ เพื่อเป็น
ศูนย์พุทธศาสนาแก่โลกส่วนนี้

พ.ศ. ๑๓๖๕-๑๓๓๓ พระอินทร์ (ธรรมาธิบดี) สร้างบรมพุทโธ ตอนกลางที่บรมพุทโธ

พ.ศ. ๑๓๓๓-๑๓๗๘ พระสมโรตวงศ์ สร้างบรมพุทโธสำเร็จ ส่งโอรสพระนามพาลบุตร
ไปครองสุวรรณทวีปที่ไชยา

ยุคเจ้าครองนคร พ.ศ. ๑๓๘๗ - ๑๔๐๐

พ.ศ. ๑๓๘๗ เจ้านครตามพรลิงก์ (โย - ลิง, โป - ลิง) ที่นครศรีธรรมราช
ส่งทูตไปถวายบังคม

พ.ศ. ๑๓๗๘-๑๔๑๓ สระเจ้าพาดบุตร ครองสุวรรณทวีปที่ไชยา

ยุคคัมโพธิ พ.ศ. ๑๔๐๐ - ๑๔๕๕

พ.ศ. ๑๔๘๗ -----

พ.ศ. ๑๔๗๓-๑๕๔๖ พระเจ้าจุฬามณีวรมเทวะ (เจ้าชายคุณาธารนพ) นครหลวงสองแห่ง
นครศรีธรรมราช และไชยา.

- พ.ศ. ๑๕๔๖-๑๕๖๗ พระเจ้ามาราวิชัยวงศ์ นครหลวงกรุงศรีวิชัยที่ไชยา และนครกตาหะ
ที่ไทรบุรี
- พ.ศ. ๑๕๖๗-๑๕๘๗ ถูกกองทัพโจฬะจากอินเดียโจมตีครอง ๒๐ ปี
- พ.ศ. ๑๕๘๗-๑๖๓๓ พระเจ้าสมรวิชัยวงศ์ นครหลวงที่สุวรรณปุระ ที่ไชยา
- พ.ศ. ๑๖๓๓ - พระเจ้ามาณาภรณ์ นครหลวงสุวรรณปุระที่ไชยา พระเจ้ามหา -
สถามปราพท์ นครหลวงสุวรรณปุระ ที่ไชยา พระเจ้าสุรยনারายณ์
นครหลวงสุวรรณปุระ ที่ไชยา พระเจ้าชัยโคปะ นครหลวงสุวรรณ -
ปุระ ที่ไชยา พระเจ้าปรัลัมภัสต์ นครหลวงสุวรรณปุระ ที่ไชยา
- พ.ศ. ๑๖๐๐-๑๗๔๐ พระเจ้าไตรโลกราช สร้างพระนาคปรก นครหลวงที่ไชยา โอรส
พระนามมาฆะ ไปครองกรุงโปโลนนูวะ พ.ศ. ๑๗๕๔ - ๑๗๗๔
- พ.ศ. ๑๗๗๓ พระเจ้าจันทรภาณุ ศรีธรรมราช ครองนครศรีธรรมราช เป็นอุปราช
ของพระเจ้ามาฆะ
- ประมาณ พ.ศ. ๑๗๘๘ พระเจ้ามาฆะมหาราชกลับจากลังกามาเป็นมหาราชสุวรรณปุระ และ
ออกผนวชจนสิ้นพระชนม์
- ประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๐ พระเจ้าจันทรภาณุ ขึ้นเป็นมหาราชส่งโอรสในตำแหน่งอุปราช
(จันทรภาณุ) ไปช่วยราชการสงครามในลังกา เพื่อยึดครองดินแดน
ของบรรพบุรุษไว้ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๑
- พ.ศ. ๑๘๑๖ พระเจ้าธรรมมาโคกมหาราช กรุงสุวรรณปุระ สร้างพระศิลาแดง
แบบไชยา ขึ้นเป็นจำนวนมาก
- พ.ศ. ๑๘๕๕ เจ้าชายเยปะไนนา หลานของพระเจ้าธรรมมาโคกมหาราช ได้รับ
เชิญไปครองลังกา เป็นพระเจ้าปราชรมพาหุที่ ๖ พระเจ้าปราชรม-
พาหุที่ ๖ ได้จารึกเรื่องราวเป็นประวัติศาสตร์กรุงสุวรรณปุระไว้เป็น
จำนวนมาก ๑๔๖

๔. ยุคเสื่อมของไชยาสมัยศรีวิชัย

เมืองไชยาเป็นศูนย์กลางการปกครอง ศิลป และ การพระศาสนาของอาณาจักรศรีวิชัยอยู่ไม่นานนัก เพราะในศตวรรษที่ ๑๖ ประวัติศาสตร์ของภาคใต้ปรากฏในพงศาวดารว่า พระเจ้าสุริยเดงเมืองนครศรีธรรมราช ได้ยกทัพขึ้นไปตีเมืองละโว้ คราวสงครามสามเสาระหว่าง หนีภูมัย ลพบุรี และนครศรีธรรมราช การที่พงศาวดารกล่าวถึงเจ้านายเมืองนครศรีธรรมราชนี้เองน่าจะเห็นว่า ในระยะเวลาดังกล่าวนั้น เมืองไชยาได้คอยอำนาจทางการเมืองลงแล้ว จนท้ายที่สุดตกอยู่ภายใต้การปกครอง หรือเป็นส่วนหนึ่งของเมืองนครศรีธรรมราช ๑๔๓

ราววงศ์ไศเลนทรแห่งอาณาจักรศรีวิชัยคงเป็นใหญ่ในดินแดนภาคใต้ของประเทศสืบต่อมาไม่นานนัก หลังจากนั้นดินแดนภาคใต้ทั้งหมดคงจะตกเป็นเมืองขึ้นของชาติอื่นซึ่งปรากฏในนามในจารึกปี พ.ศ. ๑๗๖๖ ที่ฐานพระพุทธรูปนาคปรกแบบศรีวิชัยว่า "ศักราช ๑๐๐๕ เถาะนักมัตร์ ขึ้น ๑ คำ เขกฐมาศ (เดือน ๗) วันพุธ ไหมหาเสนา-บคิตลาโน ผู้รักษาเมืองครนท อาราวนา มุรเตงศรีญาโน ให้ทำพระปติมานี้ สวาริคน้ำหนัก ๑ ภาระ ๒ คู่ละ ทองสัก (ที่ปิด) มีราคา ๑๐ ตำลึง สถาปนา (พระประติมานี้) ไหมหาราชทั้งปวงผู้มีศรัทธา อนุโมทนาและบูชานมัสการอยู่ที่นี้ เพื่อจะได้ถึงพระสร-เพชญญาณ-----" เราเชื่อว่าพระพุทธรูปองค์นี้หล่อขึ้นที่เมืองไชยา ถ้าเป็นเช่นนั้นจริงก็แสดงให้เห็นว่าในปี พ.ศ. ๑๗๖๖ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองอีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ อาณาจักรศรีวิชัยที่เมืองนครศรีธรรมราชคงหมดเชื้อสายศรีวิชัยแล้ว และดินแดนทางภาคใต้ทั้งหมด อาจตกอยู่ภายใต้การปกครองของพระเจ้า กัมรเตงอัญมหาราชศรีมัต-ไตรโลยราช ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์ใหม่ที่ได้กล่าวต่อไป ๑๔๔

๑๔๓. นิคม มุสิกะคามะ, บทความเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย ล.ค. หน้า ๑๔๔
๑๔๔. นิคม มุสิกะคามะ, บทความเกี่ยวกับประวัติพระธาตุ กรมศิลป์ หน้า ๑๔๖

----- หลังจากนั้นอีกเล็กน้อยได้มีจารึกเรื่องราวของภาคใต้ ของประเทศไทยอีกครั้ง
หนึ่งใน พ.ศ. ๑๙๗๓ ว่า

"พระเจ้าผู้ปกครองเมืองตามพรลิงค์ ทรงประพฤติประโยชน์แก่อุปลักษณ์พระ-
พุทธศาสนา พระองค์สืบเชื้อพระวงศ์มาจากพระวงศ์อันรุ่งเรือง คือปฐมวงศ์ มีรูปร่าง
งามเหมือนพระกามะอันมีรูปร่างงามราวพระจันทร์ ทรงฉลาดในนิติศาสตร์ เสมอด้วยเจ้า
ธรรมาโศกราช เป็นหัวหน้าของพระราชวงศ์ ---- ทรงพระนามศรีธรรมราช (ศรีสุวสติ)
พระเจ้าผู้ครองเมืองตามพรลิงค์ เป็นผู้อุปถัมภ์ตระกูลปฐมวงศ์ พระหัตถ์ของพระองค์มี
ฤทธิ์มีอำนาจ----- ด้วยอำนาจแห่งบุญกุศล ซึ่งพระองค์ได้ทำต่อมนุษย์ทั้งปวง ทรงเคษา-
นุภาพดุจพระอาทิตย์ พระจันทร์ และมีเกียรติยศอันเลื่องชื่อในโลก ทรงพระนามจันทร-
ภาณุ ศรีธรรมราชกษัตริย์ ๔๓๓๒" จารึกดังกล่าวนี้สนับสนุนความในพงศาวดารเกี่ยวกับ
เรื่องพระเจ้าสุริยวงศ์ และสนับสนุนความเห็นที่ว่าไชยาได้เสื่อมอำนาจลงในราวศตวรรษที่ ๑๓
หลังจากนั้นศูนย์กลางความเจริญของภาคใต้ ได้ย้ายไปตั้งอยู่เมืองนครศรีธรรมราช ๑๔๕

๑๔๕. นิคม มุสิกะคามะ, บทความเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย ล.ค. หน้า ๑๔๖

ความมุ่งหมายของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ความเกี่ยวเนื่องระหว่างศิลปะและวัฒนธรรมของศรีวิชัยกับไชยา มีความมุ่งหมายดังต่อไปนี้

๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของอาณาจักรศรีวิชัยตั้งแต่ยุคแรกเริ่ม ยุค เจริญสูงสุด และยุคเสื่อมของอาณาจักร โดยจะศึกษาเป็นพิเศษในส่วนที่เกี่ยวข้องกับไชยา
๒. เพื่อศึกษาความเกี่ยวเนื่องระหว่างวัฒนธรรมประเพณีของศรีวิชัยกับไชยา
๓. เพื่อศึกษาความเกี่ยวเนื่องระหว่างศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมของศรีวิชัยกับไชยา
๔. เพื่อศึกษาความเจริญรุ่งเรืองเรื่องของพุทธศาสนาในสมัยศรีวิชัย

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

๑. ผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะช่วยให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการอนุรักษ์หลักฐานต่าง ๆ ทางด้านศิลปวัฒนธรรมของศรีวิชัยซึ่งยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน
๒. ผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาค้นคว้าทั้งหลายได้ทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างจริงจังและกว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ของอาณาจักรศรีวิชัย และอาจนำไปสู่การขุดค้นศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ตลอดจนร่องรอยของสถานที่ในอดีต เป็นการเสริมให้ผลของการศึกษาถูกต้อง และมีคุณค่ายิ่งขึ้น
๓. ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยในโอกาสต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะรวบรวมข้อมูลเน้นในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี สถาปัตยกรรมของอาณาจักรศรีวิชัยที่เกี่ยวข้องกับไชยา ตลอดจนประวัติความเป็นมาของอาณาจักรศรีวิชัย

ข้อตกลงเบื้องต้น บริเวณที่รวบรวมข้อมูลที่ว่า " ไชยา " จะให้ทราบรายละเอียดเฉพาะพื้นที่ในเขตอำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอพุนพิน อำเภอสวีรัฐ อำเภอท่าฉาง อำเภอเวียงสระ อันเป็นดินแดนบริเวณรอบอำเภอนี้ในปัจจุบัน มิได้ขยายถึงท้องที่อำเภอไชยาปัจจุบันเท่านั้น

ความจำกัดของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเรื่องความเกี่ยวเนื่องระหว่างศิลปะและวัฒนธรรมของศรีวิชัยกับไชยาครั้งนี้ มีข้อจำกัดหลายประการ อันได้แก่ระยะเวลาของการศึกษาค้นคว้ามีระยะเวลาสั้นไม่สามารถศึกษาค้นคว้าให้ละเอียดละออได้ และเวลาสำหรับการสอบถามสัมภาษณ์หาผู้รู้ก็มีน้อย คำรับตำราที่จะใช้ในการศึกษาค้นคว้าก็หาได้ยาก ประกอบกับคณะผู้ศึกษาค้นคว้าไม่มีความสนใจในด้านประวัติศาสตร์ และด้านโบราณคดีเท่าที่ควร ความจำกัดดังกล่าวแล้วนี้ อาจจะทำให้ผลการวิจัยไม่สมบูรณ์นัก แต่ก็เป็น แนวทางให้แก่มานุษยวิทยาได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป.

บทที่ ๒

วิธีดำเนินการ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

๑. การศึกษาวิเคราะห์ความเกี่ยวเนื่องระหว่างกิลปวัณธรรมของไชยาและศรีวิชัย
ครั้งนี้จะวิเคราะห์ข้อมูล จักการกระทำและนำเสนอผลแบบพรรณาวิเคราะห์
๒. ข้อมูลปฐมภูมิคือโบราณวัตถุและโบราณสถานในบริเวณดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน
ไคแก พระบรมธาตุไชยา เจดีย์วัดแก้ว เจดีย์วัดหลง พระพุทธรูปปางสมาธิสมัย
ศรีวิชัย พระพุทธรูปนาคปรกสมัยศรีวิชัย พระวิษณุหรือพระนารายณ์ (พบที่วัด
ถาลาตัง อ.ไชยา) เป็นต้น
๓. ข้อมูลทุติยภูมิ คือ
 - ๓.๑ เอกสารต่างๆเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยและไชยา
 - ๓.๒ การสัมภาษณ์ท่านครูในท้องถิ่น ไคแก
 - อาจารย์ธรรมทาส พานิช
 - อาจารย์พุทธทาสภิกขุ
 - นายภิญญ ภูโยศิริกุล
 - นายเชบชาติ เทพไชย
 - นายสมโชค อินทรสุวรรณ

การจัดกระทำกับข้อมูล

๑. กำหนดแนวเรื่องราวที่ศึกษาเป็น ๒ ตอน คือ
 - ๑.๑ ประวัติศาสตร์อาณาจักรศรีวิชัย ตั้งแต่ยุคเริ่มต้น ยุครุ่งเรืองและ
ยุคเสื่อม
 - ๑.๒ ประวัติศาสตร์อาณาจักรศรีวิชัยในส่วนที่มีความเกี่ยวเนื่องกับไชยา
๒. กำหนดเนื้อหาเป็น ๒ ลักษณะ คือ
 - ๒.๑ กิลปะของอาณาจักรศรีวิชัยที่เกี่ยวข้องกับไชยา

๒.๒ วันธรรมของอาณาจักรศรีวิชัยที่เกี่ยวเนื่องกับไชยา

๓. การเผยแพร่เอกสารการวิจัยเล่มนี้ ได้จัดการพิมพ์โรเนียวจำนวน ๒๐ เล่ม โดยเก็บไว้ที่ห้องสมุดวิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี จำนวน ๕ เล่ม แผนกวิจัย วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี จำนวน ๕ เล่ม และแจกจ่ายไปยังห้องสมุดในท้องที่ต่างๆในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน ๑๐ เล่ม

บทที่ ๓

การวิเคราะห์หมอล

การศึกษาเรื่องความเกี่ยวเนื่องระหว่างวัฒนธรรมของไชยาและศรีวิชัยนั้นสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ดังนี้

๑. สถานที่ตั้ง เมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยที่ไชยา

วงการนักโบราณคดีมีความเห็นเกี่ยวกับที่ตั้งเมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยแบ่งเป็นสองค่าย ค่ายหนึ่งถือมติว่าราชธานีแห่งอาณาจักรศรีวิชัยตั้งอยู่ที่ปาเล็มบังในสุมาตรา อีกค่ายหนึ่งถือว่ายูนบนบกบริเวณรอบๆอ่าวบ้านคอนเนนออน คณะผู้วิจัยก็เป็นชาวไชยา บางท่านคงจะนึกว่าต้องมีการดำเอียงเป็นแน่ ฉะนั้นคณะผู้วิจัยจึงพยายามสำรวจระวางเป็นอย่างยิ่งในการที่จะไม่ผละผลันแสดงความคิดเห็นอะไรไปตามอารมณ์ แต่จะรวบรวมความคิดเห็นของผู้ทั้งหลายวางไว้เป็นบรรทัดฐานก่อน แล้วจึงวินิจฉัยเรื่องนั้นไปตามหลักฐานทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือสิ่งอื่นใดซึ่งได้แสดงไว้ในปัจจุบันนี้ สำหรับความคิดเห็นของผู้ทั้งหลาย ซึ่งพอจะรวบรวมได้ มีดังนี้

พุทธทาส อินทปัญโญ กล่าวว่

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ (ค.ศ. ๑๘๑๘) ศาสตราจารย์เซเคส์ ผู้อานและแปลศิลาจารึก โคทิมท์โฆษณาเรื่องศรีวิชัย (Le Royaume de Crivijaya) เป็นคนแรก ในเรื่องเกี่ยวกับศรีวิชัยนี้ ท่านผู้นี้กล่าวว่าราชธานีของกรุงศรีวิชัยอยู่ในเกาะสุมาตรา แถวเมืองปาเล็มบัง แล้วครอบครองดินแดนขึ้นมาถึงเมืองไชยา^๑

มาซุมคาร์ นักโบราณคดีชาวอินเดีย โต้แย้งความเห็นของศาสตราจารย์ เซเคส์ว่าดังนี้

-
๑. พุทธทาส อินทปัญโญ แนวตั้งเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านคอน, ศรีวิชัย, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๕ พ.ย. ๒๔๖๓ หน้า ๑๐๔.

นครหลวงของมหาราชไศเลนทรวงศ์นั้น น่าจะอยู่ทางแหลมมลายูตอนเหนือแถวเมืองไชยามากกว่า เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ของบริเวณรอบอ่าวมาจนคอนในปัจจุบันนี้มีเคอว่าเคยเป็นเกาะมาก่อนประการหนึ่ง ในไชยามีเทรากของโบราณสถาน อันสะท้อนให้เห็นดินแดนเหล่านี้เคยเป็นเมืองใหญ่โตมาก่อนประเทศหนึ่ง และเพราะจารึกนามกษัตริย์พระเจ้าธรรมเสตุ ซึ่งเป็นมหาราชไศเลนทร์ ที่ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่ง ก็พบที่ตอนเหนือของแหลมมลายูนี้เอง มาชุมนุมจึงเชื่อว่านครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยน่าจะอยู่ที่เมืองไชยา หรือเมืองใดเมืองหนึ่งตอนเหนือของแหลมมลายู^๒

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ (ค.ศ. ๑๘๒๒) คือ สามปีต่อมา ม. เซอร์รันด์ ได้เขียนเรื่อง " อาณาจักรศรีวิชัยในสุมาตรา " มีข้อความรับสมอ้างในส่วนใหญ่ตามที่เซเคส์ให้ไว้แต่ก่อนนับว่าเป็นฝ่ายสนับสนุนเซเคส์^๓

ต่อมาในพ.ศ. ๒๔๗๔ (ค.ศ. ๑๘๓๕) ดร. ควอริทซ์ เวลด์ ได้ทำการสำรวจเส้นทางจากตะกั่วป่าถึงอ่าวมาจนคอน... และได้ตีพิมพ์โฆษณาข้อความที่พบใหม่ ซึ่งแย้งต่อสมมติฐานเดิมๆไกลยิ่งไปกว่าของมชุมนุมคาร์อีก มีใจความสำคัญดังต่อไปนี้

มีอาณาจักรของราชวงศ์ไศเลนทร์ ตั้งอยู่ก่อนแล้วบนแหลมมลายูตอนเหนือ ชื่อว่าอาณาจักรชวากะมาแต่เดิม แล้วปราบรัฐศรีวิชัยในสุมาตราได้ รับเอาชื่อศรีวิชัยมาเป็นชื่ออาณาจักรของตน ดังที่ปรากฏในจารึก หลักที่ ๒๓ เมื่อปี พ.ศ. ๑๓๑๔ (หรือ ค.ศ. ๗๗๕) และมีนครหลวงอยู่ที่ไชยา^๔

ศรีจักร วัดลิโกลม กล่าวว่า ถ้าจากเขตอำเภอนะละงมาเป็นเขตอำเภอไชยา เป็นบริเวณสำคัญที่พบโบราณวัตถุที่เป็นของแบบก่อนขอม แบบทราวดี แบบไชยา

-
๒. เปรม บัวขวัญ, แนวความคิดเรื่องเมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยวารสารศรีวิชัย ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ หน้า ๑๓๕
 ๓. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๑๐๔
 ๔. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๑๐๖

และของในสมัยศรีวิชัย..... ภูมิฐานของไชยามีที่ราบลุ่ม มีลำน้ำหล่อเลี้ยงหลายสาย นอกจากนั้นยังมีฝั่งทะเลที่เว้าเป็นอ่าวบานคอน เหมาะแก่การจอดเรือทะเลโคควย ดังนั้นไชยาจึงเป็นตำแหน่งเมืองที่สำคัญเมืองหนึ่งของภาคใต้ ๕

อาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งเคยมีราชธานีตั้งอยู่ที่เมืองครหิ (ไชยา) ได้เสื่อมอำนาจลง ศูนย์อำนาจได้ย้ายไปอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งแต่ก่อนนั้นเคยมีฐานะเป็นเมืองท่าสำคัญรองลงมาจากเมืองครหิ ๖

คำว่าไชยานั้น นักโบราณคดีจำนวนหนึ่ง ถือว่าเป็นคำๆเดียวกับคำว่า ชะยะ แห่งคำว่า ศรีวิชะยะ หรือศรีวิชัยนั่นเอง คำว่า ศรี กับ วิ เป็นส่วนประกอบ ไม่ใช่ตัวคำแท้ ภูเขาศรีวิชัยกลางทุ่งนาหลังสถานีหัวเตยลงไปทางทิศตะวันออก อันเป็นที่ที่ได้พบพระนารายณ์สมัยก่อนขอมดังกล่าวมาแล้วข้างต้น นั่นก็คือร่องรอยอันเหลืออยู่อย่างสำคัญสำหรับดินแดนแถบนี้ อันเคยเป็นที่ตั้งของกรุงศรีวิชัยในสมัยหนึ่ง พระเจดีย์สมัยศรีวิชัยที่แลเห็นปรากฏในประเทศไทยในเวลานี้ มีแต่ที่ไชยาเท่านั้น ไคแก่องค์พระชุกศุ ๗

ศาสตราจารย์เซเคส ไคแปลศิลาจารึกหลักที่ ๒๓ (ซึ่งขอมรับว่าพบที่เมืองไชยา) มีอยู่ตอนหนึ่งว่า " พระเจ้ากรุงศรีวิชัย ผู้เป็นเจ้าของพระราชาทิ้งหลายในโลกลงปวง ไคทรงสร้างปราสาทอิฐ ทั้งสามนี้ เป็นที่บูชาพระโพธิสัตว์เจ้าผู้ถือดอกบัว (คือ ปทุมปาลี) พระผู้จัญพระยามาร และพระโพธิสัตว์เจ้าผู้ถือวัชระ (คือวัชรปาลี) ๘ พุทธทาส อินทปัญโญ มีความเห็นเกี่ยวกับคำแปลศิลาจารึกตอนนี้ว่า

ใจความในคานหนา ตอนต้นเป็นการขอพระเกียรติพระเจ้ากรุงศรีวิชัย ตอนปลายซึ่งเป็นใจความสำคัญนั้น ไคกล่าวถึงพระเจ้ากรุงศรีวิชัยทรงสร้าง "โอฆฎิกเคหฺว" ๓ หลังหรือ ๓ องค์ โอฆฎิกเคหฺว คำนี้ถ้าถือตามพยัญชนะ แปลว่า เรือนอันประเสริฐ

๕. ศรีจักร วัลดีโกคม, ชุมชนโบราณในภาคใต้, รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช, ว.ค.นครศรีธรรมราช ม.ค.๒ ๕๒๑ หน้า๒๔
๖. ศรีจักร วัลดีโกคม ล.ค. หน้า ๑๐๔
๗. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๔๔
๘. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๑๐๐

ศาสตราจารย์เซเคสเอกความว่าเป็นปราสาท แต่ความเข้าใจกันต่างๆไปนั้น หมายถึง พระเจดีย์ใหญ่ชนิดที่มีซุ้มคูหา เพราะข้อความต่อไปนี้แสดงชัดอยู่แล้วว่า เป็นที่ประดิษฐาน พระรูปโพธิสัตว์และพระพุทธรูป^๙

ความสำคัญอย่างหนึ่งที่ควรสังเกต ก็คือคำว่า " สามหลังนี้ " (ทวยเมตุ) ซึ่งตามหลักไวยากรณ์ของภาษาถือว่า " สิ่งนั้นอยู่ในระยะที่จะได้เห็นได้จากศิลาจารึกนั้นเอง " เอก " ศัพท์ ซึ่งแปลว่านั้น ซึ่งในที่นี้ศาสตราจารย์เซเคสแปลว่านั้นนั้น ย่อมหมายความว่าสิ่งทีกล่าวถึงนั้น อยู่ในระยะที่รู้จักได้ หรือเห็นๆกันอยู่ ฉะนั้นศิลาจารึกหลักนี้ อยู่ในบริเวณที่สร้างพระเจดีย์นั้นเอง...^{๑๐}

ปราสาทอิฐสามปราสาทตามศิลาจารึก พ.ศ. ๑๓๑๘

ตามศิลาจารึกวัดเวียง พ.ศ. ๑๓๑๘ กล่าวว่า ศรีวิชัยนครราชาได้สร้างปราสาทอิฐขึ้นไว้สามปราสาทนั้น ปราสาททั้งสามนี้ควรจะเป็นขนาดเดียวกัน อยู่ในแถวแนวเดียวกัน

ที่ไชยามีเจดีย์วัดแก้ว เจดีย์วัดหลง (เจดีย์ตรงที่ตั้งวิหารวัดเวียง) เป็นเจดีย์ขนาดกว้างคานละ ๑๕ วาเท่ากัน อยู่ห่างจากเจดีย์วัดหลงซึ่งเป็นเจดีย์องค์กลางประมาณ ๒๕๐ เมตรเท่าๆกัน

เจดีย์วัดแก้ว และเจดีย์วัดหลง กรมศิลปากรได้ส่งเจ้าหน้าที่มาชุกคนปรากฏว่าทั้งสองเจดีย์เป็นเจดีย์อิฐขนาดกว้างคานละ ๑๕ วา ทั้งสองพระเจดีย์ มีแบบอย่างการก่อสร้างเป็นแบบศรีวิชัยแท้

แต่สำหรับเจดีย์ตรงที่ตั้งวิหารวัดเวียงยังไม่พบรากฐานเดิม ในหนังสือแนว-สังเขปโบราณคดี ภาพที่ ๓๕ บนวัดเวียงก่อนถูกรื้อ เป็นภาพกองอิฐใหญ่ มีพระพุทธรูปหลายองค์ ภาพนี้นายธรรมทาส พานิช ได้ถ่ายไว้เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๑ มาเมื่อ

๙. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๑๐๑
๑๐. พุทธทาส อินทปัญโญ ล.ค. หน้า ๑๐๑

มีการค้นคว้า ได้ทราบจากพระอริการฆมาศเวียงว่า ปรากฏานเดิมของวิหารวัดเวียงใหญ่กว่าปรากฏานของวิหารที่สร้างขึ้นใหม่ วิหารใหม่ที่สร้างทับลงบนปรากฏานของโบราณสถานเดิม ซึ่งมีเหลือเป็นกองอิฐ เท่านั้น ต่อมากรมศิลปากรได้ทำการขุดค้นที่วัดเวียงไม่ไดพบปรากฏานของเจดีย์เดิม เช่น ที่วัดหลง และวัดแก้ว ๑๑

ดร. พิริยะ ไกรฤกษ์ กล่าววา

เป็นที่เชื่อกันโดยทั่วไปว่า เมืองนี้ตั้งอยู่ที่ป่าเลมบัว ในสุมาตราตอนใต้ ในขณะที่นักประวัติศาสตร์บางคนยืนยันว่าตั้งอยู่ที่ไชยา ตรงคอคอดกระ...๑๒

ระยะเวลาเริ่มต้นของอิทธิพลอินเดียและชวา ถือหลักจารึกที่มีอายุอยู่ในพุทธศักราช ๑๓๑๘ แรกเดิมเข้าใจกันว่าจารึกหลักนี้นำมาจากวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่ปัจจุบันเชื่อว่าพบที่วัดเวียง อำเภอไชยา จารึกนี้มี ๒ ด้าน ด้านที่ ๑ กล่าวถึงการสร้างปราสาท ๓ หลัง ควบยธิ อุทิศถวายแก่พระพุทเจ้าและพระโพธิสัตว์ ๒ พระองค์ คือ ปัทมปาณี และ วัชรปาณี โดยพระเจ้าธรรมเสตุ ซึ่งเป็นกษัตริย์ ของเมืองศรีวิชัย ในปีพุทธศักราช ๑๓๑๘...๑๓

จากการสันนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ณ วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช เมื่อ ๒๕ - ๒๘ มกราคม ๒๕๒๑ มีข้อสรุปว่า

น.ศ. ๘ ไคแก่หลักที่ ๒๓ ซึ่งในประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๒ เรียกว่า ศิลาจารึกวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่บัดนี้เราทราบกันแล้วว่าจารึกหลักที่ ๒๓ และหลักที่ ๒๔ สลับที่มากัน กล่าวคือ จารึกหลักที่ ๒๓ มาจากไชยา ส่วนหลักที่ ๒๔ จึงเดิม เรียกว่า จารึกวัดหัวเวียง อำเภอไชยานั้น ที่ถูกมาจากวัดเสมาชัย ซึ่งขุดรวมกับวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ๑๔

๑๑. พุทธศาสนา ปีที่ ๔๘ เดิม ๑-๒ กุมภาพันธ์- พฤษภาคม ๒๕๒๓ หน้า ๔๕-๔๖

๑๒. พิริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๙. อมรินทร์การพิมพ์ พระนคร, ๒๕๒๓ หน้า ๑๔,

๑๓. พิริยะ ไกรฤกษ์ ล.ค. หน้า ๕๕

๑๔. วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, รายงานการสันนาประวัติศาสตร์ นครศรีธรรมราช, มกราคม ๒๕๒๑ หน้า ๔๓

เรื่องที่เกี่ยวข้องอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องทางจามปาซึ่งเวลานี้เป็นประเทศอินโด
ประเทศจามปามีจารึกปรากฏอยู่เป็นข้อความว่า พวกชาวกะอันป่าเดือนคราย กระจาย
เลือด รวากะมีสุบเลือดมนุษย์โคมาปลนเภาวิหาร และแย่งเอามุขดิงค์ไปความเรื่องนี้
เป็นที่น่าประหลาดว่า โบราณวัตถุที่เรียกว่ามุขดิงค์นั้นในประเทศไทยเราไม่ปรากฏว่าพบ
ที่ไหนนอกจากที่ไชยาขึ้นเดียวเท่านั้นอยู่ในเขตหนองหวาย และทั้งเป็นศิลปกรรมที่นักโบราณ
คดีหลายคนเห็นว่าเป็นแบบจามควย แม้ในชวาหรือสุมาตรา ก็ยังไม่ปรากฏว่าพบมุขดิงค์
เลย มีค้นทั่วไปก็แต่ที่วะสิงค์ ๑๕

ไศเลนทรที่ไชยา มีเขาน้ำร้อนเป็นภูเขาประจำราชวงศ์ วงศ์ไศเลนทร
(ไศเลนทร - ราชานแห่งจอมเขา) ไม่ว่าอยู่ที่ไหนมีประเพณีจะต้องมีภูเขาสูงหนึ่งทำนอง
ศาลเจ้าประจำตระกูล สำหรับประดิษฐานพระเป็นเจ้าตามลัทธิพราหมณ์ แม้จะถือพุทธก็
มีการถือประเพณีด้วย ยิ่งกว่านั้น เขาน้ำร้อนนั้นเป็นที่อาบน้ำประจำของพระราชาควย
โดยที่เป็นธรรมเนียมอินเดีย นับถือน้ำร้อนที่พุ่งออกมานั้นเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ถึงกับต้องจัดทำ
สระสำหรับอาบ

ไศเลนทรที่ไชยามีบริเวณเมืองขยายออกไปถึงเขานางเอ ทางคานหน้าถ้า
สมตามพื้นทีเก่าหรือว่ามีพลเมืองมากเหลือประมาณสระบัวขนาดใหญ่สองสระตรงหน้าถ้า
(ภาพที่ ๓๘ ล่าง ขวา) เป็นที่ที่ราชาไศเลนทรจะสร้างวังประทับร้อนบนเนินที่มองเห็น
สระนี้อย่างสวยงาม ราชาไศเลนทรทั้งทองประจำวันจะแห่ลงไปในสระใดสระหนึ่งใน
สองสระนี้ ตามเรื่องในจดหมายเหตุสำหรับ ๑๖

๑๕. พุทธทาส อินฺทุพฺระโฏ ล.ค. หน้า ๑๑๒ - ๑๑๓

๑๖. พุทธทาส อินฺทุพฺระโฏ ล.ค. หน้า ๑๑๔

นิคม มุสิกคามะ กล่าวว่

เรื่องราวเกี่ยวกับจารึกหลักนี้ตั้งอยู่ส่วนไหนของแถมมลายูตอนเหนือ ซึ่งในที่นี่
ผู้เขียนเห็นคล้ายกับข้อคิดของท่านพุทธทาสภิกขุที่ว่า น่าจะเป็นเรื่องราวที่เมืองไชยามากกว่า
ในเมืองนครศรีธรรมราช เพราะเหตุว่า

๑. ในระยะดังกล่าวนั้นเมืองไชยา เป็นแหล่งสำคัญทางการเมือง และการ
พระศาสนา ซึ่งเรียกว่าเมืองครหิ - ซึ่งบางทีบาทหลวงจีนอีจิง อาจเดินทางมาแวะศึกษา
ภาษาสันสกฤตก่อนเดินทางไปยังประเทศอินเดียก็ได้

๒. ที่เมืองไชยายังมีซากสลักหักพังของโบราณสถานรุ่นราวคราวเดียวกับที่กล่าว
อยู่ในจารึกมากมายหลายแห่ง ในขณะที่เมืองนครศรีธรรมราชไม่ปรากฏเลย

๓. สภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งเมืองไชยาปัจจุบันได้แสดงให้เห็นแนวความยิ่งใหญ่ของ
เมืองโบราณมาแล้ว

ควยเหตุผลตามที่กล่าวมานี้ น่าเชื่อว่าในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๕ นั้น
เมืองไชยาคงมีความสำคัญทางการเมือง การปกครอง และการพระศาสนา ยิ่งกว่า
ทางเมืองนครศรีธรรมราช อย่างไรไม่ต้องสงสัยเมื่อเป็นเช่นนี้ทำไมให้มาเชื่อต่อไปอีกว่าจารึก
ที่กล่าวถึงมหาราชที่ยิ่งใหญ่ทางภาคใต้ของประเทศไทย คือมหาราชในจารึกหลักที่ ๒๓ นั้น
คงจะประทับอยู่ที่เมืองไชยา เมื่อรูปการณ์เป็นเช่นนี้ก็น่าจะถูกตามที่นักค้นคว้าบางท่าน
กล่าวว่าจารึกหลักที่ ๒๓ นั้น นำมาจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีก็ได้^{๑๗}

ประทุม ชุ่มแข็งขันธุ์ ได้เขียนไว้ว่า

.... น่าประหลาดใจในฐานะที่อาณาจักรศรีวิชัย เป็นใหญ่เหนือช่องแคบทะเลใต้
มีพ่อค้าพานิชเดินทางผ่านระหว่างอินเดียกับจีนอยู่เป็นนิจ ไม่มีชาติอื่นรบกวนรุนแรง จึง
เป็นใหญ่ในทางเศรษฐกิจและการเมือง รู้สึกว่ามีใจเอาใจใส่แก่ทางจริยธรรม ดังเช่นที่
ครั้งนักบุญอีจิง ซึ่งเดินทางผ่านมาในต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๓ แต่ในเวลาเดียวกันนั้นทางเกาะ
ชวา กัมพูชาแต่ละพระองค์ก็ไปในทางศิลปวิทยา ได้ทรงสร้างโบราณวัตถุสถานขนาดใหญ่

๑๗. นิคม มุสิกคามะ, ประวัติพระบรมธาตุไชยาและบทความเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย
กรมศิลปากร ๒๕๓๐ หน้า ๑๔๕

ใหญ่โตงดงามน่าพิศวง เป็นจำนวนมากให้ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ กษัตริย์ศรีวิชัยแห่งเกาะ
 สุมาตรา แทนที่จะปลุกปล้ำวรรณคดี หรือก่อสร้างเจดีย์สถานอุทิศให้แก่หลักธรรม กลับ
 ปรากฏว่าไปฝังฝังอยู่แต่ในเรื่องการควบคุมการเดินเรือผ่านช่องแคบ และรักษาอำนาจแผ่
 ราชอาณาจักรจนปัจจุบันเราจะหาทราบโบราณวัตถุสถาน หรือหลักฐานแสดงว่า เป็น
 ฝีมือของกษัตริย์กรุงศรีวิชัยแทบไม่ได้ นอกจากที่ล้าจารึกจำนวนหนึ่ง ศาสนสถานก่ออิฐ
 ขนาดย่อมเพียงไม่กี่แห่ง ซึ่งก็ไม่มีใครรับรองว่าเป็นฝีมือช่างของชาวชวาหรือศรีวิชัยและ
 ประติมากรรมในพุทธศาสนาซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ รูปพระโพธิสัตว์ แกะโดยทั่วไปก็มีอายุอยู่
 หลังพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๔ ควบเหตุนี้จึงมีนักปราชญ์ทางโบราณคดีกลางทางสงสัยว่านคร-
 หลวงของอาณาจักรศรีวิชัยอาจจะไม่ได้อยู่ที่เมืองปาเล็มบัง อาจจะอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งบน
 แหลมมลายู และบริเวณที่พบหลักฐาน เหมาะสมมากที่สุดก็คือตอนเหนือของแหลมมลายู
 อันได้แก่อาณาจักรเวทที่เป็นจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานีปัจจุบันเพราะ
 มีเมืองโบราณอยู่ ๓ แห่ง คือเมืองนครศรีธรรมราชเก่า เมืองเวียงสระ และเมือง-
 ไชยา โดยเฉพาะเมืองไชนานั้นน่าสนใจที่สุด เนื่องจากได้ค้นพบหลักฐานมรดกทาง -
 วัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก น่าจะเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยมากกว่าที่ใดทั้งหมด
 เพราะสิ่งของศิลปกรรมที่เมืองไชยา เป็นแบบอย่างกระบวนช่างใกล้เคียงกับของอิน-
 เดีย มากกว่าสิ่งของที่ใดพบทางสุมาตรา หากโบราณสถานเมื่ออยู่ที่ใดเป็นเคว่าน่าจะ
 เคยเป็นเมืองใหญ่โตมีความสำคัญมาก่อน ^{๑๘}

และเขายังได้กล่าวเพิ่มเติมไว้อีกว่า อาณาจักรศรีวิชัยซึ่งเคยเป็นราชธานีอยู่
 ที่เมืองครี (ไชยา) ได้เสื่อมอำนาจลง ศูนย์อำนาจได้ย้ายไปอยู่ที่เมืองนครศรีธรรม-
 ราช ซึ่งแต่ก่อนนั้นเคยมีฐานะเป็นเพียงเมืองท่าสำคัญรองลงมาจากเมืองครี ตั้งแต่
 พ.ศ. ๑๖๖๐ เป็นต้นมา ^{๑๙}

๑๘. ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, ไชยา-สุราษฎร์ธานี, กรุงเทพมหานครพิมพ์, กรุงเทพฯ ๒๕๑๔
 หน้า ๒๘

๑๙. ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, อาณาจักรตามพรดิงค์, รายงานการสืบมนาประวัติศาสตร์นคร-
 ศรีธรรมราช, วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ม.ค. ๒๕๒๑ หน้า ๑๔๘

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเขียนเกี่ยวกับเมืองไชยาไปประทานเจ้า
คุณพระราชาธิบดีหรือท่านพุทธทาสภิกขุตอนหนึ่งว่า

เมืองไชยาเป็นเมืองใหญ่มาก ใหญ่กว่าเมืองไหนๆ ในแหลมมลายู เพราะมี
แม่น้ำหลวง (ตาปี) ไหลมาออกที่นั่นสืบตามร่นำขึ้นไป ไปถึงคีรีรัฐนิคม มีทางข้ามไป
ลงแม่น้ำตะกั่วป่า จงทางตะกั่วป่าได้อย่างสบาย ทางสายนี้เป็นทางที่พวกอินเดียลงมา
เมื่อพิจารณาเทียบกับเมืองนครฯ แคว จะเห็นได้ว่านครฯ มีหาดทรายแควยาวเพียงแห่ง
เดียว ทางตะวันออกก็เป็นชายเพื่อยจรนทะเล ทางตะวันตกก็เป็นที่ลุ่ม แม่น้ำก็เป็น
แม่น้ำน้อยที่ทำกินก็เพียงพอ ฉะนั้นจะเป็นเมืองใหญ่โตไม่ได้ด้วยเหตุนี้ จึงกล้ารับรอง
ได้ว่าวิชาโบราณคดีว่า เมืองนครศรีธรรมราชนั้นไม่มีอะไรนอกจากพระมหาธาตุซึ่งเป็น
ขึ้นหลัง กำแพงเมืองนครฯ ปรากฏว่าพวกแขกพงศาวดารลังกามาเขียนในนครฯ ก็มี
ชื่อไคยาก พระมหาธาตุที่นครฯ นั้นก็เป็นของที่มีกำหนดสร้างแน่นอนคนใด ส่วนที่ไชยา
นั้นมีมาก มหาธาตุก็มี วัดแก้วก็มี ไคเคยคนเมืองไชยาล่าไปถึงเมืองชุมพร ท่าชะงะลา
ไม่พบเมืองเก่า เมืองเก่าคงมีเพียงเมืองไชยาเมืองเดียว เมืองโบราณเดิมเห็นจะอยู่ที่
เมืองไชยาแน่นอนไม่มีที่สงสัย ส่วนเมืองนครนั้นเป็นเมืองที่เกิดขึ้นทันสมัยที่ไชยาเจริญ
แต่เกิดภายหลังจารึกที่พบทั้งหมดอาจอยู่ที่ไชยา ๒๐

ธรรมทาส ฟานิช กล่าววว่า เมื่อเจ้าชายเยปะไนนา แห่งสุวรรณปุระได้รับ
เชิญไปครองลังกา ----- ได้เชิญพระอาจารย์พุทธมิตรแห่งสุวรรณปุระไปรับราชการ
เป็นที่ปรึกษา ต่อมาท่านพุทธมิตรได้อุปถัมภ์ในลังกา มีนามว่า อานันทะสถวิระ-----
ท่านไคแดงตำนานสี่ศรี -----

ท่านอานันทะ เลาไว้ (ในหน้า ๑๓๘) ว่า ภาษาพูดของพวกสาเกในธรรมราช-
ปุระ เหมือนกับภาษาพูดของพวกสาเก (ซาไก เงาะ) ที่อยู่ทางตะวันตกของสุวรรณปุระ
(พวกเพ - ลา อยู่ทางตะวันตกของไชยา) ภาษาของพวกสาเกในธรรมราชปุระ

๒๐. คณะนักศึกษา, ประวัติดุสิตานุสรณ์, วารสารศรีวิชัย ล.ค. หน้า ๑๔๘

มีคำราชาศัพท์มาก ในภาษาของพวกศากะที่อยู่ทางตะวันตกของสุวรรณปุระ มีกาพย์กลอน และนิยายเป็นเรื่องชาดกในพุทธศาสนา

จากเรื่องราวของกรุงสุวรรณปุระ และ กรุงธรรมราชปุระในตำนานสี่ศิรี ซึ่งนักปราชญ์ชาวกรุงสุวรรณปุระเขียนเอาไว้อเอง และเรื่องพวกซาไกทางสุวรรณปุระ เรื่อง กษัตริย์กรุงพนมดงมาธรรมราชปุระ เราจะเห็นได้ชัดเจนว่า กรุงสุวรรณปุระต้องเป็นที่ไชยา ไม่ใช่ที่เมืองปลาเล็มบง ในเกาะสุมาตรา ๒๑

นอกจากนี้ท่านยังกล่าวไว้อีกว่า "เมืองไชยาโบราณเคยเป็นที่ตั้งศูนย์กลางการปกครองหลายยุค คำว่า สุวรรณปุระ สุวรรณทวีป ซาบา ชะวา ซาบาก ซีหลี่สุคี สัมสุคี หมายถึงเมืองโบราณที่ไชยา และบางคราวหมายถึงเมืองโบราณในนครศรีธรรมราช เพราะสองเมืองนี้ ผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่ศูนย์กลางการปกครอง ๒๒

เปรม บัวขวัญ ได้ให้ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับเมืองหลวงของอาณาจักรนี้ว่า จักตั้งอยู่ที่เมืองไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยเหตุผลที่ว่า

๑. เมื่ออาณาจักรพูนันอันเป็นอาณาจักรยิ่งใหญ่แห่งแรกในดินแดนแถบนี้กำลังเจริญรุ่งเรืองและมีอิทธิพลมาก ไคแฉออำนาจลงมาตลอดแหลมมลายู อาณาจักรในแหลมมลายูตอนเหนืออันไคแก อาณาจักรในนครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานีปัจจุบัน เป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรพูนัน ครั้นกาลล่วงมาอาณาจักรพูนันเริ่มเสื่อมลง และหมดอำนาจในที่สุด เพราะอาณาจักรที่เป็นเมืองขึ้นแข็งข้อและแยกตัวเป็นอิสระ อาณาจักรที่รับช่วงอิทธิพลจากอาณาจักรพูนันก็คือ อาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งอยู่ทางแหลมมลายู จึงสันนิษฐานว่า อาณาจักรที่อยู่ในนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานีปัจจุบัน ที่เคยเป็นเมืองใต้อำนาจของพูนันนั่นเอง ไคแฉอและแยกเป็นอิสระ และมีชื่อว่า ศรีวิชัย ในภายหลัง

๒. อาณาจักรศรีวิชัย เจริญรุ่งเรืองเพราะอำนาจทางเศรษฐกิจที่สามารถคุมเส้นทางการค้าคือช่องแคบมะละกาไว้ได้ ศรีวิชัยจึงต้องเอาใจใส่ต่อเส้นทางเดินเรือนี้

๒๑. ธรรมทาส พานิช, ประวัติพุทธศาสนาสัมัยศรีวิชัย, แพร่พิทยา, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๑ หน้า ๕๘ - ๖๓

๒๒. ธรรมทาส พานิช, พุทธศาสนาปีที่ ๔๘ เล่มที่ ๑ - ๒ ก.พ.-พ.ค. ๒๕๒๓ หน้า ๖๔

ให้มากขึ้น มีอาคารที่จะละเอียดได้จึงต้องสร้างศูนย์กลาง หรือเมืองหลวงขึ้นอีกแห่งหนึ่งอันใกล้ที่สุดกับทางเดินเรือ เพื่อสะดวกกับการปฏิบัติการควบคุมเส้นทางเดินเรื่อนั้นก็คือที่ตั้งศูนย์กลางขึ้นบนฝั่งของเกาะสุมาตรา ทั้งๆที่มีเมืองหลวงอยู่แล้วที่เมืองไชยา แต่เพราะอยู่ห่างจากเส้นทางเดินเรือมาก ไม่สะดวกแก่การปฏิบัติการควบคุมเส้นทางเดินเรือ และค้าขายคั่งกล่าวแล้วจึงตั้งศูนย์กลางขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ศูนย์กลางที่บนเกาะสุมาตรา มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการปกครองศูนย์กลางที่เมืองไชยา มีบทบาททางด้านศาสนา วัฒนธรรม ตลอดจนการเมือง การปกครอง และสังคมด้วย

๓. กษัตริย์ในสมัยก่อนนิยมสร้างสิ่งสำคัญทางศาสนาไว้ในศูนย์กลาง หรือเมืองหลวงมากกว่าในที่อื่นๆ เช่นกษัตริย์เขมรนิยมสร้างปราสาทต่างๆไว้ในพระนคร กษัตริย์อาณาจักรศรีวิชัยนับถือพระพุทธศาสนาได้ทรงสร้างเจดีย์ และพระพุทธรูปไว้ในเมืองไชยา และบริเวณใกล้เคียง คือนครศรีธรรมราช ซึ่งยังคงมีให้เห็นอยู่จนทุกวันนี้ สิ่งเหล่านี้ไม่มีปรากฏในเกาะสุมาตรา ฉะนั้น เมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัย จึงต้องอยู่ที่เมืองไชยา ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ^{๒๓}

จากความเห็นของท่านผู้รู้ที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น เรื่องที่ตั้งนครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัย คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่านครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัย เคยตั้งอยู่ที่ไชยา และเจริญรุ่งเรืองมาแล้วครั้งหนึ่ง ราวประมาณศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๔ ด้วยเหตุผลซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. สภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพทางภูมิศาสตร์ของคาบสมุทรมนี้เอื้อให้มีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ทางชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณที่ราบที่เกิดจากการทับถมของตะกอนเหมาะแก่การปลูกข้าว เมืองไชยามีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มกว้างขวาง มีลำน้ำไหลเอื่อยหลายสาย ที่สำคัญได้แก่แม่น้ำตาปี ประกอบกับมีฝั่งทะเลเว้าเป็นอ่าวเหมาะสำหรับจอดเรือเดินทะเล เห็นว่าพื้นที่ลักษณะเช่นนี้เหมาะสำหรับเป็นที่ตั้งเมืองหลวง

๒. โบราณสถาน - โบราณวัตถุ เมืองไชยามีโบราณสถานและโบราณวัตถุแบบ

๒๓. วารสารศรีวิชัย ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๕ ล.ค. หน้า ๑๓๘

แบบศรีวิชัยมีจำนวนมากว่าที่อื่น อีกทั้งมีขนาดใหญ่กว่าที่อื่น เช่นองค์พระธาตุไชยา เจดีย์วัดแก้ว เจดีย์วัดหลง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเมืองไชยาเคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ และมีความเจริญรุ่งเรืองมาแล้วในอดีตกาล

๓. ศิลปะ - ประติมากรรม ศิลปะ - ประติมากรรมที่พบในเมืองไชยาเป็นประติมากรรมชิ้นเอก เช่นรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ประทับยืนจากวัดศาลาตั้ง (ชยาราม) รูปพระโพธิสัตว์ อวโลกิเตศวร ครึ่งองค์พบในวัดพระบรมธาตุและพระพุทธรูปปางมารวิชัย นากปรกจากวัดเวียง เป็นประติมากรรมที่หาค่ามิไค่นอกจากนี้ในเขตเมืองไชยายังได้พบประติมากรรมและศิลปกรรมอื่นๆ อีกมากมายซึ่งมีลักษณะศรีวิชัย ที่มีฝีมือสูงถึงขนาดฝีมือช่างแห่งราชสำนักอันแสดงให้เห็นว่า เมืองไชยาเคยเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยมาแล้วครั้งหนึ่ง

๔. การพบหลักศิลาจารึก หลักศิลาจารึกได้พบที่เมืองไชยาหลายหลัก เช่นหลักที่ ๒๓ และหลักที่ ๒๕ โดยเฉพาะหลักที่ ๒๓ ซึ่งยอมรับกันแล้วว่าพบที่ไชยานั้น ได้กล่าวถึงการสร้างปราสาทอิฐ ๓ หลัง โดยพระเจ้าธรรมเสตุ เพื่ออุทิศถวายแด่พระพุทธรูปเจ้าและพระโพธิสัตว์ ๒ พระองค์ คือปัทมปาณีและวัชรปาณี เมืองที่มีหลักศิลาจารึกและมีการสร้างปราสาทอันใหญ่โตงดงาม ถึง ๓ หลัง เช่นนี้ พอจะยืนยันได้ว่าเมืองนี้เคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยมาแล้ว.

๒. ศิลปกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมของศรีวิชัยที่ไชยา

ศิลปกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ในบริเวณเมืองไชยา ซึ่งยังคงมีอยู่เป็นหลักฐานทางโบราณคดีจนถึงบัดนี้ บรรดาผู้รู้ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ซึ่งพอจะรวบรวมเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับไชยา ได้ดังต่อไปนี้.

พิริยะ ไกรฤกษ์ กล่าวว่่า

ก่อนอารยธรรมอินเดียจะเผยแพร่เข้ามาใน ชนพื้นเมืองดั้งเดิมในคาบสมุทรของประเทศไทยได้มีวัฒนธรรม ความรู้ความสามารถสูงในการทำเครื่องใช้แล้ว จะเห็นได้จากมโหระทึกสำริดแบบทองซอน ซึ่งค้นพบที่อำเภอฉวาง และที่ท่าเรือ อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช และที่อำเภอพุนพิน อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มโหระทึกซึ่งค้นพบในบริเวณสองจังหวัดนี้แสดงว่าเป็นดินแดนที่มีประชากรอยู่อาศัยมาแล้ว ก่อนที่จะได้รับวัฒนธรรมอินเดีย ในอาณานิคมนี้ได้พบโบราณวัตถุที่เป็นศิลปะแบบอินเดียรุ่นแรกๆด้วย ๒๔

ในสมัยอิทธิพลอินเดียและชวา นี้ ปรากฏว่าเมืองศรีวิชัย (ไชยา) เป็นเมืองสำคัญที่สุดในดินแดนแถบคาบสมุทรมนี้ ไชยาเป็นแหล่งเดียวเท่านั้นที่สร้างงานศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะและมีจำนวนมากพอที่จะตั้งเป็นสกุลช่างได้ ในช่วงเวลานี้สามารถแบ่งกลุ่มของศิลปะที่เกิดขึ้นในพื้นที่บริเวณนี้ได้ ๒ แบบ คือ ศิลปะแบบไชยารุ่นที่ ๓ เป็นงานศิลปะที่เกิดจากลักษณะของศิลปะแบบไชยารุ่นที่ ๒ รวมกับลักษณะศิลปะแบบปละ จากนาดันทา และอิทธิพลศิลปะชวาภาคกลาง และศิลปะแบบไชยารุ่นที่ ๔ เป็นลักษณะงานศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากจาม ศิลปะแบบไชยาทั้ง ๒ รุ่นนี้เท่านั้นที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ส่วนที่อื่นนั้นแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลจากชวาและอินเดียภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากกว่าที่จะแสดงเอกลักษณ์ของตนเอง

นอกจากไชยาแล้วก็ไม่มีแหล่งใดที่สร้างงานศิลปะที่มีลักษณะ เป็นของตนเองในช่วงเวลานี้ งานประติมากรรมส่วนใหญ่ที่พบจากแหล่งอื่นๆ ในดินแดนคาบสมุทรมนี้สามารถจัด

๒๔. พิริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปะทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ล.ค. หน้า ๒๓

ประเภทได้อย่างคร่าวๆเท่านั้น โดยอาศัยรูปแบบของศิลปะจากประเทศต่างๆที่ปรากฏอยู่ในงานประติมากรรมนั้นเป็นหลัก ประติมากรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก ทำด้วยสำริด บางชิ้นคงนำมาจากต่างประเทศ -- ๒๕

ขรรณทาส ฟานิช กล่าวว่----- ศิลปะสมัย พ.ศ. ๑๒๐๐ - ๑๔๐๐ ที่ไชยา มีพระบรมธาตุไชยา วัดแก้ว พระโพธิสัตว์สัมฤทธิ์อันงดงามสองพระองค์ (ปาเล็มบังไม่มีเจดีย์ศิลปะสมัยเดียวกันเทียบเคียงได้เลย) ไชยายังมีศิลปะสมัย พ.ศ. ๑๖๐๐-๑๘๐๐ มีพระนาคปรกสัมฤทธิ์ของพระเจ้าไตรโลกยราช พระบิดาของมามมหาราช เคียรพระพุทธรูปมีใบโพธิ์ พระนารายณ์วัดศาลาตั้ง (ปาเล็มบังไม่มีศิลปะสมัยเดียวกันเทียบเคียงได้เลย) ภาพศิลปะในปาเล็มบัง ได้จากสุวรรณหวีป เล่ม ๒)

ทางด้านนี้มีจารึกว่า ในรัชกาลพระเจ้าคณาอรรณพ มหาราช(๑) เขมรยกทัพเรือมาตีกรุงสุวรรณหวีประ ทางลังกาให้เจ้าชายมเหนทร (มหินทะ ๘) มาช่วยปราบปรามเขมรได้ แสดงว่าสุวรรณหวีประของจารึกลังกา อยู่ที่ไชยา เขมรจึงยกกองทัพมาตีได้---- ๒๖

อีกตอนหนึ่งท่านไคกล่าวว่ "ดร.เวลส์ ชี้ว่ จารึกกรุงศรีวิชัย พ.ศ. ๑๓๑๘ พบที่ไชยา จารึก พ.ศ. ๑๓๑๘ จึงควรจะเป็นจารึกพบไปจากไชยา ดร.เวลส์ ว่ ศิลปะและวัฒนธรรมอินเดีย สมัยศรีวิชัย ชำบคาบสมุทรที่กรุงพันพาน แล้วมาตั้งมั่นที่ไชยา แล้วจึงแจกอออกไปให้แก่ จามปา นครวัด นครหลวง ชาว" --- ๒๗

๒๕. พิริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปะทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ค.ค. หน้า ๒๓

๒๖. ขรรณทาส ฟานิช, ประวัติพุทธศาสนาสัมัยศรีวิชัย ค.ค. หน้า ๒๐ - ๒๑

๒๗. ขรรณทาส ฟานิช, ประวัติพุทธศาสนาสัมัยศรีวิชัย ค.ค. หน้า ๑๒๕

ดร. ท้าววิเศษ เวลส์ มาดูเจดีย์วัดแก้วแล้วบอกว่า เหมือนกับพระเจดีย์ทาง
จามปา เหมือนกับพระเจดีย์ทางชะวาระเป็นของสร้างสมัยเดียวกัน จึงเห็นได้ว่าวัฒนธรรม
และศิลปะศรีวิชัยมาจากอินเดียใต้ ข้ามคาบสมุทรจากตะกั่วป่ามาตั้งมั่นที่ไชยา ก่อน แล้ว
จึงแจกออกไปทั่วทิศ

ดร. กัสปาริส มาดูเจดีย์วัดแก้วแล้วบอกว่า เหมือนกับเจดีย์กาลาตัน ที่คลุก
แห่งไคเลนทรงสร้างไว้ในเกาะชะวามีจารึกว่าสร้าง พ.ศ. ๑๓๖๓ --- ๒๔

สุนทร พูนเอยีค กล่าววว่า..... ศิลปกรรมในการสร้างพระบรมธาตุไชยา
เป็นองค์พระเจดีย์ที่สร้างโดยใช้ศิลปะแบบปาละ ซึ่งศิลปกรรมแบบปาละนี้เป็นเครื่องหมาย
ของศรีวิชัยโดยตรง

จากการที่พระบรมธาตุไชยาเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย และเชื่อว่าสร้างขึ้นใน
สมัยศรีวิชัย เป็นเจดีย์แบบศรีวิชัยที่มีลักษณะเด่น นักโบราณคดีและนักศิลปะให้ความเห็น
ตรงกันว่า "พระบรมธาตุไชยาเป็นแม่แบบเจดีย์สมัยศรีวิชัย" ---- ๒๕

ประทุม ชุ่มแข็งพันธ์ กล่าววว่า -----

สำหรับพระพิมพ์สมัยศรีวิชัยมักเป็นพระพิมพ์ดินดิบหรือดินเหนียวสุกแตกอายุราว
พ.ศ. ๑๔๕๐ - ๑๕๕๐ สร้างตามลัทธิมหายาน คือเมื่อเฝ้าศพพระสงฆ์ที่มรณะภาพแล้ว
ผู้ที่เคารพนับถือก็เอาอิฐอิฐากุโหลกละกักกับดินแล้วพิมพ์พระพุทธรูป หรือพระโพธิสัตว์ หรือ
ปั้นเป็นพระสถูปจำลอง คานหลังประทับคาถา เขมรมา จารึกเป็นภาษาสันสกฤต
เป็นตัวอักษร เทวนาครีที่ให้อยู่ในอินเดียฝ่ายเหนือเสร็จแล้วนำไปไว้ตามถ้ำตามเขา เพื่อ
ประสงค์ปรารถนาประโยชน์ของผู้มรณาภาพ ----- พบมากตามถ้ำต่างๆ ในจังหวัดยะลา
ปัตตานี ----- และที่เขารวม อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระ-
พิมพ์ดินดิบดังกล่าวนี้จัดว่าเป็นฝีมือเยี่ยมที่สุดของศิลปกรรมสมัยศรีวิชัยไม่แพ้รูปพระโพธิสัตว์-

๒๔. ชรรมหาส พานิช, พนม ทวาราวดี ศรีวิชัย, แพร่พิทยา, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๑ หน้า ๑๐๐

๒๕. วารสารศรีวิชัย ฉบับปีที่ ๕ ฉบับที่ ๕, พฤศจิกายน ๒๕๒๓ หน้า ๑๕๖

อวโลกิเตศวร ครึ่งองค์ที่พบที่เมืองไชยาเลย ๓๐

สถาปัตยกรรมสมัยศรีวิชัยที่สำคัญ ได้แก่เจดีย์สถาน ที่สร้างอุทิศเนื่องใน -
พุทธศาสนา ที่ยังเหลือรูปทรงชัดเจนส่วนใหญ่อยู่ที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ
เจดีย์วัดหลง เจดีย์วัดแก้ว เจดีย์วัดพระบรมธาตุ -----

อาคารเหล่านี้สร้างด้วยอิฐทั้งสิ้น ศิลปกรรมช่างไม้ทั้งชนิดไม้ซ้อนปูน และ
ซ้อนกับสลักหิน ที่ไม้ซ้อนปูนเป็นน้ำยาประสานเชื่อมระหว่างแผ่นอิฐพบนอยแห้ง คือบีเจดีย์
วัดหลง วัดแก้ว และวัดพระบรมธาตุไชยาเท่านั้น

----- สถาปัตยกรรมสมัยศรีวิชัยที่ไชยานี้ ก็ยังได้ให้อิทธิพลแก่การก่อสร้าง
ในสมัยต่อมาอีกด้วย เช่น ----- เจดีย์บนเขาสายสมอและตามวัดต่างๆในเขตอำเภอ
ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ----- ๓๑

ประติมากรรม มรดกทางวัฒนธรรมของชาวศรีวิชัยในภาคใต้ที่เด่นมาก อีก
อย่างหนึ่งอันเป็นประจักษ์พยานถึงความเจริญรุ่งเรืองนอกจากทางด้านสถาปัตยกรรม หรือ
ศาสนสถาน ก็คือรูปเคารพตามคติของพระพุทธศาสนาลัทธิมหายาน ได้แก่รูปพระโพธิสัตว์
อวโลกิเตศวรสารีริก ----- โดยเฉพาะประติมากรรมชิ้นเอกล้วนพบที่ไชยาทั้งสิ้น
รูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรประทับยืนจากวัดศาลาหิง (ชยาราม) องค์หนึ่ง รูปพระโพธิ-
สัตว์อวโลกิเตศวรครึ่งองค์พบในวัดพระบรมธาตุของค์หนึ่ง และพระพุทธรูปปางมารวิชัย-
นาคปรกจากวัดเวียงของค์หนึ่ง อาจจะเรียกได้ว่าเป็นประติมากรรมที่หาคว้ามได้ จัดว่า
เป็นหลักฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ ศิลปกรรมของสมัย
ศรีวิชัยทีเดียว----- พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรครึ่งองค์ที่สวยงามที่สุดทั่วโลกรู้จักดี
ที่แสดงความสามรถของช่างในการผสมเครื่องอาภรณ์ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากภายนอกเข้า
กับรูปร่างที่คิดขึ้นเองได้อย่างงดงาม ---- ๓๒

-
- ๓๐. ประถม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๓๕
 - ๓๑. ประถม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๓๒
 - ๓๒. ประถม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๓๖ - ๓๓

ศิลปกรรมสกุลช่างไชยา แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าได้รับอิทธิพลความมั่นคง
ใจ มาจากศิลปกรรมสมัยทวารวดี ศรีวิชัยเป็นสำคัญ ----- ทั้งนี้คงเนื่องมาจาก
เมืองไชยามีพระพุทธรูปสมัยทวารวดีและสมัยศรีวิชัยอยู่จำนวนหลายองค์ --- กลุ่มพระพุท
ธรูปที่วัดเวียง ตำบลตลาดไชยา, วัดพระบรมธาตุ ตำบลเวียง อำเภอไชยา, วัดประค
ตำบลท่าอู่แท, ตำบลซอ ตำบลไชยคราม อำเภอเกาะกูดจังหวัดสุราษฎร์ธานี, เป็นกลุ่มพระพุทธรูปสกุล
ช่างไชยาที่นำเข้ามา เสนาของวัดป่าดัดไต่ยก ตำบลเลม็ด, เจดีย์จำลองบนเขาสายสมอ
ตำบลเวียง อำเภอไชยา, แผ่นศิลาจำหลักที่โบสถ์วัดถนน ตำบลกะแดะ อำเภอเกาะกูดจ
ังหวัดสุราษฎร์ธานี ฯลฯ ก็ล้วนนำเข้ามาทั้งสิ้น ---- ทางด้านสถาปัตยกรรมเจดีย์ศรีวิชัย ในวัดพระ
บรมธาตุก็กลายเป็นต้นแบบของเจดีย์ในสมัยต่อมา ๓๓

พระครูอินทปัญญาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ) กล่าวว่า ---- คำว่าไชยา
นั้น นักโบราณคดีจำนวนหนึ่ง ถือว่าเป็นคำๆเดียวกับคำว่า ชะยะ แห่งคำว่าศรีวิชะยะ
หรือศรีวิชัยนั่นเอง คำว่า ศรี กับ วิ เป็นส่วนประกอบไม่ใช่ตัวแท้ ภูเขาศรีวิชัยกลาง
ทุ่งนาหลังสถานีหัวเขียงไปทางทิศตะวันออก ----- อันเป็นที่พบพระนารายณ์สมัยก่อน
ขอมดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นคือร่องรอยอันเหลืออยู่อย่างสำคัญสำหรับดินแดนแถบนี้ อัน
เคยเป็นที่ตั้งกรุงศรีวิชัยในสมัยหนึ่ง พระเจดีย์สมัยศรีวิชัยที่แลเห็นปรากฏในประเทศไทย
ในเวลานี้ มีแต่ที่ไชยาเท่านั้น ได้แก่องค์พระธาตุ วัดแก้ว และวัดทอง รูปปฏิมาต่างๆ
ในสมัยศรีวิชัยที่เอาไปจากไชยา เวลานี้ไปเค้นอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่กรุงเทพ
อย่างไม่มีที่ไหนในสมัยเดียวกันเทียมเท่า เกี่ยวกับเรื่องนี้ หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ หัวหน้า
กองโบราณคดี ประจำพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้เขียนไว้ว่า "โบราณวัตถุที่ไต่ไปจากไชยา
อยู่ในพิพิธภัณฑสถานเวลานี้ ล้วนเป็นของดีๆ หรือจะเรียกว่าหาหามาได้ทั้งนั้นก็ได้
เช่นรูปพระอวโลกิเตศวร สำริดขนาดใหญ่ ๒ องค์ ----- ศิลปองค์หนึ่ง -----
 ฯลฯ จากวัดพระธาตุ อวโลกิเตศวรศิลาลองค์หนึ่ง ----- จากวัดศาลาหิง พระนาค
ปรกจากวัดเวียง ฯลฯ ล้วนเป็นของสำคัญทั้งในโบราณคดีและทางศิลปกรรมอาจกล่าวได้ว่า
ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ของที่ขึ้นหน้าขึ้นตาที่สุดสำหรับอวดชาวต่างประเทศแล้ว มีของ

๓๓. ประทุม ชูบพิงพันธ์ ล.ค. หน้า ๕๘

มีของสมัยศรีวิชัยซึ่งได้ไปจากเมืองไชยาอยู่หลายชิ้น" ๓๔

นิคม มุสิกะคามะ กล่าวว่า หลังจากอาณาจักรพูนานเสื่อมลงแล้วในราว พุทธศตวรรษที่ ๑๖ บริเวณแหลมมลายูตอนเหนือ ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีขึ้นเป็น ครั้งแรก หลักฐานดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่เป็นโบราณสถานอันเป็นเทวาลัยในศาสนาพราหมณ์ พุทธสถาน จารึกและจดหมายเหตุต่างๆ ซึ่งมียุ่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ถึง ๑๗ จาก ลักษณะของศิลปะวัตถุที่พบในดินแดนดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับ โบราณวัตถุที่ พบในเกาะสุมาตราและเกาะชวา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าดินแดนดังกล่าวมีความสัมพันธ์ทาง วัฒนธรรมและทางการเมืองกันอย่างแน่นแฟ้น นักประวัติศาสตร์โบราณคดีและศิลปกรรม เรียกโบราณวัตถุสถานสกุลช่างดังกล่าวนี้ว่า "ศรีวิชัย" ----- ลักษณะของสถาปัตยกรรม สมัยศรีวิชัยมีลักษณะ เป็นของตนเองโดยเฉพาะ ----- นอกจากนี้พบในเกาะชวาภาคกลาง แล้วยังพบในดินแดนภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งแต่เมืองราชบุรีลงไปจนกระทั่งสุดแหลม มลายู ใต้พบโบราณสถานตามแบบอย่างช่างสกุลเดียวกันอย่างมากมาย เป็นที่น่า เจ็บใจว่ามหาธาตุ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในคาบประติมากรรม นิคม มุสิกะคามะ กล่าวว่า "ส่วนใหญ่ของประติมา- กรรมเหล่านี้มักเป็นรูปเคารพในศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนานิกายมหายาน เป็นต้น ว่างรูปพระนารายณ์ รูปพระโพธิสัตว์ เป็นต้น ลักษณะของศิลปกรรมเหล่านี้คล้ายคลึงกับศิลปะ อื่นเคยครั้งราชวงศ์คุปตะสมัยหลังปาละ และทมิฬตามลำดับ

ในระยะแรกประติมากรรมเหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะอินเดีย ซึ่งแพร่หลาย มาพร้อมกับพุทธศาสนาลัทธิมหายาน และศาสนาพราหมณ์ในสมัยอมราวดี

ต่อมาภายหลังภาพบุคคลจะมีลักษณะอันขึ้นดังกล่าวมาแล้วและเครื่องประดับก็ จะมีมากขึ้น เป็นต้นว่าเข็มขัดที่คาดอยู่ตามลำตัว สร้อยคอ กำไล และชายผ้าซึ่งห้อย ลงมาเป็นวงโค้งทั้งคานหนาของลำตัวก็มีจำนวนมากขึ้น

๓๔. พุทธทาส อินฺปิฎโก วารสารศรีวิชัย ล.ค. หน้า ๔๘

อย่างไรก็ดีศิลปะแบบนี้แม้ว่าจะมีลักษณะแบบอย่าง เป็นของตนเองอย่างแท้จริงก็มี
เค้าเป็นของศิลปะอินเดียอยู่อย่างมากมาย ลักษณะของบุคคลที่ค่อนข้างจะอ่อนช้อยนี้ คงได้
รับแบบอย่างมาจากศิลปะแบบคุปตะอย่างไรก็ต้องสงสัย หลังจากนั้นประติมากรรมต่างๆ ก็
เปลี่ยนลักษณะไปใหม่ตามอิทธิพล ของศิลปะแบบปาละ และ ทมิฬตามลำดับ ดังตัวอย่าง
ที่เราเห็นได้อย่างชัดเจน จากรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
พระนคร ๓๕

ประชุม ชุมเพ็งพันธ์ กล่าวว่า ----- ภายในเขตตัวเมืองเป็นที่ตั้ง
วัดเวียงอันเป็นวัดประจำเมือง และเป็นบริเวณที่พบหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมาก
อาทิ บริเวณใต้โคนต้นสำโรง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ นายศิลปากรที่ ๔ ชุคค้นพบลูกปัด
และเศษภาชนะเครื่องปั้นดินเผาชนิดต่างๆเป็นอันมาก ที่น่าสนใจได้แก่ภาชนะดินเผาสมัย
ศรีวิชัยฝีมือประณีต มีลายเขียนสีแดงเป็นเส้นวงรอบภาชนะ และรูปคล้ายดวงอาทิตย์
พร้อมรัศมี สำหรับอายุของเมืองไชยาเก่า อาจจะอยู่ในสมัยศรีวิชัยตอนปลายได้เป็นได้ ๓๖

คณะผู้วิจัยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และ ประติมากรรม
ของศรีวิชัยที่ไชยาคังนี้

ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และประติมากรรมที่ปรากฏอยู่ในไชยาปัจจุบันนี้
ได้รับการสืบทอดมาจากอินเดีย โดยพวกอินเดียได้เดินทางโดยทางเรือมาขึ้นบกทางฝั่ง
มหาสมุทรอินเดีย และเดินทางข้ามมายังฝั่งตะวันออก ได้มาตั้งถิ่นฐานในบริเวณรอบ
อ่าวบันคอน มีทั้งพวกครูบาอาจารย์ พราหมณ์ พระสงฆ์ พ่อค้า ค่ายเหตุที่ชาวอินเดีย
พวกนี้เป็นผู้มีอารยธรรมสูงจึงเป็นที่ยอมรับนับถือของชนชาวพื้นเมือง และได้รับการยกย่อง
ให้เป็นผู้นำ

สำหรับต้นราชวงศ์ไถ่เลนทร มีเชื้อสายสืบทอดมาจากชาวอินเดียเหล่านี้
ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม ที่เกิดขึ้น ในสมัยดังกล่าวนี้ เป็นแบบศรี-
วิชัย ซึ่งมีความประณีตสวยงาม เป็นลักษณะเฉพาะ ศิลปศรีวิชัยดังกล่าวก่อให้เกิดความ

๓๕. นิคม มุสิกุลคามะ ล.ค. หน้า ๑๑๘ - ๑๒๒

๓๖. ประชุม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๒๒

ประทับใจ และเป็นแรงบันดาลใจให้คนรุ่นหลังๆ ในดินแดนแถบนี้สร้างศิลปกรรมต่างๆ ตามความรู้สึกประทับใจในศิลปศรีวิชัย โดยเลือกเอาลักษณะเด่นผสมผสานกับศิลปะตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เกิดศิลปกรรมแบบใหม่ในบริเวณราชอาณาจักรชวาอันเป็นแห่งแรก ซึ่งในปัจจุบันนี้ นักโบราณคดี ยอมรับกันแล้วว่า เป็นแบบที่คล้ายคลึงกับศรีวิชัย และไม่เหมือนกับศิลปะแบบอื่นๆ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเรียกกันว่า ศิลปกรรมสกุลชวาไชยา ซึ่งยังคงมีเป็นหลักฐานให้เห็นอยู่มากในดินแดนแถบนี้ และมีอยู่แพร่หลายในบริเวณดินแดนภาคใต้ของประเทศไทยด้วย.

๑. ประเพณีวันธรรมสมัยศรีวิชัยที่ไชยา

ในสมัยศรีวิชัย นอกจากจะมีความเจริญรุ่งเรืองในด้านศิลปกรรม ศาสนา และความคิดปกครองแล้ว วันธรรมของศรีวิชัยยังได้ปรากฏออกมา หรือแสดงออกมาให้คนส่วนใหญ่ในสมัยนั้นได้เลือกสรรยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ จนเป็นมรดกตกทอดถึงคนรุ่นหลัง โดยเฉพาะทายาทของศรีวิชัยในไชยาปัจจุบัน เรื่องของประเพณีวันธรรมสมัย - ศรีวิชัยที่ไชยาได้มีผู้หลายท่านแสดงความคิดเห็น ซึ่งพอจะนำมาประมวลได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ท่านพุทธทาสภิกขุ เกี่ยวกับประเพณีวันธรรมของศรีวิชัยที่ไชยา ท่านได้กล่าวว่

ประเพณี วันธรรมต่าง ๆ ได้สืบเนื่องมาจากอินเดีย โดยชาวอินเดียได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ชาวอินเดียเหล่านี้เป็นพวกมีความรู้ มีความเจริญในด้านต่าง ๆ เป็นที่ยอมรับของชาวพื้นเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวันธรรมดั้งเดิมในหลายๆด้าน เช่น

ด้านการแต่งกาย เดิมคนไทยเราท่านว่าแต่งกายคล้ายคนจีนคือนุ่งกางเกง ก็เปลี่ยนไปนุ่งโจงกระเบนตามแบบอย่างชาวอินเดีย

การกินอาหาร เดิมคนไทยไม่ชอบอาหารรสเผ็ด นิยมอาหารแบบจีนต่อมา ก็เปลี่ยนแปลงชอบอาหารรสเผ็ด ตามรสชาวอินเดียอันประกอบด้วยเครื่องเทศ แต่เดิมชาวอินเดียไม่ได้ใช้กรวดสำหรับตำเครื่องแกง แต่ใช้หินบด ปัจจุบันนี้เราจะพบหินบดดังกล่าวนี้บริเวณเมืองไชยา ท่านยังกล่าวแนะนำว่าถ้าพบหินบดที่ไหน แสดงว่าที่นั้นชาวอินเดียเคยมาตั้งถิ่นฐาน แต่เดี๋ยวนี้หินบดดังกล่าวนิยมใช้สำหรับบดเครื่องยา ซึ่งเราจะเห็นได้ตามวัดต่างๆ ทั่วไป

คำพูด เดิมคนไทยนิยมพูดคำโคด ต่อมาก็รับเอาภาษาสันสกฤตมาใช้ ถือว่าเป็นภาษาชั้นสูง ใช้เป็นคำราชาศัพท์

นอกจากนี้ยังมีประเพณีวันธรรมอื่นๆอีกหลายอย่าง เช่น การสร้างบ้านเรือน ลัทธิความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ เป็นต้น ประเพณีวันธรรมเหล่านี้ได้สืบเนื่องตลอด

สมัยศรีวิชัย จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ --- ๓๗

พุทธทาส อินทปัญโญ กล่าวว่า การนำพระพุทธรูปออกให้เป็นประจำปีนั้น เชื่อกันว่าเป็นการ เลียนแบบหรือการแข่งขันกับการนำเทวรูปออกแห่ของฝ่ายพราหมณ์นั่นเอง พวกพุทธบริษัทได้จัดรูปเรื่องของงานให้เข้ากันได้กับข้อความในพระคัมภีร์ เช่นข้อความที่มีกล่าวถึงการที่พระพุทธเจ้าเสด็จจากดาวดึงส์ เป็นต้น จนกระทั่งกลายเป็นพิธีที่แน่นแฟ้นในประเทศอินเดียเองก็ทำ และได้นำมาจัดทำในประเทศต่าง ๆ ที่เขาเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ตั้งแต่สมัยโบราณ พิธีแห่พระของดินแดนรอบอ่าวชานคอนนี้ก็เป็นที่เชื่อถือได้ว่าได้ทำสืบกันมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณไว้น้อยกว่าสมัยศรีวิชัย คือตั้งแต่ ๑๒๐๐ ปีมาแล้ว การแห่ทางน้ำน่าจะมีที่หลัง ๓๘

----- ชรรมทาส พานิช กล่าวว่า ----- เท่าที่ข้าพเจ้าได้ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย ได้พบหลักฐานหลายประการเกี่ยวกับงานแห่พระ จึงขอสันนิษฐานไว้ในที่นี้ว่า งานแห่พระของเมืองไชยาเรา เป็นวัฒนธรรมศรีวิชัยที่ยังหลงเหลืออยู่ในเมืองไชยา และชาวไชยารักษาเอาไว้ได้ตลอดเวลากว่าพันปี ทั้งเป็นวัฒนธรรมที่แสดงว่าไชยาเคยเป็นศูนย์กลางเผยแพร่พุทธศาสนาหายานแห่งหนึ่ง ควรที่เราจะได้ช่วยกันฟื้นฟูสิริมงคลมาบังเกิดสิ่งนี้ให้คงรุ่งเรืองไว้ดังเดิม ๓๙

งานแห่พระ งานทำบุญเดือนสิบ ที่ไชยาและนครศรีธรรมราช ได้รักษาวัฒนธรรมโบราณอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอาไว้ได้เป็นอย่างดี มีงานแห่พระประจำปี งานทำบุญเดือนสิบประจำปี ซึ่งล้วนแต่เป็นวัฒนธรรมโบราณ มีมาตั้งแต่ได้รับวัฒนธรรมมหายานมาจากอินเดียใต้ การทำขนมที่ใช้ในงานเดือนสิบ เป็นขนมที่ชาวอินเดียใต้ทำมาก่อนแล้ว ๔๐

๓๗. พุทธทาสภิกขุ ไค้ให้สัมภาษณ์แก่คณะผู้วิจัย ณ สวนโมกขพลาราม เมื่อ ๑๐มี.ค.๒๕

๓๘. พุทธทาส อินทปัญโญ วารสารศรีวิชัย ล.ค. หน้า ๘๖

๓๙. วารสารพุทธศาสนา ปีที่ ๔๔ เล่ม ๑ - ๒ ก.พ. - พ.ค. หน้า ๖๙

๔๐. วารสารพุทธศาสนา ล.ค. หน้า ๓๘

พราหมณ์ -----

พุทธทาส อินทปัญโญ กล่าวว่า ที่รอบอ่าวบ้านคอนกั้งเหมือนกับที่อื่น ซึ่ง
ต้อนรับพราหมณ์ในฐานะเป็นครู และผู้ประกอบพิธีต่าง ๆ ที่เรายอมรับนับถือจากอินเดีย
พราหมณ์เป็นครูในราชสำนักและประกอบราชพิธี จนกระทั่งอันนี้กลายเป็นวัฒนธรรมประจำ
ชาติไปโดยไม่รู้ตัว ที่ไชยาในสมัยสัก ๒๕ ปี มานี้มีพราหมณ์ที่เข้าร่วมในราชพิธีสำคัญ
เช่น เฉลิมพระชนมพรรษา หรือสวดน้ำมูรธาภิเศกไม่น้อยกว่า ๑๕ คน นุ่งขาวและเป่า-
สังข์ บัคนี้มีเหลือน้อยเต็มที คือเพียง ๓ คน

เกี่ยวกับการทำบุญสารท ---- ท่านได้กล่าวไว้ว่าเราจะสังเกตเห็นว่าคนไทยแท้
ในยุคนานทำบุญสารทเหมือนจีน แต่คนไทยทางภาคใต้ทำบุญสารทอย่างอินเดียทุกประการ
มีหน้าซ้ำเห็นการทำบุญสารทแบบจีนนั้นเป็นของต่างประเทศไปโดยไม่มีความรู้สึกว่าตนเอง
เคยเป็นไทยที่ทำบุญสารทเช่นนั้นมาก่อนแล้ว นี่ก็เป็นผลอันหนึ่ง แห่งวัฒนธรรมอินเดียที่เขา
ฝังใจคนไทยจนทำตนเป็นไทยอีกแบบหนึ่ง ต่างหากจากความเป็นชนิตที่อยู่ใญ่ยุคนาน --๔๑

----- ที่อินเดียนั้นการนุ่งโจงกระเบนเหมือนคนไทยแล้วท่อนของมีแต่อินเดียใต้
ทางอินเดียเหนือไม่มี เคี้ยวนี้ไปคู่ทางมัทราสเผดล เขาจะหลับตาว่าอาจ/เป็นบ้านเราแล้ว
โวย นุ่งผ้าโจงกระเบนเหมือนที่นั่นแล้วก็ท่อนของบนศีรษะยังอยู่กระทั่งเมื่ออาตมาไป ได้ไป
ถายรูปมาหลายรูป ชาวอินเดียภาคเหนือภาคกลางไม่มี นีวัฒนธรรมอย่างนี้มีมาก่อนแล้ว
เพราะว่าการไปมาโดยทางเรือนี้มันมีอยู่ก่อนสมัยศรีวิชัยแน่ อาจจะได้ถึง ๒๐๐๐ ปี เมื่อราว
๑๒๐๐ ปี - ๑๓๐๐ ปี ศาสนาอย่างมหายานจึงมาที่นี่เลยคิดมากกับพวกเหล่านี้มาทั้งครูบาอา-
จารย์ มีทั้งพระเจ้า พระสงฆ์ มีทั้งลัทธิศาสนา แล้วเมื่อคนที่เขามานั้น เขานับถือ
ศาสนาอย่างนั้นอยู่ก่อนพอมาคั้งบ้านเมืองทางนี้ได้ เขาก็ประดิษฐานพุทธศาสนาอย่างนี้ขึ้น
ฉะนั้นศาสนาวัฒนธรรมสิ่งเหล่านี้จึงได้เกิดขึ้นที่นี่ เป็นแบบอียเดียไต่ ลงไปจนถึงสุมาตรา
ชวา ---๔๒

๔๑. พุทธทาส อินทปัญโญ วารสารศรีวิชัย ล.ค. หน้า ๘๕

๔๒. วารสารพุทธศาสนาปีที่ ๔๕ เล่ม ๓ - ๔ สิงหาคม - พฤศจิกายน ๒๕๒๔ หน้า ๗๒

พุทธทาส อินฺทปญฺโญ ได้เขียนถึงบันทึกของชาวอาหรับ เกี่ยวกับเมืองซาบากว่า พระราชาแห่งซาบากนั้นว่า รวยกว่าพระราชา ศาในแถบที่เขาผ่านมา เก็บภาษี เป็นทองคำ จนถึงกับส่วนหนึ่งปลอมเงินแห่งอิรุแห่งหนึ่ง แล้วทิ้งลงไปในสระข้างค้ำหนัก ประทับร้อนทุกวันเป็นประจำ เมื่อสิ้นรัชกาลเขาเอาแห่งทองนี้ขึ้นขยับและซังน้ำหนัก เพื่อ ทราบจำนวนวันในรัชกาล และแบ่งปันสำหรับทำกุศล และให้ทายาท

รายได้ส่วนใหญ่ของพระราชาได้มาจากภาษีการชนไก่ พ่อไก่ตัวใดขณะตัวนั้นตก เป็นของพระราชา เจ้าของคองไก่เอาไปควยทองคำครึ่งหนึ่งของทองคำที่ชนะไก่ตัวนั้นได้ มาในวันนั้น ขอนี้ก็ถูกแปลกตีที่ไปเข้ากันได้กับเรื่องพื้นแหลมมลายูนี้ ข้างชอบการชนไก่ กันเหลือเกิน คล้ายๆกับว่ามันสิ่งวิญญูณาตมาตั้งแต่สมัยนครซาบากนั้นเอง โดยเฉพาะที่รอบ อ่าวบ้านคอนในเวลานี้ การชนไก่นิยมเท่ากับการชกมวย เด็กๆคอยมวยเป็นเท่ากับการ เล่นไก่ชน สำหรับที่ไชยาเองก็มีอะไรบางอย่างที่นึกนึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ การชนไก่นี้มาถึง ขนาดที่ทำพระพุทธรูปสมัยทวารวดีองค์หนึ่ง (พ่อตาเขียว) ให้เป็นเจ้าพ่อของการชนไก่ไป และอีกอย่างหนึ่งซึ่งสะกิดความสนใจก็คือว่า มีรูปดินเผาแบบหนึ่งเรียกกันว่า "รูปเจ้า - มรรคผล" ซึ่งพบแล้วหลายรูปตามโบสถ์และอื่นๆ เป็นรูปเด็กหนุ่มๆมือหนึ่งอุ้มน้อง มือหนึ่ง อุ้มไก่แล้วสับกันมาอย่างปรัมปราว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการชนไก่ทำนองว่าจะเป็นตุ๊กตาเสีย กระบาล คือแกนของผู้ที่ชนไก่ชนะ แล้วก็สร้างรูปเจ้ามรรคผล ^{๔๓}

ประทุม ชุมเพ็งพันธ์ กล่าววว่า

---ลูกปักที่เชื่อกันว่าเป็นของสมัยศรีวิชัย โดยทั่วไปก็จะมีลักษณะไม่แตกต่างจาก ลูกปักที่พบจากเมืองอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ดงศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ----- ภาคใต้มีอยู่หลายแห่งแห่งละมากบางน้อยบาง เฉพาะที่พบมากจริงๆได้แก่ หงส์ศึก ตำบล เกาะคอเขา อำเภอกูระบุรี วัดเสาศรีวิชัย ตำบลท่าซาม อำเภอฟุนพิณ จังหวัด สุราษฎร์ธานี สำหรับลูกปักในสมัยศรีวิชัยมีความสำคัญมาก แม้แต่รูปพระโพธิสัตว์ก็จะ เห็นว่ามีสร้อยลูกปักประดับอยู่ด้วย พวกมโนราห์ที่ยังใช้ลูกปักประดับตกแต่งมาแต่โบราณ

๔๓. พุทธทาส อินฺทปญฺโญ, วารสารศรีวิชัย ล.ค. หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓

จนทุกวันนี้ อาจได้รับอิทธิพลแบบอย่างมาแต่ครั้งศรีวิชัยก็ได้ ---- ๔๔

ธรรมทาส พานิช กล่าวถึงเอกลักษณ์ศรีโพธิ (ศรีวิชัย) ถึงเรื่องเงินตรา
นะโมว่า

เงินตรานะโม เป็นเงินตราใช้สมัยศรีโพธิ ตัวอักษรนะโมในเงินนะโม เหมือน
กับตัวอักษรนะโมในจารึกวัดเวียง พ.ศ. ๑๓๑๘ คนไทยในไชยาเรียกว่าเงินเงื้อง คงจะ
มีราคาหนึ่งเงื้องในสมัยศรีโพธิ และคำว่าเงื้องเป็นภาษาไทยที่มีมานานแล้ว (ในจารึก
ฐานพระนาคปรก วัดเวียง ไชยา มีคำว่าคำดิ่งแล้ว)

เงินนะโมนี้มีใช้ไปจนถึงตะวา และบรรลพบ้านเมืองที่รับวัฒนธรรมศรีโพธิ เงิน
นะโมนี้แสดงว่ามีพุทธศาสนารุ่งเรืองมาก ทุกๆอย่าง เป็นของเนื่องกับพุทธศาสนา -- ๔๕

ดร. ควอริทซ์ เวลส์ กล่าวว่า มีสิ่งๆหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นรอยซากของวัฒนธรรม
อินเดียที่ยังเด่นชัดอยู่ทั่วไปในเขตลุ่มน้ำคาปปีนตลอดลงไปจนกระทั่งถึงเขตนครศรีธรรมราช
สิ่งนั้นคือมนโธรา ท่านผู้นี้กล่าวว่า "มนโธราบริสุทธิ์" คือยังไม่ถูกคัดแปลงจากของเก่าจน
เสียรูปนั้นยังคงหาได้แต่รอบอ่าวบ้านคอน ท้าว่ามนโธรายังเป็นแบบเดิม (Primitive
type) ซึ่งเมื่อคุณแล้วรู้สึกว่าเป็นแบบอินเดียยิ่งกว่าจีนละคร ซึ่งมีความเป็นอินเดีย
น้อยเกินไปเสียแล้ว ท่านผู้นี้ได้เขียนถึงเรื่องมนโธราที่เขื่อนไคคู้ที่หมู่บ้านสกันเสียอย่าง
ยี่ดยาว ชาวเขาไม่สามารถจะทราบได้ว่าเป็นมนโธรา " แบบเก่าแท้ " เพียงไร ที่
ทำให้เกิดความสนใจแก่ท่านผู้นี้ถึงเพียงนี้ แต่ถึงกระนั้นก็ยังเห็นพ้องกันว่า มนโธรา
แหละคือสื่อกลาง (Link) ระหว่างจีนละครของไทยกับละครของอินเดียแท้ในประเทศ
อินเดีย.... ๔๖

๔๔. ประทุม ชุมเพ็งพันธ์ ล.ค. หน้า ๔๑

๔๕. พุทธศาสนา ปีที่ ๔๔ เล่มที่ ๑ - ๒ กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๒๓
หน้า ๓๕

๔๖. พุทธทาส อินทปัญโญ วารสารศรีวิชัย ล.ค. หน้า ๔๔

ศาสตราจารย์พาดินทรนาถโพส เขียนไว้ว่า " ในอินเดียเด็กไวจุกที่โตถึงวัย
แตกเนื้อหนุ่มสาว จะมีพิธีใหญ่โตเกี่ยวกับการตัดจุก พิธีนี้เรียกว่า " จุกกันตนมงคล " แม้
ว่าจะเป็นพิธีของฝ่ายพราหมณ์ พวกพุทธบริษัทในประเทศไทย ก็ถือกันอย่างแน่นแฟ้น " ^{๔๗}
หรือบอวบานคอนเรา....

ความเห็นของคณะผู้วิจัย

คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าประเพณีวันธรรมต่างๆ เป็นสิ่งที่ได้สืบทอดกันมาเป็นระยะ
เวลาอันยาวนานและวันธรรมเหล่านี้ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างเป็นธรรมดา ปัจจุบัน
นี้ก็ยังคงปรากฏประเพณี วันธรรมต่างๆอีกหลายอย่างในเมืองไชยา เช่น การทำบุญตักทาย
การไวจุก - การโกนจุก ประเพณีสวดทุ่ง ลีเกป่า สวดพระมาลัย การทำบุญวันตรุษไทย
สงกรานต์ จมปีจมเดือน การกีฬาพื้นบ้าน เช่น การต๋อยมวย ประเพณีเหล่านี้ที่ไชยายังคง
ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอทุกปี เราไม่อาจจะชี้ชัดลงไปว่า ประเพณีวันธรรมอันไหนจะเกิดขึ้น
ในสมัยศรีวิชัยโดยเฉพาะ หรือเป็นประเพณีวันธรรมที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงเนื่องจาก
อิทธิพลในสมัยศรีวิชัย

สำหรับประเพณีแห่พระในสมัยศรีวิชัยได้จัดเป็นงานประเพณีที่มีความสำคัญ จัด
อย่างใหญ่โต

ที่ไชยาก็ยังคงมีการจัดงานแห่พระเป็นประจำทุกปีไม่เคยเว้นจนกระทั่งปัจจุบันนี้
และจัดกันอย่างใหญ่โต มีทั้งพิธีทางศาสนา และการสนุกสนานรื่นเริง ชาวไชยาเข้าร่วม
งานนี้ก็อย่างพร้อมเพรียง เป็นการสืบทอดประเพณีศรีวิชัย

การชนไก่เป็นประเพณีอีกอย่างหนึ่งที่มีมาแล้วในสมัยศรีวิชัยแม้แต่พระราชา ก็
โปรดปรานการชนไก่ และมีรายได้จากการชนไก่อีก

ปัจจุบันนี้ในบริเวณบอวบานคอน คงยังนิยมการชนไก่เป็นชีวิตจิตใจ ไก่ไชยา
เป็นไก่ที่ชื่อเสียงเป็นที่นิยมในหมู่นักเลงไก่ชนทั้งหลาย

การชกมวย นับเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่น่าจะมีมาตั้งแต่สมัยศรีวิชัย เพราะจากหลักฐานเอกสารหลายแห่งไคกล่าวถึงชาวศรีวิชัยว่าเป็นพวกที่รบเก่ง ทั้งในเพลงอาวุธและมือเปล่า การต่อสู้ด้วยมือเปล่าในแบบฉบับของมวยไทยก็คงได้รับการฝึกเพื่อประโยชน์ในการรบด้วย ความจริงอินเดียเป็นแม่บทที่ถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมให้แก่นกนในภาคใต่มาก ในอินเดียก็มีมวย แต่ลักษณะเป็นไปทางมวยปล้ำซึ่งผิดแฉกจากมวยไทยมาก แสดงว่ามวยไทยคงเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่ได้รับการประยุกต์ใช้ในดินแดนแถบนี้

ชาวไชยาชอบการชกมวยเป็นชีวิตจิตใจ ในอดีตไชยามีครูมวย และมีมวยฝีมือดีมากมาย เคยไปชกหน้าพระที่นั่งทำให้มีชื่อเสียงมาก ในไชยาเกือบทุกหมู่บ้านจะมีค่ายมวยฝึกคนหนุ่มให้วิชาอาวุธต่อสู้ แม้แต่เด็กตัวเล็ก ๆ ก็เลียนแบบผู้ใหญ่ ชกมวยเป็น จนได้สมญาว่า " ไชยาเมืองมวย " ในงานรื่นเริงประเพณีต่าง ๆ ของไชยาจะต้องมีการชกมวย คนไชยาชอบมวยกันทั้งชายและหญิง ชกมวยเป็นกันเกือบทุกคนเหมือนถูกฝังมาโดยสายเลือดและเป็นเช่นนั้นมานาน อันน่าจะเป็นมรดกที่ตกทอดมาตั้งแต่สมัยศรีวิชัย

จากที่ไคกล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่าชาวไชยายังคงสืบเนื่องประเพณีวัฒนธรรม - ศรีวิชัยไว้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนทีเดียว

บทที่ ๔

สรุปผลการวิจัย

ความมุ่งหมายในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบประวัติความเป็นมาของอาณาจักรศรีวิชัย ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มจนถึงยุคเสื่อม ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับไชยา ความเกี่ยวเนื่องระหว่างศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีศรีวิชัย กับไชยา รวมทั้งความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาในสมัยศรีวิชัยด้วย

วิธีดำเนินการ

๑. ขั้นรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ประมวลข้อมูลจากหลักฐานที่ปรากฏในเอกสาร และผลจากการศึกษาค้นคว้าของบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนพาดพิงถึง

๑.๒ ประมวลหลักฐานจากศาสนวัตถุ ศิลปวัตถุ และโบราณวัตถุอื่นๆ อันเกี่ยวข้องกันกับเรื่องศรีวิชัย ซึ่งขุดพบ หรือพบในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย

๑.๓ สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพบ และการศึกษาศาสนวัตถุ ศิลปวัตถุ และโบราณวัตถุซึ่งพบจากแหล่งที่ศึกษาค้นคว้า

๒. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำหลักฐานต่างๆที่ได้จากเอกสาร จัดระเบียบ และตรวจสอบกับศาสนวัตถุ ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน จนได้ข้อสรุปที่สัมพันธ์กัน

สรุปผลการศึกษา

ดินแดนภาคใต้ของประเทศไทย นับตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไปจนถึงตลอดแหลมมลายู รวมทั้งหมู่เกาะทะเลใต้ อันได้แก่สุมาตราและชวา เคยเป็นดินแดนของอาณาจักรศรีวิชัย โดยมีนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางสืบต่อมา ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ จนกระทั่งถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรนี้เคยเคลื่อนย้ายไปหลายแห่ง ทั้งที่ไชยา นครศรีธรรมราช และชวา โดยเฉพาะที่ไชยา นักโบราณคดี

ส่วนใหญ่เชื่อว่าเป็นราชธานีของอาณาจักรศรีวิชัย ด้วยเหตุนี้ที่ว่า เมืองไชยามีสภาพทางภูมิศาสตร์อันเหมาะสมโดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินสำหรับกสิกรรม และโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีอยู่ หรือที่ไต่พบในไชยา มีจำนวนมาก มีขนาดใหญ่โต มีฝีมือสูงถึงขนาดช่างในราชสำนัก อันได้แก่พระบรมธาตุไชยา เจดีย์วัดแก้ว เจดีย์วัดหลง และพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร (ครึ่งองค์) เป็นต้น ประกอบกับศิลาจารึกหลักที่ ๒๓ ซึ่งพบที่วัดเวียงไชยา เป็นหลักฐานสำคัญที่ยืนยันได้ว่าเมืองไชยาเคยเจริญรุ่งเรืองถึงขั้นเป็นเมืองหลวงมาแล้วในอดีต

หลักฐานทางโบราณคดีทั้งด้านศิลปกรรมประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ส่วนที่พบแล้วมากมายในไชยา เป็นศิลปะสมัย พ.ศ. ๑๒๐๐ - ๑๓๐๐ มากกว่าที่ใดๆ และศิลปะที่พบมากมายอีกยุคหนึ่ง คือประมาณ พ.ศ. ๑๕๐๐ - ๑๕๕๐ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศิลาทรายแดงเป็นส่วนใหญ่ ศิลปะทั้งหลายที่แพร่หลายมายังไชยามีเค้าเดิมมาจากอินเดีย ข้ามคาบสมุทรมุขจากตะกั่วป่ามาตั้งมั่นที่ไชยา หลักฐานด้านศิลปะที่เห็นเด่นชัดก็คือ พระบรมธาตุไชยา อันเป็นแม่แบบของเจดีย์สมัยศรีวิชัย ซึ่งมีอิทธิพลต่อการก่อสร้างเจดีย์ ในท้องที่ทั่วไปในภาคใต้ของประเทศไทย

เนื่องจากศิลปทางพุทธศาสนา นับตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ ๑๑ เป็นต้นมา ส่วนใหญ่พบที่ไชยา และบริเวณใกล้เคียงกับไชยา แสดงว่าแหล่งนี้สามารถสร้างงานศิลปะที่มีสุนทรียภาพสูง และมีลักษณะเป็นของตนเองได้ จึงได้เรียกศิลปะเหล่านี้ว่า " ศิลปะแบบไชย " ซึ่งจำแนกได้ถึง ๖ รุ่น ดังนี้

๑. ศิลปะแบบไชยา รุ่นที่ ๑ พ.ศ. ๑๐๕๐ - ๑๑๕๐ เป็นศิลปะแบบอินเดียที่แพร่เข้ามารวบรวมกับศิลปะพื้นเมือง พระนารายณ์วัดศาลาหิง รูปที่ ๑ พระนารายณ์รูปที่ ๒, ๓

๒. ศิลปะแบบไชยา รุ่นที่ ๒ พ.ศ. ๑๑๕๐ - ๑๓๕๐ เป็นศิลปะที่ไชยาและรอบอ่าวบ้านคอน ที่คล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง กับศิลปะมอญตอนบนของอ่าวไทย (ทวาราวดี)

๓. ศิลปะแบบไชยา รุ่นที่ ๓ พ.ศ. ๑๓๕๐ - ๑๔๕๐ (ศรีวิชัยแท้) เป็นศิลปะที่ไชยาที่ผสมผสานกันระหว่างแบบไชยา รุ่นก่อนๆ กับศิลปะอินเดียแบบปาละ และศิลปะชวา

ภาคกลาง

๔. ศิลปะไชยารุ่นที่ ๔ พ.ศ. ๑๕๕๐ - ๑๕๕๐ เป็นศิลปะที่ไชยา มีศิลปจามอย่างเด่นชัด มีศิลปจามาปะปนมาก (ไชยาร่างประมาณ ๑๐๐ ปี จึงมีการปฏิสังขรณ์สิ่งต่างๆ มีพระบรมธาตุ เจดีย์วัดแก้ว ฯลฯ ขึ้นใหม่ในยุคนี)

๕. ศิลปะแบบไชยารุ่นที่ ๕ พ.ศ. ๑๕๕๐ - ๑๖๕๐ เป็นศิลปะที่ไชยา มีศิลปะแบบเขมรจากภาคกลาง (อุทอง - ละโว้) มาปะปน (พระนาคปรกมีใบโพธิ์ พระพุทธรูปมีใบโพธิ์)

๖. ศิลปะแบบไชยารุ่นที่ ๖ พ.ศ. ๑๖๕๐ - ๑๘๕๐ เป็นศิลปะที่ไชยา ที่มีอิทธิพลของศิลปะเขมรในบริเวณภาคกลาง (อุทอง) มาปะปน มีพระพุทธรูปศิลาแดงสกุลช่างไชยา

ประเพณีวัฒนธรรมอินเดียได้เผยแพร่เข้ามายังดินแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยผ่านทางตะกั่วป่าเข้ามาถึงฝั่งตะวันออก บริเวณอ่าวบ้านคอน ประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีวัฒนธรรมของชาวพื้นเมืองดั้งเดิม ทั้งในด้าน การแต่งกาย อาหารการกิน การก่อสร้าง การใช้ภาษา รวมทั้งความเชื่อต่างๆ และได้สืบทอดต่อมาจนถึงสมัยศรีวิชัย การที่จะชี้ชัดลงไปว่าประเพณีใดเกิดขึ้นในสมัยศรีวิชัย ก็ดูไม่ค่อยจะถูกต้องนัก แต่ประเพณีบางอย่างที่มีหลักฐานพอจะบ่งบอกได้ว่ายังกงมีอยู่ และประชาชนยึดถือปฏิบัติกันอย่างจริงจังในสมัยศรีวิชัย ได้แก่การแห่พระ การชกมวย และการชนไก่ ซึ่งประเพณีที่ใดกล่าวมาทั้งสามอย่างนี้ ยังคงสืบทอดต่อมา และเป็นที่ยอมรับชมชอบของประชาชนในไชยา จนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

๑. จากหลักฐานที่บ่งว่าบริเวณดินแดนรอบอ่าวบ้านคอน โดยเฉพาะที่ไชยา เคยมีความเจริญมาครั้งหนึ่งในสมัยศรีวิชัย แต่เหลือหลักฐานทางเอกสาร โบราณสถาน และโบราณวัตถุ มีอยู่ไม่มากพอ ทั้งนี้เพราะหลักฐานส่วนมากได้มาจากการพบ หรือจากการขุดพบโดยบังเอิญ ฉะนั้นการจะศึกษาคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ที่ดี โบราณคดีที่ดี จะพึงค้นหาได้ก็แต่เฉพาะจากโบราณวัตถุที่จมฝังอยู่ที่ดินเท่านั้น และจากการที่ได้พบ เทวรูป

พระพุทธรูป เครื่องมือเครื่องใช้ประเภทที่ทำด้วยหิน โลหะ สักริด เครื่องปั้นดินเผา จากบริเวณนี้อย่างมากมาย สมควรที่จะได้สำรวจบุคคลในบริเวณดังกล่าวอย่างจริงจัง และ ถูกหลักวิชา ทั้งควรชุกคนในบริเวณกว้าง โดยเฉพาะบริเวณวัดแก้ว วัดเวียง วัดหลง วัดนบ วัดพระบรมธาตุไชยา

๒. เอกสารที่กล่าวถึงเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยนี้ยังมีน้อยมาก โดยเฉพาะ เอกสารรุ่นหลัง ๆ ส่วนมากมักจะมีการกล่าวอ้างถึง และรับช่วงความคิดกันต่อ ๆ มาเรื่อย จะหาเอกสารซึ่งเน้นเรื่องราวของการคิดค้นพบใหม่ ๆ ใต้น้อยมาก ทำให้ได้เรื่องราว ความจริงยังไม่เด่นชัดเท่าที่ควร เพราะหาข้อสนับสนุนเหตุผลให้แน่นแฟ้นไม่ได้

จึงสมควรให้มีการค้นคิดในเรื่องราวเหล่านี้ให้จริงจัง และรวบรวมเรื่องราว ดังกล่าวให้เป็นกิจลักษณะ มีระบบ เพื่อให้เป็นหลักฐานอ้างอิงทางประวัติศาสตร์และ โบราณคดีของชาติต่อไป

๓. เอกสารรุ่นหลังซึ่งเป็นผลงานการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการในท้องถิ่น มี ข้อที่น่าสนใจอยู่ไม่น้อย แต่ก็มีข้อเสียตรงที่ผู้เขียนมักเอาความเป็นชาตินิยมดึงให้เห็นความ- สำคัญของมาตุภูมิของตน นักวิชาการจึงไม่ควรถือเอาข้อบกพร่องนั้นจนเป็นเหตุให้มองข้าม หลักฐานเอกสารประเภทนี้เสียโดยสิ้นเชิง

๔. วิธีการศึกษาเรื่องนี้นอกจากจะอาศัยหลักฐานจากเอกสาร โบราณวัตถุ และโบราณสถานแล้ว ยังควรที่จะหาข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อ ทราบรายละเอียดซึ่งได้เล่าสืบต่อกันมาแบบปากต่อปาก และบางเรื่องราวอาจจะไม่ เคยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานด้วย ทำให้ผู้ศึกษาไม่อาจจะหาเรื่องราวเหล่านั้นได้จาก เอกสาร ซึ่งข้อมูลในส่วนที่ได้จากการสัมภาษณ์อาจจะ เป็นเครื่องช่วยแจกแจงรายละเอียด ทำให้ได้เรื่องราวเด่นชัดยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- คณะธรรมทาน น.ส.พ. พุทธศาสตร์ ปีที่ ๕๕ เล่ม ๑ - ๒
กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๒๓ ร.พ.ธรรมทานมูลนิธิ อ.ไชยา
- คณะธรรมทาน น.ส.พ. พุทธศาสตร์ ปีที่ ๕๕ เล่มที่ ๓ - ๔
สิงหาคม - พฤศจิกายน ๒๕๒๔ ร.พ.ธรรมทานมูลนิธิ อ.ไชยา
- นครศรีธรรมราช วิทยาลัยครู รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ นครศรีธรรมราช
ร.พ. กรุงเทพมหานคร พิมพ์ กรุงเทพฯ ๒๕๒๑
- ประชุม ชุมเพ็งพันธ์ ไชยา - สุราษฎร์ธานี
ร.พ. กรุงเทพมหานคร พิมพ์ กรุงเทพฯ ๒๕๒๓
- ธรรมศาสตร์ ปานิช พนม ทวาราวดี ศรีวิชัย
ทางหุ้นส่วนจำกัดสื่อการค้า กรุงเทพฯ ๒๕๑๕
- ธรรมศาสตร์ ปานิช ประวัติพุทธศาสนาสมัยศรีวิชัย
ร.พ. แพรวพิทยา กรุงเทพฯ ๒๕๒๑
- พิริยะ ไกรฤกษ์ คร. ศิลปทัศนก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘
ร.พ. อมรินทร์การพิมพ์ กรุงเทพฯ ๒๕๒๓
- รัตน์ ยืนนาน สถิติและการวิจัยเบื้องต้น
เอกสารโรเนียว ๒๕๒๔
- ศิลปากร กรม ประวัติพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
และบทความเรื่องอาณาจักรศรีวิชัย
ร.พ. อมรินทร์การพิมพ์ กรุงเทพฯ ๒๕๒๐
- สุราษฎร์ธานี จังหวัด ๒๕ พุทธศตวรรษรำลึก
ร.พ. รัตน์ศรี สุราษฎร์ธานี ๒๕๐๐
- สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ รายงานการวิจัยพุทธศาสนาแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันออก
สมัยกรุงศรีอยุธยา
ร.พ. มงคลการพิมพ์ สงขลา ๒๕๒๓

สุราษฎร์ธานี วิทยาลัยครู

เสถียรโกเศศ

ศรีวิชัยฉบับกิดปวันธรรม

ร.พ. กรุงเทพมหานคร พิมพ์ กรุงเทพฯ ๒๕๒๓

เรื่อง แหวมอินโคจีนสมัยโบราณ พระนคร

กรมศิลปากร ๒๔๘๗